Svenska Polarexpeditionen år 1868 med kronoångfartyget Sofia

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk från Bayerska stadsbiblioteket har digitaliserats i maj 2010 av Google och anpassats för Projekt Runeberg i mars 2013 av Ralph E.

Det välvilliga intresse, hvarmed svenska allmänheten följt den förlidet år från vårt land utsända polarexpeditionen, har föranledt utgifvandet af detta arbete. Läsaren må ej förbise, att dess titel är ”reseskizzer”; dermed vilja vi hafva antydt framställningens art. Så mycket har nemligen, äfven i form af reseskildringar, blifvit skrifvet om Spetsbergen, att vi, för att undvika ändlösa upprepningar, sett oss nödsakade att låta den fortlöpande beskrifningen af sjelfva resan och de trakter, som besöktes, jemförelsevis träda i bakgrunden och i stället framhålla enskilda drag af lifvet och naturen i de högnordiska trakterna samt äfventyr, episoder och anekdoter, kanske ofta af nog obetydlig halt. Denna plan för framställningen skall måhända befinnas hafva återverkat på sjelfva skrifsättet, och det är ej utan en viss oro, vi motse anklagelsen för en alltför skämtsam, causerie-artad stil. Särskildt frukta vi, att man skall finna jagtäfventyren nog mångtaliga. Dock — en resa, hvars glada minnen oupphörligt tränga sig fram i vår hågkomst, kan omöjligen skildras i en stil af högtidligt allvar. Den, som ej kan sätta sig in i Spetsbergsfärdernas stämning, gör bäst att hålla sig fjerran från det arktiska lifvet, vare sig i skildring eller i verklighet. Hvad jagtäfventyren beträffar, utgjorde dessa, såsom de förnämsta afbrotten i den sträfsamma verksamheten, ett så ständigt återkommande thema i vårt Spetsbergslif, att de af detta skäl helt naturligt komma att i skildringen spela en framstående rol. På det att vetenskapligheten dock ej må blifva alldeles undanträngd, har i sista kapitlet lemnats ett kortfattadt sammandrag af de i detta afseende vunna resultaten, för så vidt vi trott dem kunna intressera en större allmänhet; i ett bihang finnes dessutom en förteckning på den literatur, till hvilken de svenska Spetsbergs-expeditionerna hittills gifvit upphof.

Tid efter annan hemsände en af oss under resans lopp bref, som infördes i en tidning, och. angelägna att bibehålla uppfattningensomedelbarhet, hafva vi ej ansett lämpligt att företaga någon omarbetning af åtskilliga i dessa bref lemnade skildringar. Ännu en anmärkning vilja vi göra såsom svar på en motsedd beskyllning. Ej endast skrifsättet, utan äfven stafningen vexlar i bokens olika delar. Detta har sin förklaring i det förhållande, att arbetet har två författare, ett förhållande, som i våra dagar naturligtvis utgör ett nästan oöfverstigligt hinder för ett likformigt stafningssätt.

Slutligen är det oss en kär pligt att tacka våra medhjélpare. De fleste af reskamraterna, särskildt Professor Nordenskiöld, hafva med bidrag ifrån sin erfarenhet gått oss till handa. Den medföljande kartan är i de delar, som ej komma på räkningen af föregående expeditioners geografiska forskningar, en frukt af Kaptenen Friherre v. Otters, Professor Nordenskiölds och Löjtnant Palanders arbeten. Docenten Berggren har i aquarell utfört originalen till lithografierna.

Stockholm i December 1869.

Th M. Fries.C. Nyström.

*

FÖRSTA KAPITLET

Expeditionens uppkomst, plan och utrustning. — Afresa från Götheborg. — Färd längs norska kusten. — Besök i Aalesund och Tromsö. — Afresa från Norge.

Till de geografiska problem, åt hvilkas lösande de kraftigaste ansträngningar, följda af det lifligaste intresse, under teenaste årtionden blifvit eg-nade, hörer äfven den s. k. polarftågan. Ihärdiga strider hafva kämpats och kampas ännu mellan Ishafs-farare och geografer, huruvida kring Nordpolen förefinnes ett öppet, segelbart haf, eller om detsamma hela året om till följe af sammanhängande ismassor eller packad drifis är för fartyg otillgängligt. Huruvida i polens närhet, såsom man har anledning att förmoda, ännu af menniskoöga ej skådad t land finnes, samt i sådant fall hurudant detta är till läge, beskaffenhet och naturalster, hör äfven till de ännu outredda gåtorna.

Utan gensägelse är polarfrågans lösning af ej ringa intresse. Visserligen torde de personer vara få, åtminstone bland dem, som sjelfva besökt de arktiska trakterna, hvilka i likhet med sextonde och sjuttonde århundradets holländska och engelska köpmansfurstar hoppas att öfver norra Ishafvet finna en ny och ginare väg till ”konungarikena Cathav och China”, eller hvilka instämma i en af nutidens förnämsta geografiska auktoriteters antagande, att vägen till Ost-Indien från Europa kan och bör läggas öfver Nordpolen. 1 rent ekonomiskt eller merkantilt afseende torde derföre åt detta håll några synnerligen vigtiga upptäckter numera knappast vara att göra, men desto större rent vetenskapliga residtater böra här kunna vinnas i geografiskt, fysiskt, meteorologiskt och alla öfriga naturvetenskapliga afseenden — resultater, som ej blott skola vidga mensk-liga vetandets synkrets öfver hittills alldeles obekanta rymder, utan äfven bidraga till en närmare förklaring af månget förhållande, till hvars tol-

Sv. PrAarexpedit. 1868. 1kande man nu endast har mer eller mindre sannolika gissningar att tillgripa.

Astundan att med andra nationer dela äran al’ upptäckter i polartrakterna hade redan från Sverige utlockat trenne vetenskapliga expeditioner till Spetsbergen, nemligen tvenne mindre omfattande 1858 och 1864. samt en större 1861. Initiativet till dessa expeditioner tillkommer O. Torell; de leddes dels af honom, dels af* Nordenskiöld. Vigtiga be-riktiganden af äldre uppgifter och då hcrrskande åsigter, intressanta nya iakttagelser, betydliga naturhistoriska samlingar hade derunder vunnits, men tillika vissheten derom, att ännu mycket återstod att der undersöka och uppdaga. Framför allt återstod sjelfva den egentliga polarfrågan. hvilken först då kan anses vara fullt löst, när man lyckats framtränga ända till polen eller åtminstone vida längre mot norden, än hittills skett, och dessutom behöfde flera af de i geografiskt, geologiskt, zoologiskt, botaniskt och fvsiskt afseende gjorda iakttagelserna kontrolleras eller fullständigas för att erhålla ett ökadt vetenskapligt värde.

Det var sålunda ej blott det hos enhvar, som en gång besökt de arktiska trakterna, ständigt återkommande begäret att dit återvända, utan fullt giltiga skäl, som gjorde, att alltsedan återkomsten från 1804 års fiird tanken pä en ny svensk polar-expedition aldrig hvilat. Villiga deltagare i en sådan funnos i mer än tillräckligt antal, och det återstod blott att finna nödiga medel för företagets verkställande. Med kännedom om det lifliga intresse, hvarmed Götheborgs samhälle visat sig omfatta vetenskapliga och fosterländska sträfvanden, och de betydliga pekuniära bidrag, som det vid flera tillfällen villigt offrat för dylika ändamål, vände sig Professor A. E. Nordenskiöld, hvilken 'deltagit i alla de föregående svenska polarfardema, till Landshöfdingen i Götheborg Grefvc A. Ehrensvärd med en motiverad framställning om önskvärdheten af en nv från vårt

O •

(Kdernesland utgången Ishafs-expedition, hvilken framställning här torde fa erhålla plats, då den deri utkastade planen allt framgent i det väsentliga utgjorde rättesnöret för expeditionens färder och arbeten:

”Alltsedan hufvuddragen af Afrikas inre geografi blifvit utredda genom undersökningar af Livingstone, Burton, Barth, Speke m. fl. och sedan Stuart lärt oss känna Australiens inre» slättland, utgör kännedomen om trakterna

närmast jordklotets poler det vigtigaste bland geografiens ännu olösta problemer. 1 närvarande stund förberedas dorföre bland Ku-ropas trennc största civiliserade nationer storartade expeditioner, med hufvudsyftemål att lösa denna uppgift, och det lider intet tvifvel, det ej dessa expeditioner inom några fil år komma att blifva en verklighet*). Härigenom skulle frukterna gå fbrlorade af det initiativ, som Sverige under de senaste åren tagit till utredandet af den högsta nordens naturförhållanden och som gjort Sverige till det enda land, från hvilket för det närvarande utan alltför stora penningc-uppoffringar en polar-expedition med utsigt till framgång kan afsändas. Endast vi kunna t. ex. utrusta en vetenskaplig expedition, der hvar man, från chefen till kajutgossen, är så förtrolig med polarhafvets klimat och drifisfält, att han med trygg och trotsig tillförsigt kan möta dess olägenheter och faror. Men om

w

några år torde förhållandena hafva gestaltat sig annorlunda. Afven om någon ny polar-expedition icke så snart blifver afsänd från England, så torde man kunna motse, att tyskarne, efter ett eller annat ej mera i Hamburgs utliamn **), utan mot »Tan May ens eller Grönlands ismassor strandadt reseförsök, vinna den for framgång nödiga erfarenheten. Sannolikt är vår tid då forbi.

Det är derfbre, Herr (irefvc, som jag nu vänder mig till Eder med en uppmaning att söka åstadkomma en redan under loppet af snart instundande sommar afgående svensk expedition med hufvuduppgift att framtränga så långt norrut som möjligt. Att detta kan ske med någon utsigt till framgång, utan alltför stor risk och utan alltför stora penninge-uppoftringar, hoppas jag nedanför anförda reseplan skall utvisa.

) Denna förmodan har endast delvis gatt i fullbordan. Från Tyskland utgick, såsom bekant, 1868 en mindre, af inga naturforskare åtföljd expedition, och innevarande år har en ny sådan, i alla afseenden bättre utrustad, med tvenne fartyg blifvit afsänd. med bestämmelse att öfvervintra på Gröulands ostkust. Deremot har i England ännu ingen större expedition utrustats, och ett par smärre (af Lamont och bröderna Palliser) innevarande år torde snarast vara att räkna såsom turistresor. Den såväl till sin plan som den beräknade kostnaden storartade Lamberfska franska exj>editionen, som genom Bchrings-sundet skulle tränga mot norr och hvars chef, visserligen med en för fransmän ej ovanlig okunnighet om geografiska förhållanden, men dock med en för sagda nation mindre vanlig skrytsamhet, åtagit sig att pa förhand bestämma dagen, då franska tricoloren skulle svaja på nordpolen, har. enligt senaste underrättelser, blifvit tills vidare inställd, alldenstund den summa af (»OO.O(K) francs, som ansågs nödvändig, ej genom sub-scription kunnat hopsamlas, ehuru kejsar Napoleon ensam tecknat sig för »0,0()0 fres och en mängd af Frankrikes mest framstående män bildat företagets ”comit'* de patronage”. Utg;* anm.

**) Tyskarnes första försök till en vetenskaplig]h»larfärd gjordes, såsom det torde vara bekant, år 18{jr>. men denna blef den kortaste af alla)>olar-expeditioner, ty det frnn Hamburg utgångna fartyget hann ej längre än till Cuxhaven, der ångmaschinen sprang sönder. — enligt tyskt påstående till följe af engelsk intrig och illvillig afundsjuka. t ty:* «nin.För det närvarande saknar man hvaije direkt erfarenhet om hafvet norr om 82:dra breddgraden, men alla de iakttagelser, som vi varit i tillfälle att antingen sjelfva anställa vid Spetsbergens nordkust eller inhemta genom samtal med de kunnigaste bland fångstmännen, utvisa dock, att hösten är den enda tid, under hvilken hafvet norr om Spetsbergen är något så när isfritt. Under loppet af sommaren hafva nemligen ismassorna dels genom solvärmets inverkan bortsmält, dels af vågsqvalpet blifvit sönderfrätta, dels bortförts af den mellan Spetsbergen och Grönland söderut gående, drifis-betäckta arktiska strömmen, och ny is tyckes, såsom de oss tillgängliga öfvervintrings-joumalema synas utvisa, först bildas under slutet af Januari och början af Februari månader. Stor sannolikhet finnes sålunda, att man under denna årstid, utan att möta något svårare hinder, kan från någon af de under större delen af året öppna hamname vid Spetsbergens N.V. höm framtränga ganska långt nordligt. Enligt all sannolikhet är dessutom vid denna årstid hafvet isfritt antingen emot Grönlands ostkust eller österut mot den betydliga kontinent, som antagligen är belägen mellan Spetsbergen och Xovaja Semlja, och utsigt finnes derföre för handen till vigtiga upptäckter vid dessa ännu knappast af inensklig fot beträdda kuststräckor.

För den händelse, att ogynnsamma isförhållanden eller andra oförutsedda omständigheter skulle lägga hinder i vägen för framgång åt dessa håll, bör i alla fall expeditionens arbetsplan så anläggas, att senare delen af sommaren användes till rent vetenskapliga forskningar, hvilka utan tvifvel ensamma kunna lemna rik ersättning för den på expeditionen nedlagda kostnaden och mödan. Bland dylika arbeten vill jag här särskildt påpeka:

En under uppresan utförd undersökning af Beeren Eilands flora ocli fauna. — Denna ö är tydligen den enda återstående resten af ett vidsträckt polarland, hvilket kanske engång sammanband Skandinavien med Spetsbergen. Dess flora och hafs-fauna iiro ännu nästan okända, och dock är här mången vigtig upplysning att vinna rörande djuriifvet ej allenast vid Skandinaviska halföns, utan ock vid Britanniens af Golfströmmen sköljda norra kuster.

En noggrann undersökning af de lager på Beeren Eiland samt vid Tsfjorden och Kingsbay, som innehålla växtlemningar. — Genom de samlingar, som blifvit hemförda af de senaste svenska expeditionerna från Spetsbergen samt af engelska arctici (MClintock, MClure, Inglefield, Colomb)frän Norra Amerika, har det blifvit utredt, att polarländerna nnder miocen-tiden (d. v. s. under den tid, som sammanföll med eller närmast föregick den, då menniskan först uppträdde på jordklotet) åtnjutit ett klimat, gynnsamt för en yppig skogs-vegetation. Man kan lätt tänka sig, af* h vil k et spännande intresse ett utredande af dennas beskaffenhet måste vara för hvarje bildad man — och ett rikt, ännu nästan alldeles obegagnadt material härtill ligger inbäddadt i klipporna flerestädes på de kuster, som expeditionen under uppresan skulle komma att besöka.

Eftersökande af post-miocena lager på halfön mellan Bel Sound och Isfjorden. — För det närvarande har man ingen idé om, hurudan öfvergången i polartrakterna var mellan nutidens ismassor och miocen-tidens lind- och platan-skogar, och det enda ställe, der man med utsigt till framgång torde kunna söka svar pä denna fråga, är nyssnämnda sannolikt till betydlig del af* postmiocena lager betäckta halfö. Några här funna växt- och snäek-lemningar skulle bilda ovärderliga urkunder till

~ C“

besvarande af denna for värt jordklots historia och särskildt för det nordliga Europas geologi så utomordentligt vigtiga fråga.

En fullständigare undersökning af Saurie-lagren vid Cap Thordsen. — Af ven krokodilartade djur hafva engång i forntiden solat sig på sanka sjöstränder i polens grannskap. Expeditionen år 1864 hemförde åtskilliga i dervarande sandstenslager inbäddade skelett-fragmentcr af dylika, längesedan utdöda djur, men stället, der dessa fynd gjordes, kunde endast flygtigt undersökas, så att blott sjelfva faktum blef konstateradt. Den egentliga skörden är ännu obergad.

Undersökning af de hvalskelett-fragmenter, som träffas vid Spetsbergens stränder; utredandet af hafvets ännu ofullständigt kända alg-flora; fortsatta insamlingar och undersökningar af landets såväl som hafvets fauna; anställande af draggningar på de största hafsdjupen; magnetiska och meteorologiska observationer; geografiska ortsbestämningar m, m.

Pä grund häraf skulle jag föreslå följande reseplan:

Expeditionen skulle, nödtorftigt utrustad äfven med vinterförråd — för den händelse, att en öfvervintring blefve nödvändig — afresa ombord på ett lämpligt litet segelfartyg frän Tromsö i början af Augusti. Kursen skulle ställas på Beeren Eiland, dit, om möjligt, en af de trenne vetenskapliga deltagarne redan tidigare på sommaren skulle med nödigt manskap hafva begifvit sig. Efter ett uppehåll af en eller annan vecka pädetta .ställe skulle man begifva sig vidare och kasta ankare i Isfjorden,

hvai*est ett uppehåll af 3 ä 4 veckor skulle göra**. Derpå skulle kol-

hamnen i Kingsbav besökas, der stenkol skulle insamlas, växtaftrvck eftersökas m. in., hvarefter resan skulle ställas till Kobbebay. Här skulle ett gynnsamt ögonblick af vaktas for att under slutet af* September eller Oktober månader segla norrut, dock utan att göra några barnsliga försök att forcera drifisen. Ett sådant fbrsök

vore ej allenast förenadt med onödig risk, utan skulle helt säkert hafva till påföljd, att expeditionen blefve

genom instängning hindrad såväl att tränga framåt som att vända tillbaka. Om man dercmot toge till princip att endast gå fram, der hafvet vore öppet och nästan isfritt, löpte man ingen synnerligen större risk, än

den, som alltid åtföljer seglatser under senhösten, och man hade dessutom

utsigt och, om ej olycka inträffade, nästan visshet att med fartyg kunna tränga längre mot norden, än någon förut lyckats. Med stor utsigt till framgång skulle äfven en sido-utflygt till Giles land eller Grönland kunna företagas. — Ungefär i medlet af Xovcmber skulle expeditionen återvända till Norge, i fall ej omständigheterna tvingade till en öfvervintring — en händelse, hvarpå man alltid borde vara beredd.

Hvad omkostnaderna beträffar, så tror jag mig, med ledning af den

erfarenhet, som jag i detta hänseende vunnit under 1864 års expedition, kunna nödtorftligen utrusta och utföra den nu föreslagna för 15,000 R:dr. För utgifterna skulle efter återkomsten redovisas.

Stockholm i April 1868.

A. E. Nordenskiöld."

Sådan var den framstälda frågan, och svaret på densamma dröjde ej länge. Redan efter några dagars tid hade förnämligast på Götheborgs börs#) for detta ändamål tecknats den önskade summan — och härmed var saken afgjord. Enhvar deltagare i 1868 års färd, liksom enhvar, som ärar uppoffringar för fosterländska intressen, skall säkerligen alltid med tacksamhet erinra sig de män. utan hvilkas välvilliga frikostighet denna nya polar-expedition ej kunnat blifva en verklighet.

Den sålunda beslutade och betryggade expeditionen var, såsom våra läsare lätteligen inse, ärnad att blifva af vida anspraksläsare omfattning,

) Den framlagda listan upptager namnen Oscar Dickson. James Dickson. David Car-negie genom Oskar Ekman. Charles Dickson, C. F. \Va;m. J. I. Ekman, Julius Lindström. D. O. Francke. Sven Renström, J. W. Wilson. Edv. Magnus, Wilh. Köbss, O. Wijk, Wilh. Gibson & Söner, Oskar Andrén. J. A. Kjellberg & Söner. Th. Mannheimer, B. E. Dahlgren och P. Hammarberg, hvartill sedan kom C. Skogman i Stockholm. Den sålunda erhållna summan uppgick till 21.300 R:dr.än den sedan biel. Knappt hade den nemligen blifvit allmännare bekant, iorrän ett välvilligt tillmötesgående från flera häll röntes, hvilket foran-

O o 1

ledde Nordenskiöld att till Kongl. Maj:t inga med underdånig anhållan, att något, svenska staten tillhörigt, mindre ångfartyg måtte ställas till expeditionens förfogande. Denna ansökan remitterades till Kongl. Vetenskaps-Akademien, hvilken pa en endast för detta ärende hållen sammankomst d. 29 April afgaf ett memorial, hvari, jemte fullständigt godkännande af den uppgjorda planen och lifligt förord för densammas verkställande, bland annat yttras: "Hen* Nordenskiöld har, med egen och andras erfarenhet, visat, att hösten är den för sådant ändamål aldrig förut använda årstid, under hvilken, med största hopp om framgång, det norr om Spetsbergen belägna, dä mest isfria hafvet kan befaras och dess beskaffenhet utrönas. Men ett segelfartyg, såsom medel för ett sådant företag, har i sitt beroende af vinden en svaghet, som intet mod kan öfvervinna, och den i ögonen fallande omständigheten, att samma vind, som gynnar den sannolikt korta återstående färden mot polen, äfven innebär den påtagligaste fara att ej kunna återvända, har säkerligen mer än en gång tvingat till afstående från ett sådant försök. Med ett ångfartyg blir företaget ett annat. Ett sådant eger sjelf en kraft, som man har i sin makt och hvars effekt är bekant på förhand, och det kan begagna hvaije tillfälle, som yppar sig, med mycket ringare fara än ett segelfartyg, emedan det är oberoende af de förhållanden, vind och ström, hvilkas inverkan på isens läge deremot kan tagas i beräkning. Det betryggande för expeditionens framgang, som ligger i de insigter hr Nordenskiöld redan eger, får utan tvifvel ett i hög grad ökadt värde, om han för fjerde gången besöker Spetsbergen ombord pä ett angfartyg."

Sedan äfven General-poststyrelsen, livilkens utlåtande blifvit infor-dradt, förklarat, att hinder ej mötte för öfverlätande af ett af kronans post-ångfartyg, meddelades d. H Maj i Post- och Inrikes Tidningar Kongl. Majrts sä lvdande beslut:

”Uti en till K. M:t ingifven ansökning har Intendenten vid Naturhistoriska riksmuseum, Professor A. E. Nordenskiöld, med fönnälan, att efter bemedling af Landshöfdingen Grcfve Ehrensvärd några medlemmar af Götheborgs samhälle för astådkommande af en ny svensk arktisk expedition, hvars hufvudsyftemål skulle vara att under den tid af innevarande är, då isförhållandena voro mest gynnsamma, d. v. s. under senhösten, söka från Spetsbergen framtränga så långt mot norden, sommöjligt, till sökandens disposition ställt de medel, som erfordrades for utrustande och bemannande till en dylik resa af ett mindre fartyg, med vilkor att fullständiga serier af de naturhistoriska samlingar, som under expeditionen erhöllos, såvidt möjligt i talrika exemplar, skulle öfverlem-nas till Götheborgs museum; dock så, att behörigt afseende fästas vid deltagames bearbetningsrätt och att Vetenskaps-akademien finge uttaga de exemplar, som behöfdes för komplettering af dess arktiska samling,— underdånigst anhållit att, som ifrågavarande expedition, hvilken ursprungligen varit ämnad att företagas med ett mindre i Tromsö förhyrdt segelfartyg, deremot skulle, om for densamma kunde få begagnas en starkt byggd, mindre, med tillräcklig tackling försedd ångbåt, ega vida större utsigt till fullständig framgång, så att man då med skäl kunde hoppas, att den s. k. polarfrågan ändtligen skulle vinna sin lösning, och sökanden erfarit, att någon af Postverkets vinterångbåtar möjligen skulle under den tid, som expeditionen komme att omfatta, kunna för Postverket undvaras, K. M:t måtte i nåder medgifva, att någon af berörda ångbåtar finge för omförmälda ändamål ställas till expeditionens förfogande, mot förbindelse, att ångbåten blefve på dess bekostnad till uppgifvet värde assurerad och att de möjligen erhållna naturhistoriska samlingarna efter expeditionens återkomst fördelades enligt ofvanangifna grunder; hvarjemte sökanden hemställt, huruvida icke, för den händelse denna underd. anhållan vunne nådigt bifall, K. M:t, enär expeditionen dcrigenom komme att erhålla en vida större omfattning än ursprungligen varit afsedt och följaktligen de tillgängliga medlen knappast blefve tillräckliga, skulle vilja tillåta att till expeditionens utrustning och proviantering finge lemnas bidrag från K. Flottans förråder.

Ofver denna framställning hafva på nådig befallning såväl Generalpoststyrelsen som Vetenskaps-akademien afgifvit underdåniga utlåtanden, dervid Akademien på det varmaste förordat nådigt bifall till Professor Nordenskiölds ansökning, under förklarande, att Akademien för att å sin sida bidraga till det vackra och lofvande företaget ville dels af dess egen instrumentsamling ställa till expeditionens förfogande nödiga astronomiska och fysikaliska instrumenter, dels ock från riksmuseum, såvidt dess disponibla medel det tilläte, förse expeditionen med zoologisk utrustning; samt G en eral--poststyrelsen, för sin del, anfört, bland annat, att i anseende till uppgifna förhållanden det, äfven för den händelse att den tillämnade nordpols-expeditionen icke lninne före vinterns inbrott fullbordas, ickekunde antagas medföra någon egentlig olägenhet för Postverket, derest K. M:t skulle finna godt medgifva, att för ifrågavarande expedition finge användas ett af Postverkets vinterfartyg, att härtill i sådant fall torde företrädesvis böra utses ångfartyget ”Sofia”, hvars nuvarande värde af General-poststyrelsen ansågs kunna upptagas till omkring 108,000 R:dr.

Detta ärende har K. M:t den 1 i denna månad till nådig pröfning forehaft och dervid, med afseende å den ifrågavarande expeditionens vetenskapliga och fosterländska betydelse, funnit godt i nåder medgifva, att post-ångfartyget ”Sofia”, som, enligt hvad upplyst blifvit, kan under tiden utan olägenhet för Postverket undvaras, må för berörda expeditions utförande användas på följande vilkor, nemligen:

att, innan fartyget afgår från Carlskrona, der detsamma, genom General-poststyrelsens försorg, skyndsamt inställes, fartyget skall på expeditionens bekostnad för hela resan vara försäkradt i någon af Generalpoststyrelsen godkänd sjöförsäkringsinrättning till belopp motsvarande dess af General-poststyrelsen beräknade nuvarande värde, eller 108,000 Rdr, samt försäkringspolicen till General-poststyrelsen aflemnad;

att öfver- och underbefäl å fartyget, äfvensom så stor del af besättningen, som K. M:t anser böra af kronans manskap utgöras, utses pä sätt, som är för expeditioner med kronans fartyg i allmänhet stadgadt; samt att äe vetenskapliga samlingar, som under expeditionen göras, må, sedan först Vetenskaps-akademien af dem fått

uttaga de exemplar, som för komplettering af riksmusei samlingar finnas erforderliga, i öfrigt öfver-lemnas till Götheborgs museum, dock så, att den vetenskapliga bearbet-ningsrätten af samma samlingar förbehålles de i expeditionens utförande deltagande vetenskapsmän;

och vill K. M:t deijemte i nåder tillåta, att fartyget må utrustas och provianteras från Flottans förråder enligt de närmare bestämmelser, som i detta hänseende komma att framdeles särskildt i nåder stadgas.”

Till befalhafvare å ”Sofia” utnämndes Kaptenen i Kongl. Flottan, Friherre F. W. von Otter, hvaijemte till sekond utsags Löjtnant L. Isländer och till läkare Doktor C. Nyström. Den behöfliga besättningen erhöll chefen rättighet att bland flottans underbefäl och manskap utvälja, och då såsom allmän princip antogs, att, ehuru denna expedition numera var att anse såsoin tillhörande svenska örlogsfiottan och trädande i stället för en af de årligen utgående öfnings-expeditionema, endast frivillige skulle mefölja, så tillkännagafs vid Carlskrona station, att dertill hugadeegde att sig sjelfva anmäla. Sa stark var bland flottans manskap ifvern att få medfölja och sa stort förtroendet till den utsedde chefen, att genast mer än 150 matroser och bätsmän anmälde sig. Den besättning, som utvaldes, utgjordes af:

Underofficerare: F. Stjernberg (uppbörds-stynnan), G. Johansson (öfvermaschinist), J. Thunbcrg (andre maschinist), C. Sjösten (uppbörds-timmerman).

Maschinist-elev: K. Carlman.

Matroser: A. Olsson, C. Matsson, 1\ Pettersson, F. Boman, J. Svensson.

Bätsmän: C. Glad, O. Hylhnan, I. Idqvist, L. Ljungberg (kock).

Härtill komino sedan 6 norske, vid Spetsbergs-färder vane fångstmän: »lohan Johannesen (harpunerare), Adrian Davidssen, Joachim Lo-rentzsen, Anton Orstad, Ole Lorentzsen och Edvard Bomstad.

En annan omsorg, som åt Kapten v. Otter uppdrogs, var fartygets utrustning, dess nödiga förändrande, proviantering m. m.

”Sofia”, byggd vid Motala för postföring vintertiden mellan Ystad och Stralsund, är ett skonert-tackladt jemångfartyg af 135 fots längd, 23 fots bredd, 8 fots djupgående, med propeller och maschin af omkring 60 hästkrafter. Genast vid första anblicken frapperar det genom sin ringa höjd öfver vattenytan, en företeelse, som dock till en viss grad blott är skenbar, alldenstund det saknar relingar för att, till förekommande af nedisning, underlätta det öfvcrspolande vattnets bortrinnande. I och for resan • hade förstäfven blifvit ytterligare förstärkt, äf Ven som midskepps uppförts en öfverbyggnad, som vid många tillfallen befanns utgöra ett synnerligen nyttigt skydd mot vind och våg; pä detsamma var ett likaledes skyddande stvrhus anbragt. Inom nämnda öfverbyggnad var nedgång till maschineriet, aktersalongen och de längs densamma befintliga hytterna samt manskapets rum i fö ren. Till skydd mot kölden voro fartygets sidor såväl i hytterna som pä trossbottnen (manskapets uppehållsort) försedda med tjock stoppning; den pä trossbottnen anbragta köksspisen spred derstädes tillräcklig värme, under det att i aktersalongen och hytterna sådan erhölls dels från en i den förra anbragt jernkamin, dels genom frän kaminen ledda värmeledningsrör, hvilkas otäthet i fogame dock i en eller annan hytt vållade något obehag och förargelse. För badrum, god luftvexling m. m. var äfven sörjd t.Hvad provianten angår, vittnade manskapets goda hull vid hemkomsten fördelaktigt 0111 dess qvalitet#); äfven mot qvantiteten kunde ingen befogad anmärkning göras, ty fömld var medtaget för 70 veckors behof, oberäknad t det tillskott, man genom jagt kunde förvänta sig. Ut-spisningen var alldeles densamma för alle man ombord — till manskapets ej ringa belåtenhet.

För klädedrägten var likaledes rikligen och väl söijdt, och framför allt hade en mängd pelsvaror medtagits för händelse af öfvervintring. — Medikamenter, chirurgiska instrumenter och annat till sjukvårds-utrednin-gen hörande fanns i mer än tillräcklig mängd, alldenstund dylikt, lyckligtvis, under färden blott högst obetydligt behöfde anlitas. — Gevärs-samlingen var högst respektabel, i det att frän kronans förråder medsändts en mängd såväl knallhatts- som Remingtons-gevär, hvarjemte i Götheborg af Grosshandlaren Leop. Brusewitz öfverlemnats () st. Enfield-gevär, för att efter slutad färd utdelas ät dem af* besättningen, som framför andra utmärkt sig. Att dessutom livar och en af gunrummets medlemmar medfört en eller ett par bössor för att under

färden fresta jagtlvckan, är lätt förklarligt. Särskildt böra nämnas de i Tromsö anskaffade ”fangst-rifleme”. Dessa gevär, tillverkade i nämnda stad, äro klumpiga lodbössor, gengångare från den tid, då bakladdnings- och repetergevär voro okända, men af en oöfverträfflig precision på de kortare vid jagt förekommande hållen. Det är med ”fangstriflenM Spetsbergsskyttame göra dessa mästerskott, som plägade ingifva oss ”greenhoms” en så helsosam känsla af vår egen ringhet. — Till beredande af trefnad ombord, framför allt under den länga vinternatten, 0111 den skulle bland snö och is komma att tillbringas, hade anskaffats såväl ett orgelharmonium som ett ganska betydligt bibliothek af historiska arbeten, romaner m. m.

Såsom af den först uppgjorda planen framgår, var de deltagande naturforskarnes antal då bestämd t till blott tre. Genom den utvidgning, som expeditionen genom statens mellankomst erhöll, kunde emellertid detta antal ej obetydligt förökas, sä att Sofias, sä att säga, vetenskapliga besättning utgjordes, utom af expeditionens ledare, Professor Nordenskiöld, som egnade sig at geografiska bestämningar och geologiska undersökningar, af följande

*) Den. 80m härom önskar närmare underrättelser, hänvisa vi till en i Upsala Läkare-förenings Förhandlingar 1869 införd uppsats "(>m den sista Kpetsbergs-expeditio-nens utrustning och hygien” af C. Nyström.Zoologer: A. E. Holmgren, A. J. Malmgren (deltagare i 1861 och 1864 års expeditioner) och F. A. Smitt (deltagare i 1861 års fård);

Botanister: Sv. Berggren och Th. M. Fries;

Fysiker: S. Lemström;

Geolog och Mineralog: G. Nauckhoff.

Dessutom biträdde fartygets officerare vid de geografiska och skötte nästan uteslutande de meteorologiska observationerna, liksom läkaren, vid förefallande behof, hjelpte zoologeme. Såsom dessas biträde medföljde dessutom konservatorn vid Christianstads elementar-läroverk A. Svensson.

Att den största omsorg egnades åt den vetenskapliga materielen. torde vara naturligt, då härpå i väsentlig mån berodde, huruvida expeditionens ändamål skulle uppnås eller icke. Nödiga båtar såväl för längre utflygters verkställande som för zoologiska draggningars behof anskaffades, och från Vetenskaps-Akademien erhölls en storartad uppsättning af spritkärl af olikartade dimensioner, bottenskrapor och andra fångstredskap m. m. för upphemtandct och förvarandet af prof på hafsdjupets underbara och rika djurverld. Likaledes lemnade Vetenskaps-Akademien en vacker samling af fysikaliska instrumenter, till hvars förökande bidrog dessutom erhöllos af såväl Helsingfors universitet som ock, genom den bekante General Sabine, som med största intresse och välvilja omfattade vår fard, (rån Roval Society i London*). En särdeles rikhaltig samling af beskrif-ningar öfver föregående äldre och nvare polarfärder, kartverk och under resan behöfliga vetenskapliga arbeten hade dels för expeditionens räkning inköpts, dels och förnämligast till låns erhållits från Vet enskaps-Akademiens och det kungliga bibliotheket. För öfrigt hade enhvar af de medföljande naturforskarne erhållit uppdrag att hvar i sin stad anskaffa allt, som han kunde anse vara af nöden.

*) De instrumenter, som sålunda stodo fysikern till buds, voro: 1) för astronomiska och geodetiska bestämningar: en box- och två fick-kronometrar (förutom de far-.tyget tillhöriga), en prismacirkel och en sextant, en pendel-apparat med tillhörande pendelur, två theodoliter (den ena tillhörande Helsingfors universitet), ett passage-instrument; 2) för magnetiska mätningar: tvenne magnetiska theodoliter, en svängnings-apparat, ett inklinatorium och ett inklinations-instrument, en azi mut h-k om pass och trenne variations-instrumenter samt ett deklinatorium (från Sabine); 3) för observationer på luftelektriciteten och norrskenet: en elek-trometer (af Lamonts konstruktion), ett spektroskop å vue directe. Dessutom medfördes en mängd thermometrar, qvicksilfver- oeh aneroid-barometrar, hygro-meter, fotografi-apparat, elementer till elektriska staplar, vatten-uppfordrings-apparat o. s. v. I synnerlig tacksamhetsskuld stadnar expeditionen till Generalen Friherre F. Wrede, hvilken med betydlig uppoffring af tid och möda intresserade sig för den fysikaliska utrustningen och äfven för densamma konstruerade flera nya instrumenter.Under denna fartygets och materielens utrustning förflöto Maj och Jimi månader, ehuru arbetet med allra största kraft och ifver pådrefs. Andtligen d. 28 Juni kunde profresa

med det nu omändrade fartyget företagas, följande dag inmönstrade manskapet och samma dag lemnades Carlskrona. Efter ett kort besök i Kjöbenhavn for ombordtagande af diverse utrednings-persedlar (isynnerhet vllevaror) stvrdes kurs på Göthe-borg, dit ankomsten skedde vid middagstiden d. 2 Juli. Den vetenskapliga utrustningen, som med jemväg hitsändts från Stockholm, togs här ombord; förrådema af mat, klädesplagg, stenkol m. m. kompletterades och de från Stockholm, Upsala och Helsingfors anlända, till deltagande i fiirden utsedda naturforskarne einbarkeradc.

Att här i Götheborg, expeditionens — så att siiga — v^gga, såväl densamma i sin helhet, som dess särskilda medlemmar voro föremål för den hjertligaste välvilja och uppmärksamhet, torde knappast behöfva särskildt anmärkas. Enhvar deltagare i färden skall säkerligen i tacksamt minne bevara de glada dagar, som här tillbragtes, och de många, större och mindre, bevis på välvilja och deltagande, som vi denuider rönte. Och framför allt skall väl ingen glömma Landshöfdingen Grefvc Ehrensvärds gästfria hus, hvarest tillfiille bereddes oss att personligen lära känna de män, genom hvilkas frikostighet vår expedition möjliggjorts, och hvarest välgångs-önskningar för densamma uttalades i ordalag, som synbarligen gingo från hjerta till hjerta.

Men oaktadt all denna gästfrihet och välvilja längtade vi alla ifrigt efter den stund, då vi skulle fä lemna Götheborg och färden mot norden skulle anträdas. Andtligen anlände den ångbåt,' som medförde det från England förskrifna, oundgängligt nödvändiga skörbjuggpreservativet ”lemon-juice” (preparerad citronsaft), och ett par timmar derefter lade vi d. 7 Juli kl. 3 e.m. ut från Götheborgs brvgga, helsade af våra på stranden samlade gynnares och vänners hurrarop och lyckönskningar. Kosan ställdes först till Marstrand, hvarunder kompass-nålarnes deviation bestämdes; och efter att den från Götheborg medföljande författaren Aug. Blanche på sagda ställe blifvit landsatt, lastad med bref och telegrammer till hemmavarande anhöriga och vänner, och efter att vi af de på stranden församlade badgästerna blifvit helsade med musik och hurrarop, stvrde Sofia rakt ut till hafs, och snart sjönko de blånande konturerna af Sveriges kuster ned under horizonten.Vår färd var sålunda började, men om denna början är ej synnerligen mycket att säga. Vår första sträfvan var nemligen lielt naturligt att så hastigt som möjligt förflytta oss upp till de arktiska regionerna, der våra arbeten och undersökningar skulle börja, och följden deraf blef den, att under färdens första böljan land endast undantagsvis syntes, utan endast himmel och vatten — och derom är ej mycket att säga.

Må man dock ej föreställa sig, att overksamhet eller enformighet rådde ombord. Första tiden upptogs naturligtvis af* effekternas ordnande, på det att man måtte få så hemt-refligt som möjligt i den lilla vrå, som under en längre tid skulle utgöra hvars och ens särskilda bostad; och sedan detta skett, sökte man genom visiter i kamraternas hytter och i skeppets olika delar göm sig hemmastadd inom den lilla flytande del af fäderneslandet, som snart skulle blifva civilisationens enda tillflvgtsort i den eviga snöns och isbjörnames rike. Lång tid behöfdes hvarken till det ena eller det andra, men resultatet af den härunder vunna erfarenheten kunde uttryckas med orden: allt godt ombord. Allt befanns på ett så förträffligt sätt ordnadt, att trefnad och, så långt utrymmet medgaf, beqvämlighet öfverallt gjorde sig gällande.

Och för öfrigt saknades ingalunda ämnen för lifvande samtal. Allas tankar voro naturligtvis riktade på framgången af vårt foretag, och detta gaf ett rikligt stoff' för planers uppgörande och diskuterande, ständigt med hänsyn till de under andra polarfärder vunna resultatema. Dessutom hade händelsen så fogat, att bland gunrummets personal funnos förfäktare af de mest olika åsigter såväl i vetenskapliga som politiska och sociala frågor, hvilket naturligtvis snart gaf anledning till lifliga menings-utbyten. Häraf följer dock ingalunda, att det glada skämtet var bannlyst, tv tvärtom bidrogo muntra infall och lustiga berättelser, musikaliska försök på vår lilla orgel m. m. att gifva ät de allvarligare svsselsättningarne den behöf-

C7 c O */ o

liga kryddan. T. o. m. poetisk inspiration af det allt annat än dystra och pjunkiga slaget grep en af kamraterna, då han jemte åtskilliga andra ”arktiska parvenver” vid polcirkelns passerande (d. 14 Juli) måste bringa de gamla ”isbjörnarnc” sin hyllning. Inblandad i denna glädjens bägare låg dock en bitter droppe: vemodsfulla och trängtandc tankar flögo till den cirkelns medelpunkt — och hvem skulle nå denna?

Skola vi nu omtala ett litet fysikaliskt experiment, som anställdes ombord? Med tanken pä fördelen af en elektrisk belysning under seglingar och färder i polarmörkrct hade från (iötheborg medbragts ett Bun-sens batteri, och detta skulle nu profvas. Låtom oss med lätt hand beröra de under förhanden varande omständigheter högst kinkiga och egendomliga laborations-detaljeraa, vedermödorna vid langningen af svafvelsvra och salpetersyra pä det slingrande däcket, elementemas iordningsställande o. d.; vare det nog sagdt, att syromas inverkan egentligen kom kläder, händer och däck till godo. Resultatet blef en gnista, en gnista af otvif-velaktigt elektriskt ursprung, men sä anspråkslös i hela sitt skick, att apparaten utan vidare blef dömd att i Tromsö varda qvarlemnad.

Det var emellertid ej blott företeelserna ombord, som gaf nödig sysselsättning under dessa dagar, som annars lätt kunnat blifva mer än önskvärdt långtrådiga, utan nyfikna blickar spejade rundtomkring för att finna några nya fbremål att hvila på. 1 böijan af färden kunde dock knappast något annat upptäckas än talrika segelprvdda fartvg, som brusade fram öfver vågorna, samt oräkneliga röda, långarmade maneter, som summo i djupet. Ju mera vi nalkades norden, desto mera ådrog sig dock djurverlden vår uppmärksamhet, och med glädje helsades den tre-tåiga måsen, lunnefogeln med sin höga, platt-tryckta näbb, stormfogeln med sin sväfvande flygt och girigt mot djupet stirrande blick m. fl., såsom den arktiska djurverldens härolder eller förposter mot sydligare trakter. Och då — såsom ej sällan hände — ropet: ”en hval!” hördes, skyndade de fleste nvfikna upp pa däck, för att skåda den vattenstråle, som han sprutade mot höjden, innan han lät sin svarta, kolossala rvgg hvälfva upp öfver hafsvtan. Man tänke sig da den uppståndelse, som ropet: ”fem hvalar!” en morgon, straxt före polcirkelns passerande, uppväckte — och detta än mer, när verkligheten vida öfverträffiide utsagon. Talrika skrikande måsar betecknade den väg, som ett sillstim vandrade genom liafvet, och här tumlade om hvarandra 5 a (> stora, flåsande och sprutande hvalar, under det att rundt omkring dem en skara af minst 50 delfiner utförde de befangdaste krumsprång. Låt en svärm ystra skolgossar gifva sin inneboende liflighet lösa tyglar, och de skola näppeligen kunna visa sig mera lekfulla, mera pojkaktiga, än dessa delfiner, som än plaskande tumlade om hvarandra, säkerligen glupskt frossande bland de packade sillmassorna, iin ordnade i en läng rad, bokstafligen utförde den lek, som för gossar är väl bekant under namnet ”hoppa bock”, i det den ena efter den andra, liknande gigantiska råttor, hoppade högt upp öfver vattnet. Sådant var det första mottagandet, som bereddes oss af polarhafvets oändligt rika djurverld !Sanningen likmätigt måste vi dock tillstå, att stunder funnos, då lifvet ombord ej saknade en viss allvarlig, ja t. o. m. melankolisk anstrykning. Visserligen hade vi ej sällan att glädja oss åt klar himmel och lugna vindar, men till ombyte bestods också ofta tunga moln och oroliga vågor. Och härvid gjorde vi den iakttagelsen, att vår kära Sofia hörde till det lättfotade slaget, som vid minsta stötar i Aeoli basun på Xordsjöns ganska ojemna golf böljade en slingrande och rullande dans, hvilken föga harmonierade med åtskilliga af hennes gästers beqvämlighet och matlust. Polartrakterna envisades hela tiden att sända oss helsningar i friska nordliga vindar, och stundom blefvo dessa så eftertryckliga, att iEgirs hvitpudrade döttrar funno sig befogade att hoppa upp på vårt däck för att lekfullt tumla omkring med allt, som de kunde sätta i rörelse. Sanningen att säga, var detta dock ej mycket, tv allt godset var

väl fastsurradt och de flesta af herrar naturforskare intogo med en hastigt påkommen böjelse for tvstnad och tillbakadragenhet ”en horizontal ställning” i sina hvtter, beundrande andras friska aptit och reflekterande öfver doktorns patenterade engelska chloroform-pillers oförmåga att häfva sjösjukans lindrigaste svmtomer i deras alla första stadium — ty längre gick det ju aldrig?

Då man emellertid ombord i allmänhet ej gerna inlät sig i längre samspråk om detta ämne, så torde det vara olämpligt att här göra sig skyldig till motsatsen. Blott det vilja vi tillägga, att under sådana förhållanden t. o. m. blotta åsynen af land egdc en viss upplifvande inverkan. Men också voro de partier af norska kusten, som vi då och då

fingo skåda, af sådan beskaffenhet, att de, äfven utan att ega det behag,

som nyheten eller sjösjukan kunde skänka dem, kunde ådraga sig en väl-ibrtjent uppmärksamhet. Härtill kom, att kustpartiernas skönhet eller rättare imposanta storhet framstod i jemnt cresccndo, ju längre upp vi kommo.

Lindesna^s öfverträffades ej obetydligt af klippöarnc och fjällen kring Sognefjordens mynning, men dessa fördunklades i sin tur af de taggiga och snöfläckiga fjällkammar, som visade sig längs hela inloppet till Aalesund och kring denna stad. Och sedan kommo Nordlandens väldiga kustfjäll med sina storartade glacierer och fantastiskt formade klippöar, för att i sin tur besegras af Lofuddens taggiga klippor, — dessa 'tänder af en gigantisk haj" (såsom L. v. Bucli benämner denna ögrupp), hvars högsta spetsar blott stundtals framtittade öfver eller mellan afund-sjuka molnmassor.Annu behagligare var dock det afbrott, som oss bereddes derige-nom, att vi fingo sätta foten i land. Som det var nödvändigt att förstärka stenkolsförrådet och intaga några proviantvaror, inlöpte vi d. 11 Juli i Aalesund och qvarblefvo derstädes till följande middag. Litet hvar skyndade i land: en del af naturforskame till närbelägna fjäll, för att derifrån hemföra prof på traktens naturalster, — andra till stadens hotell, för att på terra firma tillfredsställa magens någon tid nedtystade fordringar. Att begge partierna voro väl tillfreds med det gjorda utbytet, må blott i förbigående antydas.

För öfrigt användes tiden till stadens beseende. Omgifvet af mera imposanta än vackra, skoglösa fjäll, af viker Aalesund ej synnerligen från hvilken annan norsk sjöstad som helst, der husen nästan utan spår till plan blifvit byggda om hvarandra, ända tilldess deras mängd förvandlat det förra fiskeläget till en välbeständ stad. Deri afviker denna dock från de flesta andra, att man här knappast ser annat än nya, vackra hus, under det att de annars vanliga, små, halfforfallna kojorna antingen alldeles saknas eller åtminstone äro skickligt undangömda för den resandes blickar.

I ett afseende förtjenar dock Aalesund den största uppmärksamhet. Vi ega nemligen här framför oss en stad, som — om vi ej misstaga oss — räknar sina anor från knappt mer än ett decennium tillbaka och som utvecklat sig med en hastighet, som man nästan kan kalla amerikansk. Och synbarligen har dess utveckling ännu ej nått sin höjdpunkt, utan den går fortfarande framåt både i materielt och intellektuelt afseende. Vid sidan af de vackra, prydliga boningar, som de välbcrgade köpmännen åt sig uppbyggt, visa sig andra ej mindre vackra, i hvilka andlig förmögenhet kan af det uppväxande slägtet förvärfvas.

Den egentliga drifkraften till detta framåtgåendc är ej svår att finna; man ser den framför ögonen vid närmandet till staden. Klipporna kring stränderna kunna tjena såsom skyltar för den vara, hvars afyttrande gifver hela traktens befolkning det väsentligaste bidraget till dess uppehälle. Alla dessa klippor rundtomkring inloppet äro nemligen belagde med tu-skuma långor och andra fisksorter, hvilka sedan hoptrafvas i små, runda högar, på afstånd liknande smärre vedstaplar, samt slutligen under namn af klippfisk utskeppas för att hos oss såsom lutfisk intaga en obestridd plats på julaftonens bord och framför allt för att i katolska länder bilda

Sv. Polarexped. 1868. 2en väsentlig del af födan under den stora fastan. På fisk, och äfven i ej ringa grad på tillvaron af den katolska religionen, grundar sig således dennas, liksom många andra norska städers tillvaro och välstånd.

Särdeles belåtna med det angenäma uppehållet härstädes, under hvilket vi äfven fått röna vackra prof på den välbekanta, hjertliga norska gästfriheten, gungade vi framåt, med längtan motseende den stund, då vi åter skulle få sätta foten i land i det vänliga Tromsö. Andtligen böljade vi nalkas detta vårt mål och efter en särdeles angenäm färd *) (d. 15 Juli) mellan Senjens vackra strandQäll med sina snöhvita toppar, från hvilka molnen, lika väldiga bomullsbalar, vältrade sig ned utför de björkklädda och lifligt grönskande sluttningarne, ankrade vi d. 16 kl. ^2 på morgonen utanför Tromsö.

En liten episod från färden mellan Lofodden och nämnda stad för-tjenar omtalas. Vi fingo vid Lofodden ombord en lots, som snart tilldrog sig allmän uppmärksamhet. Det var en gammal, ärevördig 82 års gubbe, mångpröfvad i striden mot vind och våg. "Kom ihog", sade skämtande vår kapten, då vi väl kommit in bland labyrinten af klippor och skär, "att om du här sätter oss på grund, blir du hängd vid rånocken." — ''Jaså, sätt då till full fart!" blef det trygga svaret. Gubben omtalade, att hans barn nu på hans höga ålderdom skjutit honom från sig, "thi", sade han, "det er saa at en far kan fode ti bom, men ti bom kan ikke fode en far." Tårame stodo den gamle isgrå kämpen i ögonen, då han omtalade sin bittra erfarenhet.

Egentligen förtjenade Tromsö sitt eget kapitel och en utförligare beskrifning, än här kan finna plats. Tänker en

svdbo sig en stad långt norr om polcirkeln och ej obetydligt nordligare än Sveriges nord-

•) Under denna färd gjordes en upptäckt, som i ej ringa grad väckte skämt och löje ombord. Anda sedan afresan från Götheborg hade alle man ombord med en viss grad af vördnad, för att ej säga bäfvan, betraktat och genom försigtiga lofvar sokt undvika beröring med en liten låda, 6om till följe af ännu outredda naturkrafter fatt sin plats på kommandobryggan, siisom varande något non plus ultra farligt. Och var den lådans nummer 28. Man och man emellan hviskades, att den var fylld med hvarken mer eller mindre än — dynamit. Visserligen förklarade våra båda ”expeditions-chefer” sig ej ega ininsta aning om, att dylik vara blifvit Rmugglad ombord, men till ryktets tystande behöfdes en noggrann och offentlig besigtning af den mystiska lådans innehall. Och hvad doldes väl i denna fruktansvärda tingest.1 Må det vara nog sagdt, att innehållet helsades med hurrarop, ty det var — åtskilliga flaskor extra fin cosniac, som polska frihetskämiwirnes representant i Sverige, Mr Demontowicz, hade öfverlemnat för att visa. att äfven han, en landsflyktig främling i vårt lapd, med 6ina välönskningar följde var färd. Att cognac sedan under hela färden titulerades ”dynamit” torde fa anses såsom axiomatiskt.ligaste punkt i Torneå lappmark, så bildar han sig säkerligen en foga behaglig föreställning om densamma. Säkert är emellertid, att en sådan föreställning ingalunda motsvarar verkligheten. Belägen på en liten låg ö, som endast genom smala sund skiljes från omgifvande, till en del snötäckta fjäll, hvilkas nedre branta sluttningar lysa af en nästan sydländsk grönska, kan Tromsö uppvisa en omgifning, som både i mildt behag och

i»

imposant storhet kan täfla med hvilken annan stads som helst. Afven konsten liar gjprt sitt bästa att försköna denna nordens perla, i det att rundtomkring staden täcka villor med vackra trädgårdsanläggningar framblicka ur björkdungame, och snart sagdt hvaije fönster i staden bildar ett litet orangeri, uppfyldt af frodig grönska och fargskiftande blommor. Lägger man härtill en hjertlig och osminkad gästfrihet, som genast mottager främlingen med öppnade armar, så torde man lätteligen känna sig lockad till ett besök härstädes, äfven af annan orsak än att fä se, enligt en fransk turists något egendomliga uppfattning, "en stad. bestående af en enda gata, med ett snöfjäll i hvardera ändan’". Och dock ligger denna civilisationens brännpunkt i dessa trakter, detta ”Finmarkens Paris”, i närmaste beröring med nomadlifvets halfvildhet. Skinnklädda lappar höra till de dagliga företeelserna på stadens gator, och man beliöfver blott fara öfver det smala sundet, för att i dalen nedanför den ståtliga, omkr. 5000 fot höga Tromsötind hvaije sommar finna uppslagna lapptält och betande renhjordar *).

Under exkursioner till de i sommarens herrligastc fägring strålande fjällen och glada besök i älskvärda familjekretsar förflöto hastigt och angenämt de dagar, som Sofia här måste qvardröja för intagande af åtskilliga lifsfornödenheter, pelsvaror, stenkol m. m. Andtligen var dock allt i ordning och vid midnatt mellan d. 19 och 20 Juli täflade fartygets matroser och naturforskare i ifver att hissa ankaret. Följande morgon passerades Xord-Fuglö, och de sista helsningarne till hemmet afsändes med vår följeslagare från Götheborg, Professor Hj. Holmgren, som här landsteg, för att egna någon del af sommaren åt undersökning af Fin-

*) Det stora autal turister, förnämligast engelsmän, som hvaije år kommer till dessa trakter, för att i Tromsö, Alten. Hammerfest eller på Nordkap beundra midnattssolen. besöker vanligen denna lappkoloni, som deraf skördar ej obetydlig vinst. Isynnerhet är detta förhållandet, då — så^om det upperifves åtskilliga gånger hafva händt — någon excentrisk Albions son af dem köper ”jagträtt”, d. v. s. heldre an genom besvärliga strapatser på Dovre eller i Lomsfjelden. söker förvärfva sig anseende såsom lycklig renjägare genom mordi sk a anslag mot Tromsödalens menlösa tamrenar.markens moss-flora. Frampå förmiddagen försvunno de sista fjälltopparne och vi befunno oss omgifna af endast himmel och vatten, med längtansfull håg styrande kosan rakt mot norden.

E. WESTERBERG. s.c. VID POLCIRKELN D. 14 JULI 1868.

ANDRA KAPITLET.

Öfverfart till Beeren Eiland. — Haakjæringfiske. — Uppehåll på Beeren Eiland. — Öns utseende och naturalster. — Äldre öfvervintringar. — Norske skepparen Tobiesens uppehåll derstädes vintern 1865—66. —

Fynd och iakttagelser. — Färd till Spetsbergen. — Första drifisen.

Trenne dagar och tvennc dagllka nätter gungade vi på Ishafvet, innan vi nådde vår färds närmaste mål, Beeren Eiland, och under denna tid hade de af Sofias befolkning, som ej förr besökt dessa trakter, tillräckligt tillfälle att sjelfve öfvertvga sig, huru — hvad detta hafs södra delar angår — fullkomligt falska de föreställningar äro, som man än i dag ej sällan får höra ej blott i södra Europa, utan t. o. m. i Sverige. Ganska vanligt är nemligen, att med namnen Finmarken, Nordkap, Ishafvet nödvändigt sammanlänkas tanken på ständig is, vare sig i form af vidsträckta fält eller ännu heldre såsom berglika block. Och dock visar sig icke ens under strängaste vintrar i Ishafvets till Xorge angränsande delar minsta skymt af dylikt, utan skeppsfarten fortgår hela året om fullkomligen obe-hindrad. Likaledes kunde vi under hela öfverfarten till Beeren Eiland ej upptäcka så mycket som den allra minsta isbit.

Men äfven de, som ej äro okunniga om detta förhållande, söka ej sällan genom andra medel påtrycka skildringen af dessa trakter en hemsk prägel. ”Ingen enda seglare visar sig på de dystra vågorna”, hafva vi t. ex. någonstädes sett i en tysk beskrifning på utsigten från Nordkap (förmodligen af någon herre, som ej varit nordligare än till Hamburg eller Riigen), och i sin poetiska ifver har författaren härvid lyckats göra sig skyldig till lika många felaktigheter, som i nämnda uttryck finnas faktiska uppgifter. Seglare saknas ingalunda och vågorna förtjena ett helt annat epithet än dystra.

I det förra afseendet kan man snarare vara frestad att tala om seg-larnes talrikhet. Mellan norra Rysslands hufvudstad Arkangel och detvestliga Europa, isynnerhet England, eger en liflig trafik rum, for att ej tala om den mängd smärre ryska fartyg, som hvarje sommar begifVa sig till Finmarken *) for att mot mjölmattor tillby ta sig fisk varor. Och härtill kommer ytterligare det ej obetydliga antalet norska bankfiskare, hvilka ligga spridda på hafvet för att fånga s. k. ”Haakjan-ing”.

Denna fångst, som endast är några få år gammal, idkas på den bankssträcka, som utbreder sig söder om Beeren Eiland, mellan denna ö och Spetsbergen samt längs dessas vestra kust, af smärre fartyg, hvilka der lägga sig stilla och uthänga stora, med späck betade krokar till lockelse för dessa vattens glupskaste **) rofdjur, en haj-art, som är känd under nyssnämnda namn. Har en dylik slukat betet, upphissas han med tillhjelp af ett vindspel till vattenytan och döfvas eller dödas genom ett klubbslag på nosen. Magen uppskäres derefter, lefvem uttages och allt det öfriga bortkastas såsom odugligt. Denna lefver, som hos större djur kan vara så betydlig, att den fyller 2 tunnor och derutöfver, och som är så rik på fett, att 3 t unnor lefver anses lem na 2 tunnor tran, är det enda af djuret, som tillvaratages, för att efter hemkomsten till Norge, i förening med torsk- och sej-lefver samt hval-, hvalross- och skäl-späck, sjudas i trankokeriernas kittlar. Flertalet af främlingar, som besöka Tromsö eller framför allt Hammerfest, får derigenom göra bekantskap med densamma, ty ångorna frän tran kokerierna fylla luften med dunster, som endast för innevånarne, hvilkas välstånd till viss grad derpå är beroende, kunna anses såsom en ”söt lukt”. Enhvar annan skall säkerligen, efter gjord bekantskap denned, villigt medgifva möjligheten af det, som fbr-täljes i berättelsen om den unge Tobias och den af honom fångade fisken, nemligen att om man vlägger en bit af lefvern på glöden, så fördrifver den röken allahanda ond spökelse, både ifrån man och qvinna”, — allt under förutsättning, att spökena ega något sånär menskliga luktorganer.

Från denna, mahända temligen omotiverade utflykt återvända vi till de haakjajring-fiskande bankfartygen, for att afsluta berättelsen om för-

*) Med ett sådant mötande, till Tromsö destineradt fartyg henisände vi några bref, men dessa af hördes ej vidare. Vi lem na osagd t, huruvida de på dem fastade post-märkena härtill voro orsaken.

**) I sin glupskhet sparar han ej ens kamrater, som fastnat j)å kroken, oeh fiskare berätta, att (let händt, att de jiå en enda krok på en gång fatt ej mindre än 3 hajar, eller rättare en hel och dessutom tvenne hufvuden. En hvar har i sin tur angripit sin fångade kamrat. — Prof. Nilsson anför i ^in Fauna uppgifter, enligt hvilka man i ett fångadt exemplar funnit en hel ren och i ett annat (14 fot langt) en hel skäl, 8 stora torskar, en långa på 4 fot, ett stort hufvud af en hälleflundra och flera stycken hvalfiskspäck, hvilka senare han i förbifarten plägar slita ur h valens

sidor. "Ishafvets tiger*' torde derföre vara en valförtjent benämning.loppet af denna fångst. På det att sjelfva kroppen ej måtte tjena de på djupet gående hajarne till föda och derigenom komma dem att rata de utlagda lockbi tame, uppblåses magsäcken med luft och tillknytes, hvar-efter kadavret, uppburet af denna simblåsa, bortföres af ström och vind. Från alla håll samlas inom kort massor af Ishafvets lösdrifvare, storm-foglame, och anställa under gräl och slagsmål ett så grundligt kalas, att de stundom helt dästa ligga på vattnet, nästan utan förmåga att kunna röra sig. — En dylik bankfiskare, som låg alldeles i vår väg, besöktes. Svårigheten att under den temligen höga sjögången komma ombord var ej ringa, och sedan man engång kastat benen öfver den låga relingen och satt foten på det af blod och tran slippriga däcket, hade man all möda i verlden att bibehålla sin jemnvigt. Besättningen var just sysselsatt att upphala en haj af något mer än 4 alnars längd*). En gång uppkommen på däcket, förhöll han sig temligen passiv, men man aktade sig dock noga att komma hans fruktansvärda gap för nära; det var bokstafligen en ”ful fisk’ med ett ohyggligt uttryck i det smaragdgröna, djupt liggande ögat. Sedan lefvern uttagits och nedstörtats i skeppsrummet, öfverlemnades fisken till oss. Den togs ombord på Sofia, der den af zoologerna vederbörligen dissekerades och dess mörkt askgråa, skrofliga hud insaltades, för att efter hemkomsten erhålla plats på något museum.

I det föregående har protesterats mot påståendet, att Ishafvets vågor skulle vara dystra, och skäl härför är ej synnerligen svårt att lemna. Allbekant är, att norra Xorges kuster sköljas af den från Mexikanska viken kommande Golfströmmen, äfvensom att denna fortsätter sitt lopp vida längre mot norden. Tillvaron af densamma bestyrkes ej blott genom thermometem (ehuru vattnet naturligtvis under vägen betydligt afsvalnat) samt andra omständigheter, utan äfven genom vattnets färg. Detta är nemligen särdeles klart blått och kan i skönhet nästan täfla med Génèver-sjöns och andra i detta afseende berömda Schweizer-sj öars. Emellertid är Golfströmmens välde här ej oinskränkt, utan tvärtom har den att strida med den öster ifrån kommande polar-strömmen med dess smutsgråa vatten, och sålunda färdas man öfver vågor af vexlande färger.

Att vi emellertid alltmer nalkades de rent arktiska trakterna, derpå blefvo tecknen såväl inom- som utombords allt tydligare och talrikare. På fartyget böqade det ena efter det andra mera, så att säga, eleganta

*) Exemplar på ända till 25 fots längd uppgifvas vara fångade.klädesplagget att försvinna: tjocka islands-tröjor, sydvester, sjöstöflar, lapp-pjexor, buldans-kavajer o. s. v. uppenbarade sig i allt större antal, och den alltmer framstickande skäggbrodden vittnade om ett allmänt bortläggande af rakknifven. ”Entrons dans la partie brilliante de 1’homme de mer”, sade båtsmannen, då han trädde i beckbyxorna — resonerade vi med Gosselman. — Utom fartyget talade vatten-temperaturens gradvisa och hastiga fallande från 8°,4 ända till 1°,4 om polarisens närhet, och luftens

värme minskades snart sagdt för hvaije timme, ända ned till 2 grader,

samt gjorde en liten brasa i gunrumskaminen just ej öfverflödig. Svärmar af tusentals foglar bådade närheten af land och slutligen sågo vi d. 22 Juli på aftonen Beeren Eilands branta klippstränder och gråa kullar framskymta bland döljande dimmor. Otåligheten att komma i land blef allmän, och straxt sedan ankaret kastats på ungefär 21/* engelska mils af-stånd från södra kusten, förde tvenne båtar flertalet af naturforskarne jeinte biträden i land, utrustade med allt, som behöfdes for ungefär en veckas uppehåll på ön, medan Sofia företog farder rundtomkring densamma.

Första paragrafen i våra instruktioner anbefalde undersökning af Beeren Eiland och dess naturalster, och en sådan var äfven af behofvet högeligen påkallad. Det märkliga förhållandet eger nemligen rum, att ehuru denna ö nu varit känd i bortåt 300 år och ehuru den liggen så att säga, midt i allmänna stråkvägen mellan Norge och Spetsbergen, så hafva endast fä och flyktiga besök af naturforskare här blifvit gjorda,

under det att Spetsbergen varit föremål för undersökningar af en mängd

såväl expeditioner som enskilda vetenskapsmän. Till följe af drifis-massor sökte den svenska expeditionen år 18til fåfängt att nalkas ön och 1864, då man verkligen lyckades landa, var det ännu så tidigt på året, att snö nästan totalt höljde både fjäll och dalar, hvadan under de 2 dagar, som här tillbragtes, endast obetydligt kunde

uträttas. För den kännedom, man om ön förr cgdc, hade man derfore nästan uteslutande att tacka den skarpsynte norske mineralogen B. M. Keilhau, som 1827 några dagar (d. 20—23 Aug.) uppehöll sig härstädes.

Orsakerna till detta förhållande äro många, men den förnämsta torde vara att söka i den omständigheten, att under en stor del af året den arktiska strömmen i öns granskap mäktar undantränga Golfströmmen, hvadan polarisen omsluter densamma äfven på tider, då Spetsbergens vestkust allaredan är fullkomligt isfri. De tjocka dimmor, som här äronästan normalt förekommande, äfvensom bristen pt dugliga hamnar *), göra äfven, att Spetsbergs-fararne helst sky dessa ogästvänliga klipp-. stränder. Det är först genom det förr omtalade bankfisket, som denna ö åter något mera ådragit sig uppmärksamhet, och den fisk-rikedom (huf-vudsakligen torsk), som man på allra sista tiden upptäckt härstädes, skall måhända i en framtid förskaffa denna nu föraktade punkt en ej ringa betydelse.

Midnattstimman var nästan inne, då våra full-lastade båtar svängde in i Sydhamnen och tätt invid den ståtliga, i 1864 års resa afbildade Borgmästare-porten drogos upp på land. Ifvern att rekognoscera omgif-ningame var så stor, att genast utflykter företogos till kringliggande fjällslätter, och ett knallande och skjutande af alla krafter vittnade snart om såväl skickliga som oskickliga skyttars åtrå att släcka sin blodtörst. Först sedan en mängd olyckliga ”borgmästare” **), livaraf talrika skaror med ljudeliga skrän helsat vår ankomst, fött göra bekantskap med de mördande hagelsvärmame, gaf man sig ro att ordningställa allt för att göra vårt vistande härstädes så angenämt som möjligt. De på stranden uppdragna båtarne förseddes med lätta tält, ett annat tält uppslogs för de magnetiska observationerna, en liten förfallen stuga förvandlades till na-turalie-kabinett, drifved samlades till det provisoriska köket och kocken gjorde sina första försök att tillfredsställa matfriska strupars pockande fordringar.

Fem dygn egde det lilla nybygget vid Sydhamnen bestånd, och om än under de ströftäg, som åt alla riktningar företogos, olika dagar lemnade något olika utbyte, var dock lifvet till sina grunddrag alla dagar så ensartadt, att skildringen af en temligen väl passar in på dem alla. För att gifva en föreställning om lcfnadssättet under båtfärderna i de arktiska trakterna vilja vi här meddela en teckning af en Beeren Eilands-dag, och då vi dervid: välja en dylik, som pä ort och ställe blifvit nedkastad på papperet, sker detta i den bestämda afsigten, att våra läsare

*) De s. k. Nord- och Syd-hamnarne äro intet annat än smärre bugter (dock utan allt skydd för pålandsvind), der landning är ej blott möjlig, utan under lugnare väder t. o. m. lätt. Utom dessa ställen är, enligt Tobiesen, landning blott möjlig vid Engelska elfvcn och vid ett ryskt etablissement omkr. '/2 mil öster om Sydhamnen, samt på en enda punkt på sydvestra och likaledes en enda punkt på nordvestra stranden. Vid denna senare är den dock förenad med mycket besvär.

**) Till lättrörda sinnens lugnande skynda vi att upplysa, att med detta namn ända sedan den gamle Spetsbergsfararen Martens tider (d. v. s. i nära 200 år) betecknats den stora gråmåsen (Larm glanem). utmärkt genom sin gravitetiska hållning och ärevördiga yttre framför den öfriga, mera plebejiska fogelskaran.på samma gång mätte fä en, om ock dunkel aning om beskaffenheten af det s. k. ”arktiska humöret”.

För att på en gång bilda bekantskap med samtliga de på den ödsliga stranden bivuakerande kolonisterna torde det vara lämpligast att välja en stund, då de allesammans äro församlade under båttälten. Vi antaga, att detta besök inträffar vid samma tid, som en nutidens Jean de France berättas hafva valt för att göra en hederlig gammaldags familj sin fransyska visit, d. v. s. då herrskapet redan gått till hvila. Tidpunkten måste dock, for att samma resultat skall åstadkommas, säkerligen väljas något annorlunda, ty det ständiga dagsljuset kullkastar här snart sagdt all regel-messighet i sömn och spisning, och framför allt förspöijes en allmän motvilja att ”krypa till kojs”, förrän långt efter midnatt, men — korteligen — sällskapet i båten hvilar i il ode i armar, ofta nog så, att det höres på långt håll. Den, som då tittar in genom tältluckan, skulle näppeligen, om ej det nyss antydda, taktmessiga och välbekanta ljudet gåfve menni-skors närvaro tillkänna, kunna tro sig skada annat än en oredig massa af diverse klädesplagg. Vill den besökande inträda, torde han, liksom vid audienser hos sultanen, godhetsfullt afdraga sina stöflor och placera dem bredvid dessas förut utanför båten befintliga kamrater, ty en bestöflad gäst utsätter sig utan misskund för båtchefens rättmätiga och expressiva onåd, då denne engång väl hinner vakna (och ännu mer,

medan han är yrvaken). Vid närmare undersökning finner han då, att nämnda orediga klädesplaggs-massa låter upplösa sig i åtskilliga särskilda delar, hvardera omslutande en slumrande mennisko-kropp; med ett ord, han har framför sig de 4 alla Spetsbergsbeskrifningar ofta omtalade sofsäckarne. Då man, sedan bekantskapen med dessa en gång blifvit gjord, genast vet att uppskatta deras ändamålsenlighet och förträfflighet, sa kun jag ej underlåta att rekommendera dem till användande af enhvar, som är nödsakad att taga sitt nattläger utomhus under en kallare årstid, såsom t. ex. herrar landtmätare, jägare o. s. v. Deras konstruktion är ganska enkel: af en tjock, grof filt sys en rundtorn sluten säck, ett stveke (ungefar en aln) från ena ändan uppklippos pä ena sidan en tvärspricka, öfver ena kanten af denna öppning fastsvs en teinligen bred öfverfallande klaff och — sof-säcken är färdig. Ofverflödigt torde vara att tillägga, att säckens storlek

o O c cr

bör rättas efter egarens dimensioner så till längd som omfång; dock bör man ej vara alltför snål på tyget, utan snarare göra den för rymlig än för snäf. Dess användande fäller af sig sjelf: man inkrvper i densammagenom sidoöppningen med hufvudet åt det ena och den öfriga kroppen åt det andm hållet — och att man ej bör krypa med hufvudet ned i den rymligare afdelningen för att derigenom få tillfälle att göra den erfarenheten, att kroppen ej för rum i den andra samt att det är rätt trassligt att då komma ut ur detta fängelse, är en sak, som ej behöfver särskildt påpekas, ehuru man ej saknar exempel på ett dylikt förfaringssätt af personer, som varit oerfarna i denna specialitet af den ädla sofkonsten.

Vi kunna emellertid antaga, att båttältets innevånare under denna säck-föreläsning börjat vakna. Egentligen är det blott nödvändigt, att detta inträffar med en enda, nemligen den tillförordnade kocken, ty sedan denne väl hunnit uppgöra eld, koka kaffe och senera detta i ett slags koppar, som man med säkerhet kan antaga vara veritabla kongl. svenska halfstops-bleckmått, så väckas nog lif och lefnadslust hos de öfrige. En förbiflytande bäck erbjuder det yppersta, om ock något kyliga tvättvatten, och snart äro alla redo att efter väl expedierad frukost börja dagens mödor. De utsatta långrefvarne vittjas och talrika, präktiga fiskar väcka behagliga tankar på kommande delikata anrättningar; draggbåten utsändes för att från hafsbotten upphemta dy och lera, som noggrannt sköljes, sållas och genomletas af mask- och snäck-lystna zoologer; botanisterna ströfva omkring på berg och backar med full föresats att röfva med sig det bästa, som finnes af mossor och lafvar; geologerna hugga i sten af alla sina krafter och af all sin håg; böss-skott vittna snart om slocknade fogellif eller väl applicerade bommar. Lägerplatsen är så godt som tom; endast fysikern och kocken svssla derstädes, den ene med magnetnålar, den andre med pannor och grytor. Dock — förlåt! — vill man vara sanningsenlig, får man om dylika köksredskaper endast tala i singularis.

Man blifver förnäm i dessa arktiska trakter, der man kan förhäfva sig, såsom den der ej är beroende af någon öfverordnad — och såsom förnäm måste man ju äta middag mycket sent. Så sker äfven: först frampå qvällen samlas alla från spridda häll, — ja, exempel torde äfven kunna framletas på en så långt drifven förnämhet, att man ”ätit sin middag först dagen derpå‘\ — ”Fames crescit eundo.” Först herrskar en viss allvarlig tystnad, tilldess smörgåsen med bihang blifvit expedierad, men sedan börja frågor och redogörelser oin den förflutna dagens händelser och fynd. Allt intresserar alla, underrättelsen om ett vackert skott eller en dito mossa mottages med lika uppmärksamhet, som den om en bom eller några menlösa myggor. Kockens ansträngningar belönas afsugande magars välvilliga bifall; ärtsoppan, serverad i de mångsidigt användbara bleckmåtten, ratas minsann ej af någon, äfven om han ej är östgöte; och då man, i brist på annan tallrik, vid stekens servering framför botten af ett upp- och ncdvändt bleckmått föredrager en ej obetydligt rymligare brädlapp, låter man sig ej anfäktas af några melankoliska skrupler derfbre, att någon misstänksam kamrat tror sig möjligen kunna leda i bevis, att denna i forna tider har gjort tjenst såsom likkistlock. Af Ven om så vore, anses några decenniers regn och slask tillräckligt hafva utlakat densamma, for att den nu skulle kunna ega någon bismak. Köks-vetenskapliga upptäckter göras. Sä t. ex. uppdagas, att stekta ”borgmästare” äro ganska delikata, isynnerhet om de scryeras med namn, heder och värdighet af ejder, och torsken erkännes af alla ega den mest förvillande ostron-smak.

.Middagen är forbi och de välbekanta bleckmåtten återkomma, men fyllda af' rykande kaffe, och att grädde är en

onödig lyx, derom finnes blott en mening. En stund användes för att med pipans eller cigarrens tillhjelp ”slå blå dunster i ögonen” på hvarandra, och obetydligt återstår sedan af dagen. De flesta behöfva syssla med de gjorda insamlingarna eller i största hast inslunga några rader i antecknings-böckerna, och efter en nästan blott pro forma framåt midnatt serverad lätt smörgås-supé är man färdig att söka skydd i sofsäckens lugna hamn, såvida ej några ovanligt vackra fynd eller ett ovanligt ruskigt väder (och bådadera inträffa lätt nog i de arktiska trakterna) mana till en liten toddy i glädjen eller förtreten. Då—fram med bleckmåtten, fram med skämt och munterhet! Glada sånger uppstämmas, som vinna allmänt bifall, ty enhvar finner ju alltid den sång förträfflig, i hvilken han sjelf deltager såsom sångare — ja, t. o. m. den stämma anses här ingalunda dålig, som vännen Arpi förklarat ega blott tre toner, hvilka till på köpet ej passa för någon af honom känd melodi. An mer, glädjens temperatur kan stiga till en ännu högre grad: vi skulle, 0111 vi ville, kunna anförtro något om en liten balett på Beeren Eilands steniga strand, dansad vid midnattssolens strålar af åtskilliga stadiga herrar i sjömanströjor, svdvester och ludna lapp-pjexor.

Se der en dag under en arktisk båtfärd, och hvad kan man begära bättre, då man dertill eger fullt upp med sysselsättning samt ett gladt humör — och, Gudi lof, under vår färd saknades aldrig någotdera!Under vara ströftåg i alla riktningar hade vi mer än tillräcklig an-

O O O

ledning att lära känna öns inre och öfvertyga oss, att mera enformigt ödsliga trakter näppeligen torde kunna uppvisas. Hela det inre bildar en temligen jemn platå af 2—300 fots höjd öfver hafvet, här och der höjande sig till mindre kullar eller föradt af smalare diilder, i hvilkas botten små bäckar stundom söka sig väg bland det renskrapade stenskramlet *). Endast i S.O. höjer sig ett tvärbrant i hafvet nedstupandc, omkring 1200 fot högt fjäll, som erhållit det betecknande namnet Mount Misery, och likaledes i söder det ungefar lika höga Fuglefjeldet. På intet af dessa finnes dock någon glacier eller ständigt qvarliggande snö.

Det är emellertid ej sjelfva landets bildning, som gör det så ödsligt och afskräckande, utan orsaken härtill är att söka i den enformiga gråa färg, hvari hela landskapet uppträder. Förgiifves letar man i öns inre delar efter spår af någon gräsmatta, långt mindre af träd eller buskar; endast dvärglika polarviden (Sali.v polaris och herbacea) med i mossan krypande, trådsmala stjelkar och deröfver höjda 2 a 3 knappt nagelstora blad bilda derpå yukeliga parodier. Blott i sådana fördjupningar, der vatten samlats och åstadkommit ett slags sumpmark, lysa på långt håll gröna fläckar, men då botanisten, full af förhoppning, ditskvndar, befinnes det förmodade grästäcket lnifvudsakligcn bildad t af mossa, och de blom-stersmvcken, som man på afstånd tror sig märka, reduceras till små röd-lätta tufvor af en annan moss-art. Endast spridda exemplar af polar-ranunkeln (Ranunculus sulphnreus) och några få andra örter och grässlag äro sparsamt inblandade i eller mellan mosstufvoma.

Undantaga vi dessa kärrtrakter, saknar marken nästan öfverallt hvarje spår af betäckning, s i att, för att begagna Keilhaus uttryck, \Jord-kadaveret ligger afckekket indtil fuldkommen Xogenhcd”. Till följe af vattnets och frostens förenade inverkningar hafva berghällarne bokstafligen sönderfrusit, kalken till smärre, kantiga splittror och sandstenen till större och mindre pä hvarandra hopade block. Att dylika stensamlingar ej kunna gifva någon synnerlig näring åt högre växter, är naturligt, så mycket mer som den lilla mylla, hvilken skulle kunna bildas, genast af stormen bortsopas ellei^ af vattnet nedspolas. Också anträffas i denna grus-och kalkstens-öken blott på länga mellanrum en enstaka fjällvallmo (Pa-

*) I allmänhet är bäckames antal ej stort, då vattnet på de flesta ställen med lätthet sipprar ned mellan stenarne. De större bäckarne torde vara 5 till antalet, nemligen en utfallande vid Nordhamnen, en vid Hvalrosfjaeren, Engelska elfven, en vid Sydhamnen och en p\ syd vest kust en. Alla dessa lära om vintern vara torra.paver nudicaule), Saxifraga, Draba, Sagina o. s. v., vid hvilkas åsyn man ovilkorligen finner sig frestad att utbrista i ett förvånadt: ”hvarför står du här?” Äfven lafvar, framför allt större arter, uppträda på dessa ställen ganska sparsamt och dåligt utvecklade, ehuruväl fläcktals marken kan nästan höljas af arter, som höra till Skandinaviska florans allra största sällsyntheter.

Ännu sorgligare eller rättare ohyggligare skådespel förete de trakter, der sandstenen är den hcrrskande bergarten.

Under vandringen mellan Syd- och Nordhamnen har man att passera en vidsträckt rymd, der man beständigt måste hoppa från det ena stenblocket till det andra, stundom under det man hör bäckar rassla djupt under sig, och från detta tröstlösa stenelände äro — med undantag af en eller två gräsarter — alla högre växter bannlysta. En vandring derstädes kan af lätt insedda skäl ej anses såsom något nöje, och har man till på köpet oturen, såsom det hände ett par af oss, att under dimman förvilla sig i denna chaotiska stenlabyrint, och derigenom blifva nödsakad att timme efter timme öfva sig i hoppning i alla möjliga väderstreck, under upprepade bemödanden af att kringgå ständigt nya småsjöar *), så vet man att till fullo fröjda sig vid åsynen af den svenska flaggan, som omtänksamma kamrater hissat för att utmärka den plats, der mat och hvila vänta de uttröttade van-drarne — eller rättare hopparne.

Strängt taget, gör dock denna stenmassa ej öfverallt skäl för benämningen chaotisk, ty flerestädes tveker man sig förmärka en viss ordning i densamma. Så t. ex. visa sig kalkstenshöjderna kring Sydhainnen flerestädes liksom randiga af—troligen genom stormar bildade — ett stycke från hvarandra löpande småstensrader. Annu egendomligare anblick förete stora sträckor, hvilka äro liksom indelade i tätt till hvarandra fogade, nästan reguliära, sexsidiga figurer, hvilkas sidor bildas af stora kullerstenar, under det att det deraf inneslutna rummet täckos blott af errus och små-sten, såvida det ej i sin ordning är likaledes sönderdeladt i sexhörningar, hvilkas sidolinier då bestå af smala rader al’ stenar, mindre till storleken än de, som omsluta den större sexhörningen. Denna företeelse hörer ingalunda till sällsyntheterna; förklaringen på densamma öfverlemna vi dock åt sakkunnigare personer att utleta.

*) Ostra delen af fjallplatåen är alldeles öfversållad af småsjöar, af hvilka den största torde vara minst en half mil lång. Sitt öfverflödiga vatten uttömma de dels genom bärkar. dels sipprar det genom marken, hvadan största delen af sträckan mellan Mount Misery oeh Engelska elfven är i hög grad moras-artad.Vi vända oss emellertid nu från öns föga behagliga inre delar, för att skärskåda hennes mera intagande yttre. Klipporna stupa här lodrätt ned i hafvet, och då de bestå af lösare bergarter, hafva vågorna under tidernas lopp söndertrasat dem till en mängd fantastiska bildningar såsom hvalfbågar, grottor, torn, pelare o. s. v. Hela ön bildar sålunda liksom en stor bulle, hvars kanter af tidens hvassa tand blifvit på alla sidor af-gnagda, och att denna successiva förstöring ännu fortgår, derom vittna de förändringar, som stränderna blott i mannaminne undergått. Framför allt frappanta visa sig de smala, höga, långt ute i hafvet fristående pelare af egendomlig, grotesk gestalt, som erhållit namnen Stappen, Sylen, Engelska stören o. s. v. och som uppenbarligen engång varit förenade med öns hufvudmassa, fastän de sammanbindande delarae längesedan bortsköljts af vågorna eller söndergrusats af mot dem slungade isblock.

Det är emellertid ej blott de egendomliga klippbildningarne, som förläna kuststräckan sitt behag, utan härtill kommer, att man flerestä-des påträffar i hafvet utskjutande klippuddar klädda af små grönskande gräsmattor samt ser de lodräta klippväggarne rikt behängda af yppiga Cochlearier — företeelser, på hvilka man snart lär sig att sätta behörigt värde, ty här, 0111 någonstädes, inser man sanningen af Andersens ord i ”Den grimme Elling”, att ”det Grönne gjör saa godt i Öinene”. Förklaringen på dessa oasers tillvaro är lätt gifven; det är endast fogelbergens af satser och stormåsames vanliga hviloplatser, som äro sålunda smyckade, och det är endast i den feta mylla, åt hvilken foglarne gifvit upphof, som växterna kunna vinna en sådan trefnad och yppighet.

Härmed äro vi nu inne på tal om Beeren Eilands utan gensägelse största märkvärdighet: dess fabulöst stora fogel-rikedom. I sjelfva verket kan man nemligen påstå, att foglar äro öns egentliga innevånare och be-herrskare. Väl finnas här några fjällräfvar (af hvilka en befanns hafva valt den lilla kojan vid Sydhamnen till sitt dödsläger), men dels äro de ganska sparsamma, dels gör flertalet endast under vintern besök härstädes. derutinnan liknande isbjörnen, efter hvilken ön ganska oegentligt erhållit sitt namn, då han — åtminstone numera - hiirstädes säkerligen ej sommartiden kan lifnära sig. Fåfängt torde man nemligen nu under sagda årstid speja efter hvalross, hvilken djurart straxt efter öns upptäckt i oerhörda massor vältrade sina oformliga kroppar på stränderna, och af hvilken ännu Kcil-luiu hade tillfälle att skåda en liten flock, som han med lifligaste filrgerskildrar. T. o. m. om vintern är den, enligt senaste iakttagelser, numera en siillsvnt gäst härstädes.

Desto mera otroligt talrika äro de sjöfoglar, som bygga och bo på de i hafvet brådstupande ljullbranterna, på

holmar och utskjutande klippuddar. Sträckor af flera mil kan man färdas längs kusten, hvarunder man ser bergsidans alla afsatser, springor och framstående höm ända till 4—500 fots höjd öfver hafvet bokstafligen betäckta af häckande foglar, hvilkas hvita bröst visa den mörka klippan liksom tätt öfversållad af krit-hvita prickar. Tusentals andra företaga ströftåg långt ut i hafvet, oräkneliga skaror gunga på vågorna och luften när och Q ärran är, så att säga, tjock af fogel. Till hvilken obetydlighet i anseende till innevånarnes antal försjunka ej Peking, London, Paris och andra jättar bland mennisko-samhiillen, om de jemföras med Beeren Eilands fogelkolonier! Tätt som flingorna i en snöstorm surra alkor, tejstar, stormfoglar, rotges, lunnefog-lar, måsar under kläckningstiden omkring och åstadkomma — isynnerhet då en fiende eller misstänkt person nalkas — ett sådant larmande skrän, att det ej är möjligt finna ord, nog expressiva att derom gifya en tydlig föreställning. Första eller rättare högsta stämman i denna kakofoniska konsert spelas af stormåsen eller borgmästaren, och hvarken i högljuddhet eller i uthållighet skulle en samling af vårt kära fäderneslands herrar borgmästare kunna mäta sig med dessa deras arktiska titulärbröder; det kunna vi alla intyga, som både vaknade och somnade vid det colloquium, som de vid ”Borgmästareporten” församlade hela 4ygnet omi 1 alla slags väder, förde med hvarandra — måhända angående oss, passlösa vagabon-der, och våra laglösa tilltag på deras annars fridlysta område. Medvetna af sin goda rätt, störtade de med susande vingslag mot den, som alltför närgånget nalkades deras ägg och ungar, och utdelade t. o. m. med ving-spetsame ordentliga örfilar, såsom lättfattliga bevis på sin förbittring. Deras förbittring var äfven ganska berättigad, då vi icke aktade för rof' (eller rättare aktade för rof) att från niistena bortvalla små flockar af deras oerfarna afkomlingar, som i sin ulliga skrud och med sin oviga gång mera liknade välgödda moderna knähundar, än bevingade varelser. — Vid dylika tillfällen visade de sig alldeles sakna stormfogelns orubbliga lugn, ty först då kunde denne förmås att lemna sitt bo och sitt ägg, då han bokstafligen kastades derifrån.

Af det vi nu anfört rörande Beeren E i land och vårt besök derstä-des. torde lätteligen framgå, att ehuruväl denna ö visserligen kan erbjudaoväntad räddning. 33

söder ii rån kommande gäster ett visst nyhetens behag, så torde den dock knappast fresta till ett längre uppehåll. Och då man genom ett besök under sjelfva dessa trakters högsommar kommer till ett sådant resultat, huru foga inbjudande bör då ej en vinter-sejour förefalla? Emellertid saknas ej exempel på både frivilliga och nödtvungna öfvervintringar härstä-des. Nästan beständigt insvept i töcken och dimma, utgör denna klippa en fruktad stötesten för de från Spetsbergen återvändande fångstmannen, och ej alla äro nog lyckliga att under storm och nattens mörker undgå dess ogästvänliga stränder. Förlisning under sådana omständigheter torde dock i de allra flesta fall vara liktydig med säker undergång, ty hamn finnes, såsom ofvan blifvit nämndt, ej på ön, och slungade mot klipp-väggame måste skeppen nödvändigt krossas i spillror. Skulle äfven en lycklig tillfällighet uppkasta de skeppsbrutne på något mindre otillgängligt ställe, så torde de fleste, heldre än att pröfva en oväntad öfvervin-trings faror, söka följa det vågsamma exempel, som gafs af en 1820 här förlist skeppsbesättning och som af Keilhau omtalas. Deras fartyg, lastad t med 180 på några få dagar dräpta hvalrossar, var just i begrepp att lätta ankar för hemresan, då en våldsam storm slog det i stycken mot stranden. Senhösten med sitt mörker och häftiga stormar var redan inne, men det oaktadt beslöts, att ett försök skulle göras att nå hemlandets kust i den räddade skeppsbåten. Denna var dock så liten, att hälften af manskapet måste lägga sig på dess botten såsom barlast, och under färden hade de att uthärda en storm, så svår, att ett mötande engelskt fartyg förgäfves sökte att upptaga dem. Efter 10 dagars segling nådde de dock lyckligen Magerö. Det måhända anmärkningsvärdaste härvid är dock, att samma manskap redan en gång förut samma år blifvit qvarlemnadt på Beeren Eiland af den genom uppkommen storm och dimma förbryllade skepparen och då med samma båt lyckligen bergat sig öfver till Norge, samt att de hade mod och lust att med samma skeppare ännu en gång omedelbart derefter företaga den resa, hvarifrån de på ofvan nämnda sätt lyckades återkomma. Ehuru dylika färder naturligtvis måste räknas till de sällsyntaste bland lyckade vågstycken, kunna de dock i viss mån förklara, huru Finmarkens skeppare kunna — såsom allmänna förhållandet är — anse en Spetsbergsfärd eller Beeren Eilands-resa såsom en segling ' inomskärs”, i motsats till ett besök i Trondhjem eller Bergen.

Den senaste ofrivilliga öfvervintringen härstädes egde rum i böljan af 1840-talet. Ett norskt fartyg, som genom

storm utanför Lofodden

Sv. Polarexpedit. 1868. 3blifvit alldeles redlöst, fördes af Golfströmmen mot norden och drefs slutligen i land straxt vester om Sydhamnen i en liten bugt, som derfore plägar benämnas Jaegtviken, hvarest efter några dagar vraket af en storm slogs i spillror. En del af lasten jemte proviant hade dock förut blifvit bergad. I den förfallna, trånga och unkna stugan vid Sydhamnen er-höllo de skeppsbrutne tak öfver hufvudet och lyckades samtliga att bevara lif och helsa, tilldess de af en norsk skeppare, som händelsevis följande sommar landade vid ön, upptogos och hemfördes. Många försakelser och mödor hade de naturligtvis att under denna tid utstå, och framför allt kännbar var saknaden af skjutgevär, hvarigenom de ej blott beröfvades tillgång på färskt kött, utan äfven isbjömarne gjordes så dristiga och påflugna, att de klättrade upp på stugans tak och genom skorstenen, liksom genom en kikare, kastade blickar, vittnande om deras åstundan att göra en närmare bekantskap med de i hyddan befintliga, förskrämda arrestanterna.

Att åtskilliga frivilliga öfvervintringar här förekommit, bevisas redan af de stugor, som blifvit uppförda och af hvilka för närvarande finnas i behåll Tobiesens beqväma och solida, år 18(55 vid Nordhamnen uppförda och den äldre på samma ställe befintliga norska, äfvensom den

trånga och nu mycket bristfälliga kojan vid Sydhamnen. Vid de förmodligen tvenne ryska etablissementema, hvaraf ett var beläget något öster om Engelska elfven, märker man nu blott tomt-platsema och åtskilliga grafvar *). Naturligtvis är det äfven här ”auri sacra fames”, som förmått menniskor att välja en så föga inbjudande vinterbostad.

Ar 1596 utsände Amsterdam en upptäckts-expedition mot norden, bestående af tvenne fartyg med den bekanta, följande år på Novaja Semlja aflidne W. Barenz såsom befälhafvare på det ena och J. Com. Rijp på det andra. Den 8 Juni skådades Beeren Eilands bergstoppar och den 10

trampades för första gången dess mark af menniskofot. En stor björn,

som efter tvenne timmars kamp dödades, gaf anledning till det ännu vanliga namnet. Färden stvrdes derefter mot norden, hvarunder Spetsbergen upptäcktes och måhända till och med kringseglades, men på återresan

skedde ej någon landstigning härstädes.

) Äfven annorstädes i\ ön anträffas widane. På höjderna kring Sydhamnen förefinnas t. ex. åtskilliga stensätt ni ngar, i hvilka offer för dessa trakters mordengel. skörbjuggen, hvila, och Engelska elfven har sitt namn efter en derstädes begrafven engelsman, hvilkent» sista hvilorum utmärkes af en vid grafhögen upprest mahognypåle.Ehuruväl kort derefter (1598) det s. k. ryska handelskompagniet i London började årligen utsända fångstfartyg till Spetsbergskustema, synes Beeren Eilands tillvaro alldeles hafva råkat i förgätenhet. Åtminstone ansåg det fartyg, som Riddaren Francis Cherie utsände 1603 och som i hans namn tog ön i besittning, att den var hittills obekant, och att denna åsigt af mången delades, bevisas deraf, att än i dag namnet Cherie- eller Cherry-Eiland, hvartill den då döptes, nästan lika ofta som Beeren Eiland anträffas på kartor och i geografiska arbeten. Det enda märkvärdiga, som vid detta sistnämnda besök anträffades, var ett par lösa hvalross-tänder, några räfvar samt något blymalm, men redan följande året fann samma fartyg härstädes ej blott en mängd blåräfvar, utan äfven i en bugt mer än 1000 om och på hvarandra sofvande hvalrossar, äfvensom en mängd lösa hvalross-betar på stränderna. På ett par dagar dödades ungefär 100 af dessa kolosser, hvarefter fartyget återvände för att nästa år åter härifrån hemföra en laddning af hvalross-späck och betar, jemte mer än 30 tunnor malm från en under Mount Misery upptäckt blyådra. Under flera följande år fortsatte samma fartyg sina resor och lyckades der-under 1606 att på 6 timmars tid döda 7—800 hvalrossar samt tvenne isbjörnar, äfvensom 1608 på 7 timmar mera än 900 af förstnämnda djur. Af ett par ungar, som togos lefvande, dog den ena snart, men den andra, som under fångenskapen dresserats att göra åtskilliga konster, först 10 veckor efter framkomsten till England och åtnjöt derunder den säkerligen af många afundade äran att blifva presenterad för det kungliga hofvet.

År 1610 togs ön i besittning i ryska kompagniets namn och samma år upptäcktes såväl tre blvgångar på den förr i tiden mycket omtalade holmen ”Gull Island”, som äfven stenkolslager på öns nordkust. Emellertid böljade straxt

derefter hvalfångstens gyldene tider i dessa farvatten, hvarunder hvalross, skäl och andra mindre hafsinnevånare mera föraktades, och skådeplatsen för det ohejdade slagtandet förlädes till Spetsbergens vestra och norra ständer; men att äfven Beeren Eiland, om ock mindre ofta, besöktes och utrotningskriget der fortsattes, torde lätt kunna inses. Också anmärker Forstcr 1784, att de på denna ö förr så talrika hvalros-sarne då antingen voro nästan alldeles utrotade eller ock bortskrämda till mera otillgängliga trakter.

Att skrifva all denna förödelse endast på engelsmännens räkning vore säkerligen orättvist, ty utan tvifvel hafva härtill bidragit äfven holländare, fransmän, spaniorer, danskar och tyskar samt kanske i främstarummet ryssar, hvilka ej blott under sommaren, utan äfven under vintern fortsatte förföljelsen. Beklagligtvis eger man om denna nations färder och bedrifter i dessa trakter endast ytterst fragmentariska uppgifter, men det är mer än troligt, att ryssar under sista hälften af förra och böljan af detta århundrade här, liksom på Spetsbergen, ej sällan öfvervintrat. Det uppgifves till och med, att en rvss här tillbragt ej mindre än 7 vintrar.

Slutligen då ryssame böljade tröttna vid dessa Ishafs-farder och alla andra nationer redan förut öfvergifvit dem, begvnt-e norrmännen omkring 1820 att bedrifva fångst härstädes, i böljan äfven i förening med öfvervintringar. Så beboddes den gamla stugan vid Nordhamnen vintem 1823—24 af 9, den följande af 10 *) och den derpå följande af 8 man, hvilka alla lyckligen aterkommo till hemmet. Ej så lyckliga voro de 7 man, som uppbyggde kojan vid Svdhamnen; under första vintem (1833 —34) bergade de sig visserligen, men den följande omkommo de allesammans. Denna olyckliga utgång, iifvcnsom den omständigheten, att inkomsterna ej motsvarade utgifterna och risken, vållade, att dessa företag öfvergåfvos; och numera besökes Beeren Eiland endast tillfälligtvis af norska Spetsbergsfarare, hvilka stundom pläga på hemresan, om tid och väderlek tillåta, någon tid uppehålla sig vid kusten för att fånga de här ymniga fiskarterna torsk, ”hyse” (kolja) och ”kveite” (hiilleflundra).

Först på allra sista tiden har ett nytt öfvervintrings-försök här egt rum, nemligen af den raske norske skepparen S. Tobiesen från Tromsö, som sjelf utrustat denna expedition med ”Ojemed at gjore Jagt paa Hvalros, Isbjorne og Ra?v”. Som hans handskrifna dagbok stått oss till buds, anse vi lämpligt att här meddela en kort skildring af hans uppehåll på ön.

Efter att på e.m. d. 24 Juli 18(55 hafva lemnat Tromsö och d. 27 framåt midnatt kommit till ankars vid Beeren Eiland, förhindrades manskapet af storm att förrän d. 29 gå i land och börja utskeppningen af proviant och bvggnadsmaterialier. Redan följande dag måste dock fartyget till följe af en ny, hastigt uppväxande storm styra ut till hafs, qvarlemnande 4 man på stranden. Den 2 Aug. började lossningen å nyo, och redan följande afton afseglade det fartvg, som öfverfört Tobiesen och hans 6 följeslagare*.

*) En kort berättelse om denna öfvervintring är meddelad af Keilhau. äfvensom i beskrifningen på 1864 års svenska expedition.Deras första tanke var naturligtvis att skaffa sig tak öfver hufvudet, och sedan de något upphjelpt det redan förut vid Nord hamnen befintliga huset, böljade de upptimringen och inredningen af det nya, hvarmed fortfors hela månaden, så att inflyttningen kunde ske den 2 September. Dessutom sökte man under denna månad sa mycket som möjligt föröka proviant-förrådet med landets egna produkter; af torsk, som isynnerhet vid Sydhamnen fanns i stor mängd, fångades ej obetydliga qvantiteter, äfvensom ”borgm ästare”-ungar, hvilka ansågos som ”den beste Spise af al Slags Fugl, som her er”. Ett par räfungar togos lefvande, men lös-slapptes efter någon tids fångenskap, då det visade sig, att dessa djur funnos i sådan mängd, att man under vintern kunde vänta sig en större fångst. Drifved samlades och den strand, ”hvalros-fjaeren”, belägen på 3 a 4 studsarhålls afstånd vester om husen, hvilken dessa djur förr vanligen plägat utvälja till hviloplats, rengjordes från de ofantliga benmassor, som der lågo hopade sedan föregående blodbad, på det att åsynen deraf ej skulle afskräcka från nya besök. Ett behagligt af brott i ensamheten gjorde ett kort besök af ett norskt fångstfartyg, som efter 6 veckors haa-kjaering-fiske nu var på hemfärd med last af 70 tunnor lefver.

Naturligtvis användes lediga stunder till utflygter dels till det inre af landet, som dock föreföll föga inbjudande, dels i båt längs kusterna, för att lära känna den lilla fläck, som nästan ett helt år skulle blifva deras frivilliga fängelse. De iakttagelser, som derunder gjordes, voro i allmänhet föga uppmuntrande eller mod styrkande. Sä t. ex. vid ankomsten till huset vid Sydhamnen, hvilket Tobiesen före afresan tillhandlat sig, möttes de af den

sorgliga synen af leinningarne efter de landsmän, som senast (1834—35) försökt här öfvervintra. ”Nedenfor Huset”, berättar T., ”fandt vi Ligene efter de 5 Mand. Jeg kan ikke forklare, hvorledes jeg blef til Mode, da jeg tog en af de Hovedskaller i min Haand. Jeg, som for 31 Aar siden, den Gang som Dreng, 13 Aar gammel, var Kok paa det Fartoi, der satte dem herover, og saaledes endnu kunde erindre Navnet paa enhver isjer. taenkte nu paa, hvem sit Hoved af de 6 Maend, jeg holdt i Haanden. Formanden, den sidst le-vende, blev af sin Broder fort over til Norge och begraven i Havosund.” — Vid hvalrosfjaeren möttes de af en ännu sorgligare syn. En liten stenmur, som var upplagd tätt under en liten klippudde, alldeles vid flodvattnets öfversta gräns, befanns nemligen innehålla skeletter efter 14 men-niskor, jemte några småsaker (såsom ett eldstål, en knifslida, bitar afskodon och kläder ra. in.), hoppackade i en invändigt ej mer än 4 ainar lång och 3 alnar bred stensättning. Det mot allmänna bruket i dessa trakter alldeles stridande begrafnings-sättet, den högst ovanliga platsen, de sönderslagna hufvudskallarne, det gjorda försöket att förbränna liken (bevisligt genom under dem liggande brända stockändar) — allt synes hän-tyda på, att här ett blodigt brott blifvit begånget. Ej oantaglig synes den gissningen vara, att ryssar, som öfvervintrat, här blifvit plundrade och mördade; — åtminstone saknas ej i polartrakternas historia exempel på dylika blodiga tilldragelser.

Redan i slutet af Augusti eller böljan af September kunde man anse vintern hafva gjort sitt inträde med snö och frost. Snösparfven uppträdde i vinterdrägt, hafsfogel-skaroma hade flyktat och endast enstaka stormfoglar, ej drar, måsar och alfoglar syntes hela vintem. Fisket fortfor ännu i September och början af Oktober att vara lönande, men sedan voro alla försök fruktlösa. Enstaka isberg och drifis-falt visade sig redan i slutet af Augusti, men först i början af November kom isen i något betydligare mängd samt i slutet af månaden så mycken, att hafvet, så långt ögat kunde nå, var betäckt deraf. För öfrigt visade isen hela vintem den största föränderlighet: ena dagen betäcktes hela hafsytan deraf och den följande kunde den vara nästan alldeles försvunnen. Aldrig blef hafvet tillfruset för längre tid än några få dagar.

Under dessa vintermånader (September—Maj) arbetades på huset och nödiga bohagsting, samlades drifved, iordningstäldes fångstredskapen, hemtades stenkol från de på ön befintliga lagren o. s. v. Färderna på ön, hufvudsakligen för hemförande af ved från de flerestädes upplagda depoterna, voro under en stor del af vintern förenade med de allra största besvärligheter, alldenstund endast i däldema snö fanns, men allt det öf-riga täcktes af svall-is. Mot vinterns slut var svårigheten att erhålla vatten högst betydlig, alldenstund man på den stora sjö, hvarifrån det hemtades, måste hvaije gång arbeta sig genom ända till två tre alnars is och snö, och som betydliga snömassor då fallit, var hemforslingen af det med svett och möda erhållna föga mindre ansträngande.

Med fångsten gick det emellertid mycket dåligt. Visserligen hade de redan i September nöjet att om aftnarne se en mängd svarta och hvita räfvar samlade under munter lek kring huset, men de sparades, tilldess deras skinn längre fram blefvo vackrare. I medlet af Oktober dödades den första, och derefter fortsattes denna fångst först på det enkla sättet,att dörren drogs igen ined ett snöre, da räfven väl kommit in i forstugan, sedan med sax; och så lyckligt fortgick denna fångst, att man ansåg sig nödsakad att upphöra dermed for att ej helt och hållet utrota denna djurart härstädes. Sedan man dock öfvertygat sig, att dessa djur, liksom isbjörnen, komma vandrande öfver isen från närmaste öar, fortsattes fångsten med temligen stor lycka.

Deremot lät isbjörnen länge vänta på sig. Först på årets sista dag ”kom en Bjom spadserende ta?t under Vindueme. De forstaar sig, han fik sin beskikkede Del, og vi er nu glad derover, da vi nu har fersk

Kjod”. Förut hade man försökt att ersätta denna brist genom att koka

räfkött, men endast två man hade mod och mage nog starka att äta en bit deraf; på soppan ville deremot ingen ens läppja, ^thi den lugtede al-deles forfserdelig”. Bjömköttet åter befanns utmärkt välsmakligt *). Under den följande tiden till slutet af April sagos ofta björnar, ensamma eller honor med sina ungar, men ehuruväl de voro så närgångna, att stängsel måste anbringas utanför fönstren, på det att de ej skulle krossa rutorna, voro de dock tillika så rädda, att de vid minsta skymt af men-niskor togo till flykten. Endast trenne blefvo derfore under vintems lopp skjutna, hvaraf den ena lémnade en hel tunna späck. Vid ett besök vid Sydhamnen för att hemta tvenne tunnor fisk, som der straxt efter ankomsten blifvit fångad och insaltad, befanns, att björnar .brutit sig in

genom det med tunnstäfver tillspikade fönstret, vräkt undan plankor,

tegelsten och en jemkamin, som blifvit lagda ofvanpå tunnornas lock,

samt förtärt allt deras innehåll.

Efter hvalross, utan hvilken hela expeditionen kunde anses såsom i ekonomiskt afseende alldeles misslyckad, spejades länge förgäfves. I början sökte man skylla skulden på de herrskande nordanvindarae, då hval-rossen söker skydd under Spetsbergens höga klippstränder och ej företager längre utvandringar, men under ”forfaerdelig Lanigsel” förgick den ena veckan, den ena månaden efter den andra. Andtligen uppdagades under en björajagt d. lfi Febr. en ensam hvalross liggande på stranden. Man skyndade hem efter lans och harpun, och fastän det först sedda djuret vid återkomsten var försvunnet, lyckades det att döda ett annat, liggande

*) Åldre tiders polarfarare fruktade att förtära isbjörn-kött. emedan de trodde, att man deraf skulle blifva gråhårig, och denna tro torde ännu ej vara alldeles försvunnen. Emellertid ätes detta kött nu ej så sällan, men lefvern bortkastas alltid, emedan den anses vara så giftig, att sjukdom och t. o. m. döden uppgifves följa på dess förtärande.pa ett isstycke. Men härmed var dock denna fångst slutad; tvenne andra syntes visserligen följande dagar bland isen, men kunde ej åtkommas.

Så förgick emellertid vintern, och våren begynte närma sig, om ock med sakta steg. Ännu den sista Maj heter det i dagboken: ”Det lader ikke til, at her vil blive nogen Vaar, thi her er endnu lige meget Sne, som nogensinde tilforn har vaeret i Vinter.” De egentliga vårtecknen bestodo i de bortflyttade foglarnes återkomst. Redan i medlet af Februari visade sig teisten på nytt och samtidigt för första gången ismåsar, men troligt är dock, att dessa, såsom de egentliga ishafsfoglame i allmänhet bruka, hållit sig ute till hafs vid yttre iskanten eller vid öppningar i isen. I slutet af Mars och sedan allt framgent började storm-foglames antal förökas; d. 30 Mars (liksom äfven d. 20 Maj) syntes en kråka*); i böljan af April uppträdde snösparfvar i sommarkostym, ehuru väl andra ännu längre behöllo sin vintcrdrägt; d. 21 Maj syntes en flock gäss; d. 28 s. m. anträffades de första stormfogel-äggen, ”som Fuglene havde lagt ovenpaa den bare Is oppe paa Bjerghamrene”; d. 1 Juni samlades många sådana ägg, hvarvid befanns, att ”i et af Redene var Fug-lens ene Fod fastfrosset, saa at en af Folkene maatte hjaelpe den los, og iEgget laa nede i et Hul i Isen, som der stod Vand i”; d. 3 Juni anträffades mås- och d. 7 alk-ägg; d. 13 iakttogs för första gången ”fjsere-plyten” (strandsnäppan, Tringa maritima).

Denna foglarnes återkomst gaf folket något mera sysselsättning. Foglar fångades eller skötos för fjäderns skull, och stora massor ägg insamlades, hvarmed fortfors, tilldess de i slutet af Juni af det under sista tiden lifligt efterlängtade fartyget afhemtades och återkommo till Tromsö, fetare än de derifrån afrest.

Att denna vinter måtte hafva varit ovanligt lång, är antagligt. Så t. ex. anmärkes i dagboken: ”Paa min Reise til Spitsbergen i 1864 kom jeg her under Land d. 18 April Kl. 6 e.m. paa l/4 Mils Distandse. Da var her ingen Is at se, og Landet var nausten bart for Sne; men nu der-emod (samma dag 1866) er Landet omringet.med Is paa mange Miles Distandse og saa bedaekket med Sne, som det aldrig nogensinde kan blive mere.” Detta oaktadt var helsotillståndet i den lilla kolonien (oaf-gfedt ett par obetydligare och hastigt öfvergående tillfallen af illamående)

*) Säkerligen voro dessa af storm och dimma förvillade hitupp, ty hvarkcn är denna fogel iakttagen på Spetsbergen, ej heller kunde vi under vårt vistande på Beeren Eiland upptäcka någon sadan.fullt tillfredsställande och anteckningarna för livarje dag sluta derföre nästan utan undantag med: ”Alt vel. Gud med os.”

Orsaken till detta lyckliga resultat torde i väsentlig mån böra sökas i den utmärkta ordning, som af förmannen vidmakthölls. Hit räknas ej mindre boningsrummens flitiga vädrande och rengöring, än framför allt, att alla höllos till arbete i det fria, äfven om behofvet ej fordrade det.

För öfrigt var lefnads-ordningen fbljande: kl. 6 på morgonen måste alla

stiga upp; kl. 7 åts frukost, hvarefter arbetet genast begynte och varade till kl. 12, då middag åts; kl. 1 begynte arbetet på nytt och fortsattes till kl. 3, då kaffe dracks, hvarefter enhvar hade frihet att göra hvad han ville. Kl. 7

åts aftonvard och kl. 8 gick man till sängs. Söndagarne firades med andakts-öfningar och arbetet hvilade helt och hållet. Icke sällan nödgades de hela dagar hålla sig inne i stugan, isynnerhet under biåsväder, emedan den vind, som strukit fram öfver isfälten, var så bitande skarp, att man endast en kort stund kunde uthärda densamma. En vanlig sysselsättning under sådana dagar var träsnideri och förfärdigande af barnleksaker, hvaijemte eftermiddagame ofta användes till läsning och undervisning i räkning och skrifning. Man tänke sig en leksaksfabrik

och en skola midt bland polar-hafvets isar och under polar-nattens

dunkel!

Under jemn sysselsättning syntes emellertid enhvar vara väl belåten. ”Idag er det et forfaerdeligt Veir, men vi har det nok saa kosligt inde i Huset”, heter det flera gånger, och att detta ej var ”kun en Talemaade”, torde inses af kaptenens anteckning på julaftonen, att ehuru han firat denna högtid på de mest olika ställen på jordklotet och bland folk af en mängd nationaliteter, var det nu första gången, som ingen af hans följeslagare önskade sig hem till slägt och vänner. — Små afbrott i det enformiga lifvet bildade för öfrigt blott Fastlagsmåndagen, som firades med en liten bal, samt norska ”Grundlovens” årsdag, d. 17 Maj, som högtidlig-hölls med flaggning, hurrarop och ”nogle Glas Puns”. Den största högtidsdagen, ehuru den ej särskildt firades, torde dock hafva varit den 17 Februari, då solen efter 116 dygns frånvaro*) blef synlig. Det anmär-kes, att hon i böljan efter sin återkomst — säkerligen till följd af den disiga luften — ej sällan visade sig som en sexuddig stjcrna med en star-

*) Enligt astronomiska beräkningar är solen under 1)7 dygn alldeles under Beeren Eilands horizont; men den vanligen herrskande dimman vållar, att hon ännu längre kan vara osynlig, isynnerhet då hon endast en kort stund och helt obetydligt höjer sig öfver hafsytan. Om sommaren går hon under 102 dagar aldrig ned.kare lysande kärna, äfvensom att hon vid klar luft vid uppgången tycktes hafva oval form.

Oaktad t denna solens långa frånvaro får man dock ej tänka sig dessa trakter vintertiden svepta i ett ständigt kolmörker. Ej nog, att herrligt månsken samt norrsken stundom upplyste nejden, var äfven midt på dagen ett visst spår af gryning vid klart väder att märka, till och med under den allra mörkaste tiden. Så t. ex. kunde man den 21 December vid middagstiden tätt vid fönstret urskilja och igenkänna de största bok-stäfvema på titelbladet i ”de gamle norske Konge-Sagaer”; den 22 s. m. såg man från Nordhamnen skymten af de på öns sydsida liggande snöklädda fjällen, och d. 28 spisades middag utan ljus.

Under hela tiden anstälde Tobiesen tre gånger om dagen meteorologiska observationer. Af dessa framgår, att redan med September månad inträdde och till slutet af Maj fortfor en temperatur, som endast undantagsvis steg en eller ett par grader öfver fryspunkten. Å andra sidan blef kölden aldrig så stark, som mången af observations-ortens nordliga läge torde hafva väntat. Under December, Januari, Februari och Mars visade visserligen thermometern då och då — 20° C. och derunder samt 5 dagar (dock blott en gång hela dagen) under —25°, men — för att ej nämna de mera sällsynta tö vädren — endast en half, en eller några få graders köld var äfven under samma månader ej ovanlig. Högsta observerade köldgrad var —28”,4 (d. 8 Jan. 1866); högsta värmegrad var + 7° (samma dag observationerna började, d. 6 Aug. 1865); under Juni månad 1866 var högsta gradtalet + 5",7 d. 19, några timmar före afresan. — Särdeles i ögonen fallande är det, huru sällan orden ”klart Veir” förekomma i journalen; under flera månader finner man detta uttryck blott en eller ett par gånger inblandadt mellan ”skyet”, ”tyk”, ”disig”, ”Yren”, ”Snetyk” o. s. v. Naturliga följden häraf var betydlig nederbörd, förnämligast af snö, men ännu i slutet al* December föll under ett par dagar regn; i Februari haglade det en gång.

Då man hittills totalt saknat några uppgifter rörande temperatur-förhållandena härstädes, äro de gjorda iakttagelserna af ganska stort intresse. Journalen*) deröfver kan äfven betraktas såsom det enda värderika utbytet af denna öfvervintring, ty såsom ekonomisk spekulation måste den anses fullkomligt misslyckad. Tvä och en half specie, hvilkct ut-

*) Den, som intresserar sig för närmare kännedom om densamma, hänvisa vi till Öfvere. af Vetenskaps-Akademiens förhandlingar 1869, i hvilka den i sin helhet blifvit införd.gjorde den anpart, som tillföll hvar och en

af manskapet, kan i sanning ej • anses såsom för hög betalning för nära ett års arbete och mödor — och med sådant resultat för ögonen torde det dröja länge, innan någon ny öfvervintrings-expedition hit afsändes.

Emellertid torde våra läsare längta att få lemna Beeren Eiland, och, uppriktigt sagdt, detsamma var äfven förhållandet med oss mot slutet af vårt vistande derstädes. Orsaken härtill är förnämligast att söka i det, med undantag af några lätt räknade småstunder, kontinuerligt ruskiga vädret. Ehuru vi voro här under sjelfva högsommaren, visade thermo-metem aldrig öfver, men vanligen två h tre grader under + 5°, och då härtill kommer hällregn, snöslask, ogenomtränglig dimma och genomträngande, stundom nästan till storm växande blåst, så torde det ursägtas, att man till sluts blef öfvermätt på ett sådant ”Herrans väder” *). Svikna förhoppningar i afseende på fynd och upptäckter bidrogo också till, att längtansfulla tankar sändes mot Spetsbergen, som af dem, hvilka förr gästat sagda ögrupp, skildrades såsom nästan ett Eldorado i jemfbrelse med vår nuvarande yistelseort.

Vare härmed ej sagdt, att våra arbeten voro alldeles fruktlösa! Visserligen lyckades det ej allas förenade sträfvanden att uppspåra mera än 33##) arter högre växter, visserligen kunde entomologen blott anträffa ett dussin olika insekt-former, visserligen visade sig hafsdjurens antal till följe af olämplig botten oväntadt ringa, visserligen voro blåst och mulen himmel i flera afsecnden hinderliga för fysikerns arbeten, — men å andra sidan tro vi oss ej vara förmätna, då vi hoppas, att våra bemödanden i ej ringa mån lyckats fylla den — låt vara ringa — lucka inom det inensk-liga vetandets område, som här onekligen förefanns, och enhvar belönades dessutom utan gensägelse med några för honom kära och intressanta fynd. Och framför allt kunna geologenia med glädje se tillbaka på de här tillbragta dagame. En stor del af öns berg bestå neinligen af lager, tillhörande bergkalkcn, och dessa voro riktigt späckade med musselskal, koraller o. s. v., vittnande om, att här under för mångtusen år sedan försvunna tider en helt annan djurverld lefvat i en nästan tropisk ocean.

) Likartad erfarenhet har flertalet af besökande redan förut gjort härstädes. Under sådana förhållanden klingar den uppgiften fast otrolig, att d. 21 Juli 1608 hettan var så stark härstädes, att becket på ett vid ön liggande fartyg smälte och flöt längs sidorna. Sådant torde knappast inträffa en gång på århundradet.

**) Som 5 af oss ej anträffade växter förut här observerats, är hela antalet på Beeren Eiland iakttagna fanerogamer och högre kryptogamer 38.Att man ej* försummade att häraf göra rika insamlingar, är sjelfklart, men ännu dyrbarare saker funnos dock att tillgå, mera oväntade fynd att göra.

Redan för tvä och ett lialft sekel sedan hade man upptäckt, att sten-kolslager på öns nordkust förekomma, hvilka såsom svarta, parallela ränder visa sig på de tvärbranta strandväggarne *). Då det genom de föregående svenska expeditionernas undersökningar blifvit bevisad t, att det stenkol, som finne3 på Spetsbergen, tillhör den relativt unga tertiära perioden, så hade man såsom sannolikt antagit, att förhållandet var detsamma med det här befintliga. Lika mycken förvåning som liflig glädje väckte det derföre, då en kamrat, som qvarblifvit på Sofia, förnämligast för att under hennes färder kring ön fil tillfälle att undersöka djurverlden på olika djup och skilda punkter, under en landstigning nära Engelska elfven dels i stenkolet, dels i den sandsten, som åtskiljer dettas schikter, påträffade talrika växtaftrvck, som otvetydigt vittna, att man här hade för sig lager, tillhörande den verkliga stenkolsformationen. En utvandring egde derföre under sista tiden rum från Sydhamnen och en filial-koloni bildades i närheten af nyssnämnde elf. Under det att några af dennas medlemmar företogo botaniska och zoologiska ströftåg till Nordhamnen och andra trakter på öns nordsida, hemtade de öfriga, icke utan lifsfara, från strandbranterna präktiga sigillarier, lepidodendra, calamiter m. fl. för stenkolsperioden karakteristiska försteningar. Rikt var visserligen det forvärfvade bytet, men det var dock med blödande .hjerta, som verkliga praktstuffer måste qvarlemnas, emedan tidens korthet ej tillät deras lösgörande ur stenblocken.

Andtligen slog afresans timma. Sofia, hvars ånghästar under en del af färderna längs öns kuster matats med här insamlade kolst veken, afhemtade på aftonen d. 27 Juli de begge landtpartiema och deras samlingar, hvarefter kursen styrdes mkt pä Spetsbergen. Afsigten var att landa vid dess sydliga spets, hvars geografiska läge ännu ej är fullt säkert bestämdt, och hvarest man kunde vänta sig åtskilliga fynd i zoologiskt afseende, då ingen naturforskare utom Keilhau besökt denna punkt, och der man dessutom kunde hoppas att fä göra bekantskap med

Spetsbergens verklige furste, isbjörnen, som der lärer hafva ett älsklings-tillhåll.

*) Vid Engelska elfven synas tvenne stenkolslager. men längre mot norr löpa fyra dylika, det ena ofvan det andra, sluttande mot hafvet, i hvilket de slutligen nedstupa.Derefter skulle kosan ställas till de så godt som alldeles okända trakterna på ostkusten samt, om möjligt, ända till det österut belägna, af mennisko-fot ej trampade Giles Land.

Sådan var planen — men näppeligen kullkastas planer oftare och lättare iin i de arktiska farvattnen. Ett väldigt simmande isblock gaf oss redan d. 29 på förmiddagen första varningen och då Sydkap vid middagstiden visade sid vid horizonten, befanns en isbarrikad förhindra annalkandet, och försök att leta sig väg genom densamma måste så mycket snarare uppgifvas, som detta högst ofullständigt kända farvatten lärer vara fullt af grund och småholmar, hvilkas urskiljande på längre af-stånd den starka tjockan ej tillät. Kursen ställdes derföre mot öster. Enstaka isstycken simmade omkring på hafsvtan och frampå aftonen ökades deras antal så, att Sofia endast genom beständiga svängningar och back-ningar kunde undgå de klumpiga is-kavaljerernas hårdhändta karesser. Anblicken af det hela var onekligen storartadt skön. Endast en lindrig gungning antydde den våldsamma svallning, som utanför isen häfde hafvet*), och med majestätiskt lugn vaggade de väldiga blocken på den djupblåa vågen. Lifliga små rotges svärmade lekfullt mellan isen och ismåsen i snöhvit drägt och med den småkokettaste röda ring kring ögonen sväfvade såsom en fridens ande deröfver. Midnattssolen strålade herrligt fram bland molnmassorna och bidrog än mer att öka det vackra färgspel i klaraste hvitt, smaragdgrönt och azurblått, hvari de till otaliga, ofta högst vidunderliga och fantastiska gestalter formade ismassorna skimrade. Korteligen, det hela erbjöd anblicken af den största formrikedom i förening med den skönaste färgprakt, men dock ”blef hjertat icke varmt dervid”, ty derpå var tryckt en otvetydig prägel af nagot oformligt, stelt och dödt.

Utdelande' och mottagande knuffar, sträfvade emellertid Sofia framåt i denna islabyrinth. Till sist förklarade dock utkiken det vara omöjligt att längre framtränga mot öster, och, med eller mot våra önskningar, återstod det icke annat, än att ställa kursen åt motsatt hall för att på Spetsbergens under sommaren isfria vestkust anstulla de undersökningar, som äfven ingingo i resans ursprungliga plan. Solen, hvilken liksom på beställning visat sig för att bevittna vtfr första bekantskap med isen,

*) Afven ganska hög sjögång dämpas af drifi s-massorn a, hvadan det är ett vanligt Spetsbergs-uttryek. att ”man seglar bland is lika sa lugnt som i en mjölkbunke”. Att detta dock ej alltid är förhållandet, fick Sofia under slutet af sina Ishafs-färder eftertryekligen erfara.dolde sig snart i tjocka moln, och dessa, sönderslitna af stormen, förvandlade jord, himmel och haf nästan till en chaotisk grå massa. Thermometern varierade mellan +1° och +2°, och sinnesstämningen inses lätt af följande dagboks-skildring af d. 30 Juli: ”Allmän sömn och dåsighet ombord. Rusk, rullning och kyla.” Alla längtade efter hamn och verksamhet, hvadan endast glada ansigten syntes, då ankaret d. 31 på morgonen kastades i Green Harbour i Isfjorden.

R. HAGLUND. s. c. HAAKJÆRINGFISKE.

TREDJE KAPITLET.

Ett Spetsbergs-landskap. — Olika bergformer. — Inlandsisen och glacierer. — Hafsströmmar. — Spetsbergens klimat, vegetation och djurverld. — Fångstmän och turister.

Innan vi öfvergå till en skildring af våra färder och arbeten, våra mödor och fröjder på den ögrupp, der vi nu landat, torde det vara skäl att förutskicka en kortfattad framställning af dess allmänna utseende, naturalster och öfriga förhållanden. Att vi dervid ej kunna inlåta oss i en mängd detaljer, torde vara sjelfklart, utan vi hänvisa den, som om dessa önskar vinna närmare kännedom, till de talrika skrifter, hvilka varit frukter

i 7

af såväl de föregående som den sista svenska expeditionen och hvilka hufvudsakligen finnas införda i Vetenskaps-Akademiens Handlingar eller Ofversigten af sagda akademis förhandlingar.

Första uppgiften för en sådan framställning bör väl vara att försöka lemna ett begrepp om landets allmänna utseende. Detta hörer emellertid till de allra vanskligaste företag, ty naturligtvis kan en landskaps-teckning från ett ställe ej annat än lemna en mer eller mindre vrängd och oriktig bild om landets fysiognomi på ett annat. Gäller detta i allmänhet, huru mycket mera då, när fråga är om ett land, hvilket — såsom förhållandet är med Spetsbergen — eger en utsträckning i norr och söder af ungefär 40 samt i öster och vester af 25 u 30 svenska mil.

Trots denna svårighet' våga vi försöket att utkasta en skizz, som gör ett visst anspråk på att kallas ”ett Spetsbergs-landskap i allmänhet”. För detta ändamål antaga vi oss placerade på ett fartyg, från hvilket vi kasta spejande blickar mot stranden. Hvad se vi då?

Närmast stranden utbreder sig ett slättland, här och der höjande sig till mindre kullar och åsar eller sänkande sig till lägre kärrmarker, samt genomskuret af smärre bäckar eller möjligtvis en eller annan kort och strid elf, hvilka hafva ofvanför liggande glacierer att tacka för situpphof' och underhåll. Ej sällan visar en liten lagun sin lugna vattenspegel tätt invid hafvet, från hvilket den endast skiljes genom en låg och smal sandremsa eller kull ersten sbank, merändels beströdd med drif-veds-stockar och andra föremål, som af vågorna uppkastats på stranden. Hela detta låglands färgton är enformigt gråaktig till följe af de små-stens-massor, hvarmed det är öfversålladt, och härifrån göra endast de smärre fläckar undantag, åt hvilka gröna mosstufvor gifva ett gladare utseende, eller der en brungrön skiftning antyder, att lösare jordarter ligga i dagen, i hvilka högre växter kunna rota sig och finna näring. Här, på låglandet, finna vi dessa regioners växtlif hufvudsakligen kon-centreradt, men de liksom händelsevis här och der tappade grästufvorna och blommorna vittna vid första anblicken ej särdeles förmånligt om det-sammas rikedom. Säkerligen är dock skulden härtill ej att söka i jordmånens magerhet. Icke en, utan många gånger trängde sig den tanken ovilkorligen på oss, hvilket herrligt land Spetsbergen skulle blifva, om man kunde förflytta det till Spanska sjön eller Medelhafvet. Men genast framstälde sig den motsatta tanken, att det äfven nu är alldeles tillräckligt herrligt för att med oemotståndlig kraft till sig locka enhvar, som en gång trampat dess stränder.

Låta vi sedan blicken flyga öfver detta bredare eller smalare lågland #), så begränsas synkretsen snart öfverallt af tvärbranta klippväggar. Onekligt är, att bergen och fjällen här mer än i de flesta andra trakter bidraga till omvexling i landets utseende, ty ehuru väl, såsom sjelfva namnet angifver, här ingalunda är någon brist på spetsiga berg, så förlänar dock den stora mängd olika bergarter, hvaraf de äro bildade, åt dem ett särdeles vexlande utseende såväl till form som färg. Särdeles egendomliga för den, som ej sett andra än Skandinaviens urbergs-klippor, förefalla de af lös sandsten bildade terrassformiga fjäll, hvilkas olika färgade schikter ofta nog gifva dem ett besynnerligt, randigt utseende. En skämtsam observatör har liknat dem vid ”pannkakor med sylt emellan”. Ej mindre karakteristiska äro de platåfonniga kalkbergen med sina branta afsatser. På båda dessa slag af berg har tidens tand på det uppenbaraste visat sin kraft att kunna söndergnaga äfven det fastaste: genom det in i sprickorna insipprande vattnets frysning har hela stenmassan blifvit söndersprängd och liksom murken; fjällsluttningame täckas nästan helt och

*) Ofverflödigt torde vara att påpeka, att detta lågland äfven stundom alldeles saknas. dA branta fjäll stupa rakt ned i hafvet.hållet af nedstörtade och på hvarandra sam man vräkta stenmassor, under det att toppame, som ännu — tills vidare — ej ramlat, ej sällan förete bilden af gigantiska fästnings- eller tempel-ruiner.

Dessa ljusare färgade, kring Spetsbergens kuster och vikar vanliga bergformer ersättas på hufvudöns nordvestra hörn, på Sjuöarne o. s. v. af mörka granitklippor med spetsiga och söndersplittrade toppar, ej synnerligen olika dem, som vi äro vana att se i Skandinaviens fjällbygder. Ehuru de i hårdhet vida öfverträffa de förr nämnda, hafva köld och vatten äfven på dem visat sin skicklighet såsom stensprängare, ty icke blott vid glacieremas ända (der denna ej utlöper i hafvet) ligga ofantliga massor af större och mindre block i den vildaste oordning uppstaplade på hvarandra, utan äfven vid fjällens fötter och på deras nedre sluttningar finnas, till följe af ras från toppame samman vräkta stenhopar, ofta af högst betydliga dimensioner, af det slag, som i Norges fjällbygder äro välbekanta eller rättare illa beryktade under namnet ”urer”. Likaledes bilda de i granittraktema ej ovanliga kitteldalame verkliga stenöknar af det magraste och ödsligaste utseendet.

För att ej trötta med en detaljerad beskrifhing på alla möjliga olika bergarter, som i dessa nejder förekomma, skola vi inskränka oss till att blott nämna några ord om ytterligare en, nemligen hyperiten. Flere-städes längs fjordame och sunden ser man redan på långt håll ett jemn-bredt, svart eller mörkbrunt land, som ända till en mils längd löper fram i eller ofvanpå de andra bergarterna. Kommer man närmare, finner man detsamma bilda tvärbranta, nästan lodräta väggar och dessa hafva, vid den ur jordens glödande inre uppbrutna massans stelnande och söndersprickande, antagit formen af talrika, tättpackade, upprättstående pelare, åt hvilka de derpå växande rödgula lafvarne ofta nog förläna utseendet af gigantiska, rostiga jernstänger, uppstaplade bredvid hvarandra. *

Under detta vårt studium af de förnämsta olikheterna i bergs-formema hafva vi råkat alltför länge bortglömma vårt föresatta ämne, nemligen aftecknandet af ett Spetsbergs-landskap. Egentligen hafva vi foga att tillägga till det redan nämnda: ett lågland, som omkransas af branta fjäll. Detta lilla tillägg utgöres af de, så att säga, profbitar på landets förnämsta produkt, glacier-is, som här och der framskymta under form af en på låglandet framskjutande istunga, en på nagon fjällsida hängande blåhvit mantel eller en i liafvet utmynnande frusen ström.

Sv. Pölarexpedit. 4868. 4Aflägsna vi oss emellertid från kusten och följa någon af de dalar, som skilja bergåsarae från hvarandra, påträffar man i en längre eller kortare utsträckning ett klipplandskap af väsentligen samma karakter, som det vi redan skildrat. Den i dalen fram slingrande elfven motsvarar hafs-viken, sjelfva dalbottnen låglandet och de omgifvande tvärbranta fjällen bära ett otvetydigt syskontycke med kamraterna vid hafsstranden. Under dessa promenader i tjälldalarne har man för öfrigt godt tillfälle att iakttaga, huru de längs kusterna befintliga bergen ingenstädes (om ej möjligen på Prins Charles Foreland) äro förenade till längre sammanhängande kedjor, utan blott bestå af isolerade toppar eller korta åsar med ej sällan så hvass rygg, att det ej synes förefalla omöjligt, att den, som dit uppklättrat, skulle kunna rida grensle öfver dessa jättelika stenhiistar. Det ligger nära till hands att antaga, att genom forntida glacierer bredare eller trangare dalar och fjordar blifvit utgnagda i den ursprungliga höga fjiillplatåcn och att bergen blott äro de ej då förstörda resterna af sagda platå.

Fortsätta vi emellertid vår vandring och låta oss ej af skräckas af

det dåliga rykte, som Spetsbergens fjäll, till följe af nä gra holländska

skeppares brådstörtade och halsbrytande färd utför dem, sedan långlig tid egt, utan i någon dalbotten klättra upp till deras topp, sä skola vi finna, att huru stenrikt detta land än är på berg och klippor, så är detta dock

en obetydlighet mot de förråder af is, som finnas upplagda i landets inre.

Han ser då framför sig, så långt ögat når, den s. k. inlands-isen. Alla de inre delarne höljas nemligen af ett sammanhängande glacier-täcke, hvilket närmast kan förliknas vid en ofantlig insjö, som här och der framskjuter sina vikar i dalarne och längs fjällsluttningarne eller ock söker ett aflopp till hafvet genom talrika isströmmar (glacierer), hvilka i gigantiska frusna kaskader låta sina blånande, söndersplittrade vågor såsom större eller mindre isblock under buller och brak nedstörta, för att sedan bilda en ogenomtränglig befästning kring stränderna eller af hafs-

n n n o o

strömmame såsom isberg bortföras. — Huru det land ser ut, som höljes af denna ismantel, veta vi naturligtvis icke, hvadan man i ordets egentligaste bemärkelse kan säga, att största, delen af Spetsbergen är och kommer att blifva ett terra incognita. Blott här och der reser sig ur isvågen någon naken bergstopp, hvilkens höjd och tvärbranta sidor befriat densamma från det kyliga is- eller snötäcket. Exempel på dylika klippöar i is-oceanen lemna bland andra de ståtliga Hornsunds-tinderna,hvilka ega den utmärkelsen att bland dessa öars ljäll nå den största höjden *).

Vi nämnde nyss de i hafvet utmynnande glacierema. Dylika äro mycket vanliga på Spetsbergen, ej blott i fjord ames botten, utan ock längs de yttre kusterna. Omvexlande till höjd och storlek, erbjuda de ofta ett högst imponerande utseende; stundom, t. ex. i Hinlopen Strait och Storfjorden, utskjuta de ett långt stycke ut i hafvet och bilda sålunda på milslånga sträckor sjelfva kusten **), hvilken derigenom blir ej blott otillgänglig, utan äfven farlig att nalkas på närmare håll till följe af de kolossala projektiler, som derifrån ofta, och stundom af ringaste

anledning (t. ex. ett böss-skotts aflossande), nedslungas. För öfrigt visa sig hos dessa glacierer ej sällan betydliga förändringar. Så t. ex. fyldes under vintern 1860—61 en af södra Spetsbergens bästa och mest besökta hamnar vid Belsound af en väldig, hastigt frambrytande glacier, som nu bildar ett af de största isfjällen derstädes. Under 1858 års expedition, då ett längre uppehåll på detta ställe gjordes, utbredde sig ett vidsträckt, af elfvar genomskuret lågland mellan hafsstranden och en ofvanför liggande glacier, och det är denna, som sedan fram väl tat sig öfver nejden. På andra ställen är det deremot uppenbart, att inlands-isens armar fordoin sträckt sig längre ned i dalarne och öfversvämmat det nu nakna låglandet — en företeelse, som åtminstone till en del torde bero derpå, att glacier-insjön skaffat sig nya utlopp, eller att den några år erhållit minskad tillförsel af snö och rimfrost från höjden. Att sålunda under tidernas lopp kustkonturerna måste undergå åtskilliga förändringar, är naturligt, och säkerligen bero de högst betydliga olikheterna mellan våra dagars och äldre Spetsbergskartor till en ej oväsentlig grad på förändringar i glaciermassoma, till följe hvaraf i en trakt forna öar nu synas sammanhänga med fastlandet, i en annan sund eller smärre fjordar nu förekomma, hvaraf man förr ej såg spår, o. s. v.

Härmed hafva vi slutat vår korta skizz af landets allmänna utseende och beskaffenhet, hvarföre vi nu anse det vara lämpligt att kasta en blick på det oingifvande hafvet. Att detta är Norra Ishafvet, vet enhvar, men — vi upprepa det ännu en gång — icke ens i dessa nordliga trakter får man dermed nödvändigt förknippa tanken på isberg, som ho-

*) Denna uppskattas till omkriug 4,680 fot (enligt mätning af Dunér).

**) Den endast ytterst sällan tillgängliga ostkusten af Nordostlandet uppgifves vara bildad af en enda, sammanhängande, omkring 10 svenska mil lång glaciervägg, hvar-igenom den vid j>ass 2000 fot höga inlandsisen af börd ar sig sitt öfverflöd i hafvet.pade vagga omkring i de kalla vågorna. Visserligen är farvattnet kring Spetsbergs-kustema långt ifrån så isfritt som det, hvilket sköljer Finmarkens stränder, men säkert är dock, att vissa delar af de förra en lång tid på året nästan alldeles sakna spår af is.

Vi hafva redan förut nämnt några ord om den storartade värmeledning genom upphettadt vatten, som från uppvärmnings-kitteln, Mexikanska viken, stryker fram genom oceanen och gifver det nordliga Norge en temperatur, som måste förefalla oväntad, då på andra sidan Atlanten länderna på samma breddgrad endast äro is- och snöfylda ödemarker. En gren af denna varm vattens-ström fortsätter vägen mot norden och stryker, fastän nu högst betydligt afsvalnad, längs hela vestra och en del . af norra Spetsbergens kust, åstadkommande äfven här till en viss grad samma verkningar som vid Norges. Redan tidigt på våren äro nämnda stränder isfria, och under hela sommaren kan man, såvida ej is möter kring Beeren Eiland, segla ända till Spetsbergens nordvestligaste udde utan att i hafvet upptäcka spår af is, möjligen med undantag af ett eller annat block, som mera nyligen nedstörtat från någon glacier. Sträckte sig Golfströmmens inflytande till Spetsbergens alla stränder, så skulle säkerligen likartadt förhållande ega rum rundt omkring hela ögruppen och en seglats i dessa farvatten sommartiden ej erbjuda ringaste svårighet.

Men i dessa trakter har, såsom likaledes förr blifvit nämndt, Golfströmmen i den Sibiriska polarströmmen påträffat en motståndare, som sätter en gräns för längre framträngande. Denna drifver ej blott frys-kallt vatten, utan äfven så väldiga massor af is mot östra Spetsbergs-kustema, att dessa under de allra flesta år både vinter och sommar äro alldeles otillgängliga och derföre ännu högst ofullständigt kända. Mot vintem, då genom luftens aftagande värme Golfströmmens vatten hastigare afkyles och den Sibiriska derigenom får ett mindre motstånd att öfvervinna, ej blott utvidgar denna på norra kusten sitt kyliga herravälde, utan detsamma eger äfven rum i de sydostliga och sydligaste delame, och härvid inträffar, att då Sibiriska strömmens ismassor passerat Sydkap, föras de, förstärkta af de ur vestkustens fjordar utkommande glacier-styckena, af Golfströmmen mot norden. Härigenom förklaras åtskilliga företeelser, som vid första påseendet förefalla något besynnerliga, såsom t. ex. att Ivobbebay och andra hamnar på hufvudöns nordvestligaste höm vida längre på hösten äro tillgängliga än de sydligare, att man höste-tiden på förd från norra Spetsbergen kan segla i öppet vatten i nord-ligare trakter, men i sydligare (t. ex. kring Syd kap och Beeren Eiland etc.) anträffa väldiga drifisfält, att en stor del af den drifved *), som pä vestkusten anträffas, är lärkträd sstammar, som af de stora sibiriska floderna förts ut i hafvet o. s. v.

Under sådana omständigheter är det naturligt, att, oafsedd den skiljaktighet, som ett större eller mindre afstånd från polen kan framkalla, klimatet bör vara ganska olika på olika trakter af Spetsbergen, äfvensom att man i detta afseende ej så mycket har att fasta sig vid ett mer eller mindre nordligt läge, som huruvida Golfströmmen når stranden eller icke, samt huru lång tid af året detta eger rum. Beklagligtvis äro våra kunskaper om klimatförhållandena här uppe alltför fragmentariska för att kunna lemna en helgjuten bild, och isynnerhet finnes rörande vintermånaderna en lucka, som det vore af synnerligt intresse att fä fylld. Då man skall besvara den fråga, som under åtskilliga variationer nästan konstant utgör themat för den ouvertyr, hvarmed samtal om Sofias fard inledas, nemligen den: ”der var väl rysligt kallt?” eller: ”ni frös väl förfärligt der-uppe?”, så kan man visserligen förklara, att man ej behöfver synnerligen lida af köld, om man kläder sig efter omständigheterna, d. v. s. dugtigt — och detta försummade åtminstone ej vi —; men allmängiltiga siffror kunna ej angifvas. Naturligtvis är dessutom här, liksom — eller kanske mer än — på andra ställen väderleken högst olika under olika år, hvarpå vi genast kunna finna ett bevis i skiljaktiga isförhållanden det ena året mot det andra##). Så t. ex. seglade 1864 års expedition nästan hela sommaren fram och tillbaka i Storfjorden, under det att 1868 denna be- ' tydande hafsvik nästan hela året förblef isbelagd — mångfaldiga dylika exempel att förtiga.

*) Hufvudmassan af den mängd drifved, som finnes jiå stränderna, torde leda sitt ursprung från fartyg, som på oceanen eller vid Norges kuster förolyckats. I populära arbeten finnes ofta uppgifvet, att stammar af förstörda palmlunder vid Orinocos och Amazonflodens stränder utgöra en hufvudbeständsdel af drifveden vid Spetsbergs-kustema, och att sålunda dessa tropiska zonens alster på de ödsliga Ishafs-stränderna bevarat lifvet pa mången olycklig skeppsbruten. Allt detta, jemte de derj)å grundade poetiska eller hjertnupna reflexionerna, lider blott af ett enda litet fel, nemligen att det saknar hvarje spår af sanning till grundval, ty hittills torde näppeligen ett enda, aldrig så litet fragment af palmstammar blifvit funnet på Spetsbergen.

**) På tal härom kunna vi ej underlåta att göra en liten anmärkning. Mången har uttryckt sin förvåning, att 1868 var ett så ogynsamt is-år på Spetsbergen, under det man i Sverige och hela Europa för öfrigt hade en sommar, nästan outhärde-lig genom sin värme. Hade det varit ett bättre is-år i polartrakterna, d. v. s. hade ismassorna der ej blifvit qvarliggande, utan af hafsströmmarne förda mot söder, hade säkerligen värmen i sydligare trakter ej blifvit så tryckande — och vårt fartyg kommit ännu något närmare polen.För att emellertid ej helt och hållet försumma försöket att gifva något begrepp om värmet och kölden härstädes, må några siffror finna plats, och dessa få sedan tala för sig sjelfva. Så t. ex. angifver Scoresby, att under Maj (vår almanachs ”blomstermånad”) thermometem endast H gånger steg öfver fryspunkten och aldrig högre än till 1°,1, och enligt Martins går medeltemperaturen endast under Juli och Augusti öfver fryspunkten (+ 2°,8 och + 1°,4). Ar 18H8 var det vanliga gradtalet under den tid af sommaren, som vi der vistades (Augusti och första tredjedelen af September), + 2° å + 3°, ett par gånger uppgående ända till + 7° i skuggan och omkring + 20° i solen, men äfven vid flera tillfallen sjunkande några grader under fryspunkten. Det högsta gradtal, som oss veterligen här observerats, var d. 15 Juli 18(J1, då thermometem visade f 16° i skuggan och + 28° i solen.

Detta beträffande sommaren. H vad äter vintem angår, eger man knappt några fullt tillförlitliga uppgifter, om vi undantaga de observationer, som å Sofia gjordes under vintems första böljan, d. v. s. i slutet af September och början af Oktober. Häraf visar det sig, att redan i slutet af Sept. vanliga temperaturen på Spetsbergen var — 3° ä — 5°, samt att man i böljan af Oktober hade ända till 9 graders köld. Ute till hafs bland drifisen var kölden alltid några grader strängare och uppgick de första dagarne af Oktober ända till något öfver —13°. — Uppgifterna om mid-vinterns temperatur-förhållanden *) äro mycket olika, troligen beroende på olika vintrars större eller mindre stränghet. Så t. ex. påstå engelsmän, som blifvit tvungna till öfvervintring, att till Januari kölden var dräglig, men då blef så sträng, att ”det blef blåsor på huden, som om de blifvit brända med eld”, under det att tvärtom öfvcrvintrandc ryssar försäkrat, att ”kölden här ej är sa förskräcklig, som den årligen blir i Petersburg”.

Dock nog med siffror! Såsom obestridligt resultat af de ofvan anförda torde kunna antagas, att äfven under sommarmånaderna temperaturen i allmänhet ej är så hög, som under senhösten i mellersta Sverige, och öfriga väderleks-företeelser öfverensstämma härmed. Sålunda kan man ej under någon månad på året vara säker att ej öfverraskas af snö eller snöslask, och då deftill sällar sig bitande blåst eller storm, så är likheten med On kulen

höstdag ganska slående. Sommarens förnämsta

*) Dowe anger, osh obekant på hvilken grund, att årets medel tem perat ur för södra Spetsbergen är —7°,5 och för norra —10 .prydnad och företräde utgöres af det ständiga dagsljuset, i det att solen på norra Spetsbergens polhöjd (80° n. br.) under mer än 4 månaders tid beskrifver sina cirklar på himlahvalfvet utan att gå ned under horizonten. Må man dock ej inbilla sig, att solsken derfor är allmännare än hos oss. Tvärtom är det snarare normalt, att moln och dimma öfverhölja himlahvalfvet och sväfva så lågt, att de sopa eller omhölja fjälltopparne.

Beträffande åter vintern, hvilken här inträffar omedelbart på sommaren, utan någon (eller åtminstone med ytterst kort) mellantid, som skulle kunna kallas höst, så torde man hafva giltiga anledningar att antaga, att, ehuruväl dagar finnas, då man helst och förnuftigast tillbringar tiden i den värmande spisens närhet, dock kölden knappt någonsin blir så sträng och uthållande, att ett öfvervintrings-parti kan behöfva frukta att duka under i striden mot densamma. En långt fruktansvärdare fiende finnes då i det ständiga mörkret. Med en egendomlig känsla, som finner endast ett svagt uttryck i sångarens ord:

Ack, om du hjerta har,

Flyende sol, dröj qvar!

märker man om hösten dagsljusets snabba aftagande, tilldess slutligen den långa vinternatten inträder *). Och samtidigt härmed börjar en nedtryckande dåsighet att bemäktiga sig själen, hvaraf alstras en obenägenhet för både kroppsliga och andliga ansträngningar samt en benägenhet till lätjefull hvila, som lät tel igen kan gifva den smygande mordengeln, skör-bjuggen, tillfälle att svänga sin förhäijande lie. Otaliga äro de, hvilkas grafvar och hvitnade ben på dessa öde kuster tala om hans framfart, * och många äro de, som endast hafva haft nöden eller någon kamrats ihärdiga energi att tacka för sin räddning. Märkvärdigt nog, har man nemligen trott sig finna, att det hufvudsakligen är bland de rikligare utrustade öfvervintrings-kolonierna, som skörbjuggen gripit sina offer, all-denstund dessa öfverlemnat sig åt maklig vällefnad, under det att andra, som till följe af fbrlisning måst bcqväma sig till en oförmodad öfver-vintring och som, utblottade pä nästan allt, nödgats af alla krafter sträfva för lifvets uppehållande, lyckligt bergat sig öfver vintern. Fullt konsta-teradt är för öfrigt, att det kraftigaste botemedlet mot sjukdomens första symtomer visat sig vara, der förmannens mildare föreställningar och befallningar ej framkallat rörelse och arbete, den utan försköning brukade

*) Vid 80:de breddgraden går solen redan d. 20 Oktober ned för att först d. 22 Febr., d. v. s. efter 4 månaders förlopp, åter visa sig ”skönare, klarare än någonsin förr”.käppen; och ur officiela dokumenter skulle vi kunna bestyrka på detta sätt lyckligt botade patienters tacksamma erkännande af såväl läkemedlets goda verkan, som läkarens oförtrutna nit och bepröfvade skicklighet i detsammas användande.

Till hvad ofvan blifvit yttradt, såsom kunnande gifva ett ungefärligt begrepp om väderleks-förhållandena härstädes, vilja vi blott göra ett par små tillägg. Dessa äro, att åska ej är hörd på Spetsbergen, att regn (om ej snöblandadt) är långt sällsyntare under sommarmånaderna än snö, samt att redan tidigt på hösten och sedan hela vintern norrsken äro vanliga ej blott nattetid, utan äfven stundom på dagen, samt att de ej sällan visa sig på södra delen af himmelen.

Kasta vi derefter en blick på den växtverld, som här nedslagit sig, så kan man naturligtvis ej vänta densamma synnerligen artrik eller yppig. Emellertid kan det ej undgå att väcka förvåning, att den i dessa afseen-den är så framstående, som den verkligen är. Den öfverträffar åtminstone ej obetydligt de vanliga föreställningarna, hvilka ej äro synnerligen högstämda; vi hafva till och med påträffat personer, som haft så litet sanguiniska förhoppningar på naturens alstringskraft i dessa nejder, att de på fullt allvar framkommit med den frågan: ”finnes det någon enda blomma på Spetsbergen?”

Naturligt är, att sådant måste förhållandet vara med största delen af landet, alldenstund denna täckcs af snö och is. Afven här har dock växtriket en förpost framskjuten mot dödens rike, om ock denna utgöres af en af dess lägsta, enklast organiserade alster. Flerestädes, isynnerhet nedanför fogclberg, visar sig på snön en rödlätt anstrykning, hvilken vid närmare, mikroskopisk undersökning befinncs förorsakad af milliontals små röda kulor, hvardera

bildande en individ af en liten alg-art (Protococctis nivalis), som gifvit upphof till det i arktiska resebcskrifningar vanliga talet om ”röd snö”.

Vända vi oss deremot till de låglând, som vid hafsstriindema utbreda sig nedanför fjällen, samt till dessa sistnämndas lägre sluttningar, visar sig förhållandet helt annat. Ilär är nemligen den egentliga mötesplatsen for de högre, blombärande växterna. Må man dock ej här vänta sig hvarken några träd och buskar, ej heller blomstersmyckade gräsmattor! Den tid är längesedan förbi, då detta här var förhållandet, och endast små, risiga krymplingar, af hvilka vårt välbekanta, här mycket sällsynta kråkris torde vara det största, kunna vi betrakta såsom ett na-turens envisa, fastän misslyckade försök att åstadkomma något, som skall föreställa buskar. För öfrigt visa sig örterna, ofta förenade till små täta tufvor, blott spridda här och der pä den annars nakna eller af lafvar och mossor täckta marken; att på mycket inskränkta, särdeles gynnsamt belägna fläckar (t. ex. kring Isfjorden) visar sig något, som påminner om ängar i miniatyr, liörer till de verkliga sällsyntheterna. Allra största, om sydliga trakter påminnande, yppighet anträffas här, liksom på Beeren Eiland, på mot söder vettande klippbranter under fogelbergen, der frodiga Ranuncler, Saxifrager, Cochlearier och gräsarter ofta nå mera än en fots höjd och uppträda i sådan mängd, att bergsidorna fläcktals på afstånd lysa gröna. Och härtill kan läggas, att ehumväl flertalet af’ Spetsbergs-växtema ej utmärker sig genom något stolt bladverk eller stora lysande blommor, så kan man dock finna några, om ock ej många, täcka blomstersmycken, som Flora äfven här tappat ur sitt ymnighetshom och som skulle blifva verkliga prydnader för våra trädgårdar *), såvida ej klimatets olikhet lade oöfverstigliga hinder i vägen.

Innan vi lemna dessa högre växter, må det tillåtas att fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som ytterligare bestyrker, — hvad vi för öfrigt öfverallt i naturen finna bevisadt —, att naturalstema äro så danade, som med deras fortkomst och trefnad är bäst förenligt. I ett högarktiskt land är naturligtvis växternas fruktsättning och frömognad ganska osäker, då lätteligen midt i högsommaren frost och snö kan tillintetgöra eller skada blommans ömtåliga delar. Naturens sträfvan måste derföre här gå ut på att försäkra dessa växters förtvaro och fortplantning äfven genom andra medel än frösådd. Till följe häraf finna vi äfven på Spetsbergen, att med undantag af en enda, knappt mer än */4 tum hög pyssling (Koenigia itflandica), hvilkens hela lefnadsperiod kan inskränkas till några få veckor, ingen enda växt med blott ett- eller två-årig rot här finnes, utan alla äro mångåriga och kunna sålunda genom knoppbildning fortlcfva, utan att under flera år utveckla ett enda frö. Annu mera frappant är denna benägenhet att utveckla knoppar hos åtskilliga arter, hvilka låta dessa knoppar afskiljas från moderväxten och sålunda bilda nya plantor. Såsom ett exempel bland många må det tillåtas att särskildt påpeka allas älskling, den för den arktiska floran egendomliga

*) Såsom sådana skulle kunna nämnas flera nätta Saxifraffa-nvtcr (isynnerhet S. fla-gellarxs och oppoxitifolia), fjällsippan (Dryax octopetala), Polrrnoniitm pulchellum, A nd romed a hyjnioides, den gula vallmon (Papaver nudicaule) m. fl.*Saxifraga flagellaris* (om hvars täckhet, i parenthes sagdt, man kan bilda sig en föreställning redan deraf, att ingen, icke ens de, hvilkas intresse for botaniska sysselsättningar aldrig annars kunde upptäckas, försummade att insamla några exemplar af denna till minne af den arktiska floran). Försedd med en rak, kandelaberlik, af i rödt stötande blad beklädd stjelk, hvilken i sin spets uppbär 1, 2 eller sällan 3 blekgula blommor, erhåller denna växt sitt mest utmärkande drag genom en mängd långa, smala, rödbruna, bladlösa trådar, som båglikt utgå från en liten bladrosett vid stjelkens bas. Enhvar af dessa trådar uppbär i sin spets ett litet klot, en knopp, som slår rot i marken, lösgör sig från moderväxten och sålunda bildar en ny planta, oberoende af, huruvida frukten någonsin kommer till mognad. Andra arter finnas, som äro så begifna på likartad knopp-afvel, att de här aldrig utbilda några blommor. Saxifraga flagellaris. Skulle vi tro oss med omnämnande af de högre växterna, äfven om vi uppräknade alla de 113 här anträffade arterna, hafva redogjort för Floras samtliga undersåter härstädes, skulle vi högeligen misstaga oss, ty tvärtom är det de lägre, mossor och lafvar, som här spela herrskare-rolen. Våra läsare behöfva dock ej frukta, att vi skola trötta dem meduppräknande eller beskrifvande af* en mängd af dessa växtrikets vanligtvis förbisedda och föraktade proletärer, men deremot vilja vi särskildt anteckna, att bland andra svamparter, som här observerades, befimno sig äfven, till vår ej ringa öfverraskning, vackra exemplar af den äkta, veritabla cham-pignonen (Agaricus campestris), och att den ej

genom förflyttningen mot norden förlorat något i smakens finhet, kunna vi på grund af egen erfarenhet intyga.

Det återstår nu blott att nämna några ord om hafvets vegetation. Finge vi sätta oinskränkt förtroende till de, äfven i nyare botaniska läroböcker förekommande uppgifterna, skulle härom näppeligen något kunna sägas, då deri försäkras, att hafvets blommor, algerna, här nästan totalt saknas, alldenstund drifisen, skrapande mot strandklipporna, tillintetgör det lilla och förkrympta, som annars här skulle kunna trifvas eller rättare vantrifvas. I verkligheten gestaltar sig deremot förhållandet helt annorlunda, ty tvärtom vagga på hafsbottnen, till och med i de allra nordligaste trakterna, der isen ofta flera år å rad blifver liggande och der-under ett nästan fullständigt mörker i djupet är rådande, vidsträckta och praktfulla urskogar af resliga tångarter, i hvilka tusental af stora och små vattendjur lustigt kringsvärma. Med ofvan anförda uppgifter i minnet kunde vi knappast undgå att finna det stöta på det komiska, då vi lyckades ur djupet uppliala små tång-pygméer på 12, 15, ja ända till 20 fots längd. Under sådana förhållanden torde ingen förundra sig öfver, att vi t. ex. misslyckades i våra försök att uppfiska en skjuten storskäl (af omkring 4 alnars längd), som på icke synnerligen djupt vatten sjunkit i en dylik algskog — andra dvlika missöden att fortiga.

Taga vi det föga gynnsamma klimatet och andra lika ogunstiga förhållanden i beräkning, skulle vi väl tro oss kunna på förhand antaga, att djurverlden här vore ganska fattig, men detta är långt ifrån verkliga förhållandet. Tvärtom döljer sig, isynnerhet i hafvets djup, en ofantlig massa af djur af de vidunderligaste former, och stundom är mängden så stor, att vattnet bokstafligen kan sägas vara tjockt deraf. Crustaceer (kräftdjur, räkor) af sins emellan olika gestalt och storlek svärma i myriader*) omkring i algsnåren, ringmaskar gräfva sina gängar i muddret och leran, långarmade sjöstjcmor kräla långsamt omkring på bottnen, klockformiga maneter vagga under kroppens ständiga utvidgning och sammandragning

*) En i vattnet nedsänkt död fisk, ett renhufvud, till och med en hel skäl skelette-ras inom några timmar fullständigt af dessa glupska skaror.omkring i vågorna, blötdjur af' mångfaldiga slag krypa kring pa klipporna eller simma på hafsytan, bryozoer (mossdjur) bygga sina spets-eller korall-lika boningar på stenar eller tångarter o. s. v. — alla görande hafvet till ett rikt visthus for åtskilliga, i större eller mindre mängd uppträdande fiskar. Hvalar, hvalrossar och skälar fråssa bland dessa mindre hafvets innevånare, sjelfva i sin tur föremål för glupska fienders anfall.

Att här beskrifva någon eller några al' de lägre organiserade djurarterna skulle utan tvifvel göra vår framställning mer än förlåtligt långtrådig. Vi lemna dem derföre å sido, för att något utförligare få yttra oss om några af de större djuren, hvilka spelat eller spela en viss rol i Spetsbergens och Ishafs-farames historia. Nästan ända sedan denna ögrupps upptäckt hafva nemligen hit företagits färder och härifrån hemförts skatter, och, så att säga, guldgrufvan hafva de högre djuren bildat. Hade dessa här ej funnits, skulle säkerligen Spctsbergs-öarne legat lika obesökta af menniskor, som länderna kring sydpiolen. Den ena djurarten efter den andra har utgjort föremål för menniskans vinnings- och mordlystnad, och innan den ena blifvit till fullo utrotad, har hon redan böljat kasta snikna blickar på någon annan. Med fog kan man derföre påstå, att näppeligen torde någon annan fläck på jordklotet kunna erbjuda en så storartad bild af ett ihärdigt och skoningslöst slagtande i stor skala, som just Spetsbergen och angränsande haf.

Då vi nu gå att omnämna några af dessa offer för menniskans grymhet, så torde det vara skäl att börja med den mest i ögonen fallande och tillika mest om tal ta, den reputerliga Grönlands-hvalcn. Be-klagligtvis kan man numera om denna säga nästan detsamma som Kellgren om den sköna Lydia, att han ”är ej till”. Endast ett enda exemplar har nemligen under de fyra svenska expeditionerna observerats af denna djurart, som i forna tider hitlockade hela flottor af fångstfartyg, bemannade med vinningslystna holländare, engelsmän, fransmän, danskar, spaniorer, ryssar och tyskar, hvilka under ömsesidig träta och blodsutgjutelse sökte tillskansa sig enhvar de största andelarne af det feta bytet. Ensamt af holländare hemfördes härifrån under ungefär 100 års tid (1669—1778, af hvilka flera voro krigs-år, då intet fartyg kunde utsändas) af 14,167 fartyg 57,590 hvalar *), lemnandc en ren behållning af

*) I detta tal ingå ej de säkerligen ej få, som genom skepps förlisning gingo förlorade, äfvonsom de, hvilka

genom tillfogade sår omkommo, ehuru de ej föllo i sina förföljares händer.3,691,066 pund sterling. Med sådana talande siffror för ögonen kan man ej förundra sig öfver, att denna klumpiga koloss numera endast sällan synes i dessa farvatten; deremot äro andra hvalarter ingalunda sällsynta, men dels äro dessa så starka och vilda, att de endast med svårighet kunna fångas, dels äro de mera späckfattiga, så att deras fångst är mindre lönande. De få derför ännu gå i fred, men huru länge?*)

Efter h valen kom turen till hvalrossen. K edan på tal om Beeren Eiland hafva vi haft tillfälle att anföra exempel på de nederlag i stor skala, som på dessa djur föröfvats, och mångfaldiga dylika från Spetsbergen skulle kunna tillfogas. Isynnerhet då stora hopar hafva träffats liggande på stranden och det lyckats fångstmännen i öfverraskningens ögonblick döda den närmast vattnet liggande raden, hvarigenom döda kroppar bildat en för de lefvande oöfverstiglig barrikad, har blodbadet mången gång varit alldeles förfärligt. Minnesmärken efter dylika tilldragelser förefinnas här och der vid stränderna; så t. ex. trodde sig 1861 års expedition på den lilla, låga sandön Moffen (en af hvalrossarnes forna älsklingstillhåll) på afstånd se ett kalkberg, men vid närmare undersökning befanns detta ej vara annat än tusentals på hvarandra hopade hvalross-skelett. Lägger man härtill, att dessa djurs tröghet, klumpighet och nyfikenhet göra dem till ett jemförelsevis lätt byte**), att de gema uppträda samlade i flockar samt att de endast hvart tredje år föda en enda unge, så finner man lätt, att, om den forcerade förföljelsen fortfar, denna djurarts totala undergång snart är gifven. Ännu 1861 visade sig vid norra kusten och i Hinlopen Strait en stor massa deraf och, ehuru endast mera sällan jagt på dem anstäldes, hemförde sagda års svenska expedition 30 —40 stycken dylika, men sistlidna år kunde vi på samma ställen, oak-tadt allt vårt spejande, knappt få se skymten af ett eller ett par skygga djur. Det torde derföre ej dröja länge, innan en stor del af de norska fartyg, som bedrifva den egentliga fångsten bland polarisen, vänder sig till annat håll. Böljan har redan skett, i det att trenne sådana fartyg

*) Som under de sista åren jagt på dessa längs Finmarks-kusterna med tillhjelp af exploderande harpuner börjat med framgång bedrifvas, är det troligt, att inom få år kretsen för denna handtering kommer att utsträckas äfven till Spetsbergen.

**) Förloppet af den vanliga hvalrossjagten, da djuret genom den vid harpunen, som slungats i dess kropp, fastade linan ”spännes för” fångstbåten, hvilken på detta sätt af stundom ända till 5 å 6 i dödsångest framrusande dragare i skummande fart framsläpas mellan isstyckena, tilldess de uttröttade djuren, det ena efter det andra, halas till båten och med lansen dödas — allt detta är så utförligt beskrif-vet i föregående reseberättelser, att vi här blott anse oss böra helt kort påminna derom.1868 besökte N ovaja Semlja och der funno ”så mycket hvalross, om man sjelf ville slå”.

Utom hvalrossen är det de ofta i betydliga hjordar på drifis-flaken hvilande skälarterna, som nu utgöra den egentliga fbrvärfs-källan. Ännu finnas dessa i betydligt antal, men allmänt och på goda grunder klagas dock öfver den för hvarje är skeende förminskningen. I ännu högre grad är detta förhållandet med isbjörnen. Synnerligen lång tid är ej förfluten, sedan (1863) på en af Tusenöame, der talrika, på stranden liggande, afspäckade hvalrosskroppar erbjödo ett rikligt köttkalas, en skeppsbesättning öfverraskades af anblicken af en hel legion björnar, hvilkas talrikhet först ingaf respekt och fruktan, ända tilldess en oförvägen fångstman, blott med lansen i hand, rusade emot dem och snart följd af sina kamrater lyckades nedlägga 23 stycken, ehuru flera togo till flykten. Likaledes hörde under föregående svenska färderna möten med dylika djur till de ganska vanliga händelserna och 1861 års expedition kunde hemföra ej mindre än 13 troféer efter dylika besegrade bjessar. Nu der-emot lyckas det visserligen fångstfartygen att erhålla en eller annan; så decimerade äro de dock, att vi 1868 ej lyckades fö se en enda.

Ännu flera djurarter äro föremål for denna skoningslösa förföljelse och till följe deraf stadda i ett tydligt aftagande. Så är t. ex. förhållandet med renarne, af hvilka, såsom vi med säkerhet veta, under sommaren 1868 dödades ej mindre än mellan 2 och 3 tusen stveken. Måhända är det blott den omständigheten, att den östra delen af Spetsbergen och stränderna kring Storfjorden med sina vidsträckta renmarker ofta nog flera Ar å rad äro af ismassor skyddade för fångstmiinnens besök, som vi hafva att tacka för dessa djurs ej obetydliga antal ännu den

dag som är.

Äfven till foglarne har utrotningskriget utsträckts; någon jagtstadga finnes ej och äfven om den funnes, skulle ingen bry sig om dess efter-lefvande. Fjällripan, som i iildre berättelser angifves såsom allmän #), är nu sa sällsynt, att ehuru af zoologerna särskild belöning var under vår färd utsatt for densammas anskaffande, endast ett enda exemplar kunde uppspanas. Förnämligast är dock ejdern föremål för sköflingen. Föga hjelper det henne, att hon i valet af sina hiickningsplatser utvecklar mer än vanligt gäsförstånd, i det att hon för att undgå räfvens obehagliga

*) Redan denna fogels tillvaro h ii retades är temligen förvånande. Af de få foglar, som blott på fastlandet taga sin föda, är denna den enda. som hela vintern om upi>ehåller sig härst ädes. oeh det synes i sanning vara en gåta. h vari från hon då skall kunna erhålla äfven den allra ringaste matsmula.FÅNGST AF IIAAKJ^RING OCH HVITFISK. fi3

visiter skyr de holmar, som det året äro genom isen förenade med land, ehuru hon andra år i mängd der har sin boning, eller att hon, då hon lemnar boet, söker täcka äggen med dun och mossa samt öfvergjuter dem med en stinkande vätska, på det att de måtte döljas för eller afskys af rofgiriga stormåsar och andra bevingade ägg-amatörer. Mot menniskan hjelper ej dylik list. Påträffa fångstmännen någon ejder-holme, hvarest ofta boen ligga så tätt, att man nästan ej kan taga ett steg utan att trampa i något sådant, och äggen ännu äro unga, desto bättre, ty då er-hålles ett läckert och eftersökt födoämne — hvarom icke, så plundras boen i alla händelser på sitt dyrbara dun, utan försyn för halflegade ägg och värnlösa små ungar. De i sin ängsliga moderskärlek närgångna foglame skjutas utan barmhertighet — och kan mari då undra på klagomålen öfver ejderns ständiga aftagande? — Äfven andra fogelarter äro föremål för likartad, om ock ej så ihärdigt och allmänt bedrifven äggplundring och nedskjutning.

Alla de hittills nämnda djuren hafva sedan långliga tider utgjort föremål för fångst, men härtill komma ytterligare tvenne andra, som först under de sista åren gifvit upphof till nya industrigrenar härstädes. Den ena af dessa är redan i det föregående omnämnd, nemligen haakjaeringen. Då denna företrädesvis uppehåller sig på stort djup och således endast genom lock, och ej med pock, kan fångas, bör den vara skyddad mot total utrotning, men att den decimeras, är en sjclfklar följd af den mängd fartyg, som nu egna sig åt denna fångst. Några bestämda uppgifter på denna handterings utsträckning och resultater kunna vi ej lemna; blott det kunna vi säga, att 1M(JH kunde man ensamt i trakten kring Bel

Sound räkna lfi härmed sysselsatta fartvg, liggande så tätt, att det ena

kunde se till det andra, iifvensom att ett endu siidant samma år fängat omkring 1000 haakjaeringar — ett resultat, som dock är att anse såsom icke just hörande till de vanligaste *).

Den andra djurarten, som på allra sista tiden börjat förföljas, är den vackra delfin-art, som kallas hvitfisk och som under namnet beluga af ryssarne fordom här fångades, men sedan dess fått gå temligen oantastad; att ett eller annat exemplar harpunerats eller fallit för lodbössornas kulor, kan nemligen knappast räknas. Som denna hvitfisk, ofta i stora flockar,

plägar besöka fjordarncs innersta vikar, alstänger man genom en stor not

*) Man beräknar, att de i Tromsö och Hammerfest hemmahörande fartygen 18(18 fångat omkring 40.000 haakjaeringar.en del af viken och söker jaga djuren in i densamma, hvarefter de dödas, dragas upp på land och afspäckas. Åtminstone 15 k 16 fartyg, förnämligast från Haugesund, voro sistlidna sommar sysselsatta med denna fångst.

Innan vi gå vidare, torde vi ännu engång få återkomma till den hvitbepelsade ”länsmannen”, såsom norske fångstmännen titulera isbjörnen. Fångstmannen hysa i allmänhet mycken respekt för honom, men frågar man om orsaken dertill, får man sällan annat svar, än att ”han er saadan stor en Karl”, och deri ega de utan tvifvel rätt. Förledda af fångstmännens förmaningar, ansågo vi oss i början af vårt Spetsbergs-vistande knappast kunna sätta foten i land, utan att vara beväpnade, och till följe häraf fick man då se fromsinta mossplockare och flugfångare

med betydlig uppoffring af egen beqvämlighet släpa på väldiga muskedunder, för att i lugn och ro kunna tillfredsställa sina allt annat än mordiska begär. Som emellertid man aldrig lyckades få se så mycket som en skymt af den hvita pelsen, så fingo reffloma i lugn rosta ombord i afvaktan på kommande bättre tider.

Orsaken till isbjörnens sparsamma uppträdande på vestkusten under sommaren är helt enkelt bristen på drifis derstädes, eller rättare frånvaron af de på densamma hvilande skälarne och hvalrossame. De björnar, som ännu ej stupat för jägarnes kulor, har man sålunda under sommaren förnämligast att söka på nord- och ostkusten, der han kan smyga sig på de slumrande djuren och med ett slag af sin kraftiga ram döda dem; till säkrare uppnående af detta mål plägar han till och med vrida på sina tassar, så att den ludna sidan kommer nedåt och stegen derigenom blifva nästan ljudlösa. Afven vakande djur kan han lyckas öfverraska, tack vare denna list och sin snöhvita pels, isynnerhet som han lärer bakom de hvita tassame dölja sin svarta nos, hvilken anpars möjligen kunde förråda honom.

Såsom af såväl det föregående som det följande framgår, fingo vi under hela färden aldrig göra närmare bekantskap med denna polarrcgio-nernas furste, och mången torde anse detta snarast såsom en vinst, då vi derigenom befunno oss i säkerhet för dermed förenade faror och äfven tyr. I detta senare afseende torde dock de allmiint giingsc föreställningarne vara ej obetydligt öfverdrifna. Ej nog, att björnen, då han anträffas simmande bland isen, allmiint anses ”lika lätt att döda som ett far”, visar han på land vanligtvis en sadan skygghet, att han i de flesta fall rymmer fältet vid menniskans åsvn. Endast såsom utsvulten eller sårad tordehan någon gång gå anfallsvis till väga#), ehuruväl äfven sårade björnar gema söka rädda sig genom flykten. Så t. ex. hörde vi en fångstman berätta, huru han och en sårad björn uppfört en häftig kapplöpning längs en strand, dervid den förre sände den ena kulan efter den andra ur sitt bakladdnings-gevär utan att kunna förmå den senare, blödande ur en mängd sår, att göra halt eller helt om. Deremot besitter han, isynnerhet i af menniskor sällan besökta trakter, en god portion dumdristig nyfikenhet, som gör, att han under upprepade lofvar åt sidorna närmar sig de

för honom ovanliga figurerna utan ond afsigt, fastän det så ofta uppfat-

tats. Yi påminna oss i detta afseende Nordenskiölds oförmodade tete-ii-téte 1861 med en sådan närgången nalle, som, ehuru helsad med stenkastning, ej visade några blodiga hämndeplaner, så att hela äfventyret slutade utan blodsutgjutelse på någondera sidan; liksom äfven om Chydenii upptäckt af trenne björnar alldeles utanför båttältet, hvilka, utan att rusa på honom, läto honom få tid att beväpna sig med sin bössa samt skjuta den ena på blott 372 alnars distans, hvarefter de tvenne andra togo till flykten, men begge inom en kort stund dödades. Visserligen är man dock berättigad att ifrågasätta, huruvida ej i de nämnda fallen den anthropolo-giska vetgirigheten hade en liten tillsats af anthropophagiskt förvärf-

ningsbegär. Det ligger åtminstone nära till hands att antaga, att öm

dessa djur — tack vare sagda nyfikenhet — komma under fund med, att de hafva ätliga varor framför sig, de då ej försmå att göra försök, huru detta, för dem nya slag af kött månde smaka. Emellertid saknas, oss veterligen, i Spetsbergens annaler helt och hållet exempel på menniskomord, begånget af isbjörnar.

Med undantag af renarne och riporna hemta samtliga de hittills omnämnda djurarterna sin näring ur hafvets rika förråds-kammare, men dessa äro dock ej de enda. Liksom på Beeren Eiland och Finmarks-kustema, påträffas här massor af sjöfoglar, som ej sällan förenat sig till dessa märkvärdiga ”fogelberg”, hvilka man snarast torde kunna förlikna vid kolossala bikupor, der sjelfva kupan motsvaras af flera hundrade fot höga fjällbranter, hvaije bi af en fogel samt det sakta surrandet af klagande skrän och bullrande vingslag. Alla dessa foglar göra täta besök på hafvet

*) Harpnneraren ombord på Sofia berättade sig engånp jemte en kamrat hafva skjutit på tvenne björnar, hvilka båda endast sårats. Förbittrade hade dessa börjat en häftig strid med hvarandra, hvarunder refflorna hunno omladdas och nya, dödande skott aflossas.

för att hemta sin näring ej blott af åtskilliga i större mängd uppträdande fiskarter, utan äfven af hela den ofantliga massan lägre sjödjur af alla ordningar, hvilkas vexlande, vidunderliga former äfven

den rikaste fantasi skulle hafva svårt att skapa, och hvilkas antal kommer tanken att svindla vid försöket att med siffror gifva ett ungefärligt begrepp om detsamma. Gör menniskan nederlag bland de högte djuren, måste man dock, sanningen likmätigt, erkänna, att detta är en bagatell mot det, som dessa å sin sida göra bland de mindre. Leben und leben lassen — eller rättare: tödten und sich tödten lassen!

Såväl i det föregående som det efterföljande förekomma flerestädes namn på fogelartcr, hvilka torde vara, åtminstone för en stor del af våra läsare, alldeles obekanta. Må det derföre tillåtas oss att här göra en hastig presentation af de vigtigare bland dessa; önskar någon göra en närmare och förtroligare bekantskap med dem, hänvisa vi honom till något vidlyftigare zoologiskt arbete eller till egna iakttagelser på ort och ställe.

Säkerligen skulle man vara böjd att antaga, att då roffoglar i dessa trakter saknas *), de bevingade skarorna — oafsedt litet oskyldigt gnabb om matbitame — skulle kunna vara värdiga medlemmar af ”den internationella fredsligan”. Så är dock ingalunda förhållandet, ty iifven här sannas ordspråket, att ”enhvar är herre öfver sin stackare”. Roffbglames rol har här öfvertagits af simfoglar; åtminstone är likheten ganska i ögonen fallande mellan stormåsen och de sydliga trakternas gamar, liksom äfven mellan den s. k. tjufjon och åtskilliga smärre falk-arter.

Vi vända derföre först våra blickar till den redan flera gånger nämnda stormåsen, äfven borgmästaren eller gråmåsen titulerad, hvilken såväl genom sin storlek som sin högljuddhet snarast ådrager sig den resandes uppmärksamhet. Mätande ända till 5,9 fot mellan vingspetsame, kraftigt byggd och modig, vet denna vackra, med en gråblå mantel öfver rygg och vingar försedda, men för öfrigt rent hvita fogel att genom sin starka näbb och vingar ingifva respekt hos den öfriga sjöfogelskaran. Med rätta kan han derföre anses såsom de arktiska foglarnes konung, och denna sin värdighet låter han sina undersåtare rätt eftertryckligt känna genom den skatt af ägg och ungar, som lian af dem utkräfver till ombyte i sin vanliga föda af fisk och kött från på isen anträffade skäl- och hvalross-kadaver. Det är framför allt i förmågan att på långt håll utspeja,

*) Endast mycket sällan förirrar sig en falk eller fjälluggla ända hit upp.hvar någon dylik föda är att finna, som gam-naturen framlyser. Det är ej nog, att han genast är redo att bortföra och förtära foglar, som dödats eller svårare sårats i närheten af hans häcknings-ställen, utan skjutes t. ex. en ren långt in i landet, dröjer det vanligen icke länge, förrän man ser några stormåsar högt uppe i luften slå sina rofFogellika kretsar der ofvan-för och, så snart de anse sig kunna göra det utan fara, nedsänka sig för att uthacka offrets ögon och efter bästa förmåga sönderslita dess kropp. — Det är dock ej blott mot svaga och värnlösa, som denna fogelkung visar sig modig. Till och med björnen blir af honom attackerad, om denne befinnes vara för närgången. Så berättade en af våra fångstmän sig engång varit vittne till en ytterst löjlig syn, då en nalle, förmodligen till följe af en påkommen böjelse för ungfogel-stek, hade ådragit sig må-sarnes onåd. Från alla sidor angripen, förvirrad af skrän och vingarnes buller, försökte han visserligen att, sittande på bakbenen, genom täta och viga slag med framtassarne skydda sitt hufvud och tillstoppa någon enda angripares otidiga näbb, men slutligen måste han dock fblja mången annan stor hjeltes föredöme och ”i god ordning” retirera.

Väldet öfver den bevingade skaran måste emellertid stormåsen dela med en annan fogel, hvilken hörer till dem, som mest ådraga sig den resandes uppmärksamhet. Ser man en flock mindre måsar (den s. k. ”kryckjen” eller tretåiga måsen), ifrigt och ostördt fiskande, gång efter annan störta sig ned till hafsytan, behöfver man vanligen ej vänta länge, förrän» ett på afstånd hördt. gällt ”tjo!” är tillräckligt att förvandla de belåtna småskriken till högljudd klagan. Snart ser man fridstöraren med lätta, falklika vingslag störta sig in i måsskaran; hans svarta kropp förminskar ej det intryck, man genast om honom erhåller, af en sjöröfvare, som våldsamt vill frånrycka fredliga och värnlösa arbetare deras mödors lön; under de hastigaste vändningar och kastningar åt alla sidor angriper han någon högt jemrande mås med sin hvassa näbb, ända tilldcss denna släpper den nyss fångade fisken. Som en blixt störtar sig då ”tjuf-jon” ned och uppfångar det fallande bytet *), för att straxt derefter böija samma hårdhändta lek med en annan ”kryckje”. Sjelfva stormåsen, stark och djerf som han är, har i denna tyrann sin öfverman. Lägg dertill, att han hörer till de oförsyntaste äggplundrarne, som ej sällan till och med passar på att sönderhacka ejderäggen i ett bo, under det att menniskor plundra

*) De gamle hyste en helt annan tanke om afsigten med detta förföljande, såsom den holländska benämningen ”Struntjager” och den latinska ”Ötercorarius” antyda,det vid sidan liggande, så finner man, att han ej ofbrtjent ”fått en klick på sitt namn”. — En helt annan figur visar denna fogel, då man nalkas hans bo, hvartill ej strandklippor utses, utan lågländta slättmarker något längre in i landet. Nalkas man detta, komma makame redan på afstånd till mötes och försöka, än genom att från sin kretsande flykt pilsnabbt störta nästan rakt ned på den objudne gästen bortskrämma honom, än genom att kasta sig ned på marken och låtsa sig vara skadade, bortlocka honom från deras helgedom. Slutligen, då detta ej hjelper, slå de ned på marken tätt framför främlingen och hoppa nästan upprätta emot honom, under ett ängsligt hväsande och häftigt flaxande med vingame. Lyckas det dem derunder locka fienden till förföljande, flyga de väl upp, men fortsätta snart samma manöver, tilldess de kommit ett långt stycke från boet, då de med ilande fart aflägsna sig och på lång omväg begifva sig åter till de räddade äggen eller ungarne.

En annan fogel, likaledes af simfoglames ordning, som i hög grad ådrager sig’ den resandes uppmärksamhet, är den s. k. Lunnefogeln (Mormon aretieus). På Spetsbergen är denna visserligen ganska allmän, men några samhällen af så betydande dimensioner bildar han dock icke här, som på flera ställen i Finmarken, der t. ex. på Nord-Fuglö vid norra inloppet till Tromsö årligen för fjäderns skull 30 å 40,000 foglar (dcri dock inberäknade ej få alkor och tordmular) dödas och dessutom stora massor ägg insamlas. Det är således mest för sitt egendomliga utseende, som han i Spetsbergs-farvattnen faster uppmärksamheten, och detta beror väsentligast på den besynnerliga, ända till 1,8 tum höga, från sidorna platt-tryckta, röd- och hvitrandiga näbben *), hvilken förlänar hans klumpiga hufvud ett särdeles komiskt utseende. Säkert skulle han dock ej vilja bortbyta densamma mot en annan af elegantare form, ty då fogeln med snabba vingslag störtar sig på hufvudet från den klippa, der han har sitt bo, rakt ned i hafvet, neddyker han — tack vare sitt af niibben tunga hufvud — blixtsnabbt under vattenytan och ve då den fisk, som råkar ut för denna fasta kniptång! Då det blifvit en sed att tillägga de nordiska foglame vedernamn, har äfven denna ej undgått att fil ett sådant; han har till och med erhållit tvenne, nemligen af isländarne ”pre-sten” för sin svarta och hvita driigt samt sitt ”allvarliga, patriarkaliska skick”, under det andra titulerat honom ”Spetsbergens nämndeman”, hvar-

*) Af den gamle Martens benämnes denna art derför Papageytaucher och en viss likhet med papegojan är äfven omisskännelig.till grunden uppgifves vara ”ett egendomligt uttryck af dumdrvg sjelf-belåtenhet”. — Skulle den senare titeln erhålla lmfdens sanktion, taga vi oss friheten att, på det samlingen af polis- och domstols-myndigheter här måtte blifva kompletterad, föreslå benämningen ”Spetsbergens polisbetjent” åt den här förekommande tärn-arten (Stema arctica), som ögonblickligen rAed högljudda skrik anmäler en misstänkt främlings ankomst inom distriktet (d. v. s. den holme, der de bygga och bo), kring honom spionerande slår sina lofvar samt till sist med oförvägenhet och förbittring störtar sig på honom. Säkerligen skall enhvar med nöje lemna den plats, som bevakas af en större skara dylika närgångna, hetlefrade och ovettiga försvarare.

f»

Annu återstå några, hvilkas stora antal göra dem förtjenta att omtalas, nemligen alkor (Alca troile var. Brunnichii), teistar (Uria grylle) och rotges (Mergulus alle). Det är dessa, som här hufvudsakligen bilda de egentliga fogel- eller här s. k. alk-bergen, hvilken benämning redan antyder, hvilken art är den ymnigast förekommande. Emellertid bygga och bo dessa ej om hvarandra, utan liksom i olika våningar i det gemensamma klipp-palatset. Längst ned i jordvåningen, d. v. s. i stenrösen vid fjällbrantens fot, gömmer sig rotgesen eller rottkämsen, en trappa högre upp residerar teisten (grisslan) i sällskap med lunnefogeln, i den höga praktvåningen der ofvanför alkorna, och allra högst i frontispisen och vindsrummen gråmåsen, såvida denne ej föredrager att bo ensam på de i hafvet utskjutande klippuddarnes platåer.

Redan långt förrän man kommer i land, får man tillfälle att göra alkornas och rotgesens bekantskap, der de i större och mindre flockar fiska ute på hafvet. Särdeles lifvande är åsynen af de senare, der de med qvicksilfverlik orolighet dyka och plaska omkring bland isbitarne, hvaijemte deras litenhet (den är ej större än en mindre trast) ger dem ett från alla öfriga härvarande simfoglar betydligt afvikande utseende. En ytterligare förträfflig egenskap

ega de deri, att deras kött hörer till de verkliga läckerheterna, som skulle kunna försvara sin plats till och med på en gourmands bord, och då skadar det ju icke, att de flerestädes finnas i sådan myckenhet, att man ”lätt kan taga deras täta skaror för moln”, hvadan också i ett skott kunna fallas ända till 10 a 12 stycken. — Alkorna deremot lemna visserligen ett kött, som kan ätas, men någon delikatess är det ej. Det är derföre egentligen deras ägg, som eftersökas; många foglar dödas dock äfven för fjäderns skull. — Hvadslutligen tei st en an gar, är hans kött alltför segt för att fresta till upprepade tuggningsforsök, och genom sitt, i jemförelse med de tvenne nyssnämnda, ringa antal spelar han äfven ej någon synnerligen framstående rol. Han hörer till de stilla i landet, som icke genom skrik och bråk söker draga åt sig uppmärksamheten, men icke dess mindre ser man gerna denne idoge fiskare, der han vanligen ensam eller partals under träget dykande sköter sitt värf och dervid i sin ifver knappast tager notis om hvad som händer omkring honom. Hans vackert röda ben, som han ej försummar att visa, göra dessutom ett pikant afbrott mot hans öfriga kostym, hvilken i likhet med alkans och rotgesens är svart och hvit, ehuru dessa farger hos de olika fogelarterna äro något olika fördelade.

Erinringen om alla de otaliga foglar, hvaraf Spetsbergs-kusterna hvimla och hvilka vi hafva att tacka för så många vällyckade skott och dito bommar, har kommit oss att glömma vår föresats att endast i största hast presentera några representanter af den arktiska fogelverlden for våra läsare. Vi förbigå derföre här stormfogeln, med hvilken bekantskap redan är gjord och i det följande kan fortsättas, ismåsen (af Martens utnämnd till Spetsbergens ”rådsherre”) och dessutom en eller annan mera sällan förekommande, alla tillhörande hafsfoglame; på samma sätt behandla vi trenne gåsarter, om hvilka vi framdeles få tillfälle att tala, den lilla täcka simsnäppan, den nästan råttlika ”fjsereplytten” (strandsnäppan), lommen samt ytterligare ett par sällsyntare arter, som egentligen tillhöra stränderna eller sötvattenssjöame — och vi äro färdiga att lemna foglame för att vända blicken åt annat håll.

Dock — förlåt! — vi hafva glömt en, som, ehuru liten och obetydlig, dock förtjenar att ihågkommas, såsom varande dessa traktera enda sångfogel. Vi mena snösparfven, hvilkens muntra och förnöjda qvitter bland snö och is låter förmoda, att äfven han, hänvisad att af växtfrön och små myggor söka sin föda, ej saknar sin nödtorftiga utkomst, en förmodan, som ej jäfvas af det tjocka fettlager, som gifver hans lilla kropp en viss embonpoint.

Att äfven landet kan frambringa födoämnen i tillräcklig mängd att lifnära småfoglar, hafva vi sålunda funnit, men de talrika ren-hjor-dame — hvarifrån fä väl de sitt uppehälle? För dem äro skälspäck och måsstek lika oaptitliga som torsk, räkor och myggor; de äro uteslutande anvisade till växtriket. Sannt är det väl, att detta på en eller annan fläck uppträder i relativ yppighet, och der äro äfven de bästajagtmarkema, men — renarne äro manga och dessa mera lyckligt lottade platser både få och små. Isynnerhet på sådana öar, der endast har och der ett magert grässtrå eller en ensam fjällvallmo synes uppsticka mellan de nakna stenrösen och der renmossa och andra högre laf-arter höra till sällsynthetema, förefaller det hardt när oförklarligt, att dessa djur med tillhjelp af björnmossa (Polytrichum), de spridda grässtråna, unga vallmo-frukter o. s. v. kunna ej blott lifnära sig, utan äfven blifva till den grad smäckfeta, att ett 3—i tum tjockt fettlager om hösten finnes afsatt. Men sedan kommer den långa vintern! Icke bortsofva de denna i något ide, ej heller kunna de undanskaffa de ofantliga, marken tackande snömassorna — och äfven om de det kunde, hvartill skulle det gagna? På dem kan derföre ej blott tillämpas det bekanta uttrycket, att ”hans diner var näst till svält”, utan man har grundad anledning att antaga, att de bokstafligen nästan endast ”lefva på hullet”. Också äro de om våren så godt som endast skinn och ben, och deras om hösten ytterst läckra kött är då i det närmaste oätligt*).

Vida lyckligare lottad är den här förekommande räfven**), hvilken med renen delar äran af att vara Spetsbergens enda landt-däggdjur, då isbjörnen kan anses vara lika mycket en hafvets innevånare. Sina gångar och kulor anlägger han vanligen i närheten af fogelberg och har derigenom ett godt tillfälle att kunna tillfredsställa såväl sin aptit som sin mordlust. Magrare blir väl kosten om vintern, då foglame äro ute på flyttningståg, och han får då göra vidsträcktare ströftåg för att tillfredsställa sin mages kraf, men om ej annat påträffas, kan han alltid tillsnylta sig några småsmulor efter björnens feta måltider.

Ögna vi i något äldre arbete, som innehåller en framställning af djurverlden i någon trakt, kan man vara ganska

viss, att raden af Ani-

*) Spetsbergsrenen tillhör väl samma art, som den i våra fjällbygder vilda samt af lappame såsom husdjur underhållna, men utgör dock en egen race. afvikande ganska betydligt genom mindre storlek, proportionsvis kortare hufvud, smalare nos och åtskilliga olikheter i benbyggnaden. Redan häraf kan man finna det osannolika i det ofta upprepade }ja>tåondet. att härvarande renar skulle härstamma från och ständigt rekryteras af flyktingar från Samojedemas tama renhjordar — ett påstående, som skulle ega sitt förnämsta stöd deri. att ganska ofta öronen på Spetsbergs-rename äro liksom afklippta eller märkta, såsom brukligt är hos de nomadiska ren-egarne. Emellertid kan man såsom afgjordt antaga, att denna öronens stympning uppkommit genom deras förfrysning hos de unga kalfvarne.

**) Denna räf är ingalunda till arten densamma som vår välbekanta, rödbepelsade Mickel, utan är den s. k. fjällräfven eller fjällrackan, utmärkt bland annat genom ej obetydligt mindre kropp, svart, hvit eller gråbrun pels samt en vida mindre portion af slughet och illistighet.malia börjar med Homo sapiens, hvartill fogats upplysningar om sagda arts utseende, lefnadssätt och öfriga egendomligheter. Ehuru denna sed numera ej kan göra anspråk på att vara modern, anse vi det ej vara olämpligt att åter upplifva densamma så till vida, att vi afsluta vår framställning om Spetsbergens märkligare dj urformer med några ord om de exemplar af nämnda Homo sapiens, som här anträffas.

Vore det en fogelart, som vi hade framfor oss, skulle vi, följande zoologernas föredöme, genast anmärka, att densamma här normalt är en flyttfogel och endast ytterst sällan hörer till stannfoglame, äfvensom att den ej kan räknas till de ”härstädes häckande”, alldenstimd endast han-exemplar påträffas#). Likaledes skulle vi vara frestade, att hänföra henne till roffbglame, ty ”naturens herre” uppträder här vida oftare såsom en tanklös och blodtörstig tyrann, än som en sansad och mild monark.

Vi lemna dock alla bildlika talesätt för att gå rakt på saken — och då hafva vi först att göra skilnad mellan tvenne slag af Spetsbergs-farare, nemligen sådane, som hitresa för att förtjena penningar (och dessa öro de ojemförligt talrikare och de normalt här förekommande), samt andra, med hvilka detta ej är förhållandet.

Hvad först de förvärfsökande fångstmännen beträffar, utgjorde dessa fordom, såsom redan i det föregående anmärkts, en brokig blandning af folk af snart sagdt alla möjliga nationaliteter och tungomål. I våra dagar segla de alla under norsk flagg, men undersöker man förhållandet litet närmare, så finner man än i dag på de små fångstskutoma en genklang af forna tiders babyloniska språkförbistring, i det att der om hvartannat talas ej blott norska och svenska, utan äfven lapska och framför allt finska. Oak-tadt den olika extraktion, som fångstmannen sålunda förråda, sparar man dock en ganska stor öfverensstämmelse till karakteren, och man kan ej underlåta att prisa dem för deras redlighet och hjelpsamhet, raskhet och mod i farans stund, resignation i motgången samt oförtrutenhet i arbetet, då så behöfves. Sådan är allmänna regeln — och det vore ju ingen regel, såvida ej undantag funnos, ty det är ju allmängiltigt, att ”nulla

*) Lamont medförde till Sjwtsbergen sin fru, men för öfrigt hafva dessa trakter, oss veterligen, under senast förflutna århundraden blott en enda gång skådats af qvinnoöga, nemligen af en fransk dam, hvilken medföljde sin man på Gaimards bekanta expedition. Efter sin hemkomst utgaf hon en skildring af sin färd, men vår åsigt om huruvida hennes landsmän derigenom erhålla någon sannare föreställning om polartrakterna, vilja vi af artighet mot det täcka könet behålla för oss sjelfva. Blott det anse vi oss kunna säga, att författarinnan visat sig ega en synnerligen rik fantasi.regula sine exceptione”. Utmärkande för dem är dessutom deras kärlek för den höga norden och det friska, om oek stundom mödosamma lifvet derstädes.

Och, i sanning, vi kunna lätt fatta, huru äfven hos den obildade en dylik känsla kan uppstå och rotas. Hela deras lif häruppe kan betraktas såsom ett stort hazardspcl, i hvilket insatsen är lif, helsa och arbete samt vinsten ofta nog högst betydlig och i de allra flesta fall åtminstone någon. Och för dennas erhållande behöfva de ej underkasta sig långvariga och påkostande mödor, utan endast vid de tillfällen, då utsigt till byte vinkar eller fara hotar, måste de uppbjuda alla sina krafter och anstränga sig af all sin förmåga, under det att mellantiden kan tillbringas ganska bekymmerslöst och makligt. Äfven med förnödna kunskapers för-värfvande behöfva de ej synnerligen besvära

sig, ty endast för att blifva harpunerare måste man ega den höga grad af skj utfärdighet och vana i lans- och harpun-föring, hvilka i förening med en skarpsynthet, som påminner om Coopers beskrifningar på Amerikas ”rödskinn”, i väsentlig grad bestämma det blifvande bytets storlek. För det öfriga manskapet är knappast annat än kraftiga armar af nöden. Till och med fartygens befälhafvare behöfva ej bry sin hjema med vidlyftiga beräkningar och besvärliga observationer. Sannt är visserligen, att man bland dem påträffar i sitt yrke särdeles kunniga och bildade män, men å andra sidan finnas andra, som synas styra, segla och handla blott ”af gammal vana” Också må man ej hysa för stora fordringar; åtskilliga af dessa Spetsbergs-kaptener hafva aldrig erhållit någon undervisning, utan det är blott deras under föregående färder visade oförskräckthet och förvärfvade öfning, som lyft dem upp till herrskareplatsen på skutan — en plats, som de dock ej sällan få lemna for att återtaga harpunerarens eller den simple fångstmannens sysslor. Under sådana förhållanden är det ej underligt, om man påträffar en och annan, som anser sjökort för öfverflödighets-varor och som om kompassen, såvida han eger en sådan, hyser minst sagdt besynnerliga föreställningar. Också berättas, att ”kaptener” funnits, som i tro att hafva styrt rakt på Spetsbergen kommit till Jan Mayen eller Shetlands-öame, ja, till och med att en efter flera veckors undran, om ej Spetsbergens fjälltoppar engång skulle synas, slutligen triumferande fick se ej blott hvassa bergspetsar, utan äfven på bergens sluttningar betande renlvjordar, hvilka dock, då jagt efter dem anstäldes, befunnos — oh, ve! — vara kor, som helt lugnt promenerade på en af Lofoddens öar.Fangstmännens lshafs-farder äro ett lmzardspel, yttrade vi nvss, och beklagligtvis måste vi tillägga, att dessa färders vinst alltför ofta delar spelvinstens öde: hastigt vunnet, hastigt förgånget. Härvid afse vi ej de ingalunda sällsynta fall, då, vare sig genom fängstmännens egen försumlighet eller vinningslystnad, som kominer ”snålheten att bedraga visheten”, eller ock genom vidriga naturförhållanden, deras fartyg af påträngande ismassor nästan ögonblickligt blifva krossade eller på annat sätt förolyckas. I sjelfva verket är faran for förluster på detta sätt vida mindre, än efter hemkomsten till Tromsö eller Hammerfest. Vi vilja nemligen ej dölja, att en stor del af ”Spetsbergs-gastame” i sina hemorter just icke ega synnerligt anseende för återhållsamhet — och detta fastän de under ls-hafs-fårderna äro veritabla absolutister. Men efter att hafva tillbragt hela våren och sommaren bland is och vägor långt bortom civilisationens gräns, der de ej ens med bästa vilja kunna forstöm sitt fbrvärf, känna de efter återkomsten till den civiliserade verlden ett oemotståndligt behof att taga skadan igen och ”goda vänner” äro ytterst tjcnstvilliga i att hjelpa dem att lätta bördan af den fylda pcnninge-pungen. Ett muntert lif någon tid — och ofta måste det återstående af vintern tillbringas i nödtvungen sparsamhet och glada framtidsdrömmar om nästa års rika hvalrossbyte.

Uttryckligen hafva vi redan förklarat, att denna teckning, både hvad dagrar och skuggor beträffar, ej kan gälla alla fångstmän, och framför allt är detta förhållandet med de från södra Norge utgångna hvitfisk-fangarne. Vi nödgas bekänna, att vi hittills alldeles bortglömt dessa. Att hos dem en högre grad af hyfsning och bildning bör finnas, skulle man redan af allmänna kulturhistoriska grunder kunna vara frestad att antaga, då de ej sasom de egentliga flingstmännen föra snarast en kringirrande, jagande och fiskande vildes lif, derunder man dagligen får vara beredd att blicka faror och döden i ansigtet, utan äro mera bofasta, nästan hela sommaren liggande stilla på en plats och ej utsatta for några mera i ögonen fällande farligheter. Må härined vara huru som helst, säkert är, att vi i angenämt minne bevara vara sammanträffanden med dessa intelligenta, hyggliga och tjcnstvilliga hvitfisk-fångare.

Återstår nu blott att nämna nagra ord 0111 dem, som ej för penningvinnings skull pläga begifva sig hit upp. Skulle vara läsare förmoda, att härmed afses svenska naturforskare, vore detta ganska förlåtligt, då det ju blifvit påstadt, att Svenska Vetenskaps-akademien utvalt Spetsbergentill sitt sommarnöje. Låt emellertid vara, att sagde naturforskare böra räknas till nämnde kategori, så är dock ett ordande om dem här alldeles öfverflödigt, då hela denna bok är ett fbrsök till ett panorama öfver deras lif häruppe. Deremot vilja vi i största hast nämna några ord om hit sig förirrande engelska turister eller rättare, alldenstund turister äro sig tem-ligen lika i alla länder, om den magnet, som kan locka dem att till dessa ödsliga trakter ställa sina lustresor.

Säkerligen finnes mången, som anser dylika lustresor vara så lagom lustiga — och de äro det äfven, om man betraktar förhållandet genom fordomens och inbillningens vanställande förstoringsglas. Ser man deremot saken

sådan den verkligen är, — medgifver man, att pittoreska, stundom rent af storartade landskaps vyer i förening med rikt tillfälle till jagt kunna innebära något lockande, så bör det ej förefalla alltför motbjudande att utbyta några veckors tryckande qvalm med thy åtföljande dåsig overksamhet under högsommaren i södra Europa mot uppfriskande jagtnöjen i ett onekligen ej obetydligt svalare klimat, isynnerhet om man har tillfälle att ombord på eget komfortabelt fartyg fördrifva de mindre behagliga stunderna med läsning och andra förströelser. Så hafva åtskilliga rika engelsmän resonerat, och de hafva ej ångrat sina besök härstädes. — I en skämtkalender fanns för några år sedan såsom höjden af orimlighet framstäld en turistfard till Spetsbergen, hotel derstädes o. s. v. och sådan var äfven då vår åsigt, men för att säga vår nuvarande, på vunnen erfarenhet grundade tanke rent ut, kunna vi ej se någon omöjlighet deri, att i en ej synnerligen aflägsen framtid hvarje sommar någon beqväm ångbåt från England kommer att företaga en eller annan färd till vestra Spetsbcrgskusten, och om ett sådant företag skulle vinna framgång, bör ett hotel i Adventbay eller Belsound ej vara orimligare än på Schweizer-ljällens spetsar. Men — farorna, isbergen, björnarne! Tvärtom är att befara, att flertalet af resande deraf skulle få se mindre, än de sjelfva skulle önska.

An mer; huru barockt det kan låta, har dock det forslaget blifvit på fullt allvar framställdt, att sjuklingar, isynnerhet bröstsjuke, i stället för att resa söderut till Madeira, Xizza eller Egypten borde tillbringa en eller annan sommar på Spetsbergen. Hvad som gifvit anledningen till detta underliga tal, är den från flera synpunkter högst märkvärdiga iakttagelsen, att en mängd sjukdomsformer, som i sydligare trakter höra till de allra vanligaste, äro så godt som bannlysta från Spetsbergen. Mansäger, att deruppe bland is, snö, köld, blåst och väta alls inga förkylningar förekomma. Har den regeln ock ett eller annat undantag, så står dock fast, att enhvar känner sig deruppe andas vida mera fritt och lätt än t. ex. i södra och mellersta Sverige, att blodet spelar som en verklig lifsström genom ådrorna, att hosta, bröstvärk, snufva och hvad allt det otrefliga sällskapet heter pä Spetsbergen äro så godt som okända. Uttryckligen få vi dock påpeka, att det nu sagda endast gäller sommaren, ty en vintervistelse härstädes är säkerligen förenad med en högst obetydlig portion af nöje — och att den skulle vara gagnelig för sjuklingar, vore höjden af dåligt skämt att påstå.

Dock — alltför länge hafva vi lemnat Sofia ur sigte; vi gå derföre att uppsöka henne.

R. Haglund. s.c. CHAMPIGNONER VID ADVENT BAY.

FJERDE KAPITLET.

Ankomst till Green Harbour. — Exkursioner. — Hvitfiskfångare. — Forna besök och öfvervintringar. — Jagtäfventyr. — Sammanträffande med engelsmän. — Adventbay. — Lax. — Renar och renjagt. — Båtfärd till Nordfjorden. — Kolbay. — Gåsjagt. — Färd kring Prins Charles Foreland. — Djuplodningar. — Stormfogeln. — Båtfärd genom Forelands sund. — Kingsbay. — Glacierer. — Stenkol. — Till Kobbebay och Smeerenberg. — Post från Sverige. — Smeerenberg förr och nu. — ”En vinter på Spetsbergen.”

”Se, se! Der er det foijættede Land!” voro de entusiastiska ord, hvarmed vi vid vår uppkomst på däcket d. 31 Juli helsades af den ene af våra Spetsbergsvana fångstmän, hvilkens annars trumpna anlete nu strålade af fröjd, under det han med lifliga åtbörder utpekade den ena punkten efter den andra på stränderna. Framfor oss låg den stora, ända till 5 à 6 mil breda Isfjorden med sina djupt in i landet inskjutande vikar, och öfver denna dansade Sofia framåt i full fart med segel och ånga, för att snart i den lilla, ej långt från fjordmynningen belägna Green Harbour lägga sig till hvila efter sitt slagsmål med is och vågor.

Den vy, som der utbredde sig for våra blickar, saknade onekligen hvarken behag eller imponerande storhet. Visserligen kan denna fläck enligt sydländska begrepp näppeligen göra skäl för sitt namn, men, för att begagna ett välbekant uttryck, ”allt är relativt här i verlden”, och utan gensägelse vittnade flerestädes de lägre sluttningarnes brungröna skiftningar fördelaktigt om vegetationens frodighet, nb. om den j cm fördes med Beeren Eilands. Egendomliga berg af omvcxlande form och färg, åtskilda genom bredare och smalare dalgångar, samt framför allt väldiga glacierer, dels i fantastiska festoner hängande på fjällväggarne, dels i hamnens botten

framskjutande nästan till hafvet och gifvande upphof åt talrika skummande bäckar, bildade en stolt ram kring den blanka vatten-spegeln — och öfver det hela gjöt solen sitt guld, lemnande sålunda ett rikt bidrag till färgspelet i den egendomliga taflan.Onekligen mindre till sin fordel visade sig detta ställe, då väderleken förvandlades till höstrusk. Under de trenne dagar (till och med den 2 Aug.), som här tillbragtes, fingo vi nemligen pröfva på litet af hvaije i väderleks-väg. Omsorgsfullt ombonade, som vi voro, var det ej fritt, att vi suckade och pustade öfver den svettdrifvande, ända till 18° uppgående värmen *), der vi i solbaddet ströfvade omkring på fjällslutt-ningarne; men följande dagar fingo våra suckar och pustar ett värdigare föremål i blåst, köld och dimma.

Knappast hade ankaret kastats, förrän däcket tycktes liksom bränna under fötterna. Alla längtade och trängtade efter att komma till land och verksamhet; en kort stund derefter var äfven fartyget nästan öde. En del skyndade till närmaste strand för att insamla växter, insekter och petrifikater, tvenne båtar utsändes att dragga för tillfredsställande af zoologernas spritläggnings-ifver och en annan afgick till motsatta stranden för jagt och rekognoscering. Kort sagdt, snart befunno sig alla natur-forskarne i full verksamhet, och denna blef ej heller obelönad. Ehuru någon inventarii-förteckning öfver de insamlade förrådema här ej kan meddelas, hoppas vi blifva trodda på våra ord, att enhvar kände sig rätt väl till freds med det vunna bytet. — Naturligtvis blef genom dessa ut-flygter såväl nu, som allt framgent, då vi lågo vid land, den reglemen-terade matordningen, hvad flertalet angår, totalt omstörtad, ty livem kan tänka på något så prosaiskt som klocka och middag, då Spetsbergen serverar mer än tillräcklig själaföda?

Den plats, på hvilken vi nu befunno oss, hörer till de mest besökta, och genast vid vår ankomst visade det sig, att vi ej skulle behöfva sakna menniskosällskap. Trenne fartyg lågo nemligen i hamnen, af hvilka ett par varit sysselsatta med bank fiske och annan hafsfångst, men nu, såsom ofta är fallet, känt sig lockade af hamnens lätt-tillgänglighet och angränsande rendalar att begifva sig hit for att skaffa sig färsk proviant. Dessutom låg här ett parti hvitfisk-fångarc, som på andra sidan af viken uppslagit ett tnlt och der afvaktade ankomsten af något stim dylika delfiner.

Naturligtvis försummade vi ej att göra besök hos dessa. Platsen visade en vild och frånstötande anblick. Tjugofyra större och mindre dylika djur, de största af ända till 7 ti 8 alnars längd, lågo uppradade

*) Naturligtvis i solen; den ombord förda journalen utvisar, att der i skuggan ther-mometern ej visade mera än -|- 3".längs hafsstranden, de flesta redan afspäckade och de öfriga väntande på en dylik behandling. Det uppgafs, att ett djur kan gifva en tunna späck, hvilken i Norge betalas med 25 specier, och då stundom en stor mängd (i forna tider ända till 150) på samma gång kan fångas, så är naturligt, att, om lyckan är god, vinsten af detta näringsfång ej är obetydlig. Utom späcket tillvaratages äfven huden, hvilken, behörigt beredd, lemnar ett segt och smidigt läder. Vi for vår del begagnade tillfallet att föröka våra samlingar med åtskilliga skeletter och kranier af denna djurart.

På samma gång vi sålunda fingo göra bekantskap med detta fångstsätt, hade vi äfven ett ypperligt tillfälle att lära känna en annan Spets-bergs-egenhet. Utsatta för solljusets direkta inverkan både dag och natt, såsom dessa köttmassor voro, skulle de i sydligare trakter redan på långt håll genom stinkande ångor gifvit sin närvaro tillkänna, och om man, vägledd af dessa, nalkats platsen, skulle säkerligen oräkneliga skaror af flugor och andra insekter befunnits kalasa på de ruttnande liken. Intet af detta egde här mm. Den långsamhet och sparsamhet, hvarmed förruttnelsen i de hög-arktiska trakterna uppträder, bevittnades på det tydligaste genom den fullkomliga frånvaron af stank, och äfven på de kroppar, som legat sålunda flera veckor, var visserligen ytan skrumpen och svartnad, men det inre var alldeles friskt. Den enda lukt, som måhända kunde formär-kas, härledde sig uppenbarligen från den tran, som solstrålame framkokat ur späcket och som delvis genomträngt köttet. Äfven på insekter var total brist, så att vår entomolog, trots alla bemödanden, på dessa kroppar ej kunde uppsnappa en enda fluga eller annat köttälskande småkryp. Deremot försummade ej fiskmåsar att frossa på det rikliga köttlagret.

Det var emellertid ej första gången, som Green Harbours (eller, såsom Norrmännen säga, Gronne Herbergets) stränder tjenstgjorde såsom en dylik fettdrypande slagtarebänk, utan dess anor i detta afseende gå ganska långt

tillbaka. Under hvalfångstens tider hade holländare här trankoke-rier, hvalrossar egde i forna tider här en kär uppehållsort, skälar, renar, räfvar och fogel funnos i ymnighet. Följden häraf var ej blott täta besök under den blidare årstiden, utan äfven öfvervintringar både af ryssar och norrmän. I våra dagar ser man blott spåren af denna forna herrlig-het: byggnadsplatser nära stränderna utvisa, hvarest hus förr varit uppförda, lemningar synas flerestädes på höjderna efter räfgiller, och — hvilket knappt vid någon, fbrr mera besökt plats saknas — grafvar på kullarnevittna, att äfven hit sträcker sig dödens välde. Betydande svårigheter hafva, isynnerhet vintertiden, hindrat ordentliga grafvars uppkastande i den stenbundna och frusna marken, hvarfbre de simpla likkistorna uppsatts på någon liten kulle och vanligen, till skydd mot rofdjur, öfver-täckts med pålagda kullerstenar. De flesta af dessa grafvar äro dock nu säkerligen genom hungrande björnar förstörda, och derföre är det ej ovanligt att se än ett par ännu oskadade, fastän årtionden gamla stöflar fram-sticka ur stenhögame, än hela eller stympade skelett ligga i den öppnade kistan, än alltsammans kringspridt rundtomkring bland stenarne. Anblicken af en sådan kyrkogård är onekligen nedslående; dock — ”jorden är öfverallt Herrens”.

En särskild märkvärdighet eger denna plats såsom i fordomtima vistelseort för Spetsbergens patriark, den ryske gubben Staratschin, som här afled 1826 af ålderdomssvaghet. Hans förfallna stuga står ännu qvar vester om Green Harbour på den udde, som bär hans namn, och bland de många grafvarne finnes äfven hans, men hvilken — derom tiger minnet. Deremot skall hans namn näppeligen dö på fångstmännens läppar, och dertill eger han äfven full rätt, ty han har gjort, hvaraf ingen annan hittills kan berömma sig, nemligen öfvervintrat härstädes ej mindre än 32 (enligt andra 39) gånger, hvaraf 15 å rad. Hvem hår lust att följa hans exempel?

I allmänhet lefver här hågkomsten af de händelser, som tilldragit sig, betydligt längre än i andra mera befolkade trakter; men också händer här just ej synnerligen mycket, så att minnet i alla fall ej blir så särdeles öfverlastadt. Olycksfall, hotande faror, lyckade fångster, egendomliga jagtepisoder bilda derföre en liten gemensam skatt af vetande, som traditionelt meddelas från man till man, hvadan äldre Spetsbergsfarare i detta afseende ega ett temligen likartadt kunskapsförråd. Flera af deras berättelser hafva i skildringarne af de föregående svenska färderna funnit plats; andra skola här och der i detta arbete inflickas — och hvarfbre skulle ej just här vara en lämplig plats för ett par, låt vara obetydliga, Spetsbergs-historietter ?

I allmänhet kan man säga, att samtalen med fångstmännen hafva en viss bismak af spiick och tran — ganska naturligt, då deras väl och ve i ej oväsentlig grad derpå är beroende. Och då förnämsta furnissören af dylikt är hvalrosscn, må ett äfventyr på en jagt efter dylika djur främst finna plats.Vi hafva flere gånger haft tillfälle att omnämna de gräsliga blodbad, som på dessa djur verkställts. Ej alltid aflöpa dock dessa utan fara äfven for fångstmännen, ty om ock den gamle Mårtens1 påstående: ”Sie sind beherzte Thiere und stehen einander bey bis im Tode” blott sällan vinner bekräftelse, så saknas ingalunda exempel på, att de i ursinnigt raseri med de väldiga betame *) huggit hål på båtar samt sårat och till och med alldeles sönderslitit de personer, som de kunnat nå eller som fallit i vattnet. Under sådana förhållanden bör en norsk harpunerare skatta sig lycklig att hafva kommit undan för godt pris. Han föll i vattnet och genast kastade sig en hvalross öfver honom, dock ej i ond afsigt. De gamla, mera förståndiga^ bruka nemligen söka rädda sina ungar genom att med framfötteraa trycka dem till sitt bröst och dyka ned i djupet. Osagdt må lemnas, om i ifrågavarande persons gestalt och utseende fanns något hvalrossliknande — nog af, hvalrossen tog honom under armen och — framåt marsch till bottnen! Gång efter annan förnyades detta, innan hvalrossen ansåg mannen vara så i säkerhet för harpuner och lansar, att han ville släppa honom, — och, märkligt nog, mannen hade tillräckligt goda lungor för att ej qväfvas på de ingalunda korta utflygtema, utan kunde sedan för undrande kamrater förtälja de besynnerliga ting, som han såg på djupet.

Ett på sätt och vis likartadt äfventyr inträffade på en bjömjagt, h vil ket kan lända till bevis på, huru plats och ställning här i lifvet af ödet kan plötsligen förändras. En björn upptäcktes simmande, en båt utsattes att förfölja honom. Förmodligen blef dock Nalle på ett eller annat sätt förnärmad öfver mindre gentlemanlikt uppförande, hvarföre han helt plötsligt beslöt att attackera sina förföljare. Båten äntras, Nalle klättrar upp i densamma och — alla hans angripare töfva ej att hufvud-stupa begifva sig ned i hafvet. Och så satt nu herr ”länsmannen” helt lugnt och vaggade i båten, hvilken rundtomkring var garnerad af frysande karlar, som högst generade höllo sig fast i relingen. Huru äfven-tyret slutade, hafva vi ej lyckats utforska, men vi hafva anledning att antaga, att björnen

snart fann sin nya stuga för trång och, skänkande sina f. d. förföljare sitt förakt, begaf sig ut på andra äfventyr. —

Naturligtvis fanns det ingen ombord, som ej hade lust att med egna jagtäfventyr rikta Spetsbergens berättelse-förråd, men — vår färd var ”ei

*) De, hvilka hafva utåt böjda betar, anses ej blott vara de farligaste, utan äfven de mest ondsinta.

kun til Lvst”. Under hela sommaren var vår tid så upptagen af undersökningar och insamlingar, att den egentliga jagten nästan uteslutande måste öfverlåtas åt de norske fångstmännen och att äfven denna jagt inskränktes nästan endast till anskaffande af färskt kött till bordet. Utan att göra i ringaste mån anspråk på att meddela något ovanligt i jagtväg, vilja vi dock lemna en skildring af den exkursion, hvilken, såsom ofvan är nämndt, omedelbart efter ankomsten till Green Harbour företogs till da-lame på andra sidan ljärden. Afsigten med denna var dels vetenskaplig forskning, dels renskytte med hufvudsakligen gourmandiskt syfte. En deltagare berättar härom följande:

”Det var den första Spetsbergs-jagten och som sådan af stort intresse. Mina jagtkamrater voro två af de norska fångstmannen, Johan (harpuneraren) och Ole. Sedan vi vid båten lemnat de båda öfriga del-tagame i utfärden, framgingo vi längs stranden. Det var varmt och soligt väder, knappt något moln syntes på den höga, blåa himmelen, talrika insekter surrade kring de vackra, blomtäckta tufvor, hvarmed strandslätten var beströdd, och på den lugna fjärden plaskade och döko de små svarta tejstame — en idyll i Spetsbergsformat. Vi kringgingo en framskjutande bergsudde och framför oss låg nu jagtmarken, en fjällstängd dal, i hvars midt en bred elf framflöt. Marken var täckt af mossa, gräs och blommor; hela dalen hade en varm brungrön färgton. Vi gingo nära en timme i den tigande ödemarken, der dock till min förargelse öfverallt spår af menniskor voro synliga. Jag, som kommit med hufvudet fullt af isbjörnstankar och med fast beslut att i kampen mot dessa sälja mitt lif så dyrt som möjligt, böljade finna min beslutsamhet malplacerad. Man blir ej dödad af isbjörnar bland bortkastade skodon, papperslappar och sönderslagna buteljer. Allt var fredligt och tyst; vid elfvens sanka strand stod en flock gäss, som dock ej medgåfvo närmare bekantskap, utan vid mitt annalkande med bullrande flygt ströko ned mot hafvet. Jag skickade dem en vänlig helsning på vägen. Slutligen stannade mina följeslagare och krigsråd hölls. De klagade öfver den långa vägen, påstående, att ännu aldrig en lumpen ren kostat dem så mycket besvär. Jag tänkte på, huru hos oss milslånga vandringar anses tillräckligt belönade med en lumpen hare, och sade intet. Det beslöts, att vi skulle dela oss i två partier; Johan skulle gå inåt dalen, Ole och jag drogo oss ned mot elfven. Efter en stund hörde jag Ole, som ej bar någon bössa, mumla några ord om en ”Isens” (lans), som han borde hafva medtagit. Slutligen fram-trädde han till mig och frågade, om jag hade ordentligt laddadt. Hans hemliga bekymmer tillfredsställdes ej af mitt jakande svar. ”Men”, sade han, ”De skyder vel ogsaa god t?” Hvad ville jag göra?; modestin kan också stundom gå för långt. Jag sväljde tyst den förödmjukande hågkomsten af ett, sanningen att säga, ej obetydligt antal bommar och svarade utan tvekan åter ja. ”Ja, for De skall vide”, sade vännen Ole, ”at her i Fjeldene finder man ofte B jom og den ”Kvitbjom” han er en mordisk Potentat.” Ole hade sjelf ett föregående år gjort denne potentats bekantskap på ett mera egendomligt än angenämt sätt. Han hade nemligen gått upp på en holme för att plocka ägg, fått sin korg full och skulle just återvända till båten, då bakom en sten reser sig ett högt hvitt spöke. Bjömen stod öfver mannen med lyftade ramar. Nästa ögonblick nedstörtade den hotande lavinen och de ludna ramame lågo i Oles äggkorg. Han sjelf retirerade baklänges i sjön och upptogs utan vidare äfven tyr i båten. — Min kamrat hade berättat sitt äfventyr; vi gingo framåt under tystnad. Plötsligen kände jag hans kraftiga tag på min axel och nästa ögonblick lågo vi framstupa, sida vid sida, på heden, Ole med ett rofdjurs blick pekande på en punkt fram i dalen. Jag såg ditåt, men upptäckte intet. Min goda jagtkikare fram togs derföre och riktades efter Oles anvisning. Efter mycket letande upptäcktes slutligen något, som syntes mig vara ett par små grå råttor, helt lugna stående på heden. Huru ett obeväpnad t öga kunnat upptäcka dem, är, likasom åtskilliga andra prof på fångstmännens synförmåga, mig tills dato obegripligt. Ole sade mig emellertid, att det var två renar och att Johan krupit i håll för dem. Vi väntade under tystnad hvad som komma skulle. Slutligen sågs ett litet blått rökmoln flyga ut från en fördjupning i marken; knallen af skottet hördes knappast. Jag såg den ene af rename

sätta sig på bakdelen som en hund, vända sig några gånger kring och sedan lägga sig på heden. Hela uppträdet, så på afstånd sedt, gaf mig aldrig intrycket, att djuret blifvit skjutet. Den andra renen gick långsamt sin väg och doldes af en upphöjning i marken, men i stället kom ett tredje djur, som vi fornt ej varsnat, ned mot platsen från en närbelägen kulle. Ett andra och ett tredje rökmoln flögo ut från den förrädiska klyftan och jag såg (fortfarande genom kikaren), huru det sist framkomna djuret med krossadt bakben och ymnigt blödande aflägsnade sig från det farliga grannskapet.

Nu sprang skytten fram ur sitt gömställe för att förfölja, och äfven vi skyndade att närma oss skådeplatsen. På heden låg en död renko ochej långt från denna en halfvuxen kalf. Johan kom tillbaka efter ett fruktlöst försök att upphinna det tredje, sårade djuret. Jag yrkade, att vi skulle göra ännu ett försök att bemäktiga oss detta och mina följeslagare fogade sig efter denna önskan, dock endast motvilligt; de kände ej den vanliga jägare-regeln i afseende på sårade djur och tyckte det ej vara mödan värdt att länge leta efter en enda ren. Också blef vårt letande fåfängt; vi funno blodspåren, men intet vidare. Vid vår återkomst till rename möttes vi af en egendomlig syn. I den nyss så ödsliga dalen hade blifvit lif: i luften sväfvade stora hvita foglar, måsar (Spetsbergens gamar); med susande vingslag sköto de ned från höjden, under det att andra sprungo kacklande kring de döda djuren. Länge hade vi ej varit borta, och dock hade likplundrarne redan hunnit uthacka renar-nes ögon. En af dessa våldsverkare, en skön bländhvit ismås, fick med lifvet plikta för sin roflystnad.

Vi begåfvo oss nu på återvägen, fångstmännen med livar sin ren på ryggen, jag bärande den skjutna fogeln och ett par på heden funna, präktiga renhorn. Mina tungt lastade kamrater kunde ej följa mig och ankommo derföre först senare till den väntande båten. Under sin vandring hade de sett och skjutit en hvit räf, men ej ansett det löna mödan att medtaga ett så illaluktande villebråd. Under tiden hade de andra deltagarne i utfärden, hvilka under vår jagt varit sysselsatta på annat håll, inträffat vid båten, och synbar var den glädje, hvarmed de skådade det erhållna bytet. Äfven fångstmännen syntes ganska belåtna, mindre dock skytten, hvilken liksom tycktes låta förstå, att detta var ett sjelf-klart resultat vid hans jagter, än hans kamrat, hvilken endast tjenstgjort som bärare och bäfvat för möjligheten af ett björnmöte. Dennes alltid godlynta ansigte, åt hvilket en fantastiskt rakt uppåt pekande näsa (följden af ett på densamma nedblåst tak !) gaf ett särdeles markerad t utseende, vittnade synbarligen om tankar i kyrkstöts-manér (”vi presterskapet”), under det att de säcklik t nästan till knävecken hängande ”bakbens-fodra-len” gjorde honom både bak och fram till en sann t humoristisk företeelse, der han kom knogande med sin tunga, behornade börda.

Den långa vandringen hade ytterligare stärkt den alltid friska, arktiska aptiten. Drifved samlades derföre, eld upptändes och stekpannan fram togs. Att anföra gastronomiska detaljer är såsom regel klandervärdt; det väcker afund och missbelåtenhet hos alla icke-deltagare i festen. Jag kan dock ej underlåta att nämna, att ländstycken af renkalf, utvalda meden om anatomisk insigt vittnande urskilning och stekta på bivuak-eldens glöd, framlockade ett småleende af belåtenhet äfven hos den af kamraterna, som gick och gälde såsom kännare — och till och med kritisk kännare — i detta afseende. Och härmed ändades jagten; på qvällen återvände vi till fartyget.”

Den tillökning i matförrådet, som sålunda erhölls och som kunde anses såsom en verklig delikatess, var icke ovälkommen i och för den fest, som under vistandet i Green Harbour firades. Sista dagen af vårt uppehåll derstädes ankom nemligen ytterligare ett fartyg, som af tvenne engelsmän, bröderna Palliser #), blifvit förhyrdt för jagtfärder i Spetsbergs-farvattnen — och detta gaf anledning till ett litet kalas ombord på Sofia. Beklagligtvis kunna vi ej tillfredsställa gastronomers och matmödrars nyfikenhet rörande middagens matsedel; vi besitta nemligen hvarken tillräcklig insigt i den fransyska köks-terminologien eller så godt minne, att vi efter så lång tids förlopp kunna erinra oss densamma. Så mycket kunna vi dock säga, att Spetsbergens delikatesser, renstek och vildgäss, broderligen förenade sig med det förfinade Europas oxsvanssoppa och kronärtskockor för att tillfredsställa gommens fordringar, och då mat och vin beredt själens jordmån, kunna derur ju sedan glädjens små rosor fram-spira. Så ock här. Den, som personligen känner deltagame i färden, vet nog, att ehuru hvarken flöjt eller klarinett funnos ombord, så var det dock ingen trollkonst för en af ”professorerna” (fångstmännens kollektiva benämning på alla naturforskame) att ur en käpp, laddstake eller dylikt framkalla både smägtande flöjt-arier och sprittande klarinett-polskor. Och omvexlande härmed klingade från vår lilla orgel den ena efter

den andra af välbekanta melodier — en njutning, som vi hvarken då eller annars fått ega, åtminstone ej i så rikt mått, såvida ej en älskvärd dam vid ett besök ombord i Götheborg ej blott genast insett bristen på noter, utan ock välvilligt afhjelpt densamma.

Våra lifliga och intelligenta gäster qvarstannade under gladt samspråk hela eftermiddagen och medföljde till och med till Adventbay, en längre in i Isfjorden belägen vik, dit vi natten mellan d. 3 och 4 Aug. förflyttade oss. I

*) Den äldre af dessa gentlemän har genom sina geografiska undersökningar i Ca-nada, belönade med Geographical Societys i London guldmedalj, skaffat sig ett aktadt namn bland nutidens resande geografer. Begge hafva i år (1869) företagit en ny Ishafsfärd, hvarunder de besökt trakterna söder om Novaja Semlja samt Kariska hafvet, och denna färd har gynnats med vida bättre jagt-utbyte än fjolårets. Då lyckades de hvarken att fälla björn eller hvalross, men i år erhöllo de 12 björnar och, om vi ej missminna oss, några och fyratio hvalrossar.den ypperliga här varande hamnen, bildad afen låg i viken utskjutande udde, som tjenar såsom en verklig vågbrytare, funno vi före oss trenne fångstfartyg och en med stenkol lastad skuta, som var betingad för Lord Hastings lustyacht, hvilken hitfört ett parti skjutlystna engelska sportsmän. Till följe af en böld eller fulslag i ett finger, hade emellertid nämnde Lord härstädes gjort blott en ytterst fransysk visit, och några timmar före vår hitkomst, trots sina följeslagares ifriga motföreställningar, begifvit sig till sitt land igen, blott med byte af åtskilliga renar samt några alkor och andra sjöfoglar.

På detta ställe förblef Sofia liggande till d. 11 Augusti, men tiden behöfde ej blifva någon lång. Vi befunno oss nemligen här på en af Spetsbergens mest gynnade platser och under de exkursioner, som i alla riktningar företogos, erbjöd en ovanligt frodig växtlighet och deraf äfven framkallad djurverld ett rikt material till insamlingar. Lägga vi härtill, att under denna tid sommarvärmen, uppgående ett par dagar ända till + 7° i skuggan, företrädesvis gjorde sig gällande, så är det lätt förklarligt, att vi samtlige betrakta vårt uppehåll härstädes såsom hörande till färdens angenämaste minnen. Särskildt bevara vi i glad erinring en nära fjordens botten i landet inskjutande dal, dit vi flera gånger vallfardade och gjorde vackra, oväntade fynd; en bild från densamma är derföre bifogad och kan tjena till illustration af ett sommarlandskap i högsta norden. Tilläggas må dock, att himlen ej blott bestod oss solsken, utan äfven ett par gånger regn och snöglopp, förenad t med storm och kyla.

Trogne vår förut fattade föresats, skola vi ej redogöra hvarken för de här sammanbragta samlingarnes innehåll, ej heller för resultaterna af de magnetiska observationer, som fysikern anstäldc i eller vid den lilla, half-förfallna ryss-stugan på udden. Blott ett enda litet undantag vilja vi tillåta oss.

Redan sedan lång tid tillbaka har af fångstmän lax blifvit uppgifven såsom förekommande vid Spetsbergen, utan att man vetat, om detta skulle anses såsom en ”skeppare-historia” eller icke. Under 1861 års ftird sågos visserligen i en glacierelf åtskilliga laxar, men man lyckades blott erhålla, så att säga, en smakbit, d. v. s. ett halfförstördt litet laxhufvud på en elfstrand. Det var derföre med om ock ej fullständig öfverrask-ning, dock innerlig glädje, som zoologerna vid de i fjorden utlagda nätens upptagande funno en deri fastnad, omkring 3 fot lång präktig lax, som genast i en spritlåda omsorgsfullt instufvades. Att detta ej var någon hit förvillad enstöring, vittnade ytterligare trenne, som delade hans öde.SOMMARBILD FRÅN ADVENT BAYDetta zoologernas fiskafange kunde ej undgå att ådraga sig de öf-rigas synnerliga uppmärksamhet, mest dock af egennyttig beräkning. Då de forra på inga vilkor ville åt bordet afstå någon af de fångade laxarne, trots alla föreställningar, att äfven då nog hvaije bit skulle genom ordentliga ”halfvor” blifva lika spritlagd som nu den ostyckade fisken, och då de orubbligt förklarade, att först laxen numro 11 skulle öfverantvardas i kockens händer, så återstod ej annat än att söka uppnå detta tal — och aldrig funno zoologerna villigare medhjelpare i nätvittjande och notdragning. Dock forgäfves — man måste nöja sig med den erhållna lax-qvartetten, ty om ock i näten påträffades både fogel och fisk, både drunknade tejstar och sprattlande simp-fulingar, så förmådde ingen af dessa att kittla vår gom. Den tanken ligger nära till hands, att då engelska sportsmän här kunna tillfredsställa äfven sin laxfångare-mani, så skall måhända deras antal komma att år från år ökas, och genom deras begär efter ”vackra skott-listor” ännu mer än hittills förödande nederlag göras bland renar och foglar. Då så är, torde det vara

ursägtligt, om en och annan böljade tveka, huruvida denna lax-upptäckt var till gagn eller skada.

Utom Sofias befolkning funnos andra lax-vänner i viken. En herr-lig, solklar midnattsstund, då vi just återvände från en fruktlös not-visi-tation, visade sig en stor trupp hvitfiskar från Is fjorden styrande in i hamnen, säkerligen för att idka laxfiske. Det var en herrlig syn att skåda den spegelblanka hafsytan krusas af dessa vackra, snöhvita *) djur, som under ett frustande, liknande ångans utrusande ur en ventil, samt med ett eget klingande ljud ömsom hvälfde sig upp, ömsom sänkte sig ned i vågorna.

Under hela vår färd hade hittills helsotillståndet ombord varit ypperligt, sä att läkarens enda praktik inskränkt sig till botande af några lindriga magkrämpor (säkerligen förorsakade af ovana vid matordningen) samt till ett flitigt användande af collodium-flaskans innehåll på skadade fingrar och knogar. Här visade sig de första fallen af en annan sjukdom, skottfebern, och den kunde ingen doktor hjelpa, så mycket mindre som offren för densamma hade det nära till hands liggande svaret: ”läkare, läk dig sjelf!” att tillgripa. En kamrat, som redan i Green Harbour genom att sällskapa med fångstmännen på deras vandringar idkat förstudier

*) Endast de äldre ega denna färg, under det att ungame äro mörka, gråaktiga.för renjagts bedrifvande på egen hand och som genom de såväl till Sofia som andra fartyg hemförda rename fann, att här var ett lämpligt fält för hans Nimrods-fantasier, har benäget meddelat följande kortfattade rapport öfver det anfall af nämnda sjukdom, hvaraf han här angreps. Vi kunna deraf finna, att sjukdomens utgång ej var dödlig för renarne.

”1 hopp att vara den förste bland gunrums-personalen, som lyckades skjuta en ren, begaf skytten X. N. sig in i en temligen långt afläg-sen dal, i hvilken efter flera timmars vandring ändtligen uppdagades en präktig ren tjur. ömsom vadande i elfvar, ömsom krypande längs marken bland dy och stenar, kom jägaren slutligen så nära sitt mål, att endast en jättestor tufva skilde de båda kontrahenterna från h varan dra. Öfver tufvans kant stucko ett par väldiga horngrenar upp. Godt och väl, om blott renen ville resa sig upp, men han envisas att ligga. Antagande, att det snabbfotade djuret vid första skymten af något misstänkt skulle försvinna som en blixt, och efter mogen sjelfpröfning misstroende sin att under slika förhållanden med sitt skott vinna något nämn-värdt resultat, hittar skytten ej på någon bättre utväg, än att långsamt resa sig, tills djurets panna (men ej dess öga, som skulle gifvit sin egare varning) blifver synlig öfver tufvans kant, och då afsända döds budskapet. Tänkt och gjordt. Det afgörande ögonblicket inträffar, just då skyttens ställning med hukad rygg och halfböjda knän är som mest vacklande. Skottet går, kulan hvisslar oskadlig genom den ståtliga hornkronan, men — hvad värst är — renens uppförande synes högst besynnerligt. Oak-tadt skottet dånat tätt vid hans öra och jägaren framträder för hans ögon i naturlig storlek, tyckes den gamle, af sin fetma synbarligen högst besvärade patriarken knappt anse det mödan värdt att resa sig. Slutligen kommer han på benen, utsträcker på ett obelefvadt och skymfande sätt sin långa tunga, låter höra några missbelåtna grymtningar (tydligen några mindre komplimentariska uttryck öfver pojkars oskicklighet att stöm äldre herrar i deras middagslur) samt aflägsnar sig långsamt och värdigt. Skytten betraktar hans aftåg med blandade känslor, men kan till slut ej till-bakahålla ett godt skratt. Renen stannar för andra gången och kastar tillbaka en surmulen blick, otvetydigt innehållande i kort sammandrag en kritik öfver vår tids uppfostran.”

Denna renens stora oförskräckthet och ringa menniskofruktan torde förefalla mången oväntad, isynnerhet om han känner dessa djurs ytterliga skygghet i våra fjälltrakter. Vi hafva här ett ypperligt exempel på, attdjuren ej sakna läraktighet, utan veta att blifva visa genom skadan. I de trakter, dit menniskor sällan eller så godt som aldrig komma, vittnar hela deras beteende om fullkomlig trygghet och menlös godtrogenhet, parad med en god portion nyfikenhet*); i andra nejder, der kulorna mindre sällan skördat offer bland deras kamrater, hafva de fått så pass förstånd, att de flykta undan ett stycke, då de höra böss-skott eller skåda menniskor på nära håll; slutligen i Norges högfjäll, der de ifrigt förföljas, fly de med ursinnig hastighet vid allra minsta misstänkta knäpp eller skymt.

Egentligen hörde Adventbays renar till den mellersta klassen, men den nyss nämnda renoxen gjorde derifrån, såsom vi sett, ett lysande undantag. Under brunst-tiden är detta äfven ej ovanligt, — ja, de gå då stundom äfven anfallsvis till väga. 1 beskrifningen öfver 1864 års förd finnes omtaladt (och vi hörde det ofta af fångstmän

upprepadt) ett äfven-tyr, då en skytt efter en olycklig bom förföljdes af en ilsken renoxe, som tvang honom att ej mindre än 6 gånger vada öfver en strid glacier-elf, hvars iskalla vatten räckte honom öfver midjan, ända tilldess han under denna mindre angenäma promenad hann på nytt ladda sin reffelbössa och låta sin motståndare med sitt lif plikta för sitt obelefvade uppförande. — Likaledes hörde vi omtalas, huruledes helt nyligen vid Storfjorden en man, som vandrade hem från jagten, nedtyngd af den tunga bördan af en skjuten ren, helt plötsligt höll på att stupa på näsan till följe af några eftertryckliga knuffar i ryggen, samt fann, att det var en väldig renoxe, som på detta oborstade sätt inledde en närmare bekantskap.

Tillfälle att släcka harmen öfver ofvan omtalade bomskjutning erbjöd sig snart, dock utan bättre resultat. Efter gudstjcnsten följande söndag företogs i sällskap med nästan allt manskapet en utflygt till den midt emot udden liggande stranden, hvars dalar voro sä rika på ren, att dagen förut manskapet från en bredvid Sofia liggande skuta hemfört 9 stycken. Också lyckades det flera att få se renar, men dessa voro till följe af gårdagens uppträden så skrämda, att blott fåfänga skott kunde på långt håll lossas. En hade till och med den förargelsen att affyra 5 skott,

*) En trovärdig norrman, som för ett par årtionden sedan gjorde ett hastigt besök på Spetsbergen, har försäkrat, att han, sedan den första jagtifvern var tillfreds-stäld, ej ens gjorde sig besvär att gå efter renarne, utan när han fått se en hjord af sådana på någon fjällsluttning, stannade och hviftade med hatt och näsduk, då de nyfikna djuren snart kommo i närheten och föllo offer för denna sin oskuldsfulla dumhet.hvilka såsom bommar betraktade voro alldeles oklanderliga, på en flock af 8 renar, af hvilka ingen fann sig uppfordrad att för smällame vända benen i vädret. Dertill fick han erfara menskliga naturens underlägsenhet, då fråga är om kapplöpning med sagda djurslag. En gemensam målskjutning, der Remington-gevären täflade med ”Fangst-rifleme”, en ripa och en glad aftonmåltid vid en flammande stockeld voro de enda nämnvärda vinsterna af denna utflygt. Under hemrodden fingo vi skratta vårt lystmäte åt några roliga sjömanssånger; tyvärr kunna af giltiga skäl dessa skaldestycken ej här återgifvas.

Flera af de ströftåg, som kring Adventbay företogos, gälde uppsökandet af en högt belägen insjö, hvarom berättelser gå bland fångstmännen och i hvilken ryssar uppgifvas hafva till och med idkat fiske. Alla våra bemödanden i detta afseende voro dock förgäfves. Två af oss, som gjorde en fjällvandring med ändamål att upptäcka denna sjö, skildrade vid återkomsten sina erfarenheter på följande sätt: ”Vår vandring gick genom en dal, uppfyld i bottnen af snö, på sidorna af stenrös och grusmassor. Snart böljade marken höja sig, och snön och isen utvidgade allt mera sitt område. Slutligen vandrade vi öfver nästan oafbrutna snöfält. Ånnu högt uppe nära öfversta nivån fans ett kärr, der bland den half-smälta snön några bruna, raggiga tufvor af en gräsart (Catabrosa algida) framstucko, men ännu några steg och vi stodo pd högplatån. Spetsbergens eviga inlandsis — dödsriket — utbredde sig framför oss; ett oändligt snö-falt, begränsadt af en horizont af mörkgrå, böljande dimmor. Ett ensligt räfspår sträckte sig fram öfver snöfältet. Med oförrättadt ärende anträdde vi återvägen genom dalen, och hade derunder tillfälle att mottaga snöyrans, isbarkens och störtregnets små artigheter; de uppvaktade oss alla i tur, och ”han som makt hafver i vädret” vete, hvilken är värst af de tre. — Ur denna dal framrinner en å, hvilken likasom de flesta vattendrag på Spetsbergen för ett utmärkt rent och godt dricksvatten.”

Ett så långt uppehåll som 8 dagar på samma punkt, huru intressant denna än var, kunde knappast gifva sysselsättning åt alla naturfor-skarne. Åtminstone kunde en del af denna tid med hopp om bättre resultat egnas åt andra nejder, och som midt emot Adventbay pä andra sidan om Isfjorden utbredde sig den stora, hittills så i geografiskt som naturalhistoriskt hänseende obekanta Nordfjorden, afsändcs d. 6 ett båtparti, bestående af Nordenskiöld, Palandcr, Malmgren och fyra man, med öfverenskommelse, att vi "på aftonen d. 11 skulle mötas vid Gap Thordsen.l'å gnind häraf lemnade vi sagde dag på förmiddagen Adventbay, sedan dock Smitt, Nauckhoff, Svensson och 2 man båtledes afgått till Kolbay för att, om möjligt, der ersätta en förlust, som vi straxt före afresan lidit. De i Green Harbour erhållna hvitfisk-skelettema hade nemligen blifvit nedsänkta i hafvet för att af milliarder räkor rengnagas, men vid upp-halningen brusto repen och trots ihärdiga ansträngningar var det omöjligt att medelst draggning upphemta mera än några fragmenter ur den lummiga algskog, i hvilken de nedsjunkit.

På utsatt tid ankomna till Gap Thordsen, funno vi ej der våra kamrater, hvarföre ankaret fäldes och åtskilliga ganska lyckade botaniska ströftåg företogos i trakten. Åfven försök till jagtbytens vinnande gjordes, de flesta dock utan ringaste resultat. En af kamraterna, som fått höra, att en isbjörn skulle husera i en närbelägen dal, skyndade sig dit, glödande af ifver. Inkommen i dalen, spejar han kring sig efter byte, men finner intet. Slutligen synes ett mörkt föremål, kommande liksom från isöknarne i det inre och närmande sig dalens mynning. Vår jägare lyfter sin kikare till ögat, det rörliga föremålet är — en menniska. Hyser kanske Spetsbergen i sitt inre en okänd menniskostam ? Åh nej ! Mannen ser jemförelsevis civiliserad ut. Det är en af kamraterna, som under ett ströftåg på en annan väg inkommit i dalen. Han talar några mystiska ord om en isbjörn och går med snabba steg mot stranden. Den förstnämnde jägaren deremot qvarblifver for att ännu en gång se sig omkring efter byte. Långt, långt bort i ändan af dalen varsnar han på en naken fjällsida ett hvitt föremål, — naturligtvis en snöfläck. För säkerhetens skull rådfrågas kikaren, och till betraktarens stora förvåning synes den hvita fläcken röra sig långsamt framåt. Det är således ett djur, ett stort hvitt djur; det är otvifvelaktigt .... Slutsatserna göra sig sjelfva. Ett ögonblick är nog för att tillse, att bössan är ordentligt laddad, och sa börjas det ansträngande arbetet att springa i håll. Spänningen är stor. I den ensliga dalen skall om några ögonblick börjas en strid på lif‘ och död, och ingen kan så noga afgöra, huru dessa båda alternativer skola fördelas mellan de tvenne mots tandar ne. Slutligen är jägaren vid sitt mål, han lyfter hufvudet öfver kanten af den ravin, som hittills skyddat honom, och finner sig ansigte mot ansigte med en gammal, af ålder nästan hvit —rentjur. Detta var dramats platta upplösning; björnen var en humbug, vännen en gyckelmakare och tillfälligheten hade skickat honom den gamla renen till bundsförvandt.Efter några timmars förbidan sågo vi den väntade bäten nalkas, tungt lastad och prydd med en mängd uppstickande renhorn. Snart voro kamraterna ombord, der deras förtjusning Öfver den angenäma farden gaf sig luft i en temligen oordnad blandning af berättelser, utrop, frågor och skratt. Ur allt detta trodde vi oss kunna framleta ungefär följande:

På aftonen d. 6 Aug. afseglade båtpartiet från Adventbay och anlände redan samma dag mot midnatt till Cap Thordsen. I grannskapet af denna udde uppehöllo de sig sedan under renjagt och naturhistoriska undersökningar till d. 8. Ett ypperligt fält för geologiska iakttagelser finnes nemligen härstädes, i det att såväl det öfver 1000 fot höga Saurie-berget som de branta stränderna af en under försommaren temligen vattenrik elf erbjuda forskaren genomskärningar af jord- och berglagren, hvilka äro särdeles upplysande med afseende på de geologiska förändringar, som polartrakterna varit underkastade.

Nederst i dalen anträffas en i dessa nejder ganska ovanlig företeelse, nemligen en alluvial-bildning, bestående af ända till 6 alnar djupa torfmossar. Ehuruväl afsatt under en relativt nyare tid, d. v. s. sedan genom klimatets förändring barr- och löfskogar här ej längre kunde trif-vas, och till följe deraf innehållande lemningar af blott mera nordliga växter, häntyda dock dessa torfmossar och dem åtföljande jordlager på ett klimat, då isen ännu ej vunnit samma, nästan oinskränkta välde på Spetsbergen som i våra dagar. Ur de sandlager, hvarpå denna torf hvilar, har nemligen elfven framsköljt åtskilliga stora och kraftigt bildade snäckskal af arter (Myt ilus edulis, Cyprina islandica), hvilka nu ej lefva vid Spetsbergens stränder, men väl påträffas i det nordliga Norge.

Att åt dessa förhållanden behörig uppmärksamhet, sä mycket tiden medgaf, egnades, är naturligt, men derföre fick man ej försumma de härvarande bergen. Dessa tillhöra nemligen den för sin rikedom på flera slags krokodilartade djur märkvärdiga Trias-formationen, och att äfven i dessa hyperboreiska nejder dylika ej i forna tider saknats, derom vittna de fynd af åtskilliga förstenade skelettdelar, som just vid Saurieberget 1864 gjordes. Man kan ej förhindra, att häpnadsväckande tankar uppstå, då man besinnar, att dessa stenar otvetydigt tala derom, att Spetsbergen fordom egt ett rent tropiskt klimat och naturligtvis en deremot svarande djur- och växtverld. Men — skall man räkna den sedan dess förflutna tiden i tusental eller millioner af år?Efterletande och insamlande af dessa märkvärdiga försteningar utgjorde ett af hufvudändamålen med denna båtfärd, och så snart de rundliga, rykande kaffe-bleckmåtten väckt fullt lif hos de i sofsäckame hvi-lande båttälts-innevåname, skyndade de derföre den 8:de att gripa detta verket an. De bergsluttningar, som stupa ned mot Rendalen, undersöktes så noga, som den korta tiden medgaf, och följden blef, att härigenom en mer än tillräcklig barlast för båten erhölls i de stuffer, som insamlades. Dessa innehöllo större eller mindre ryggradspartier, refben*) o. s. v. af

nämnda stora amfibier, men något kranium kunde denna gång ej påträffas, ehuru 1864 års expedition härifrån hemfört tvenne och ehuru ett pris af 10 specier hade blifvit utlofvadt åt den af manskapet, som lyckades göra ett sådant fynd. Vår i mer än ett afseende tvärsäkra harpune-rare kom visserligen engång triumferande, pustande och svettdrypande till båten, med möda släpande med sig en mer än centnertung, aflång stenboll, hvilken genom en naturens nyck var liksom försedd med tvenne ögon, och förklarade den obetingadt vara ”akkurat et Kvitfisk-hoved”, men — med all aktning för hans långvariga bekantskap med sagda djur — kunde våra geologiska prisdomare ej anse honom vara berättigad till det utsatta priset, och fastade ej heller något afseende vid hans ihärdiga protester mot denna förment orättvisa dom.

Bland andra märkliga fynd, som här gjordes, var äfven långt inne i Rendalcn ett stort hvalben, men detta kunde dock för den omgifvande isen och frusna leran ej uppbrytas, utan måste qvarlemnas. Deremot lastades båten med sex präktiga här skjutna renar.

Tidigt på morgonen den 9 Aug. fortsattes färden till det inre af fjorden. För anställande af en ortsbestämning lade man först några timmar till vid den betydliga udde, som åtskiljer Nordfjordens tvenne armar och hvars mot söder brant stupande, af kalk och flintlager bildade strandvall utmärker sig genom en för dessa trakter ovanligt yppig vegetation. En stor skäl, som alltför nyfiket och närgånget sökte taga reda på hvad som på stranden förehades, helsades med en kula i hufvudet från harpu-nerarens reffelbössa och sjönk till bottnen, lyckligtvis dock på så grundt

*) De mera utmärkta stufferna benämndes för korthetens skull efter den, af hvilken de anträffats, och som de med skäl ansågos såsom båtfärdens bästa utbyte, började våra kamrater genast efter ankomsten ombord att oupphörligt tala om dem, dervid dock förglömmande att upplysa, hvad de dermed menade. Vi anse oss ej behöfva påpeka, hvilka misstag måste ega rum, då personer, som ej kände till dessa petrefakters närvaro ombord, uppmanades att ”se på P:s vackra ryggrad1', ?,akta N:s refben’’ o. s. v.vatten, att han, efter några fåfänga försök att med båtshaken få fäste på hans glatta skinn, kunde uppfiskas med tillhjelp af en på tältstången fästad större metkrok.

Sedan de nödiga solobservationerna blifvit tagna, gick det med frisk bris undan till bottnen af Nordfjordens vestra arm. Denna upptages, såsom vanligt, af en återgående glacier, utanför hvilken bugten är så grund, att man ej ens med båt kan ro fram och att betydliga sträckor under ebben ligga öfver vattenytan. Främsta uppmärksamheten ådrogo sig dock tvenne höga, praktfulla berg, som bilda bugtens sidor och som nu döptes och erhöllo namnen Capitolium och Colosseum. Deras nedre hälfter stupa med branta sluttningar mot hafvet och från denna piedestal höja sig nästan lodräta kalklager, som genom vittring blifvit indelade i otaliga, nästan alldeles regelmessiga, kanske 500 fot höga nischer, liknande halffbr-fallna fönsteröppningar i en kolossal ruin. Ett jemnt, ej söndersplittradt tak af svart hyperit hvilar här ofvanpå och täckes i sin ordning af ett väldigt snölager.

På e.m. den 10 anträddes affarden från denna plats, som utan tvifvel måste räknas till de mest storartade på Spetsbergen. Närmaste uppgiften var att äfven undersöka Nordfjordens östra arm, hvilken befanns skjuta oväntadt långt in i landet och som nu för första gången skulle erhålla namn. Detta bestämdes till Dicksonsbay efter en af vår expeditions första gynnare. Efter att under natten hafva hvilat på det långa näs, som norr om Saurieberget skjuter fram mot öster, genom solobservationer — såsom vanligt — bestämt ställets läge, uppmätt en bas för Q ordens triangule-ring, insamlat en mängd bergkalk-försteningar o. s. v., fortsattes farden följande dag längre in i fjorden, dervid på ett lågt näs vid vestra stranden anträffades en mängd kringspridda hvitfisk-ben, lemningar efter en ryss-stuga samt en graf. Som tiden för sammanträffandet med Sofia nalkades med stora steg, återstod ej annat än att senare på dagen vända om och styra på Cap Thordsen, dit äfven ankomsten skedde utan några äfventyr, om ock efter åtskilliga nödtvungna krokar bland de låga sandnäsen och grunda lagunerna vid fjordens mynning.

Sofias uppehåll vid Cap Thordsen blef ej långvarigt, ty redan följande morgon, den 12 Aug., afgingo vi till Kolbay för att afhemta våra dit afresta kamrater. Dessas resa hade varit utan resultat, ty visserligen lågo derstädes sex fartyg sysselsatta med hvitfiskfångst och en stor massa afspäckade kroppar funnos i långa rader på de

sandiga stränderna, menhufvudena voro krossade för att åtkomma det fett, som i desamma förefinnes, hvadan några fullständiga skelett här ej kunde erhållas*).

Under vårt korta uppehåll härstädes var det märkligaste, som föreföll, en särdeles inbringande gåsjagt. Ej synnerligen långt från stranden låg en liten insjö, i hvilken en stor mängd såväl grågäss (Anser brachy-rhyncus) som prutgäss (eller s. k. taflackor, A. torquatus), tagit sitt tillhåll, och som deras ruggningstid nu var inne, hade de till följe af brist på vingpennor mer än vanligt svårt att rädda sig genom flykten. Fartygets lilla snipa blef derföre dragen öfver den sanka sträcka, som låg mellan sjön och hafvet (icke utan att den lösa, dyiga marken härunder förorsakade allehanda missöden i form af nedklifningar o. d.), och snart voro ifriga jägare färdiga att börja nederlaget.

Under dessa förberedelser hafva emellertid prutgässen böljat ana oråd. Hastigt skynda de upp ur sjön och i tätt sluten kolonn, med framsträckta halsar och högljudt kacklande böija de att i språngmarsch retirera. En af Sofias innevånare, hvilken för sitt vid andra tillfallen visade nit blifvit af Spetsbergens dåvarande förnämste skald ihågkommen i en större hjeltedikt med en särskild mention honorable för

”sitt försök att renar ta med näfvarne

och sin talang att springa kapp med räfvame,”

hoppades förmodligen, att han här hade att göra med mindre lättfotade konkurrenter och satte i fullt fyrprång efter flyktingame. Detta bar dock

*) Hvitfisken är ett rent arktiskt djur, som så sällan lemnar höga norden och de is-fylda vattnen, att den äfven vid Finmarkens kuster är mycket sällsynt. Under sådana förhållanden kan det ej annat än väcka stor förvåning, att detta år (1869) en dylik förirrat sig så långt mot söder, att han, naturligtvis passerande Öresund eller ett af Belterna, helt plötsligt kunnat uppdyka i Finska viken. I Helsingfors tidningar berättas nemligen under rubriken: ”En vilsekommen”, att i slutet af Maj till Helsingfors ankomna resande berättat, ”att ett högst underligt djur, en stor fisk af ett par famnars längd, med trubbigt hufvud och bågformig rygg utan fena, visat sig i Lindö-viken, der han for fram med otrolig hastighet och der man samtidigt fångat en ovanlig mängd strömming. De fiskare, som först sett honom plötsligt uppdyka ur vattnet invid deras båtar, hade naturligtvis i första häpnaden deröfver tagit för gifvet, att det var djefvulen i egen hög person, som i nåder behagat uppenbara sig derstädes i dessa yttersta tider, och att den åldrige herren, som af de sakkunnige uppgifves vara svart, dock nu funnit godt uppträda i en hvit skinande drägt, i hvilken högstdensamme tagit sig synnerligen väl ut.” En naturhistoriker, som genast skyndade till stället, lyckades visserligen ei att skjuta eller harpunera ifrågavarande djur, men hade dock godt tillfälle att få sin förmodan bestyrkt, att sagda ”fisk” verkligen var hvitfisken eller Delphmapterw Jjevcat Pall. — Afven andra Ishafs-innevånare förirra sig understundom till sydligare trakter. Så t. ex. visar sig någon gång hvalrossen vid Norska kusterna, till och med så långt mot söder som Stavanger. Det sist observerade exemplaret fanns i November 1868 liggande uppe på strandbrädden vid Kjöllefjord i Finmarken (samma ställe, der 1851 sista isbjörnen i Norge blef skjuten). ”Sedan han fått tre skott i kroppen och nästan var liflös, bar det af med honom ut till hafs och borta var han.” (Rob. Collett i Svenska Jägareförb:8 nya tidskr. 1869, p. 21.)rakt uppåt väggarna, d. v. s. fjällväggarna med deras stenskrammel. Resultatet af omkring en timmes ansträngningar blef också blott den erfarenheten, att gässen kunna sköta sina ben alltfbr väl for att hafva något synnerligt att befara vid kapplöpning med menniskor.

Värre gick det med det tjog af gäss, som qvarstannat i sjön och som simmande, flaxande och dykande sökte undkomma. Då den nyssnämnde kamraten andtruten och tomhändt återvände från sin prutgås-jagt, voro de öfriga redan färdiga att, lastade med 19 präktiga dels grågäss, dels prutgäss, återvända till Sofia for att dermed glädja såväl våra zoologer, som vår ”mamma”, d. v. s. löjtnanten, som drog försorg om allt hvad till kroppens uppehälle och nödtorft hörde. Såsom det märkligaste, som under sagda jagt inträffade, torde få anses den otvetydiga förbluffhing, hvarmed Sofias, enligt egna och andras sammanstämmande åsigter, oerfarnaste skytt såg ej mindre än 4 af dessa foglar stupa för ett af honom lossadt skott. Som han dessutom i kärren kring sjön lyckades fålla en simsnäppa (den enda under färden skjutna), var det ej fritt, att han sjelf böljade hysa större aktning än förr för sin

egen skjutfårdighet, trots allt hvad helt högljudt ordades om ”lyckträff*”, ”bondtur” m. m. d.; deremot sökte han så mycket som möjligt nedtysta sitt eget medvetandes påminnelser om ett ej så alldeles litet antal bommar, hvartill han före detta praktskott gjort sig skyldig.

Mycket hade utan tvifvel ännu varit att uträtta i Isfjorden, men den framåtilande tiden manade till uppbrott derifrån, hvarfbre vi den 13 Aug. på morgonen ångade ut ur sagda fjord. Komna utanför dess mynning, lcmnade Nordenskiöld, Palander, Berggren och fyra man i båt fartyget för att gå genom Prins Charles Forelands sund och kartlägga detsamma, under det att Sofia gick utanför sagda, inemot 15 mil långa ö, dels för att göra djuplodningar, dels för att kartlägga dess mot hafvet vända kust. Nästan beständigt fult, mulet väder gjorde dock detta senare för oss omöjligt.

De fyra dagar, som denna färd varade, lemna ej synnerligt stoff till berättelser, ty på det hela taget kan man betrakta dem som en paus i den förra verksamheten. Nekas kan ej, att den ej var ovälkommen, ty dels nâgou hvila från det ganska forcerade arbetet, dels tid till omskötande af de gjorda insamlingarne behöfdes ganska väl. Må man dock ej häraf antaga, att vi, som man säger, lade oss på • latsidan, ty de djuplodningar, som företogos, ej blott följdes med stort intresse, utan på-kallade, tilldess chefen konstruerat en upphalnings-inrättning, som sattes i gång af ångmaschineriet, äfven stundom handräckning af alle man. Som vi nemligen lyckades påträffa djup på ända till 1250 famnar, så be-höfdes det ej blott en god stund (utlöpningen af 100 famnar lina tager från 2 min. 20 sek. till 4 min. 30 sek.) for apparatens nedsjunkande till bottnen, utan äfven ännu något längre tid för dess upphalande, hvilket var ett såväl ganska påkostande, som ock till följe af vattnets låga temperatur i längden ganska kylande arbete. Men desto större var glädjen, då apparaten kom upp med väl förrättadt värf. Den apparat, som begagnades och som är uppkallad efter det engelska fartyget ”Bulldog” *), på hvilket den fbrst användes, kan fbrliknas vid tvenne mot hvarandra vända skopor, hvilka genom påhängda kanonkulor så hastigt som möjligt nedsänkas till bottnen; så snart de nått denna — hvilket genast kännes vid linans utlöp-ning — affalla kulorna, skoporna slås tillsammans och ett ej obetydligt bottenprof kan sålunda upphemtas. Att de, som erhöllos, med största nog-granhet undersöktes, de deri anträffade djuren tillvaratogos o. s. v., är sjelfklart, och man ansåg sig rikt belönad for sin möda. Men ej alltid var utgången så lycklig. Så t. ex. hände det, att efter lång tidspillan och mycken möda apparaten uppkom tom, och — ännu värre — en gång brast linan, då omkring 1000 famnar uthalats, hvarigenom apparaten gagnlöst gick fbrlorad. Lyckligtvis funnos dock flera i reserv.

En och annan liten omvexling i vårt lif erbjöds äfven. Så t. ex. var det ganska vanligt att på längre eller närmare håll skåda, for att begagna en glad sångares ord,

”. . . . hur hvalen snyter

sig i ädelt majestät” —

en syn, som vi väl redan mångfaldiga gånger sett, men dock gerna sågo på nytt. Flera bankfiskare, sysselsatta med haakjaeringfångst, passerades och sjelfva kunde vi företaga tranfabrikation ombord, tack vare en död hvitfisk, som träffades flytande i hafvet och som — egentligen för skelettets tillvaratagande — halades ombord. Tröttnade man vid annat, kunde man för öfrigt företaga sig lek med stormfoglar, äfven (af norrmännen) ”havheste’, kallade.

*) Jemte denna (i åtskilliga afseenden förbättrad af Chydenius och Torell) användes, ehuru mera sällan, den s. k. Brooke's apparat, der skoporna motsvaras af ett ihåligt rör; för öfrigt konstruerad efter ungefär samma grunder som den andra.

7Näppeligen torde denna fogelart af någon annan öfverträffas i glupsk-het och deraf alstrad dumdristighet. Med orörliga vingar tyst glidande fram tätt öfver vågorna och oaflåtligt stirrande rakt ned i dem efter något byte, tyckas dessa, stora gråa nattfjärilar liknande, ströfvare endast hafva ögon för sin allra närmaste omgifning, men man behöfver blott utkasta några späckbitar för att genast från skilda håll samla dem. Under det fartyget for djuplodningar låg stilla, hade vi vanligen stora skaror samlade tätt nedanför relingen, hvilka anstälde vilda

slagsmål om de utkastade läckerbitarne. Fäste man en dylik på en krok, kunde man lätt upphala den ena fogeln efter den andra på däck, och då en sådan fånge med ett snöre om ena benet fasttjudrats, var han ej sen att kasta sig öfver hvitfisken och hjelpa den med densammas afspäckning sysselsatte conscrvatom. Sjelf var han visserligen bestämd till uppstoppning, men undgick sitt tillämnade öde genom att grundligt svärta sig i en tom koltunna ; utsläppt till sina kamrater, åstadkom han bland dem stor förvåning och förskräckelse, men fann sig sjelf ej förhindrad, trots sitt grundliga späck-kalas ombord, att åter söka nappa på den utlagda kroken. Lustigast var dock att skåda det orediga tummel, som uppstod, då snören med endast späckbitar fastbundna i begge ändarne utkastades, hvarigenom de lyckliga slukarne ej blott hade att slåss om matbitame med snåla kamrater, utan ock med hvarandra. —

Emellertid nalkades tiden, då vi enligt öfverenskommelse skulle möta våra båtfarandc kamrater. Efter ett hastigt besök på nordspetsen af Prins Charles Foreland, der intet annat märkligt var att finna än graf-var, lemningar efter holländska trankokerier, en ovanligt yppig laf-vege-tation och en ytterlig brist på högre växter, styrdes kosan till Kingsbay, der vi ankrade innerst i fjorden d. 16 Aug. och dit följande dag båt-partiet anlände, dock ej synnerligen belåtet med sin färd. Dessa deras känslor voro äfven fullt berättigade, ty under nästan hela tiden hade de haft att kämpa med tjocka, stark blåst, regn och köld, hvarigenom ej blott deras arbeten i hög grad försvårats, om ej rent af omöjliggjorts, utan de äfven hela dagar nödgats att ligga så godt som alldeles overksamma under båttältet. Som härtill kom, att de besökta punkterna voro i hög grad magra och ödsliga, så att de gjorda exkursionerna ej belönades med några intressantare fynd, sa är det naturligt, att det ej var med motvilja, som båtpartiets medlemmar åter trampade Sofias däck. Något, som är väfdt att siirskildt framhållas från sagda färd, finnes näppeligen, om ej attvid Prins Charles Forelands södra udde träffades lemningar efter en med björnskallar och grafvar omgifven ryss-stuga, äfvensom att något söder om lågnäset på samma ö ruiner sågos efter ett, förmodligen holländskt, trankokeri.

I Kingsbay qvarblefvo vi till förmiddagen d. 19 Aug. och hade der-under tillfälle att njuta af åsynen af ett högarktiskt landskap med visserligen något barskt, men särdeles storartadt utseende. Hela fjordbottnen om-gifves nemligen af en nästan sammanhängande ismassa, bildad af glacierer af sådana dimensioner, att det beryktade Mer de glace vid Chamounix borde anse sig högeligen smickradt, iom det finge kalla någon af dem för farbror. Längst borta i bakgrunden ser man inlandsisen i all sin mäk tighet framskymta, och från denna framvältra sig de frusna strömmame i jemn sluttning, ända tilldess de närma sig stranden. Der söndersplittras de i otaliga gigantiska, huller om buller om och på hvarandra vräkta block, hvilka slutligen nedfalla i viken för att af vind och våg såsom drifis föras ut i hafvet och sålunda bilda Spetsbergens förnämsta export-artikel till sydligare trakter.

Detta isblockens lösslitande och nedstörtande försiggår ej under tystnad, utan ”glaciererernas kalfning”, såsom det allmänt kallas, tillkänna-gifves genom kanonskottiikt dunder. Då till och med helt obetydliga anledningar kunna förorsaka densamma, är det ej underligt, att genom det af Sofia åstadkomna vågsvallet vår ankomst helsades med en riktig hederssalfva. En annan afton åstadkommo några kamrater en storartad kalfdans genom att nära glacieren aflossa sina bössor, hvilkas smällar på ett vida mera braskande sätt besvarades. Som dessa våra kamrater aldrig förr lyckats åstadkomma så mycket buller här i verlden, fann en af dem för godt att i sin dagbok skildra uppträdet med följande ord: ”Vi hade sent en qväll rott ut från fartyget utan annat ändamål än att se oss om i det inre af viken. I den ljusa, stilla natten gled båten förbi de under-liga grottor och hvalf, som vågen urholkat i den höga stranden. På vattnet flöto dels större snöhöljda isblock, dels små klara, knappt öfver vattenytan uppstickande isklumpar. De senare sågo så oskyldiga ut, att vi i böljan ej tänkte på att väja undan för dem, tills de eftertryckliga knuffar, vår lilla lätta farkost erhöll, lärt oss, att äfven dessa ispysslingar uppburos af en under vattenytan dold ”fot”, aktningsvärd till omfång och soliditet. Yi koitimo allt längre in i viken, rodde förbi några utplundrade ejderholmar och hade nu framför oss Kingsbays berömda panoramamed ”Tre Kronor” och de väldiga till hafvet nående glacierema. En af oss aflosfcade ett skott och visserligen hade vi skäl att häpna öfver de storartade verkningarna af en så ringa orsak. Skottet var trollformeln, som satte de fjettrade jättekrafterna i frihet. Med dån och brak lopp en remna fram genom den milsvida glacierens ismassa, från dess rand störtade

väldiga isblock ned i hafvet, vikens vatten kom i svallning; vi hörde remnan löpa fram allt längre in mot isöknarne i det inre och der likasom förgrena sig åt alla sidor. Dånet mångdubblades af echot från fjällsidorna; det var som om derinne i de hemlighetsfulla ödemarkerna tita-niska naturkrafter, lössläppta demoner kämpat på lif och död med hvarandra. Efter en stund blef allt åter tyst och polarnattens stillhet afbröts endast af Arslagen från vår båt.”

ITnder vårt uppehAll i Kingsbav var fjordens inre alldeles öfversål-ladt af dylika glacierstyckcn af de besynnerligaste och mest olikartade former. Ilär svntcs en jättestor champignon, der en sittande bullgumma — här simmade helt stolt en bländhvit svan, der vaggade en likkista — här lågo ruiner efter en koja, der reste sig en pyramid — med ett ord, snart sagdt alla både möjliga och omöjliga former visade sig i det befängdaste virrvarr, och som deras inbördes läge för hvaije ögonblick ändrades, under det att ständigt nya framträdde och blandade sig med de andra, erbjöd sig här för ögat ett ovanligt skådespel med täta och öfverraskande scenförändringar. Äfven för örat hade man härunder en oväntad förnimmelse. All glacieris låter nemligen under sin vaggning i sjön beständigt höra ett egendomligt sprakande ljud, som snarast kan förliknas vid det af täta elektriska gnistor, ehuruväl några deraf påmindes om en smattrande granvedsbrasa och hos andra väcktes längtansfulla tankar på ”en stor korg, fvld med lefvande kräftor”.

Allt, hvad vi hittills hafva nämnt om Kingsbav, har blott gält gla-cierer. På det att emellertid ingen måtte fatta den föreställningen, att vi här sågo blott is, is och åter is, skynda vi att tillägga, att de förut fast-stälda tvenne andra hufvudbeståndsdelarne i ett normalt Spetsbergs-landskap ingalunda saknades, nemligen ett lågland närmast stranden och branta omkransande fjällväggar. Hvad det förra beträffar, visade sjelfva strandremsan en mindre vanlig omvexling, i det att den ej blott var öfver-sållad med derpå uppkastad drifved, tunnstäfver, glaskulor *) m. m., utan

*) Dessa glaskulor, som af Golfströmmen ej sällan hitföras. härstamma från Lof-odden. der de användas såsom flöten på näten under de stora fiskerierna.äfven strandklipporna blifvit af vågorna bearbetade till grottor, hvalf, Isolerade block och andra mer eller mindre fantastiska former. Deremot föreföll det mellan stranden och fjällsluttningarna liggande partiet mer än vanligt torrt, enformigt och sterilt genom de talrika, alldeles nakna och af småstenssplittror höljda kalkåsar och kullar, som lågo spridda på det ganska kuperade låglandet. Om således ögat der förgäfves sökte någon lämplig hvilopunkt, var detta ej förhållandet med fjällen, ty bland dessa finnas några, som ovilkorligen genast draga till sig åskådarens blickar. Midt ur glaciermassorna och omslingrade af dessa, höja sig nemligen åtskilliga tvärrandiga sandstensberg med branta, nakna sidor, och bland dessa visa trenne bredvid hvaiandra liggande en mer än vanligt afvikande form. Man skulle nemligen kunna tro sig förflyttad till Egypten med dess pyramider, då man skådar dessa regelbundet formade fjälltoppar, hvilka sedan lång tid tillbaka ådragit sig allmän uppmärksamhet och utmärkts med namnet ”Tre kronor”.

Utom det vanliga utbytet af hafsdjur, växter och petrifikater hade vi här att taga ombord stenkol af landets egen produktion. Ej långt från stranden träder nemligen ett litet stenkolslager *) upp i dagen och från detta hafva bäckar och åar ryckt med sig större och mindre kol-stycken, som nu ligga spridda på strandslätten. Af detta kolförråd sökte vi begagna oss för Sofias räkning **). Omkring 70 kubikfot fördes äfven ombord och befunnos vara af ypperlig beskaffenhet, men såväl lagrets ringa mäktighet som svårigheten att arbeta i den hårdt frusna marken lade hinder i vägen för en betydligare insamling. Och sedan nu detta var gjord t, begåfvo vi oss åter ut på fård, styrande kurs emot norden.

Under nedskrifvande af dessa reseskizzer hafva vi mer än en gång kommit att tänka på den gamle hedersmannen Xenophons välbekanta berättelser om egna och kamraters vandringar, der med lämpliga variationer af siffrorna det ständigt upprepas: ”derefter tågade de så och så inånga mil på så och så många dagsresor.” Yi hafva nemligen tyckt oss märka, att våra reseanteckningar ganska ofta härmed visa ett visst syskontycke, och mer än en gäng hafva vi förargat oss öfver, att vi ej, utan att öfver-

*) Redan sedan lång tid tillbaka har tillvaron af stenkol på Spetsbergen varit bekant, och fångstmännen hafva stundom deraf hemfört ej så sma qvantiteter. Så t. ex. angifver Keilhau, att 1826 till Hammerfest infördes 60

tunnor. Förutom vid Kingsbay hafva på åtskilliga andra ställen, förnämligast vid Belsound och Isfjorden, smärre kollager blifvit anträffade, alla tillhörande den s. k. tertiärperioden.

**) Det kanske förtjenar nämnas, att Sofia tillryggalade en sträcka med Spetsbergs-kol till bränsle och hvitfisk-späck till maschinsmöija.skrida råmärkena mellan sanning och dikt, kunna uppvakta med några uppskakande och nerfspännande äfventyr, hvarpå läsare af en reseberättelse från höga norden väl kunna ega rättmätiga anspråk. Men — vi kunna ej hjelpa det — under hela vår Spetsbergsvistelse har hittills intet tilldragit sig, som lämpar sig till stoff* för en uppskakande sensations-bcrättelse. Den enda tillstymmelse till verklig fara, då i Adventbay en båt på en hårsmån när höll på att under storm och hög sjögång fastna på ett grund och kantra eller fyllas med vatten, i hvilket fall måhända ingen af de i båten befintliga personerna kunnat omtala sitt öde, tager sig på papperet så obetydlig ut mot i verkligheten, att den ej rätt väl lämpar sig till krydda på den anrättning, hvarmed vi hafva att uppvakta våra läsare. Och i brist på annat dylikt af bättre slag, låtoin oss fortfarande vara klassiska, låtom oss folja Xenophons exempel! Derefter tågade vi---------------

Och nästa station var Kobbebay. Denna lilla på Danskön nära hufvudöns nordvestliga hörn belägna hamn plägar ofta besökas af fångstmannen, icke derföre att något byte är att vinna på dess steniga stränder och mörka fjällbranter, utan dels emedan den gifver ett godt skydd mot de flesta vindar och största delen af året är isfri, dels emedan en mycket nära stranden belägen sötvattenssjö lemnar ett beqvämt tillfälle till vatten-förrådens fyllande. Ingen af dessa omständigheter var det dock, som nu lockade oss till denna, för öfrigt föga inbjudande punkt, men vi hoppades att här finna en från Tromsö afsänd skuta, som skulle tillföra oss nytt förråd af stenkol *). Sent på aftonen d. 19 Aug. anlända till den öfverenskomna mötesplatsen, funno vi oss dock besvikna i vår förväntan; intet fartyg låg i hamnen, intet stenkol syntes på stranden. Annu återstod dock den förhoppningen, att fartyget möjligen ankrat vid den närbelägna Amsterdamön, hvarom underrättelse i sådant fall vore att söka på ”Postkontoret”. Nära inloppet ligger ungefär midt i viken en liten klippholme, på hvilken en ”varde” af hopstapladc stenar är uppbyggd, och det är denna stenhop, som fått namn, heder och värdighet af postkontor, alldenstund här pläga nedläggas bref och underrättelser. En dit utsatt båt medförde budskapet, att posten ännu ej anländt — en underrättelse, som öfverbringaren ej behöfde mundtligen framföra, då den stod uppen-

*) Med upprigtig tacksamhet begagna vi här tillfallet att omnämna, att det var Statsrådet, Grefve B. v. Platen, som, af intresse för vårt företag, åtagit sig att bekosta de tvennc stenkolslaster, som för Sofias behof uppsändes till Spetsbergen.barligen skrifven pä hans förlängda anlete. Men också hade han, liksom ät-skilliga andra, här väntat finna bref från vänner och anförvandter i liemmet-

Återstod att efterspana vår kära kolskuta på annan plats. Genom det smala Danes Gat, som skiljer Danskön från Amsterdam Eiland, af-gingo vi till det forna Smeerenberg på sistnämnda ö, der vid midnatt ankaret fäldes. Afven här intet fartyg! Det återstod således blott att ”sitta på längtans matta och röka tålamodets pipa”. Dock — detta tåla-modsprof blef ej synnerligen långt, ty redan följande morgon syntes ett fartyg passera förbi Danes Gat norrut och en till postkontoret afsänd kamrat återvände vid middagstiden med bref från kaptenen på kolfartyget, i hvilket denne underrättade, att han var på vägen rundtomkring Amsterdam Eiland *) till vår nuvarande ankarplats. Den lycklige öfverbringaren utnämndes genast till General-Post-Direktör for Spetsbergen, hans skål dracks vid middagen, äfvensom, i hopp om glada nyheter från hemmet, nu, liksom vid alla andra högtidliga tillfällen, en annan skål — utan tal och harang, men säkerligen alltid hjertligt menad — tömdes for ”absent friends”. — Frampå eftermiddagen anlände fartyget med sin last af kol och bref. Lossningen och läsningen deraf böljades genast.

Fyra dagar (till den 23 på aftonen), som vi här blefvo liggande, under det att kol inlastades samt tvätt och andra nödvändiga göromål företogos, gåfvo oss godt tillfälle ej blott till undersökning af den magra naturen och de storartade glacierema på motliggande sida af fastlandet, utan äfven till anställande af jemförelse mellan denna plats förr och nu. På det lågland, som utbreder sig på Amsterdam Eilands östra sida, låg nemligen i forna tider det beryktade Smeerenberg **), en — om man så vill — stad utan motsvarighet annorstädes. Under hvalfångstens gyllene tidehvarf plägade nemligen fransmännen bränna tranen ombord på sina fartyg, men, då

naturligtvis många derigenom blefvo ett rof för lågorna, följde holländame ej detta exempel, utan upprättade på Spetsbergens stränder trankokerier, och centralpunkten för denna hand tering utgjorde just detta Smeerenberg. Äfven sedan man funnit det vara större uträkning att hemföra späcket i rått tillstånd, fortfor Smeerenberg att utgöra en samlingsplats for ishafsfararne, och man kunde då stundom f'å här-

*) Fångstmännen hysa en alldeles öfverdrifven fruktan för att pa&sera genom Danes Gat, hvarföre de heldre segla rundtorn Amsterdam Eiland.

♦) Af de holländska orden smeer, fett, och bergen, berga, förvara — alltså förvaringsplats eller upplagsort för feta varor.städes pä en gäng se ända till 2 k 300 fartyg med en besättning af 12,000 (enligt andra 18,000) man — och ej blott fångstfartyg syntes i dessa trakter, utan äfven små eskadrar af engelska, holländska och danska örlogsfartyg, för att bistå egna landsmän — eller förtrycka andra). Under denna Spetsbergens guldålder (hvad af kastningen beträffar) voro vid Smeerenberg talrika små hus uppförda, hamnen hvimlade af båtar, som från de fullastade fartygen bragte i land det feta bvtet, trankokeri-ema fylde luften med sina tjocka, stinkande ångor, handtverkare och krä-mare sökte att tillocka sig andelar af fångstmännens rika vinst och till och med representanter af det täcka könet lära icke hafva saknats — kort sagdt, alldeles invid 80:de breddgraden återfann man en miniatyrbild af södra Europas lifliga sjöstäder. Dock — blott om sommaren. Mot vintem drogo sig alla dessa främlingar liksom flyttfoglarnc mot södern, och isbjörnen eller riifven voro de enda lefvande varelser, som under vinternatten någon gång visade sig på den nyss så lifliga stranden. Sådant var Smeerenberg under senare hälften af sjuttonde och i viss män äfven under en stor del af det adertonde århundradet.

Men nu? På en kal, med kullerstenar och inoras öfversållad slätt, på hvilken endast ett ytterst ringa fåtal af förnöjsammare högre växtarter kan leta sig till en mager näring, finnes knappt något, som låter ana en dylik forntida herrlighet. Endast spår efter ett par ända till grunden förstörda trankokerier utvisa, hvar staden stått, och af dennas livim-lande folkmassor hvilar en del i talrika grafvar längs stränderna, andras ben ligga, krossade och förvittrade, kringkastade bland stenarne eller fram-sticka de ur det sandtäcke, som bredts öfver dem af stonnen, då han hvirflar fram öfver de ödsliga, sandiga stränderna. Björnar och räfvar hafva uppenbarligen hjelpts åt att vältra stenarne från grafkullame, och hvad dessa skonat hafva menniskor af nöd eller förstöringslusta giort sitt till att förinta. ”11 var och en är sig sjelf närmast''; då kölden biter och stormen hvincr, hvad bekymrar man sig då om, att man till stockelden? underhållande använder ej endast drifved, utan äfven sönderbrutna graf-kors eller krossade likkistor? Tidens all frätande tand har i detta afseende varit långt mera skonsam, ty de namnbräden och förstörda grafkors, som här och der ligga kringkastade, skulle man snarast vara böjd att tro

*) Huru frestande det än är, anse vi oss böra afstå från en utförligare skildring af dessa tiders historia, då i beskrifningen öfver 1861 års resa redan en ganska utförlig sådan blifvit lemnad.vara forfiirdigade for några fä år sedan *), såvida ej de fullkomligt läsliga inskrifterna talade om män, som redan 100—150 år här egt sin sista hviloplats.

Vi sade nyss, att denna plats vintertiden stod folktom. Egentligen är detta ej fullt sanningsenligt, ty ett par öfvervintringar hafva här egt rum. Den fbrsta**) af dessa (1633—34) hade en lycklig, den andra (följande vinter) deremot en olycklig utgång. Sedan fartyget den 11 Sept. återvändt till Holland, använde de 7 qvarvarande i början sin tid att försöka skaffa sig förråder af färskt kött, men hvarken ren, björn eller räf kunde anträffas och att — såsom de i böljan gjorde — skjuta på de talrika hvalame, var att öda krutet alldeles i onödan. Äfven efter coch-learia, en mot skörbjugg särdeles helsosam växt, sökte de förgäfves. Den långa vinternatten började snart (den 20 Oktober) och det dröjde ej längre än en månad derefter, förrän de till sin förskräckelse böljade märka fbrsta tecknen till skörbjugg. Ansträngningarna för att anskaffa färskt villebråd fördubblades, men förgäfves, och då de fruktade, att skörbjuggen genom smitta skulle meddelas, ansågo de det nödvändigt att, isynnerhet under måltiderna, hålla sig åtskilda från hvarandra. Andtligen på julaftonen upptäcktes en björn, som genast angreps och som äfven sjelf gick anfallsvis till väga, fattade en af lan same mellan tänderna och tuggade denna i småstycken. Träffad af ett skott, fbll han under förfärligt tjutande till marken, men ehuru blodet flöt i strömmar, samlade han helt plötsligt sina krafter och flydde med en sådan snabbhet, att han snart förlorades ur sigte. l>e

letade efter honom med lyktor, så länge deras krafter det medgåfvo, men förgäfves. Tvenne hundar, som qvarlemnats till deras sällskap, slagtades och förtärdes, men för öfrigt måste de fortsätta med sin salta föda, hvaraf skörbjuggen och derined förenade smärtor dag för dag ökades.

Den 24 Januari dog under förfarliga plågor den förste, och nagra få dagar derefter tvenne andra. De återstående fyra voro redan dä så

*) Denna träets i ögonen fallande motståndskraft mot föret öring är sa mycket mera anmärkningsvärd, som stenar och klippor här mera än i>å de flesta andra ställen söndersprängas af köld och is. Med undantag af me n n i skobo n i n irarna. hvilkas nedre stockar ofta nog täckas af ett grönaktigt öfverdrag, som i förening med fuktigheten bidrager till deras förmultning, visar sig på trä .härstädes snart sagdt ingen förändring. Endast det kan man finna, att genom regn och blåst ved-fibrerna på ytan blifvit liksom frigjorda från hvarandra och bortspolade, hvadan på gamla namnbräden, der inskrifterna äro gjorda med färg, man nu finner bok-stäfvema ej obetydligt upphöjda öfver den öfriga ytan, emedan färglagret naturligtvis tjenat såsom skydd mot atmosferiliernas inverkan.

**) En kort framställning häraf finnes i beskrifningen på 1861 års färd, p. 417—18.sjuke, att de med möda kunde stå på sina ben, men ansträngde dock sina krafter till det, yttersta för att kunna begrafva dessa sina* olyckskamrater.

Den 7 Februari hade de lyckan att i en fålla fånga en räf, som genast anrättades och förtärdes. Deras krafter voro dock då så uttömda, att de ej ens kunde göra något försök att döda eller förfölja de björnar, som nu talrikt började infinna sig på platsen. Endast en förmådde ännu att hembära ved för att underhålla elden. Deras tandkött var förfärligt svullet, ömt och blödande; deras tänder så lösa, att de ej kunde förtära bröd; förfarliga plågor, förökade af kölden, rasade i deras inre. Eländet steg dock ännu högre. Den 23 Febr. kunde ingen vidare släpa sig ut ur stugan och d. 26 s. m., två dagar efter solens första återkomst, var den sista dag, då någon förmådde att skrifva några rader i deras sorgliga dagbok. De voro då alla fyra vid lif, men liggande på golfvet och så kraftlösa, att ehuru hungren plågade dem, ingen hade styrka att hernta föda åt sig sjelf eller sina kamrater, hvarföre de sista raderna innehålla en bön om ett snart slut på detta eländiga tillstånd af gräsliga plågor, hunger och köld. — Då holländska fartyg följande vår anlände till platsen, anträffades deras lik i de tillbommade kojorna. De lades i kistor och begrofvos på vanligt sätt genom att öfver desamma vältra en mängd stora stenar. Tjugo år derefter fann manskapet på ett besökande fartyg, som öppnade kistorna, att de ej undergått minsta förvandling; såväl deras kroppar och anletsdrag som deras kläder befunno sig i alldeles oförän-dradt skick.

Dessa holländska öfvervintringar äro ingalunda de enda, som egt rum på Spetsbergen. Redan i början af 1620-talet försökte Iiyska kompaniet (eller Moscovy Company) i London att kolonisera detta land med lifdömda brottslingar, som fingo löfte om nåd, om de qvarstannade, men då dessa fingo se sitt blifvandc nya fädernesland, föredrogo de att återvända till England och der lida sitt straff. Kort derefter (1629) skedde första försöket till öfvervintring, då 9 qvarlemnade engelska matroser öm-keligen omkommo under strider mot köld, brist och vilda djur, men följande vinter lyckades 8, likaledes engelska, matroser att i Belsound berga sig öfver vintern'. Sedan dess hafva både frivilliga och ofrivilliga, både lyckliga och olyckliga öfvervintringar ej varit sällsynta. En gång (1646 —47) nödgades ej mindre än 42 skeppsbrutna att här taga vinterqvarter. Huruvida efter 1851—52 något dylikt egt rum, är oss obekant; sagdavinter uppehöllo sig i Iiödebay 18 ryssar, af* hvilka doek 12 oinkoinmo och de öfriga anträffades af* ett norskt fartyg i ett ytterst eländigt tillstånd.

Bland alla dessa öfvervintringar finnes en, som mer än alla de andra tillsammantagna blifvit allmänt känd och vunnit berömmelse, om ock ej i sin verkliga, ursprungliga form. På nästan alla bildade språk har spridts en barn berättelse om ”En vinter på Spetsbergen”, hvilken med Robinson Crusoe delat äran af att fylla mången liten pilts fantasi med drömmar om äfventyr och försakelser på obebodda öar i verldshafvet. Den verkliga händelse, som härför ligger till grund och som sedan nästan till oigenkännelighet blifvit utstofferad, är i korthet följande:

År 1743 utsände köpmannen Jeremias Okladmkoff i staden Mesen (guvernementet Arkangel) ett fartyg med 14 mans besättning för att idka hvalfiskfångst vid Spetsbergen. Afsigten var att gå till vestra kusten, men en storm ej blott kastade skeppet till östra Spetsbergen, utan äfven upp bland ismassor, hvaraf det 3 verst från land blef

alldeles inneslutet. Då man hvaije ögonblick kunde vänta, att det skulle krossas, beslöts, att styrmannen, Alexis Himkof, jemte trenne man skulle försöka nå land och uppsöka en stuga, som man trodde sig veta der vara uppförd af ryssar. Efter en lika besvärlig som farlig vandring öfver gungande isstycken lyckades det dem att nå stranden och efter något sökande äfven sagda koja.

Denna befanns vara ganska förfallen, ungefär 36 fot lång, 18 fot hög och lika bred med ett slags förstuga af 12 fots längd. Efter att i densamma hafva tillbragt natten, funno de till sin förskräckelse följande morgon, att stormen sopat hafvet alldeles rent från is och att fartyget var försvunnet; som det sedan aldrig afhördes, är det antagligt, att det slagits totalt i spillror. Deras belägenhet var ej den angenämaste, ty allt, hvad de fört med sig, var ej mer än en bössa, 12 kulor, lika många skott krut, en yxa, en liten kittel, en knif, elddon, omkring 12 marker mjöl, en tobakspung och hvar sin tobakspipa. Och med detta förråd skulle de öfvervintra.

Här var ej tid till overksam klagan. Huset iståndsattes, så godt sig göra lät, och dess springor tillstoppades med mossa. Deras tolf skott förskaffade dem lika många renar, men dermed var ock bössan utan gagn. Längs stränderna företogos vandringar för hopsamlande af drifved, och dervid gjordes ett i deras belägenhet ytterst vigtigt fynd: på några plankor — rester af ett förolyckad t fartyg — anträffades en jemkrok ochett par 5 a 6 tum långa spikar. Efter många fruktlösa försök lyckades det att med en sten till städ och ett par renhorn till tång af jernkroken smida en lansspets, som med renhudsremmar fästes på en af hafvet uppkastad trädgren. Härmed beväpnade, angrepo de en isbjörn, hvilken efter en långvarig och särdeles farlig kamp blef dödad. Detta var för dem ej blott en välkommen tillökning i det knappa matförrådet, utan lemnade dem äfven senor till förfärdigande af en båge; en på stranden funnen, af naturen krökt trädrot tjenade till dennas stomme. Med till-hjelp häraf kunde de sedan under sitt uppehåll på ön nedlägga ej mindre än 250 renar och en mängd räfvar. Som deras kläder voro otillräckliga och snart utslitna, voro dessa djurs skinn särdeles välkomna. En ståltrådsstump tjenstgjorde som nål och rensenor såsom tråd.

För bjömjagt fingo de deremot afsmak till följe af de faror, hvar-ined första isbjörnens nedläggande varit förenadt. Deremot visade sig dessa djur mycket närgångna, så att de till och med trängde sig ända in i stugan. Vare sig, att de blott gjorde detta af nyfikenhet eller funno sig konsternerade af den oväntade synen — nog af, de försökte hvarken att fly eller försvara sig, och sålunda dödades inalles 10 dylika djur. Deras kött betraktades som den största läckerheten och ansågs jemte rått, fruset renkött och varm renblod såsom bästa skyddsmedlet mot skörbjuggen. Deremot funno de aldrig bekräftadt, hvad i en gammal svensk, särdeles rolig ”Historia animalium” (Stockholm 1750) påstås om ”thetta stora, starka och grymma klodjuret, som ej äger särdeles vackert anseende”, att nemligen ”som the mycket vistas i the kalla länder, sä är the ock af naturen mycket kalle, phlegmatiske och med mycken slem upfylde; ther-före är ock theras kött ej särdeles hälsosamt att äta, emedan thet svår-liga smältes i magen, och therjemte fyller bloden med mycken seg och limaktig materia.”

Ej ringa svårigheter hade de att förskaffa sig lysnings-medel. På ön anträffades ett slags lem, hvaraf förfärdigades en lampa, men renfettet sipprade genom densamma. En ny lampa gjordes, brändes i elden och doppades derpå alldeles rödglödande i en deg, som de gjort af det medförda mjölet. Experimentet lyckades och derefter sparades allt mjölet till möjligen kommande behof af nv lampa. Dref, hvarmed förolyckade fartyg varit tätade, eftersöktes med ifver på stränderna, men då förrådet häraf tog slut, blefvo först skjortorna och sedan benkläderna förvandlade till lampvekar. .Genom ihärdighet och arbete lyckades det dem sålunda att hålla den svåraste nöden någorlunda på afstånd, men värre var det att hålla modet uppe. Det ena året efter det andra förgick, somrar och vintrar vexlade, men ännu syntes intet hopp till räddning. Och under de långa vinternätterna* inställde sig tankar på och dessa alstrade längtan efter hemmet, hustru, barn och vänner. Slutligen dukade den ene under och afled under svåra plågor den sista vintem, som de här uppehöllo sig. De qvarlefvande begrofvo honom under dystra tankar på det öde, som väntade dem sjelfva.

Åndtligen slo<* dock helt oförmodadt befrielsens timma. Den 15

o o

Aug. 1749, d. v. s. efter sex års fångenskap*) fingo de sigte på ett fartyg.

. Genast upptände de eldar på kullame samt sprungo på stranden och hviftade med en fana, som de i hast förfärdigade af en på en stång fästad renhud. Lyckligtvis märkte fartyget deras signaler och snart befunno de sig på hemvägen, medförande de vapen och verktyg, med hvilka de förmått så länge uppehålla lifvet. I slutet af September återkomino de lyckligen till Arkangel, der händelsevis Alexis Himkofs hustru befann sig vid hamnen, då fartyget anlände. Igenkännande sin länge såsom död ansedde man, glömde hon i sin glädje allt och ilade fram för att omfamna honom, men störtade dervid i hafvet och kunde endast med yttersta svårighet räddas.

Föga är att tillägga. Som de sä lång tid lefvat under helt andra

förhållanden, hade de ganska svårt att återtaga gamla vanor och framför

allt var det dem omöjligt att, utan att blifva sjuka, förtära bröd eller

spritdrycker, hvilkas bruk de derföre för alltid afsade sig. För öfrigt blefvo de snart vidt omtalade män, så att tvenne af dem, Alexis Himkof och hans brorson Ivan, kallades till Petersburg för att der berätta sina märkliga öden samt förevisa sig sjelfva och sina egendomliga vapen. —

Från de långa utflvgter, som vi nu gjort, återvända vi till Smeerenberg och Sofia. Stridiga intressen började här göra sig gällande, i det att en del önskade företaga en färd till hafs mot vester och norr för djuplodningar och isrekognosceringar, andra deremot, hvilka deri funno obetydlig eller ingen nvtta for sina forskningar, ville qvarstanna på Spetsbergen. Dessa olika intressen förenades dock lätt genom det beslut, som

*) Den ö, på hvilken de vistades, kallade de "Alexeyiewskoi ostrow”. men osäkert är, om dermed bör förstås Stans Foreland eller Halfmoon Island.fattades, att nemligen flertalet af naturforskarne skulle qvarstanna i Kobbebay, under det att Sofia begaf sig till hafs. Denna utflygt var beräknad att räcka 8 dagar, men skulle Sofia ej före denna tids utgång hafva återkommit, skulle de i Kobbebay qvarlemnade dröja till den 23 September och först då återvända till Norge med det väntade kolfartyget, emedan det i sådant fall var antagligt, att Sofia antingen var instängd bland isen eller krossad af densamma.

På grund af detta beslut afgick vårt fartyg d. 23 Augusti på eftermiddagen till Kobbebay, der fullastade båtar landsatte de naturforskare, som här skulle qvardröja, jemte proviant och andra nödvändighets-varor. Och när allt detta var uträttadt, ilade Sofia med full fart ut på sin ”Grönlands-färd”; och härmed upptages berättelsens tråd af en af deltagarne i denna färd.

SÄNGDAGS UNDER EN BÅTFÄRD.

FEMTE KAPITLET.

Sofias första färd längs isgränsen vesterut. — Djuplodningar. — Lifvet ombord. — Försök att nå Sjuöarne och Brandewijnebay. — Liefdebay. — Båtfärd. — Naturen i Liefdebay. — Sofia afhemtar de i Kobbebay qvarvarande.

Det var alltså beramadt, att det ofvan omnämnda sällskapet skulle stanna i Kobbebay for att plundra jord och haf (och for meteoro]ogens skull få vi väl tillägga himmel) på naturhistoriska märkvärdigheter, under det att vi på Sofia skulle företaga en utfärd vesterut med ett besök på Grönland i perspektiv. Kom så först bestyret med de landstigandes utrustning; det var ingen lätt sak att ombesöija, ty de mest olikartade behof skulle fyllas; romaner och sofsäckar, fläsk och kulor och krut, skosmörja och smör stodo om hvarandra på reqvisitionslistorna och delvis också på däcket, tills slutligen det väldiga flyttningslasset stod upptomadt i båten och allt var förberedt för skilsmessan. Afskedshelsningarna voro hjertliga, men sentimentaliteten får på Spetsbergen gema en viss hög-nordisk bismak. De qvarlemnade lyckönskade oss att blifva infrusna och sönderklämda bland isen ute på Atlanten, och vi framhöllo för dem äran att som forskningens ”enfants perdus” få tillbringa en vinter på Spetsbergen med proviant för fyra veckor, gåfvo dem det vänliga rådet att, då de slutligen grepes af isbjömame, alltid vända sig på tvären för att försvåra nedsväljandet och, med ett ord, skänkte dem all den uppmuntran, det stod i vår makt att gifva. Och så skildes vi åt och Sofia vände stäfven mot hafvet. Vi sågo kamraterna sysselsatta

på stranden med anordnandet af sitt blifvande läger, anticiperande några dagars gladt zigenarlif och föga anande de vedermödor, som det ogästvänliga Kobbebay för dem hade i beredskap.

Det var den 23 Augusti på eftermiddagen, som Vår färd tog sin början, oeji denna böljan lofvade godt. Snart sjönk Spetsbergens taggiga kontur under horizonten. En skuta varsnades på afstånd och straxt voro gissningar i gång, att det möjligen kunde vara våra tyska vänner, som redan före sin afresa väckt så stort uppseende och som nu på sin väg tillodödligheten kommit till Kobbebay; vi kiinde ej då ft afgjordt, om det verkligen förhöll sig så, som vi antogo. Andra dagen böljade äfven löftesrikt. Hafvet stod lugnt, af is syntes intet spår, Sofia gjorde god fart och allt gick det vesterut. Spekulationerna på de nöjen, som väntade oss på Grönland, blefvo allt lifligare. Grönland vid 80:de breddgraden bör dock ej som de af oss hittills besökta delarne af Spetsbergen vara ett utnött thema. Kanske träffa vi der ändtligen en natur, hvars jungfrulighet än ej blifvit kränkt, ett land, der ännu ingen gått med paraply och galo-scher? Kanske hinnes der bjömidealet? Kanske till och med, tilläde de för sällskapslif svärmande, fä vi der träffa grönländare och ur fylda tran-bägare dricka damernas skål? I dessa förhoppningar invaggade vi oss och repeterade på däcket ett och annat festtal, men:

There is many a slip Between the cup and the lip.

Redan vid middagstiden började ett ominöst hvitglänsande föremål

uppdyka vid horizonten. ”Is förut!” varskoddes. Antagligtvis, menade

de sanguiniske, ett löst stycke, en vilsekommen vandrare, en fullkomligt

omotiverad uppenbarelse; säkert, sade pessimisterna, en förpost till den

här, som snart skall spärra vår väg. De senare fingo rätt. Snart visade

sig täta trupper af större och mindre isblock, som slutligen förenade sig

till en sammanhängande kontinent. Må man ursäkta mig, om jag for att

upplysa situationen lånar några verser ur ”Grönlands-farden, fragmentariskt

epos från 80:de breddgraden”:

Men snart blef annat af. Se, hur de blänka I vester, dessa hvita fält och berg!

Se dessa block, som sig i vågen sänka Med bred, kristallklar fot! Se denna färg,

Som i en tafla ögat skulle kräuka.

An blå som laxur och än grön som erg!

.Ja, grann är isen, men i sitt bemötande Den dock har något ytterst kalli och »totande.

Der 6tår ett björnspår, der ses något glimma:

En ismas är det, hvitare än snön.

Der akterut ett tjog havhestar stimma Omkring en späckbit, äcklig glupskhets lön;

Der ses en flock små rotges muntert simma —

Se! nu dök hela skaran ner i sjön.

Der l>orta syns bland is och böljor vräkande *

En hjord af grönlands-skälar muntert lekande.

Det var, som sagdt, omöjligt att komma vidare; här var sjön slut. Det syntes klart, att vi ej kunde komma till Grönland annat än på envida lägre breddgrad, än beräknad t var, och en så sydlig färd låg alldeles utom expeditionens plan. Vi hade hunnit ungefår till Greenwich’s longi-tud, då vi d. 25 ändrade kurs och styrde mot nordost. Under de följande dagame gingo vi nu under otaliga bugter och krokar längs efter kanten af drifisen för att utforska dess sträckning och läge samt söka någon möjlighet att framtränga mot norden. En sådan färd är

egendomlig nog. Fartyget följer iskanten med rent vatten på ena sidan och på den andra den hvita barrikaden med sina fält eller, längre i bakgrunden, till torn och pyramider uppstaplade massor. * Ibland framgår man som i en kanal, genomskärande ett snötäckt slättland; ett land, der dock tyvärr första vindstöt medför jordbäfning.

En öppning i isen visar sig; här gäller det att fresta, om vägen möjligen kan vara fri. Sofia tränger fram mellan de mötande ismassorna och kommer kanske, om lyckan är god, in på en öppen milsvid vattenrymd. Man går på, med förhoppning att möjligen nu vara på rätta vägen att vinna det af så många eftertraktade polarpriset, tills det slutligen be-finnes, att man kommit in i en fullkomlig, på alla sidor kringstängd isbassäng. På alla håll sökes en öppning, en genomfart, och på alla håll uttalar isen sitt kalla ”non possumus”. I Scoresbys tunna*) på förtoppen sitter en utkik — stundom sjelfva kapten — och spejar, om ej på något håll ”isblinken” (det ljusa sken, som synes vid horizonten öfverallt, der isen sträcker sig fram) lemnar rum för den mörkgrå ”vattenskyn”, som står öfver öppet haf, men äfven från denna höga ståndpunkt upptäckes ingen möjlighet till vidare framförd. Slutligen återstår intet annat än att återvända ut i öppna sjön samma väg man kommit, och vid ankomsten till bassängens mynning har kanske den trånga kanal, som mellan de i oupphörlig rörelse varande ismassorna ledde derin, blifvit än mera sammanträngd, och Sofia måste bokstafligen klämma sig igenom, lemnande alla ombord i den öfvertygelsen, att dylika passager lämpa sig bättre för ålar än för jernfartyg. Sminket på Sofias kind, en del af den lysande röda färgen vid vattengången, lemnas som ett minne på isblockens skrofliga sidor, för att med dem föras till sydligare tpakter och kanske gifva anledning till någon vacker theori om oljefärgs uppträdande på isen i de högre breddgraderna.

*) Vid segling bland is, då utkiken för att bättre kunna öfverblicka isens läge eller upptäcka tillfällen till fångst måste vara till väders, tar han för att vara någorlunda skyddad mot köld oeh blåst sin plats i en på förtoppen fästad tunna, som fått ofvan anförda namn.

Sv. Polar expedit. 4868. 8Det vore gagnlöst att här angifva Sofias alla vexlande kurser bland isen; den vidfogade kartan ger bättre än en beskrifning kännedom om vår fård. Vare det nog sagdt, att den vestligaste punkt vi nådde var 1° 15' ostlig longitud och den nordligaste (denna gång) 81° 9'. Vädret var under färden i allmänhet godt, men ej ofta klart; då solen någon gång visade sig och strålade öfver ismassorna, var det ett öfver all beskrifning praktfullt skådespel. Temperaturen höll sig omkring —1° a —6°; ibland täcktes vattnet af en tunn nybildad isskålla och riggen smyckade sig med fransar af* rimfrost. Af synnerligt intresse voro iakttagelserna af vattnets temperatur; denna vexlade, allt efter som vi kommo i eller ur Golfströmmens förgreningar, mellan +4° och —1,4° och öfvergången var ofta ganska plötslig.

Om nu beskrifningen af sjelfva färden erbjuder föga omvexling, torde dock en liten skildring af våra sysselsättningar ombord ej sakna intresse. Och i första rummet måste vi omtala djuplodningarna, hvilka i allmänhet verkstäldes två gånger om dagen på djup vexlande mellan 390 och 2200 famnar. Härvid tillgick så, att fartyget med isankare förtöjdes vid något större isfält och någon af de ombord befintliga redan beskrifna apparaterna (Bulldogs eller Brookc’s), stundom med en vidfästad bathy-meter *), nedsänktes. Sedan lina efter lina lupit ut öfver relingen, och den minskade frestningen slutligen visade, att apparaten hunnit bottnen och der i det dunkla djupet bland undrande krustaceer och sjöstjemor gripit sitt tag, började upphalningen, om hvilken ledsamma förrättning fartygets maskin drog försorg. Den dyrbara produkt, som af apparaten bragts i ljuset och som för profana ögon i betänklig grad liknade vanlig gytja, utskrapades omsorgsfullt och öfverlemnades i zoologernas händer. Sedan den blifvit under vatten skakad i ett såll, framträdde ur det leriga höljet den ena underligt danade djurformen efter den andra. Till och med de oinvigde blefvo mer och mer intresserade af den verld af krypande och simmande varelser, som rörde sig i glasbaljorna. Det rikaste djurlifvet eller åtminstone de flesta nva formerna (krustaceer o. a.) anträffades på 900 famnars djup, men äfven pä de största djupen saknades ej en ganska rik djurverld.

*) Bathymetern är ett instrument, afsedt att angifva det djup, som hunnits. Den mäter egentligen det tryck, som den ofvanför befintliga vattenpelaren utöfvar och som naturligtvis är proportionelt mot djupet.Under det fartyget, med maskinen på nämnde sätt direkt arbetande i vetenskapens tjenst, låg vid iskanten, gjorde vi ofta promenader

på ett håll, dit man i allmänhet vid sjöfärder ej gema begifver sig, nemligen utombords, och sämré promenadplats kan man hafva, än ett omätligt solgnistrande isfält, simmande i Atlanten. Man gick framåt med isblinken framför sig och på andra sidan det öppna hafvet med sin mörka himmel, och sedan man gått kanske en engelsk mil utan att se någon gräns eller någon förändring på den förrädiska mark, man trampade, återvände man och såg med verklig hemkänsla röken uppstiga från Sofias skorsten och henne sjelf med menniskolif och. menniskotrefnad i sitt sköte midt i denna ödsliga, liflösa storhet. Sjelfva fartyget blef i denna omgifning en lef-vande varelse; det var den gamla sagan om Tummeliten bland jättame.

Att tala om liflösheten är kanske vid närmare besinnande något oegentligt, då tvärtom lifvet och döden räcka hvarandra helt broderligt sin hand på och bland polarhafvets isar. Man har till och med iakttagit, att den rikaste djurverlden anträffas just i isens omedelbara grannskap. Om lifvet på hafsbottnen hafva vi redan talat; i vattnet summo allehanda små varelser (mest Pteropoder) med granna färger och vinglika, svajande rörelseorganer; måfiga af Spetsbergsfoglarne tycktes här vara fullkomligt hemmastadda och den urgamla driften med de alltid villiga havhestarnc, att låta dem sluka på snören fastade späckbitar, kunde när som helst upp' repas; de lifliga Grönlands-skälame och deras mera stadgade samslägtingar' hedrade oss också ofta med besök.

Ombord hade vi det, som Tobiesen säger, ”nok saa kosligt”. Nu, sedan vi kommit riktigt i ordning och allt fätt sin bestämda plats, erbjöd Sofias salong ett verkligen trefligt utseende. Bordet i midten, täckt med sitt gröna öfverdrag. den alltid (utom då han rökte in) högst populära kaminen, bössorna i taket, orgeln i bakgrunden, de väl försedda bokhyllorna, de på sidoskotten hängande taflorna med betänkliga påminnelser om isberg, skeppsbrott och sjönöd (de voro troligen ämnade att spela samma rol. som skelettet vid Egvptiernes måltider, men lyckades aldrig i minsta mån jemka ned munterheten vid våra måltider) — allt detta är detaljer, som för läsaren kanske synas betydelselösa, men som hos del-tagame säkert skola väcka månget angenämt minne. Vid inträdet i hytterna hade man tillfälle att iakttaga, huru olika smaken är. Der i ena hytten ett fruntimmersporträtt var uppsatt, stod i en annan en snusburk. Många föredrogo att hafva stöflame placerade närmast taket, antagligen iafsigt att vid inträffande sjögång få en påminnelse om de stundande vedermödorna genom dessa svarta budbärares nedfallande i sängen. Naturforskame voro i allmänhet i hytterna ordnade efter omfånget. I de bredaste hytterna förut hade den solida ”eloquentia corporis” sitt hem; akter öfver aftog samtidigt naturforskarnes och hytternas bredd. De senare, med röda schaggsoffor och stoppade väggar, bokhyllor m. m., voro helt prydliga. Här tog man emot besök af kamraterna och hit drog man sig tillbaka efter slutad aftonmåltid, sköt kanske gardinen för fönstret for att utestänga den värmelösa midnattssolen, läste Irvings Alhambra eller något annat riktigt sydländskt och drömde om vinberg och orangelunder. — Dagen förflöt under de omtalade sysselsätt ningarne. Måltiderna voro välkomna afbrott; att middagstoilctten ej alltid kunde vara. i örlogsmanna-stil, är naturligt. Rökning var tillåten endast på däck; i Scoresby s tunna var ingen dålig rökplats; man kunde der se foglame sjelfva i fogel-per-spektiv. Aftnarne tillbragtes under diskussioner; stundom framkom, sedan qvällame börjat blifva mörka, schack- eller brädspelet, men kort funnos ej ombord.

Sedan vi ett par dygn på ofvanbeskrifna sätt kryssat längs iskanten och derunder sträfvat i nordostlig riktning, fingo vi d. 27:de i sigte de norr om Spetsbergen belägna Sjuöarae, men dessa voro fullkomligt om-gifna af is och för tillfället ouppnåeliga. Kursen sattes derföre på Brandewijnebay, men snart möttes äfven på detta håll simmande ismassor. Här och der lågo på de hvita blocken svarta föremål. Det var skälar, större och smärre, som vid fartygets annalkande med smidiga, ljudlösa rörelser gledo ned i hafvet. Der skälar i större mängd finnas, kan man äfven vänta att träffa fångstbåtar. Ett par skutor hade äfven uppsökt denna jagtmark, och vi sågo deras båtar, med harpuneraren stående upprätt i fören för att speja efter byte, kryssa bland ismassorna. Snart fingo vi besök ombord. Hyggliga, intelligenta män voro dd, till större delen kvasner, som alls icke eller ganska ofullkomligt talade norska; härvid, som vid åtskilliga andra tillfällen, kom det väl till pass, att två af våra kamrater voro förtrogna med finska språket. Medan dessa fångstmän be-funno sig på Sofias däck, uppstack en skäl sitt svarta hiifvud i det öppna vattnet vid sidan. I ett ögonblick voro fångstmännen i sin båt, och här fingo vi nu tillfälle att beundra ett vackert skott. Medan båten, vaggande i vågsqvalpet, svängde ut från fartyget och således befann sig i en dubbel rörelse, höjde den i fören stående harpuneraren sin studsare ochsände kulan genom skälens hufvud.

Ögonblicket efter var båten framme, harpunen stöttes i det sjunkande .djuret, som nu med tillhjelp af is-hac-korna drogs upp på ett isstycke och der inom några ögonblick beröfvades hud och späck. Fångstbåten aflägsnade sig och på isen qvarlåg en oformlig, blodig massa till spis för de från alla håll tillskyndande foglama.

Då vi närmade oss till Brandevijnebay, befans, att äfven denna vik var uppfyld med packad drifis, som sträckte sig flera mil ut till hafs. Detta förhållande är synnerligen anmärkningsvärdt; det kan tjena till bevis, att 1868 var ett dåligt is-år, då 1861 viken var isfri redan i midten af Augusti. Vi måste alltså uppsöka en ani^an hamn, och den 28:de ankrade Sofia i Liefdebay. Det tycktes vara skrifvet i stjernorna, att vi på Spetsbergens ”ensliga” öar aldrig skulle få komma till en plats, der vi ej funno menniskor fbre oss installerade, och ganska riktigt låg äfven i Liefdebay en af de oundvikliga fångstskutorna. Ingen möjlighet att tänka på något i Kobinson Crusoes stil!

Liefdebay är en herrlig vik, och uppehållet härstädes bildar en af glanspunkterna i vårt Spetsbergslif. För oss, — som af kamraterna kallades Grönlandsfarare, förmodligen af det skäl, att vi aldrig varit på Grönland — och som nu sett oss mätta på is och vågor, låg det något obeskrifligt fredligt och idylliskt i anblicken af det lugna vattnet, de isfria, om ej grönskande, åtminstone brungröna slätterna, de a£ lättvingade bebvggare svärmande tärnholmame. På Sofias däck går det lifligt till. Zoologerna syssla med draggbåtarnes skördar, ”vederbörande” promenera på halfdäcket diskuterande planer för kommande färder, en kamrat, för tillfället sysslolös, skjuter med revolver och en annan, lika lyckligt lottad, ser på. Xu får man från en på fördäck samlad grupp af manskapet hörn en liten concert af allt annat än harmoniska, men så mycket mera ut-hållande hvisslingar och, märkvärdigt nog, böija äfven de på akterdäck befintlige att under ifrigt stirrande öfver relingen gifva sina bidrag till denna enkla musik. Det är den af ålder brukade metoden att söka locka en skäl, som visat sig på afstånd, inom håll. Snart dyker det svarta hufvudet upp, ett skott knallar, skälen dyker och har i de flesta fall den tillfredsställelsen att kunna glädja sig åt smällen och räkna sin njutning af hvisselconcerten som ren behållning, ty ”att till Korinthus hinna etc.” Bommame äro vid denna ändamålslösa skjutning de bästa resultaten, ty en dödad skäl skulle, då båt och harpun ej finnas till hands, sjunka och gå förlorad.Det är gifvet, att man ej nöjer sig med att på afstånd beundra Liefdebays herrligheter; enhvar längtar att gå i land. Må det tillåtas mig att, äfven med fara af åtskilliga omsägningar, skildra en liten exkursion öfver det lågbackiga slättlandet vid Sofias ankarplats.

Man lemnar fartyget och ror mot stranden. En ejdcrhona ger sim-lektioner åt sin talrika barnskara. I luften ser man en tjufjo under skrik och oväsen lugga några olyckliga måsar. Då man närmar sig stranden och lutar sig öfver relingen, medan båten glider fram öfver vattnet, ser man sig sväfva fram öfver väldiga bruna algskogar, i hvilka de otaliga skarorna af krustaceer och blptdjur föra det eviga kriget med hvarandra. Det kryper och hvimlar som i ett öfverfvldt aqvarium. Man landar på den af vattnet tidtals betäckta delen af stranden (fjzeren), der bland ste-name några fjäreplyttar löpa, ifrigt sökande sin föda. Vid sjelfva gränsen för böljornas område ligger en vall, till hvars bildande de mest olikartade föremål fiUt bidraga: uppvräkta tångmassor, drilvedens stammar och grenar, bräder och spant af förolyckade båtar, tunnstäfver, stora ihåliga glaskulor, -som förts hit från Norge, der sådana begagnas som nätflöten, m. m. Sedan man väl kommit förbi detta ishafsvågomas museum, ser man framför sig den vidsträckta heden med sina kullar och dalsänkningar. Går man fram öfver slätten, finner man, att denna här och der afbrytes af djupa raviner, bildade af bäckar, som, under snösmältningen uppsvälda till forsande elfvar, skurit sig djupt ned i marken. Vegetationen är jemfö-relsevis rik, och man helsar här åter med glädje de vackra Saxifraga-arter, hvilka man i Isfjorden lärt sig känna. Det måtte vara sjelfva fattigdomen i blomsterverIden, som gör. att man i den höga norden med så stort intresse fäster sig vid de blommande växterna. I tropikerna, der ögat hjelplöst skådar omkring på det oredliga virrvarret af former och individer, förlora sig enskildheterna; häruppe likasom i fjälltrakterna träder hvaije enskild växt fram med en individualitet, som har något i hög grad tilldragande, och äro vännerna lätt räknade, blifva de i samma mån kärare.

Under dessa blomsterfunderingar hafva vi emellertid hunnit ett godt stycke fram på slätten. I en dalsänkning synes en oräknelig skara grå föremål röra sig om hvarandra. Det är en flock gäss, som går på bete och som nu sammanskockat sig till höstflyttningen. På en kulle står ett väldigt, 5 k 6 alnar högt kors, hvars armar äro fullristade med ryska bokstäfver; på marken vid dess fot ligga bland en mängd djurbenaf alla slag äfven några menniskoskallar. Det föll mig in att ordna dessa lemningar, menniskan i midten, omgifven af sina underlvdande,

som nu af förgängelsen gjorts till hennes jemnlikar. En kommande forskare skall kanske i denna gruppering af skallar tillhörande sju arter djur (hvalross, två arter skälar, björn, ren, räf och — menniska) finna något att undra öfver *).

Vandringen öfver den milsvida heden fortsättes. Jag hade till sär-skildt ändamål att anskaffa färskt villebråd och hade nu gått i timtal utan att fä tillfälle att skjuta ett skott. Det blef nödvändigt att anträda den långa vandringen tillbaka till fartyget, och jag tog just med kikaren en sista öfverblick öfver slätten, då på ej särdeles långt afstånd upptäcktes en hjord af betande renar, bland hvilka ett gammalt djur, utmärkt genom sin storlek och sin ljusa färg, isynnerhet ådrog sig uppmärksamheten. Jag böljade nu med skydd af en liten kulle försigtigt närma mig. Då jag ansåg mig hafva hunnit tillräckligt långt fram och nu varsamt höjde huf-vudet för att rekognoscera, befans till min stora förvåning, att hela hjorden hade försvunnit. Saken har sin enkla förklaring; de djupa ravinerna och däldema, rVmliga nog att upptaga mera än en renhjord, äro omöjliga att upptäcka, om man ej står alldeles vid deras rand; på afstånd synes slätten obruten. Jag fick ej lång tid att undra; framför mig hördes ett rasslande ljud, ett par hornspetsar visade sig öfver krönet af en liten backe, hela hjorden kom tågande rakt emot mig, och jag fick knappt tid att kasta mig framstupa på marken, som ej lemnade ringaste skydd. Den gamle renen med den ljusa pelsen stannade med den breda sidan vänd mot mig, och vädrade åt alla håll. Skottet small, jag hörde det egendomliga ljudet af kulans anslag, djupet vacklade ett par steg och föll fungt på sidan. De andra renarne sprungo nu fram på ömse sidor om mig och en af dem, en nästan fullvuxen kalf, stod till och med en god stund och betraktade mig på helt nära håll; men jag, som ännu hyste den sanguiniska förhoppningen att kunna bära hem mitt byte, borde

*) Dylika benlemningar anträffas ofta vid de pa Spetsbergs-vikarnes stränder talrikt befintliga ryss-stugorna och blandade med dem finner man sönderslagna verktyg, bitar af klädespersedlar med flera dylika föremål liggande om hvarandra, så som de blifvit utkastade genom dörren; man bringas att tänka på en kjökken-mödding (som bekant namnet pa de afskrädeshögar efter stenålderns folk, som man funnit i Danmark) i smått. Ryss-stugan, på de ställen, der den ännu ej alldeles sammanstörtat, är en bostad af enklaste art: fyra af stockar hoptimrade väggar med en dörröppning och en fönsterglugg, ett jordtäckt platt tak, invändigt ett rum af några qvadratalnars vidd. några stenar till eldstad och ett lergolf: det kan ej kallas öfverflöd af beqvämligheter, helst om det gäller att med dessa hjelpmedel kämpa mot en jKjlarvinter.ej tänka på att öka bördan och gjorde således ej försök att taga hans lif. Då allt åter blifvit tyst, gick jag fram till det skjutna djuret; det visade ej tecken till lif, kulan hade träffat i bogen och gått ut på andra sidan *). Der stod jag nu på den ödsliga heden, mer än en mil afliigsen från fartyget, med det vackra bytet liggande framför mig. Att bringa detta till stranden, det var nu svårigheten. Först kom det obehagliga göromålet att uttaga innanmätet; sker detta ej genast, får, såsom är väl bekant på Spetsbergen, köttet en högst obehaglig smak. Derefter vidtog jagtens komiska slutepisod. Jag gjorde det ena fruktlösa försöket efter det andra att med tillhjelp af mitt bälte och några bandstumpar fä det tunga, feta djuret ordentligt fastbundet på axlame, men, huru det gick, kom alltid, så snart vandringen började, hufvudmassan att hafva sitt läge i grannskapet af mina knäveck. Följden kan man tänka sig. Några steg, en knuff, och djur och jägare ligga fredligt bredvid eller oftare på hvarandra i backen. Huru ofta denna manöver, ej synnerligen gynnsam för en hastig framkomst, upprepades, kan jag ej säga. Nog af, jag måste upp-gifva försöket och qvarlemna min ren, tills handräckning kunde erhållas. För att emellertid gärdet ej skulle alldeles lemnas öppet for foglars och xäfvars roflystnad, gälde det att tillrusta något slags skyddande skrämbild. Men härtill kunna ej användas hvarken småsten eller fjällväxternas låga tufvor, och andra föremål finnas, ej på en Spetsbergshed. Efter mycket letande upptäckte jag slutligen skeletten af två rentjurar med de allra präktigaste hom; de lågo vända mot hvarandra och intet ben saknades; det var möjligen finalen af ett drama med svartsjuka och blodig strid till innehåll **). En af dessa hornkronor med vidfästad näsduk fick nu tjena till fogcl- och räfsl^rämma, och sedan allt detta blifvit väl beståldt, anträddes hemvandringen.

Törhända har skildringen af detta jagtäfventyr blifvit för vidlyftig; men hvad skall man göra? Då vi, tyvärr, ej kunna uppvakta med bjöm-historier, grundade pä egen erfarenhet, måste vi hålla oss till de from-sinta rename; då ljusen tryta, komma dankarne till heders.

Den 29:de beslöts, att Sofia skulle afgå till Kobbebay for att af-hemta de derstädes qvarlemnade kamraterna, medan ett båtparti, be-

*) Med stöd af Spetsbergs-c*rfarenheten kunna vi ej underlåta att uttala ett erkännande af den förträffliga upjwatsen ”Om jagtstudsaren och rundkulan” i Jägareförbundets nya Tidskrift för 1868. De grundsatser, som deri uttalas om kulskjutningen, äro säkert värda den största uppmärksamhet.

**) Det har händt att två kämpande renar fatt sina horn så sammanflätade, att de ej kunnat lösgöra sig, utan svultit ihjel panna mot panna.stående af Nordenskiöld, Malmgren, Nyström och tre af‘ manskapet qvarlemnades i Liefdebay, for att undersöka denna vik, som ännu ej blifvit besökt af vetenskapsmän och hvars geografi och öfriga naturförhållanden således erbjöde ett nytt fält för forskningen. Det fordras ingen ringa omsorg att väl utrusta ett båtparti; försummelsen att medtaga en eller annan i och för sig obetydlig sak kan bestraffas genom dagar af otrefnad och umbäranden. Man får ej glömma saltet, annars blir middagen dålig; ej elddonet eller båt-yxan, annars blir middagen alldeles inställd; ej knallhattarne, annars kan det gå som vid ett tillfälle under 1861 års expedition, då en af naturforskame jemte harpuneraren Uusimaa begifvit sig på jagt och i brist af knallhattar jagten måste be-drifvas så, att Uusimaa, såsom den i skjutkonsten mera underkunnige, riktade bössan, medan naturforskaren brände af skottet — med cigarren. Med ett ord, man måste tänka på alla möjligen uppstående kraf, annars får man stå sitt kast.* Slutligen var allt i ordning och vi lade ut från Sofia, som straxt derefter ångade ut ur Liefdebay på sin fård till Kobbebay, lemnande oss, med utsigten på några dagars friskt naturlif i en af Spetsbergens vackraste nejder, åt vårt ingalunda beklagansvärda öde.

Vi rodde nu första dagen längs efter låglandet på fjordens norra strand och befunno oss, då lägret slogs för natten, temligen nära det ställe, der den föregående qväll skjutne renen blifvit qvarlemnad. Som nu efter skedd inventering åtskilliga välgrundade tvifvelsmål uppstått rörande proviantens tillräcklighet och här ett godt tillfälle fans att förstärka förrådet, beslöts, att villebrådet skulle afhemtas, och för detta ändamål afsändes jägaren, som här åter måste tillåta sig att tala i första person, jemte tillräcklig bärarehjelp till jagtplatsen. Jag hade inpräglat i mitt minne, att djuret låg vid kanten af en liten sjö, men — en Spets-bergs-hed är vidsträckt och små sjöar funnos öfverallt; summan af saken var, att jag först fram mot morgonen efter många timmars vandring lyckades återfinna min ren. Då jag nalkades, sågs en liten hvit figur med klippande öron och nyfiket forskande blick sitta bredvid det döda djuret. Det var en fjällräf, som infunnit sig för att taga vårt byte i besittning och nu, vikande för öfvennakten, smög sig undan mellan stenarne. Karlame styckade och bortburo renen, men qvarlemnade hufvudet såsom lockbete för räfven. Jag utvalde ett passande gömställe bakom en stor sten och afvaktade hans återkomst. Det blef tyst på heden och jag började finna väntan något lang. Snart begynte dock måsarne samlas kringåteln och jag stod just i begrepp att skjuta en af dem, hvars spräckliga ungdrägt möjligen kunde intressera zoologerna, då hastigt alla foglarne togo till flykten och fbrsvunno. Jag anade, att orsaken var räfvens ankomst, och spände hela min uppmärksamhet, men hörde ej ett ljud. Plötsligt, som uppkommen ur jorden, stod räfvcn framfor mig; de ludna tassame förrådde ej med ett ljud hans steg. Tvst som en ande, snabb, med krökt rvgg och lätta, nästan mårdliknande rörelser, hoppade han bland stenarne, sökande efter sitt bortförda byte. Efter en stund var han åter försvunnen bakom några' större klippblock; men i nästa ögonblick stod han några steg ifrån mig vid det blodiga renhufvudet. ”Det for-staar sig”, för att åter tala med Tobicscn, ”han fik sin beskikkede Dol"; skinnet behöfdes för samlingarna. Det lilla vackra djuret nedbärs till båten, hängande i grenarnc af det ståtliga renhorn, som ej förmått skrämma honom från det farliga grannskapet.

Följande dagen rodde vi tvärs öfver viken till Middelhook (Cap l\oos), den udde, som utskjuter mellan Liefdebay och Woodbay*), derunder bestämmande läget och formen af några nära vår kurs liggande öar. En sådan rodd tillgår ej pä det sättet, att den högre rangklassen sitter på ett slupkläde i båtens akter och derifrån tager en välvillig, men passiv öfverblick af de arbetande ledamöternas ansträngningar. Båtfärderna, likasom till en del Spetsbergs-lifvet i sin helhet, står, som frasen lyder, ”på en bred demokratisk bas”. Och i afseende på rodden för hvar och en i sin tur lägga hand vid verket. Rodcfblåsor, god matlust och lugn sömn voro för oss följderna af denna förträffliga anordning. Vid den nämnda udden, hvars läge genom observationer noggrant bestämdes, togs vårt andra nattläger. Här gjordes en upptäckt, hvars historia förtjenar att omtalas såsom en variation — si magna

licet coinponere parvis — på anekdoten om Xewton och äpplet.

Det finnes på Spetsbergen en geologisk bildning, kallad Rödebav-skiffern eller Heklahook-formationen, hvilken länge utgjort ett kors och en plåga för de vetenskapsmän, som bland annat hafva till uppgift att bestämma stenars ålder. Det giilde att afgöra, till hvilken geologisk period nämnde skifferart borde hänföras eller, med andra ord, att i densamma finna några karakteristiska forsteningar, och som denna fråga

) En blick på kartan visar, huru ofta det märkliga förhållandet med Spetsberg»-vikarne upprepar sig. att de förgrena sig i twä divergerande bottenvikar, skilda genom en udde, som vanligen fatt namnet Middelhook.tycktes vam af en viss vigt for vetenskapen, hade geologerna, hvarhelst den ifrågavarande bildningen anträffades, med berömvärdt nit egnat sina krafter åt att sönderboka sten och sina ögon ät att leta efter nägon den ringaste bit af en snäcka eller någon annan af de bokstäfver, med hvilka geologiens historia är skrifven. En al vetenskapens högste målsmän lär till och med i ett bref hafva förklarat, att ett dylikt petrefakt vore ett bestämdt desideratum och således på ett eller annat sätt måste uppletas. Det var förgäfves; skiffern var omedgörlig, den lät sig krossas i små smulor utan att yppa hemligheten af sin härkomst. Detta nu såsom inledning. 1 lägret på Middelhook sutto, sedan dagens värf blifvit slutade, två af kamraterna pd den af småsten bildade strandvallen, i lugn belåtenhet rökande sin aftonpipa. Spetsbergsluften föryngrar; efter en stund voro de båda inbegripna i den helsosamma och roande sysselsättningen att — kasta smörgås. Den ene hade upptagit en liten flat sten, just en sådan, som älskare af ofvannämnda vackra konst utvälja, och stod i begrepp att kasta densamma utefter den lugna vattenytan, då hans skarpa öga fastes på den lilla stenen med ett intresse, som om han hittat ett guldstycke. Och ett guldstycke var det också på sätt och vis. Stenen var ett stycke skiffer tillhörande Heklahook-formationen, och på dess släta yta aftecknade sig tydligt och vackert formerna af ett snäckskal. Nu böljades ett letande bland småstenarne; på somliga funnos snäckor, på andra fiskfjäll m. m.; det var ett helt arkiv, som låg på stranden. Xvckeln till gåtan var funnen, den geologiska bildningens ålder bestämd (den tillhör devoniska perioden), geologerna sjelfva belåtna och ett ytterligare resultat lagdt till expeditionens behållning. Sic itur ad astra — på Spetsbergen.

I lägret på Middelhook qvardröjde vi öfver natten och en del af följande förmiddag. En renko, åtföljd af en större och en mindre kalf. kom i sigte och två af dessa djur skötos. Vårt kött-förråd, som låg upp-lagdt pä stranden, måtte hafva förefallit lockande för andra än oss, ty en stund före vår affard kom en svart räf från kullame ned till stranden och styrde med god fart kursen mkt på vårt läger, utan att låta afskräcka sig af den flammande stockelden eller närvaron af menniskor. De skjutna rename voro hans mål, allt annat af ingen betydelse. Denna ensidiga uppfattning bragte honom om lifvet, och vi hade nu en hvit och en svart räf (de döptes till Ormudz och Ahriman) till prydnad för båtens förstäf.Sceneriet i Liefdebay liknar det i Isfjordens vackraste trakter. Det är samma landskapstyp; närmast stranden ett stundom något backigt, mer och mindre vegetationsrikt lågland, som här och der i form af dalar inskjuter mellan bergen. 'Detta lågland begränsas af en bergsbrant, hvars krön Synes delad t i toppar af om vexlande daning, mellan hvilka här och der snö- och ismassor framsticka. Glacierer, som nå ända ned till hafvet, saknas fullkomligt på långa sträckor af stranden. Bergen utgöras i allmänhet af röda, gröna och mörkblå skifferarter tillhörande Heklahook-formationen. Ett landskap sådant som detta, med snön och isen alldeles trängda i bakgrunden, speglande sig i fjordens lugna vatten, vederlägger ju alla de gängse föreställningarna om Spetsbergen och polartrakterna, allra helst om åskådaren, som fallet var med oss, gynnas af herrligt, sol-varmt väder och således kan till fullo njuta af ännu ett behag, den friska, egendomligt klara och genomskinliga luften. Men tyvärr är all denna herrlighet ej mångenstädes att återfinna. Scenen vexlar och Charles Fore land eller trakterna kring Amsterdam Eiland m. fl. bjuda på en helt annan anrättning. De ishölj da bergen eller de blå- och grönglänsande glacierema gå väl an; de äro åtminstone storartade i all sin afskräckande prakt; men' lågländerna, de milsvida strandslättcrna, betäckta af kantiga småstenar, bland hvilka möjligen här och der en gråsvart laf framsticker, de äro sannerligen dysterhetens stamgods. Här är icke förhärjning och död, icke en vulkantrakts vilda förstörelse, utan tung, mjeltsjuk ödslighet. Öfver landskapet hänger en låg, grå, töckenhöljd himmel och Ishafvets genomträngande il sveper med snöyra kring slätten och de enda föremål, vid hvilka blicken stannar, är en rad af grafvar med kistorna stående till hälften ofvan jord och här och der kringspridda namnbräden, skallar och ben.

Den 31 rodde vi från Middelhook förbi mynningen af Woodbay och rastade en stund på den motliggande östra stranden. På låglandet här iakttogs en företeelse, liknande den på sidan 30 från Beeren Eiland omtalade. Marken, som hade utseende att vara bildad af torkad dy eller lös mull, var på några ställen, bland annat på sluttningen af en låg backe, genom grunda fåror indelad i regelbundna sexkantiga figurer af ungefär en fots sida. Här fanns äfven en stor lagun betäckt af foglar; bland dem kryckjen i sin vackra ungdrägt med svart halsband och svartbrämad stjert. Sedan vi lemnat detta ställe, fbljde vi Liefdebays östra strand och upp-slogo mot qvällen vårt läger i en liten, väl skyddad bugt, i hvars in-nersta hörn rök syntes uppstiga från ett annat läger, troligen ett sällskap renjägare från någon i Liefdebay liggande fångstskuta. På detta ställe qvardröjde vi till följande middag, for att hvila ut efter våra roddfärder, och här kan alltså vara ett lämpligt tillfälle att bcskrifva ett dylikt båtläger.

Må läsaren således tänka sig en lugn vik, omgifven af berg, men med en bred fjäre eller sandstrand. På denna strand står nu den hvita båten uppdragen, vederbörligen understöttad och öfvertäckt af det tak-formiga båttältet, i hvars lucka kanske ett välbekant ansigte framtittar. Kring båten stå spridda alla lägrets olikartade tillbehör. De skjutna re-name och de båda räfvame ligga fredligt bredvid hvarandra. En bössa står lutad mot en knippa präktiga renhorn, som hittats under jagtfärderna och hvilkas taggiga grenar under färden stundom kommit förargelse åstad genom att åstadkomma diverse skrubbsår på smalben och andra ömtåliga kroppsdelar. En kött-tina, preservburkar, lådor med vetenskapliga instru-menter, stöflar och klädesplagg m. m. hafva äfven lemnat båten och om hvarandra tagit plats på stranden. I en för tillfället af stenar bildad härd flammar en munter eld och tillred el serna för middagen äro i full gång; och efter vi nu engång kommit in på detta kapitel, kunna vi nämna, att i kokkonsten gjordes underliga rön. En af oss (han hade redan på Beeren Eiland debuterat som vicc-mamma och lärt sig inse, huru svårt det är att nöjaktigt besvara en tillförordnad kocks alltför mycket i enskildhet gående frågor rörande matens tillredning) hade förvärfvat sig en viss skicklighet i konsten att laga kotletter. Sporrad af ärelystnad och glömmande, huru nära det är från Capitolium till Tarpejiska klippan, hade han nu beslutit att höja sig från stekningen till kokningen och utlofvat renbuljong och åtskilligt annat godt. Liebigs vetenskapliga grundsatser om köttkokning äfvensom hela den ryktbara buljongspolemiken hade han sam-vetsgrannt studerat, men huru länge kött bör koka, det visste han icke. Hvarför skall det vara ett svalg befåstadt mellan vetenskapen och Cajsa Varg? Det fanns ingen möjlighet till en hederlig reträtt. Efter en stimd af bekymmersam tvekan bestämdes en lialf timme att vara den rätta kok-ningstiden, en åsigt, som säkert väcker någon förvåning hos de i köks-mvsteriema invigde. Jag kan blott tillägga, att förvåningen öfver soppans smak, blandad med ett i mycket deciderade ordalag uttryckt ogillande, ej var mindre hos dem, som nödgades profva anrättningen. Föröfrigt iorsökte vi på grund af någon reminiscens från Coopcrs romaner de af våra amerikanska motbilder beprisade ”ribs of venison” och funno dem i allo förtjente af loford.

Medan middagen tillnistas äro expeditionens medlemmar på olika sätt sysselsatta. En gräfver i en liten puss efter sötvattens-alger och annat smått och godt; en annan verkställer, sittande på en tunna, en sol-observation. Emellertid är middagen färdig; den uppdukas inne i båten; steken försvinner som en rök; smöret, utsatt för de spetsiga jagt-knifvarnes anfall, ser ut, som om foglar hackat deri. Kaffet inkommer i de sedvanliga bleckmåtten, ingen minnes mera den tid, då till denna dryck brukades grädde; (ett försök att mjölka en skjuten renko gaf, oafsedt det mindre ekonomiska i en dylik landthusliållning, ett föga uppmuntrande resultat). Efter middagens slut tar sällskapet sin siesta i det herrliga solskenet på den fina rena sanden. Och så kommer qvällen eller rättare qvällen kommer aldrig, ty ännu flammar på himlen midnattssolen. Denna underliga ordning med dagsljuset gör en omhvälfning af alla lefnadsvanor; man äter, när man är hungrig, och sofver, då man blir trött, men om det sker på dagen eller natten, dcrom frågar man föga. Nu är emellertid hvilans timme kommen och alla draga sig in i båten. Här har allt sitt bestämda rum. livar och en får en båttoft till plats för sina småsaker och några (mycket begränsad t antal) qvadratfot planka under båttoften till plats for sig sjelf* Sofsäcken pådrages, man faller baklänges ned i sitt fack med en förhoppning, att man må gynnas af slumpen och ej komma mot några alltför hårda brödkanter, hvilket under nattens lopp möjligen kunde föranleda ett visst obehag och på ryggen en viss randighet, som är mera vacker än angenäm; ty ”der trädet faller, der blifver det liggande”. Det sofvande sällskapet liknar vida mera ett spanmålsmagasin än en samling af mer och mindre utmärkta vetenskapsmän.

Ingen skilnad kan upptäckas; ur den säck, som antages innehålla en ledamot af akademien, framkryper vid dagens inbrott kanske en harpunerare med mycket outvecklad vetenskaplighet, och hvad snarkningen beträffar, tvekes denna sätta sig öfver alla rangskilnader. Det är synd, att jag ej, för att fullkomna taflan, kan tillägga, att utanför båten står vaktande i det bleka nattljuset Spetsbergens hvitpelsade monark, ty detta hände ju aldrig oss, så ofta det än vid 1861 års expedition var fallet, att dagens första göromål blef att skjuta den björn, som om natten hållit de sofvande sällskap. På morgonen vakna alla uthvilade och i godt humöreller, som en af Carlskrona-matroserna mera uttrycksfullt än egentligen begripligt plägade säga: ”alldeles opp and down” *).

Den 1 September på eftermiddagen lemnade vi detta läger och rodde fortfarande längs östra kusten i riktning mot Liefdebavs mynning. Hämnder hade vi tillfälle att från båten åse en jagt, som två af manskapet anstälde på ett par renar, hvilka dock aldrig* kommo inom skotthåll. Kuststräckan, längs hvilken vi färdades, utgjordes som vanligt närmast vattnet af ett backigt lågland. Då vi nu nalkades fjordens mynning, böljade en dyning gå, som betydligt försvårade landstigningarna. Under denna färd blefvo vi vittnen till ett i hög grad märkvärdigt och vackert skådespel. En hjord af livitfiskar visade sig nära båten. Xu framträdde tydligt fångstmännens rofdjursnatur; nästan ofrivilligt, liksom ledda af ett slags instinkt, grepo de till bössorna, och det var med nöd, båtchefens energiska befallning kunde förekomma ett ändamålslöst mördande. Djuren riktade sin kosa mot vår båt, och vi sutto i tyst afvaktan, blickande öfver relingen ned i det i solen glittrande vattnet. Xu dök ett af de stora bländhvita djuren upp ur djupet under båten. Först syntes han i det klargröna, genomskinliga vattnet som en blänkande måne, sedan sam han, närmande sig vtan, jemnsides med båten och vände der-vid sitt hufvud så, att det svarta ögat blickade upp på oss. Vi sågo några fot under oss hvarje kontur af hans fläcklösa kropp, hvaije rörelse af den bugtande stjertfenan. Slutligen höjde han sig öfver vattnet, sprutade upp en vattenstråle och försvann. Det låg något obegripligt trolskt i denna företeelse. Alla sagor om sjöjungfru!-, af hafstrollen förhexade prinsessor o. d. gycklade i fantasien. — I hjorden funnos äfven några gråaktiga ungar; ett gammalt djur kan med afseende på skinnets färg och glatthet endast jemfbras med en 15 fot lång livit — glacéhandske.

Efter en styf rodd, hvarunder.vi slutligen fingo att kämpa mot sjögång, landade vi mot qvällen vid en liten holme nära Grcyhook, udden som framskjuter mellan Liefdebay och Wijdebay. Det beslöts, att vi här skulle tillbringa natten och invänta Sofias återkomst. Skäret var just ej någon angenäm lägerplats. Isliafvct, nu upprördt af storm, piskade med vreda böljor dess yttersida och kastade stänk och skum öfver den plats, der vi sökte en fristad. Ibland — d. v. s. då man sjelf får tjena till anemometer — förefaller det, som om Spetsbergs-blåsten hade den

*) *’Up and down” säjres om ankarkettingen, da den vid ankarets Hittande visar rätt upp och ned.egendomligheten, att för henne finnes intet lä; jag lemnar åt meteorologen att, bäst han kan, förklara ett så besynnerligt förhållande. Vi lyckades emellertid efter mycket besvär få eld upptänd, äfvensom en signal uppsattes till underrättelse för Sofia. Sedan dröjde vi ej att krypa i sofsäckarne, hvilka, oförgätlige i åminnelse, hafva den egenskapen att göra en menniska oberoende af elementerna. Detta blef vårt sista läger under exkursionen; följande morgon väcktes vi af två matroser, som landat i Sofias lilla snipa, och efter några timmar befann man sig ombord för att omtala de glada minnena från Liefdebay och åhöra pinoshistorien från Kobbebay och slutligen för att låta sin yttre menniska undergå en välbehöflig räfst.

E. WESTERBERG. s.c. RÄF VID EN SKJUTEN REN.

SJETTE KAPITLET.

Läger vid Kobbebay. — Sofias återkomst. — Grundstötning. — Till Liefdebay och uppehåll derstädes. — Brandewijnebay. — Räfjagt. — Nordkap. — Renjagter. — Parrys ö. — Lommebay och Lovéns berg. — Återförd till Smeerenberg. — Post från Sverige. — Skilsmessa och hemfärd med ”Severine”. — Återkomst till Norge.

Innan vi fortsätta färden, torde det vara skäl att åter uppsöka den koloni, som qvarlemnades vid Kobbebay för att under Sofias rekognosce-ringsfard mot vester derstädes företaga undersökningar i åtskilliga afseenden. Det ställe,

som utvalts till lägerplats, föreföll ingalunda inbjudande, ty höga, branta, nästan svarta klippor inneslöto på alla sidor den ej synnerligen djupt in i landet inskärande viken, och hopar af smärre stenar och större block täckte i väldiga massor bergens rötter och sluttningar, varnande genom ständiga ras till försigtighet vid försöken att nå toppame. Å andra sidan vinkade dem, som medföljde Sofia, möjligheten af* ett besök på Grönlands kuster vid en högre breddgrad, än någon menniska hittills nått, samt upptäckter i totalt obekanta nejder. Obestridligt var derför lockelsen stor att medfölja Sofia, men ej blott tanken på hunden i fabeln, som grep efter skuggan, utan äfven den mognade öfvertygelsen. att just vid detta ödsliga Kobbebay tillfälle erbjöds till iakttagelser, som behöfdes för att komplettera kännedomen om Spetsbergens naturalster och naturförhållanden, bestämde till ett utbyte af de trefliga hytterna mot en bivouak på fjäll-lapps-manér. Fysikern längtade med otålighet efter tillfälle att få anställa en längre serie magnetiska observationer, entomologen hoppades på land få spetsa flera af sina favoriter än bland hafvets vågor och isfält, mineralogen föredrog från sin synpunkt granitklippor framför isberg och botanisterna åstundade göra bekantskap med den vegetation, som urbergen alstrade och som de redan på förhand visste vara ej obetydligt olika de förut besökta kalk- och skiffer-trakternas; kort sagdt, enhvar väntade sig full sysselsättning och rika skördar i förening med

Sv. Polar expedit. 486S. 9ett pikant naturlif. Beklagligtvis drog dock väderleken försorg om, att det pikanta blef väl mycket bitande och de väntade resultatema väl mycket inskränkta.

Temligen sent på aftonen d. 23 Aug. stvrde Sofia ut till hafs, sedan de sex kolonisterna (Berggren, Fries, Holmgren, Lemström, Xauck-hoff och Svensson) blifvit landsatta på den låga sandiga landtunga, som, sammanhängande med vikens norra strand, sträcker sig inåt dess botten. Lifsmedel och andra förnödenheter lågo i brokigt virrvarr om hvarandra, men deras systematiska ordnande uppskjöts till kommande tider för att genast förskaftii det nödvändigaste af allt: tak öfver hufvudet. Efter ifrigt arbete stod något efter midnatt ett af pressenningar hoplappadt tält upprest på en liten låg sandkulle, hvilken lemningar efter en träbyggnad, några förstörda grafvar samt kringspridda ben och skallar af menniskor och djur utmärkte såsom denna ös centralpunkt för forna tiders verksamhet, strider och lidanden. Stort var väl ej detta palats, men genom iakttagande af behörig hushållning med utrymmet, kunde alla sex derunder erhålla ganska goda liggplatser — och hela sällskapet mottogs snart af Morfeus i hans vänliga armar.

Genast vid uppvaknandet följande morgon visade sig ett föga angenämt förebud: ett — om ock lindrigt — snöfall hade under natten egt rum. Man tröstade sig dock med hoppet om bättre tider, och med gladt mod greps arbetet an. Tält för de magnetiska observationerna uppslogs och instrumentema uppställdes, effekterna ordnades på bästa sätt, färder företogos längs de närmaste stränderna för drifveds insamlande och ett högst pittoreskt kök uppbygdes af tvenne präktiga hvalskallar, som lågo på stranden, samt gjordes med tillhjelp af hafstång och en halftorr renhud så komfortabelt, att personer funnos, som föredrogo att både dag och natt vistas under detsammas ”sotade ås” framför i det mörka tältet. I)e magnetiska timobservationerna togo sin början, hvarvid alla naturforskarne i stadgad ordning voro behjelplige, och likaledes gjordes hvarje timma anteckningar öfver tidvattnets stigande och fallande. På e. m., då allt var i ordning, företogos några kortare vandringar till fjällsluttningarna på norra stranden, hvarest under de af lunnar och andra foglar bebodda klipporna visade sig en så frodig växtlighet, att man styckevis kunde vada i gräs nästan upp till knät. Framför allt prunkade täta tufvor af polarranunkeln (Ranunculus sulphureus) i en vppighet, hvarpå vi förut ej sett exempel. Afven de högre, busk- och bladlika lafvarne voro långtymnigare och yppigare än i de förr besökta trakterna; dock föreföll antalet arter ej vara synnerligen stort, hvarken af fanerogamer eller kryptogamer.

Utsigtema syntes sålunda ej vara alldeles nedslående. Hvad här uträttades under tiden t. o. m. den 29 kan dock sammanfattas i temligen korta ordalag. Köld, snö, frusen mark, genomträngande blåst, stundom växande till full storm, gjorde exkursionerna ej blott besvärliga, utan ofta rent af omöjliga; mossor och lafvar täcktes af isskorpa; de redan förut fåtaliga insekterna försvunno spårlöst, och en påböljad serie af magnetiska observationer blef till väsentlig grad förstörd derigenom, att en natt, sedan tältet en stund blifvit bevaradt genom den vakthafvande observatoms kraftiga motstånd mot den rasande snöstormens påtryckningar, detsamma, under det han försökte begagna en förmodad paus i detta raseri till att hemta hjelp och förstärkning af sofvande kamrater, kull-blåste

och naturligtvis dervid rubbade instrumentema. Åtskilliga andra motgångar tillstötte, och, ehuruväl små besvär och missöden pläga anses såsom resors krydda, funno dock alla sanningen deraf, att alltför mycket kryddor kan minska eller förstöra aptiten. De på förhand uppgjorda utflykterna till närliggande fjordar och öar måste inställas; jagten inskränkte sig till några lunnefoglar, teistar och menlösa strand snäppor; de i sötvat-tenssjön på andra stranden sig vanligen uppehållande gässen visade en alldeles otillbörlig skygghet; fiskar (simpor), som fastnat i de utlagda näten, blefvo på kort stund alldeles skeletterade af myriader glupska räkor; räfvar ådagalade nästan regelbundet hvarje natt sitt intresse för de magnetiska observationerna genom visiter i tältets grannskap, men behagade aldrig komma inom skotthåll; dricksvatten måste från längre håll anskaffas, emedan alla småbäckar i grannskapet bottenfröso; ofrivilliga bad i de allt annat än ljumma hafsvågorna förekommo; den smala, grunda viken innanför jordremsan, på hvilken vi nedslagit våra bopålar, fylde under ebben luften med ingalunda välluktande ångor från de deri liggande ruttnande tångmassorna o. s. v. Erkännas måste dock, att det kunnat vara ännu värre, om t. ex. stormen, i stället för att vara nordlig eller nordostlig, livar igenom något skydd erhölls af de fjorden omkransande fjällen, hade kommit från vester, då säkerligen vår bräckliga boning blifvit utsatt för långt våldsammare angrepp och troligen äfven de från det öppna hafvet rätt in i fjorden inrullande vågorna brutit öfver den kullerstens-vall, hvarmed landtungans mot hafvet vända sida var garnerad,samt sedan blifvit alltför närgångna mot den fläck, der vi byggde och bodde.

Om under dylika förhållanden humöret skulle varit mindre godt, torde vara ursägtligt, men ursägt härför behöfde ej innevåname i pressen-ningstältet. Väl är sann t, att de en stor del af tiden sutto så godt som i mörk arrest, men hade någon främmande inträdt i detta gemensamhets-fangelse, skulle han mötts af muntert glam, sång och skratt. Och tröttnade man härpå, lemnade några från fartyget försigtigtvis medtagna Walter Scotts romaner en angenäm sysselsättning, såvida man ej föredrog att bestå kroppen en liten extra sömn-förplägning. Den ena af båtame förseddes med tält af tunnt bomullstyg och utgjorde ej blott botanistemes arbetsrum, der de kunde omsköta sina samlingar, utan äfven den lugna tillflyktsort, dit man, sedan man under nattvakterna tröttnat vid att låta sig rökas i köket eller att slå kana på de frusna vattensamlingarna, kunde draga sig undan för att till hemmavarande vänner och anhöriga fabricera både många och långa bref — bref, som säkerligen skulle varit motta-garne dubbelt kära, om de kunnat se, huru storm och snö från alla kanter hvirflade in genom tältets springor och huru de stelnade flngrame gång efter annan protesterade mot fortsatt tjenst, förrän de genom be-hörig gnuggning och påandning blifvit försatta i någorlunda normalt skick.

Att tiden under sådana omständigheter skulle förefalla något lång, torde vara naturligt, och lika naturligt är äfven, att hvaije mindre eller större anledning till skämt och afbrott i enformigheten med begärlighet uppsnappades. Bland de mindre anledningarna härtill torde enhvar af de bivouakerande länge nog erinra sig en kamrats djupt melankoliska uppsyn efter ett långvarigt och fåfängt försök att få den genomvåta drifveden att utveckla annat än rök, till föga fromma för hans ansigtsfårg; en annans otur att klicka med begge piporna på ett par präktiga gäss, som gjorde ett helt oväntadt besök alldeles invid vår boning; en tredjes oangenäma öfverraskning att finna den styrkedryck, som enligt reglementet tillkom enhvar observator under de föga afundsvärda nattpatrulleringarna och som han ”mundtligen” tänkte taga ur buteljen, ej vara s. k. ”extra fin cognac”, utan veritabel, oförfalskad skosmöija, V4 tran, % tjära; entomologens tragiskt komiska förtviflan, då han i den ifrigt svängda flughåfven ej kunde upptäcka minsta flygfä, utan endast snöflingor o. s. v. — Till större högtidligheter hörde en improviserad fest Lovisadagen, d. 25 Aug., med anledning af den imderrättelse, som vi genom kolfartygets skeppareerhållit om vår prinsessas förlofning med danske kronprinsen. Till följe af ruskig väderlek hade vi så godt som hela dagen legat under vår pressenning, och långt ifrån att vädret blef vackrare mot aftonen, tilltog blåsten såväl i styrka som kyla. Då framkläcktes helt plötsligt den ljusa idéen: dagen måste firas! Enhvar skyndade att utkrypa ur idet för att vidtaga nödiga arrangementer. Skulle någon önska erhålla beskrifning på deltagarnes fest-toiletter, så måste vi bekänna, att de voro temligen brokiga och lurfviga; de måhända mest lysande utgjordes af gula oljeduks-regnrockar med thy åtföljande gula sydvester, hvilka uppgåfvos meddela de deri klädda en slående likhet med ”klimpar af härsket smör”. Skulle för öfrigt någon påstå, att festivitets-lokalen var ”smakfullt smyckad”, skulle han verkligen göra sig skyldig till ej obetydlig öfverdrift, ty något annat kunde knappast upptäckas på den sterila

och frusna sanden än den pyramid af ben och hufvudskallar, som en af zoologerna hopletat och uppstaplat, — men på den mest upphöjda platsen tronade en upp- och nedvänd tunna, utgörande ”centrum i vårt solsystem”. Kring denna och de derpå stälda glasen samlades vi, afsjöngo med visserligen mindre valda, men desto högljuddare stämmor folksången, höjde ljudeliga hurrarop och tömde våra glas, allt under det att från himmel en snöblommor nedhvirf-lade på våra blottade hufvuden. Men när detta var gjordt, skyndade vi oss att söka skydd i vårt lugna tält, begrundande en kamrats lika enkla som omotsägliga reflexion:

”Visst kan det vara varmt i söder,

Men det är mera kallt i nord”.

Att resultatet af vårt Kobbebay-vistande ej kunde blifva stort, torde lätt vara insedt, men orättvist vore det dock att påstå, att det blef intet. Hvaije längre eller kortare stund, då vädret ej var alltför ogunstigt, användes till utflykter på ön, och åtskilliga på Spetsbergen förr ej anmärkta lägre växtarter anträffades derunder. De sparsamma insekterna blefvo eftertryckligt decimerade och ej blott hittills alldeles obekanta former anträffades, utan iakttagelser gjordes äfven rörande åtskilliga arters lefnads-sätt och utveckling. Genom ihärdiga bemödanden erhöllos äfven brukbara observations-serier öfver de magnetiska förhållandena. Ett längre och af bättre väder gynnadt uppehåll härstädes skulle troligen ej varit utan gagn, men säkerligen var det dock ingen, som ej natten mellan d. 29 och 30 Aug. med tillfredsställelse mottog den oväntade underrättelsen, att vår kära Sofia syntes med full fart styra in i viken. Hastigt skyndade någraombord för att fä underrättelser om ”Grönlands-fardens” gang, följande dag upplöstes kolonien och allt bagaget fördes ombord, hvarefter fartyget d. 31 genom Danes Gat styrde till Smeerenberg för att så fort som möjligt från der upplagda depot inlasta ”svart hafre åt ånghästarne” och derefter afgå till Liefdebay.

Sådan var planen, men denna måste till viss grad förändras, eller rättare dess utförande måste uppskjutas, till följe af ett litet missöde, som träffade fartyget. Just som ankaret skulle fållas, stötte nemligen Sofia, i det trånga och ofullständigt kända farvattnet, med fören på grund, och då backning ögonblickligen kommenderades, fördes hon af den häftiga strömmen äfven med aktern upp på den af lodet ej angifna sand- och sten-refveln. Der stodo vi. Alla försök att med maschin och utförda trossar komma loss misslyckades, och som vattnet började falla, återstod ej annat, än att afvakta nästa flodtid. För att fartyget ej skulle falla omkull, surrades tomkärl imder låringarne samt stöttades med grofva stöd under på babords sida. Derefter lossades och fördes i land en del proviant och annat gods, och kl. 1 följande natt gled vår sjöfröken under hurrarop ned från sin obeqväma sittplats. Inlastning af det i land förda godset fortgick sedan nästan hela natten under strängt arbete för den fätal iga ombord varande besättningen *), och följande dag intogs stenkol, så att på aftonen allt var klart för vår affärd. Det ofrivilliga uppehållet vid Smeerenberg hade af naturforskarne begagnats dels till förökande af de här förr gjorda moss- och lafskördame, dels till uppfiskande af gigantiska tångarter, hvilka bildade veritabla urskogar kring vårt fjettrade fartyg. Den, som på afstånd sett detta, skulle lätt kunnat falla på den tanken, att det var festligt prydt med talrika vimplar, ty från tackel och tåg svajade öfverallt flera alnar långa, till torkning upphängda Laminarier och Alarier.

Kl. 9 på aftonen d. 1 September hissades ankaret för att afgå till Liefdebay eller, såsom norrmännen säga, Kjaerlighedsbay, dock icke utan betänklighet å chefens sida, alldenstund en ganska svår nordostlig storm hade uppväxt. Tanken på våra i Liefdebay qvarlemnade kamraters matsäck fälde dock utslaget, och efter en häftig kamp med de vredgade vågorna, hvilkas våldsamhet bäst bevisas deraf, att en af de i aktern uppstående däfvertarne bräcktes tvärt af och den mellan dessa hängande

*) En båt iped 4 man hade redan d. 23 afsändts på jagt till Liefdebay, der äfven Nordenskiölds och hans följeslagares båt med 3 roddare l>efann sig, hvadan Sofias hela besättning utgjordes af tre man utom maschinpersonalen.jollen bortrefs samt blott ined möda kunde räddas, ankommo vi lyckligen kl. 8 följande morgon till Grey Hook med ganska ringa förhoppning, att Nordenskiöld och hans följeslagare der, enligt aftal, skulle kunnat infinna sig. Det händer emellertid ej sällan på Spetsbergen, att i de af höga fjäll rundtomkring omgifna fjordarne kan råda helt olika väder och vind än på hafvet alldeles derutanför. Så hade ock här varit tillfället: i stället för storm och molnhöljd himmel hade i Liefdebay rådt lugn och solsken. Snart hade vi våra

kamrater ombord, och med afund lyssnade vi till de lifliga skildringarna af båtfärdens nöjen och med ännu större afund, blandad med be- och för-undran, beskådade vi det rika byte af renar och räfvar, som obestridligt gjorde deras lycklige skytt till Nimrod I i Sofias gunrum. Alla dessa känslor funno sitt uttryck i den krans af oförvissnelig ”Spetsbergs-lager” (på vanlig svenska: gråpapper), hvarmed han högtidligen kröntes och hvars make säkerligen flera hyste en hemlig förhoppning att förvärfva.

Vi lemna osagdt, huruvida denna förhoppning eller den omständigheten, att denna stora fjord oaktadt sitt inbjudande namn aldrig förr varit föremål för vetenskaplig undersökning, lockade flera af naturfor-skarne i land, såsnart Sofia vid middagstiden ankrat längre in i Q orden, i den s. k. Kärlekshamnen. Faktiskt är, att snart befunno sig alla i liflig verksamhet. Draggbåtarne upphemtade till zoologernas förtjusning en mängd intressanta djurarter och botanisterna ströfvade vidt omkring samt återvände belåtna och tungt belastade ombord. Vegetationen hade här ett långt frodigare och mera omvexlande utseende än i de senast besökta gran it-trakterna samt påminde ganska frappant om Isfjorden. Ett längre uppehåll härstädes hade säkerligen varit önskvärdt, men polar videts gulnande blad och andra otvetydiga tecken visade, att hösten redan var inne, och påminde, att man måste skynda vidare för att äfven åt andra trakter kunna egna några dagars undersökning.

Om man således hade anledning att vara belåten med de vetenskapliga resultaterna, så kan detta ej sägas om jagtutbytet — och detta väckte knappt vår förundran. Det är nemligen mycket vanligt, att fångst-fartygen straxt före sin återfärd till hemmet besöka denna fjord för att förse sig med färskt kött, och ehuru flera redan härifrån afseglat, lågo nu tätt invid vårt fartyg 4 sådana, alla i fast och ihärdig föresats att skjuta så många renar som möjligt. Härigenom hade under allra sista tiden dessa djur blifvit dels så till antalet förminskade, dels så skrämda, att detnumera knappt var möjligt att fä något inom synhåll, långt mindre inom skotthåll, såvida man ej på jagten ville offra vida längre tid, än vi an-sågo oss ega råd och rätt till — och så uppgingo dessa jagt-forhopp-ningar i rök. — En af skeppame, den från föregående expeditioner bekante Virkola, kom på besök hos oss och gjorde der den erfarenheten, att äfven Remington-geväret — af honom före försöket föraktadt såsom ”soltatipyssi” (soldatbössa) — kan, som det heter, sätta kula i kula. Till mål hade han, med karakteristiskt förlitande på sin skjutkonst, utvalt en träbit, liggande alldeles invid foren af hans eget fartyg.

Oaktadt den dåliga jagten höra de dagar (d. 2—4 Sept.), som vi här under utflykter i olika riktningar tillbragte, enligt allas enstämmiga utsago till sommarens angenämaste minnen. Ingen bland de af oss besökta trakterna torde nemligen öfverträffa denna i verkligen imposant skönhet. De ståtliga , hvasstaggiga fjällen, som omkransa stränderna och från hvilka väldiga glacierer nedvältra sina blånande strömmar; ett spegelblankt haf, ur hvilket talrika skälar med förbluffade blickar nyfiket spejade på de ovanliga gästerna; en strålande sol, som från en klarblå, molnfri himmel öfvergöt allt med ljus och värme#), — allt detta tillsammans med den lifliga samfärdseln i båtar mellan de särskilda fartygen gjorde, att man lätt kunde glömma sig vara blott hundrade mil från nordpolen och att man snarare kunde anse sig förflyttad till t. ex. en af södra Xorges fjäll-stängda Q ordar. En skuggsida erbjöd dock den intagande taflan: alltför ofta insveptes allt — jord, himmel och haf — i en ogenomtränglig dimma, som ej blott afundsjukt dolde allt, som befann sig på blott några få alnars afstånd, for våra blickar, utan ock föranledde åtskilliga till de besynnerligaste irrfärder. Då man t. ex. i stället for en liten aftonpromenad helt nära stranden får traska omkring öfver berg och backar, i kärr och moras, hela natten och framåt följande middag utan aning om, att man flera gånger befunnit sig helt nära det eftersträfvade målet, så finner man i sanning ringa belöning for all denna vedermöda deri, att man på afstånd får se skymtar af några skygga renflockar eller de töckniga konturerna af en på en slagen skäl kalaserande isbjörn, under det att den blott for fogeljagt beräknade bössan hvarken kan tillfoga de förra någon väsentlig skada eller tillåter ett anfall på den senare. Och ännu ringare blir denna belöning, då klentrogna kamrater illvilligt påstå, att en for-

*) Högsta här observerade värmegrad var d. 3 Sept. kl. 3 e. m. + 5°, 4 C. i skuggan och + 12° i solen.vexling mellan ”länsman” och ”borgmästare”#) i dimman egt rum. Då återstår blott den trösten, att afunden uppenbarligen är med i spelet, ty ingen annan ombord har lyckats upptäcka mer än spår af björnen i strandens sand, och detta är onekligen något harmligt efter nära 1XU månads vistelse i de arktiska regionerna.

Efter att natten till d. 4 hafva tagit ombord de fyra fångst-männen, hvilka under de tvenne veckor, de varit på egen hand, ej lyckats fålla mer än 8 renar och 3 skälar, lyfte Sofia ankaret samma dag kl. 6 f. m., styrande kosan åt nordligare trakter. Man har gjort den anmärkningen, att det härvid hände oss detsamma som mången annan, hvilken, föijagad ur kärlekens ljufva hamn ut på verldshafvets ödsliga och villande ocean, söker sin tröst i Bacchi öppnade famn; det vill med andra ord säga: af tvingande omständigheter fördrifna från Kja*rlighed sbay, styrde vi kosan direkt in i Brandewijnebay. Under färden dit anhöllos vi af ett mötande fångstfartyg, hvars skeppare Ätt en knallhattsflisa i ögat och som besökt flera platser för att träffa vår läkare. Patienten erhöll den hjelp, som for tillfället kunde lemnas; det befanns, att ögats inre delar blifvit svårt skadade. Ankomna till närheten af Low Island, måste vi ytterligare stanna for tjock dimma, hvilken förorsakade en nöd tvungen hvila till följande morgon, då fartyget mellan större och mindre drifis-flak kunde slingra sig fram till den nordliga udden, Dépot-point, vid Brandewij nebay.

Under den veckas tid, som förflutit, sedan föregående försök gjordes att nå denna Q ord, hade isens läge och beskaffenhet betydligt ändrat sig. Då sträckte sig ett sammanhängande isfält ut till hafs; nu deremot be-firnno vi oss i sjelfva islossningen. Det ena stycket af den ”murkna” isen efter det andra lösbröts och fördes af strömmen vesterut, men denna process hade dock ej längre framskridit än till fjordmynningen. Hela landskapet såg i hög grad vinterligt ut. Under det att år 1861 man i medlet af Augusti kunde obehindradt ro omkring i alla riktningar i den alldeles isfria fjorden, utbredde sig nu ett sammanhängande istäcke öfver densamma och troligt (eller rättare säkert) är, att detta under hela året förblef obrutet. Dock var denna is temligen genomfrätt och öfverallt beströdd med svarta fläckar, i hvilka man genom kikare kunde igenkänna skälar, hvilande vid de hål (eller ”brunnar”), hvarigenom de kunde före-

) Vi förmoda, att våra läsare erinra sig, att björnen erhållit det förra, stormåsen det senare namnet,taga provianterings-utflykter till djupet). Just då Sofia skulle fålla ankar, kom en stor skäl dykande under sjelfva fartyget. 1 det klara vattnet tog sig hans af silfverglänsande luftperlor tätt besatta fall särdeles vackert ut. Fåfängt spejade vi deremot efter hvalross och isbjörn, hvilka under 1861 års färd här tycktes höra till de dagliga företeelserna. Att den senare ej helt och hållet uppgifvit att besöka denna plats, bevisades af’ ganska talrika spår, och hvad den fbrra angår, uppgåfvo fångstmännen, som under ett par timmar fingo göra en liten utflykt bland drifisen och återkommo med ett byte af 7 stora skälar, att de sett skymten af ett par sådana djur. Troligen var det denna utsago, som föranledde några att nära den glada förhoppningen, att de i en mörk, oformlig massa, som pä betydligt af stånd h vilade på ett isfält, sågo en ståtlig, bet-beprydd hvalross — samt sorgfälligt undveko all sträng och genomgående kritik, som kunnat förvandla den till en stor skälhund.

Ett längre uppehåll härstädes hade varit öfverflödigt, och det utsträcktes ej heller längre än till en enda dag. Naturforskames vanliga sysselsättningar började genast vid framkomsten: draggbåtar utsändes, spritburkar fyldes med ur djupet hemtad ”zoologisk pickles” och ströftåg verkställdes längs stränderna för att hemta prof på Floras här församlade barn. Arets mindre gynnsamma väderlek och is förhållanden hade emellertid utöfvat ett betydligt inflytande på de högre växternas trefnad, ty af den oväntade frodighet och rikedom, som 1861 här visade sig, sågs nu foga. Endast de af storm foglar, al kor och tejstar bebodda tvärbranta hyperit-klippornas guanogödda rötter, afsatser och springor kläddes af yppiga cochlearier. polarranunkler, fjällsyror och grästufvor, mindre i ögonen fallande växter att förtiga. Deremot täcktes marken öfverallt mellan de nedrasade stenblocken af mjuka, grönskande mossmattor, och äfven lafvame uppträdde i ett ganska aktningsbjudande antal af såväl arter som individer.

*) Dessa ”skälbrunnar'' äro märkvärdigt trånga i förhållande till djurets storlek, som dock vid farans annalkande med förvånande lätthet halkar ned i hafvet. Den, som varit med om att en sommarnatt plocka daggmask och sett, huru maskarne, allt efter mau framskrider, försviuna i sina hål, kau göra sig en god föreställning om scenen vid en vandring öfver ett isfält med skälbrunnar. Dessa senare tjena ej blott sina egentliga egare till gagn, utan äfven björnen lär, enligt uppgift, någon gång begagna 6ig af dem för att bereda skälen en föga angenäm öfver-raskning. Dykande under isen. framtittar nemligen björnen helt plötsligt genom hålet och som reträtten för skälen sålunda är afskuren, faller han lätt ett byte för den blodtörstiga och späckhungriga påhelsaren.Andamålet med besöket i

Brandewijnebay var dock ej blott naturhistoriska undersökningars anställande, utan äfven upptagande af en 1861 här nedlagd depot, bestående af en liten jembåt med åror och tillbehör, 10 lådor pemmikan#) samt åtskilliga andra effekter. För den händelse, att öfvervintring och vandring på isen mot norden skulle komma att företagas, var denna pemmikan alldeles nödvändig, och med stor tillfredsställelse befanns den äfven ej blott orörd, utan äfven fullkomligt oskadad. Likartadt var förhållandet med den lilla vackra jernbåten, hvars polerade valnötsinredning och fina, fernissade askåror snarare tycktes häntyda på, att den för några få dagar sedan blifvit förfärdigad, än att den 7 somrar och lika många vintrar legat utsatt för väder och vind på Spetsbergens steniga strand. — I en butelj under båten lågo visitkort af deltagarne i 1861 års expedition och ännu några andra vittnande, att under den förflutna tiden platsen ej saknat besök.

”Hvaije moln har sin silfverkant”, hafva vi någonstädes sett, mera vackert än sannt, yttradt. Här i Brandewijnebay skulle man måhända kunnat finna ett slags bekräftelse på detta yttrande: årets ogynnsamma isförhållanden hade nemligen vållat, att vårt fartyg var det fbrsta, som detta år besökte denna fjord, och härigenom fingo vi äfven för första gången nöjet att göra bekantskap med en djurverld, som lefde i en nästan fullkomlig obekantskap med menniskan och till följe deraf så godt som utan fruktan för henne. Förut hade de föreställningar och förhoppningar blifvit alldeles gäckade, som åtminstone flertalet af dem, hvilka ej förr besökt Spetsbergen, hyst, att vi nemligen der skulle komma att lefva ett så godt som alldeles isoleradt lif, så att mötet med främmande personer skulle blifva en ren högtid. Och hvad djuren beträffade, hoppades vi, att de ännu så litet skulle hafva pröfvat menniskans arga list, att på sin höjd förvåning skulle af hennes åsyn framkallas — eller med andra ord, att vi skulle upplefva ungefar likartade scener, som de första besökarne af Galapagosöame, der foglarne ogenerade läto sig smekas och slogo sig ned på fysikerns instrumenter eller jägarens mot dem riktade bössa. — Hittills hade vi erfarit fullkomliga motsatsen. Knappast någon af de besökta platserna hade varit fri från der liggande fångstfartyg, och saknades sådana, vittnade färska spår, förladdningar, tomma champagneflaskor m. m.

*) Med detta egentligen indianska namn betecknas fint sönderstött, torkadt samt med fett och några kryddor blandadt kött (egentligen af buffel), utgörande genom sitt stora näringsvärde på ringa volym en nödvändig proviantvara under alla längre vandringar i polartrakterna.om ganska nyliga besök af menniskor (fångstmän eller engelsmän) samt om deras idrotter. Ej underligt då, att ombord på Sofia personer funnos. hvilka halfförtviflade och hel förträ tade förklarade hela Spetsbergen vara en dålig imitation af Djurgården eller Carl den trettondes torg. Och följden af dessa menniskobesök hade blifvit, att alla de djur, som egentligen utgöra föremål för förföljelse, visade sig ungefär lika skygga som i Sverige. Yid minsta skymt af menniska ilade gässen under capitoliniskt kacklande till tryggare nejder, räfvame smögo sig in i sina skottfria kidor och renarne sträckte i väg, som om det varit fråga om att vinna pris för snabblöpning.

Under sådana förhållanden erbjöd Brandewijnebay ett behagligt af-brott. Redan vid infarten visade sig talrika skälar, dels lugnt hvilande på isflaken, dels nyfiket höjande sig öfver vattenytan tätt invid fartyget, kring hvilket de, utan att synnerligen genera sig af matrosernas flitiga bombardement, förundrade kretsade. Annu märkligare visade sig sedan under uppehållet härstädes denna djurens obekantskap med de faror, som menniskor och skott medföra. För att ej tala om de alltid efterhängsna och oefterrättliga stormfoglarne, hvilka i stora skaror trätte sinsemellan alldeles nedanför relingen och endast för några ögonblick kunde af hagel-svärmarne förmås att flytta sig några alnar från fartyget och sina dödade kamrater, och för att likaledes ej trötta med beskrifning på andra jagt-äfventyr, må det vara nog att blott skildra förloppet af en räfjagt#), som utgjorde ett frispektakel för hvarenda lefvande varelse ombord på Sofia ##) och som i all sin enkelhet ganska väl karakteriserar den här befintliga, mindre (så att säga) belefvade och civiliserade djurverlden.

Sedan en af kamraterna genom ett särdeles vackert skott fällt en präktig, 4 alnar lång, skäl (”kobbe”), försedd med präktiga mustascher och med ett skinn, som, sargadt i många strider, liknade det sönderslitna och illa lagade öfverdraget på en gammal kofiert, och djuret blifvit behörigen afspäckadt på den tätt invid fartyget befintliga iskanten, samlades snart kring de blodiga qvarlefvoma skaror af ishafvets täekaste

*) Vi anhålla om tillgift derför, att vi här nästan ordagrannt aftryeka en berättelse, som redan förut varit synlig i en tidning, men detta torde vara så mycket mera berättigadt, nom nämnda berättelse är lemnad just af den, som af alla bör vara mest intresserad af ifrågavarande jagt och som bäst var i tillfälle att känna skyttens tankar och känslor under detta äfventyr.

**) Om förlåtelse — ett par saknades, nemligen tvenne vanliga flugor, som medföljt från Göteborg och af hvilka den ena slagit sig ned i gunrummet, den andra i köket, hvarest de, åtminstone till skilsmässan i Kobl>ebay. helt komfortabelt och sorgfritt framsurrade sitt lif.innevånare, den snöhvita ismåsen, som ej hade försyn att under sitt ftosseri och slagsmål med kamrater nedsudla den oskuldsrena drägten. Som för de zoologiska samlingarna några exemplar af denna rent arktiska fogelart behöfdes, begaf sig en af expeditionens mindre skjutkunniga medlemmar till iskanten, der han med ena skottet ur dubbelbössan snart lyckades fålla en dylik. Under det han nu afvaktar de andras snara och säkra återkomst, märker han långt bort på isen en punkt, som med snabb fart närmar sig. Uppenbarligen en räf! Men hvad är nu att göra? Blott ena bösspipan laddad med småhagel — ingen mera ammunition medförd — och till på köpet räfvens förmodade skygghet! Allt tyckes hafva sammans vuri t sig för att åstadkomma ett fiasco i jagtväg — ett resultat, desto harmligare, som talrika åskådare på Sofias däck nyfiket afvakta, hv&d komma månde. Både hoppet om framgång och tanken på en hederlig reträtt voro härigenom afskurna. Nedhukad i en liten fördjupning i isen, hinner den improviserade räQägaren knappast räkna de få minuter, som förflyta, tilldess riifven i fullt galopp hinner upp på en liten snökulle, hvarifrån jägaren hel och hållen måste visa sig för hans blickar. Ingen tid att förlora! Hållet är visserligen oförsvarligt långt, men det smakar ändå något att en gång i lifvet få lossa ett skott på en räf, och alltså — pang!

Att ej ett hår blifvit krökt på Mickels pels, är uppenbart. Under muntra, lifliga skutt kors och tvärs söker han att lukta sig till, hvad dessa små, svarta tingestar månde vara, som rundt omkring honom surrat på isbitarne. Förmodligen otillfredsstäld med resultatet af sina forskningar och under hopp att af sjelfva roten och upphofvet till det vidunderliga fenomenet erhålla en nöjaktig förklaring, framrycker m:r Mickel i kort galopp och i rak linea mot den förbluffade jägaren. Der står nu denne arme martyr, orörlig som en saltstod, med sitt oladdade gevär, och stirrar på sin ogenerade kontrapart, hvilken, kommen på knappa f) stegs afstånd, sätter sig som en hund, förmodligen fin* att kunna göra mera tillförlitliga observationer. Och ej nog härmed — från Sofia höras de mest skallande hurrarop af alla man på däck. Ah, kom blott ett steg eller två närmare, allra som sötaste Herr Räf, så skall jag nog med bösskolfven betala dig för ditt försmädliga smågrin samt stoppa munnen till på de vid ett alldeles olämpligt tillfälle jublande ”Sofisterna”! Härtill visar han dock ingen synnerlig lust, utan efter en tete ii tete på omkring 5 minuter går han helt trankilt förbi sin oskadlige motståndare fram mot iskanten, utväljerett läckert köttstycke af skälkadavret och återvänder dermed lugnt och stilla till sin fasta borg bland fjällen.

n

Annu är dock ej dramat utspeladt. En af kamraterna skyndar från fartyget, försedd med bössa samt ammunition, och snart ligga tvenne blodtörstiga kämpar så godt som möjligt dolda bakom isfältets snövallar. Tiden behöfver ej blifva det unga blod för lång, ty inom en qvart synes den välbekanta räffiguren hastigt närma sig skådeplatsen för hans förra idrotter. Den nye skytten pröfvar nu sin lycka, men en mild genius vakar öfver den bepelsade passageraren. Bösspipan springer i stycken och efter en noggrann undersökning af de projektiler, som dansat omkring honom, finner Maitre Renard förmodligen dessa utgöra en alltför hård-smält krydda till den lockande steken, hvarföre han med största lugn och i bästa ordning retirerar och snart befinner sig utom skotthåll. Då aftonmåltiden redan väntade ombord och dessutom den rykande skorstenen vittnade om en stundande snar afresa, återstod för de olyckliga skyttame ej annat än att följa räfvens exempel: att retirera, om ock ej med lika krigsära.

En half timma hade förflutit, kaptenen hade redan bestigit kommando-bryggan och alla voro beredde att säga Brandewijnebay ett förmodligen evigt farväl, då — hast du mir gesehen! — samma välbekanta punkt åter synes på isfältet med snabb fart närma sig. En qvarts uppehåll beviljas, åter begifver sig den förstnämnda skytten till iskanten — och inom den föreskrifna tidens förlopp vänder herr Mickel sina tassar i vädret. Minst så stolt som en

halfgud, kan nu den lycklige räfdödaren återvända till fartyget, för att denna gång mottagas ej af hånande jubelrop, utan af skyldrade gevär, och grafölet drickes med lust och gamman. — Se der en liten jagthistoria, som åtminstone eger det företrädet framför många andra, att vara fullt öfverensstämmande med verkligheten — en abnormitet hos en jägarehistoria, som endast kan förklaras derigenom, att alltför talrika ögonvittnen förhindra en ganska frestande och måhända ej obehöflig utstoffering af densamma. Den vidlyftighet, hvarmed den blifvit berättad, har sin grund deri, att som hjelten *) i detta drama säkerligen får fritt husrum på något af våra större museer, så har författaren trott det ej vara olämpligt, att han redan förut blifvit presenterad för en eller annan af dera, som der fö lära känna honom.

*) Förstå mig rätt — härmed menas naturligtvis räfven, hvilken utan gensägelse spelade största rolen i pjesen och derföre med skäl kan anses såsom den egentlige hjelten.Alldeles tillräckligt mycken tid samt dito papper och bläck hafva emellertid nu blifvit egnade åt denna lilla episod, som väl egentligen blott för de handlande personerna och ögonvittnena kan ega något intresse. Vi lemna den derföre samt skådeplatsen för densamma.

Tvekan uppstod nu, hvarthän kosan skulle styras. Tvenne trakter lockade oss, och valet dem emellan var ganska svårt. Å ena sidan föreslogs, att vi skulle styra mot norr, söka uppnå Sju-öame samt, i fall isen ej stängde vägen, kringsegla Nordostlandets nordöstra udde för att antingen undersöka den östra kusten, hvars karta säkerligen är i behof af en grundlig revision, eller försöka att framtränga mot öster till hittills föga eller alls intet kända trakter. Å den andra vinkade det stora sund, Hin-lopen Strait, som skiljer Nordostlandet från det egentliga Spetsbergen, med sina af föregående svenska expeditioner ej besökta södra stränder och öar samt sin i sin helhet endast ofullkomligt kända, men — för att döma af det bekanta — särdeles utmärkta och intressanta djur- och växt-verld. Vore lyckan oss synnerligen bevågen, skulle vi äfven pä denna väg kunna nå det öster ut belägna, obekanta bergland, som under 1864 års färd skådats i ett aflägset ljerran. I betraktande deraf, att den tyska expeditionen under kapten Koldewey, enligt hvad norska fångstmän berättade, uppehöll sig i Hinlopen Strait, för att afvakta möjligen sig yppande tillfälle att nå nämnda land, och att var ankomst dit sålunda lätt skulle få utseende af ett försök att röfva eller dela frukterna af den tyska expeditionens arbeten, föll valet på det förra alternativet, och på grund häraf afseglade vi kl. '/^lO på aftonen d. 5 Sept. under förhoppning att följande morgon vakna vid någon af Sju-öarne.

Denna förhoppning gick dock ej i fullbordan. Den drifis, hvar-igenom farden gick, var visserligen i böljan temligen gles, men tätnade sedan allt mer och mer, så att chefen slutligen såg sig nödsakad att kl. 4 följande morgon ankra vid Nordostlandets nordligaste spets, Nordkap. och der blifva liggande till d. 8 på morgonen.

Ett ordande om våra arbeten härstädes kan ej blifva annat än ett upprepande af hvad förut många gånger blifvit angifvet: zoologerna upp-hemtade ifrigt från hafsbottnen prof på djupets underbara djurverld; botanisterna sökte sammanskrapa allt, hvad en ytterst torftig vegetation hade af värde att erbjuda; mineralogerna bearbetade klipporna med hammare och mejsel o. s. v. Dessutom företogos litet emellan klättringar uppför de branta klippväggar, hvarigenom Nordostlandets höga fjiillplatå tvärtafbrytes, i förhoppning att kunna nedföra fårskare och bättre underrättelser angående isens läge norrut, men, med undantag af smärre detalj-afvikelser, lydde alltid rapporterna, att ett flera mil bredt, alldeles obrutet isband sträckte sig från Nordostlandet söder om C-astréns öar mot norr och öster, ur hvilket Sju-öarnes ända till 15—1800 fot höga klippmassor trotsigt höjde sig. Endast närmast Nordkap simmade drifis, vexlande efter strömmens och vindens olika riktningar, och på fältet deremellan och de sydligaste Sju-öame visade sig kanaler och remnor med öppet vatten. Men bakom sagda isband, som afundsjukt spärrade vägen mot norr och öster, syntes ett öppet och isfritt haf, sträckande sig — hur långt?

Under vårt uppehåll härstädes föreföllo ett par jagtepisoder, som i brist på märkvärdigare och intressantare händelser här må finna plats. Må dock ingen vänta sig några strider med polartrakternas silfverpelsade herrskare, ty äfven här syntes han sky vår stridslystnad och våra Re-mington-gevär *). Han hade helt nyligen tagit sig en promenad längs strandisens kant och dervid på ett ställe råkat att plumsa i vattnet. På ett annat ställe fingo vi skåda hans slagtbänk, en plats, der snön, öfver-korsad af hundradetals räfspår, blifvit upptrampad och förvandlad

till en blodfärgad massa och hvarest nu lågo de kringkastade benen och den sönderslitna, väl afspiickade huden af en dödad skäl. Men oaktadt han således qvarlemnat sitt visitkort, syntes, såsom sagdt är, han sjelf alldeles icke. Vi kunna derföre blott tala om ett par renjagter, af hvilka åtminstone den ena lemnar ett nvtt talande bevis på djurens menlösa godtrogenhet i dessa nästan alltid menniskotomma trakter.

På eftermiddagen d. 6 Sept. företogo sig några af naturforskarne en utfärd till den nordligare af Castréns öar, hvars vestra strand var isfri, under det att de öfriga omgåfvos af fast is. Då man här hade all möjlig anledning att träffa isbjörn, måste naturligtvis bössor medtagas; endast en, som längesedan insett det tröttande och obeqviiina i att krypa omkring efter mossor och lafvar med en dylik tingest dinglande på ryggen, försummade detta försigtighetsmått och stälde sig under en beväpnad kamrats beskydd. Under det att de öfrige följde hafsstranden, styrde dessa kosan mot höjden och varsna dervid efter en kort stund ett par ståtliga renhorn, hvilka stucko upp och rörde sig ofvan en af de kullerstens-

*) Dessa, nom i början voro miudre begärliga, blefvo mot resans slut mycket eftersökta såväl för den hastighet, h v arm ed de kunde laddas, som för sin utmärkta träffsäkerhet, isynnerhet på långt håll, samt för den kraft, hvarmed kulan fram-drifves.vallar, som nästan terrassformigt lågo den ena ofvanpå den andra. Genast böljade jägares s. k. ”feu sacré” att bränna de något sådant byte ej väntande söndagsjägame; en stor portör och en läderväska med inneliggande verktyg for stenarters insamling, hvilka genast afkastades och sedan omöjligt kunde bland de labyrintlikt sammanvräkta stenhopame återfinnas, skola, om de i framtiden anträffas, for upphittaren tjena såsom bevis på deras glödande ifver. Efter en ädel, men, såsom utgången visade, alldeles öfverflödig strid om, hvilken skulle vara nog lycklig att få skjuta fbrsta skottet, begynte uppför sluttningar och bakom klippblock ett så försigtigt framkrypande, som var förenligt med den rådande sinnesstämningen. Måhända var det denna, som gaf upphof till ett något olämpligt stenras, just som de nalkades öfversta kanten af den sista stenvall, som skilde de mordlystne från de intet ondt anande djuren. Sedan denna kant blifvit uppnådd, visade sig tvenne renar, en ko och en kalf med ungefär qvartershöga horn, hvilka — om till följe af stenramlet eller bristande föda, lemnas osagdt — i sakta mak aflägsnade sig. Som hållet var alltför långt, åtminstone för mindre vana skyttar, återstod ej annat än att lugna sig och afvakta gynnsammare tillfälle.

Renkon med sin stolta hornkrona, tätt i hälame följd af sin unge herr son, fortsatte emellertid helt sakta sin marsch, här och der stannande för att uppsnappa något grässtrå, som liksom på trots letat sig till litet jord bland stenhopame. Kursen styrdes ned mot hafvet, der ett besynnerligt föremål • fängslade deras uppmärksamhet. Det var den på stranden uppdragna båten, hvilken nu måste närmare skärskådas och benosas. Hade någon person legat stilla i densamma, är det mer än sannolikt, att han fått undergå samma behandling och haft tillfälle att placera en kula i ettdera af djuren utan annat besvär än att trycka af bössan. Lyckligtvis för våra jägare var dock båten alldeles folktom. Tagande en omväg, böljade de senare att försigtigt klättra utför en alldeles ofvanför båtstället befintlig, trång däld i den till större och mindre stenar söndersplittrade fjällsluttningen, och samtidigt började renarne, sedan de ej funnit något ätligt i båten, att betande sakta draga sig uppåt samma däld. Under — såsom det sedan visade sig — alldeles öfverdrifvcn försigtighet nalkades de tvenne jägame med sitt enda gevär, och slutligen kunde den främst krypande, dold bakom några stenblock, affyra ett skott på de 80 h, 90 alnar derifrån betande djuren. Arm och bössa darrade af orolig ifver, och resultatet blef derföre ock endast ett ”hål i luften”. Det andra skottet, under

Sv. Polarezpedit. 1868. 10häftiga symtomer af skottfeber lossad t af skytten numro 2, så snart han varsnade minsta skymt af ren, hade fiillkomligt samma verkan, och det tredje, med likartad hetsighet afsmäldt af den förste skytten, åstadkom

Vf

blott ett harmset utrop: ”Ah, der stå de ännu!”

Sådant var äfven verkliga förhållandet. Under hela detta bombar-dement visade djuren ett beundransvärdt lugn och blickade blott, synbarligen förbluffade, omkring sig för att upptäcka, hvarifrån dessa besynner-* liga smällar kommo och hvad detta förunderliga hvisslande i luften månde betyda. Då ingen upplysning tycktes vara att

vinna, böljade de helt sakta vandra vidare, just som skytten numro 2 fattade bössan för att af-sända kulan numro 4. Manad af djurens exempel till kallblodigt lugn, reste han sig upp i sin fulla längd, hvarvid rename tvärstannade och förbryllade starrbligade på den för dem lika oväntade som obegripliga synen. Sigte tages långsamt och säkert, skottet brinner af och jagtkamratens förundran (och kanske äfven afund) fann aflopp i ett ljudeligt anskri: ”dom damp begge två!” Så var äfven förhållandet. Kulan hade först gått tvärs igenom kon, hvilkens ryggrad afslagits, derefter träffat den bakför stående kalfven i nosen, gått genom hela halsen samt stannat i bogen, så att hon anträffades i en kotlett följande frukost. Ej underligt, att detta byte af tvenne smäckfeta renar med jubel helsades vid återkomsten till Sofia, och att den lycklige skvtten, gåsjägaren i Kolbay och räfdödaren i Brandewijnebay, nu ansågs eller åtminstone sjelf gjorde anspråk på att anses tillhöra Spetsbergens storskyttar, då han löst det onekligen ganska svåra problemet att skjuta två renar i ett skott, ehuru han ej medtagit någon bössa på sin vandring! Och då han fick höra sådana yttranden som: ”nu blir det allt galnare och galnare”, hvad tänkte han väl då? Afund, naturligtvis afund.

Samtidigt härmed försiggick en annan renjagt på fastlandet. Åtskilliga af besättningen hade jemte konservatorn uppklättrat på fjällplatån och i spridda flockar begifvit sig inåt landet för att efterspana något värdigt föremål for sina skott. Ett af dessa partier påträffade en stor, präktig renoxe, ensam betande. Ett skott lossades på långt håll af en visserligen ovan, men desto mera het skytt, men kulan förfelade sitt mål, hvarefter samma bössa (af ovanligt grof kaliber) öfverlemnades i mera jagtvana händer. En ny kula hven snart mot målet och gick tvärs igenom halsen tätt under hufvudet, dock utan att skada luftstrupe eller lyggrad. Svårt såradt, flydde djuret så fort det förmådde, och nu började en häftigkapplöpning. Af blodförlust allt mer och mer afmattad, snafvade renen gång efter annan, tilldess slutligen skytten fick fatt i ena bakbenet, just som de kommit till en långsträckt och ganska tvärbrant sluttning. Och utför denna började derefter en omtumling i innerlig omfamning. Ena hornet afslogs och kunde sedan ej återfinnas, bössan skadades af slängar mot den steniga marken, ren och skytt intrasslades genom armar, ben, hora och remmar på skjutväska, bössa och hagelpung så i hvarandra, att en af fartygets maschinister, van att syssla med invecklade mekanismer, ”måste koppla dem lösa från hvarandra” #).

n

Andtligen syntes isen genom de sista dagames friska sydost-vindar blifvit så sönderbruten och gles, att Sofia d. 8 September på morgonen kunde försöka att, ledd af chefen sjelf från tunnan på förmastens topp, slingra sig fram till Sju-öame. Knuffad och knuffande, lyckades hon äfven att nå Parrys ö på ungefär % mils afstånd, men här vidtog en isgördel, som rundtomkring inneslöt denna ö (liksom de sex andra), hvar-före det ej återstod annat val, än att med isdragg fastgöra fartyget och vandra i land. Endast ett fåtal qvarstannade på och vid fartyget och fingo derunder nöjet att skåda ett par präktiga hvalrossar uppdyka ur vågorna alldeles i närheten, men alla de öfriga begåfvo sig i land, mindre i förhoppning att göra några rika skördar, än för att hafva trampat jorden på Europas nordligaste öar. Också fann man snart, att här ej synnerligen mycket var att uträtta. Snö och is täckte ännu största delen, och sten-splittror eller vattensjuk gyttja gåfvo de nakna sträckorna ett dystert och enformigt utseende. Endast i smådäldcrna p\ klippsluttningame lyste en lifligare grönska, bildad af täta mosstufvor, bland hvilka — isynnerhet under de af måsar, rotges, tejstar och alkor bebodda klipporna — ett ringa fåtal högre utvecklade växter sökt en fristad. Äfven djurverlden var fattig: utom de nyss nämnda fogelslagen syntes blott några snö-sparfvar, som genom muntert qvitter uttryckte sin belåtenhet med sin svala sommarboning, och ett par tjufjon, hvilka skrikande tillkännagåfvo sin missbelåtenhet öfver att blifva störda i sin ensamhet. Insekternas antal hade så förminskats, att endast några halfstclnade exemplar af en enda myggart anträffades, jemte/ talrika svärmar blygrå små Poduror

*) Då vi såväl här som på andra ställen skildrat jagter af väl mycket komisk anstrykning. hvilka synas vittna om föga skicklighet i vapnens bruk, anse vi oss förpligtade att uttryckligen framhäfva, att dessa ingalunda få anses såsom exempel på, huru jagterna i allmänhet aflupo. Men om de, så .att säga, normala jag-tema är föga annat att säga, än att ett skott small, ett djur föll — och detta, isynnerhet ofta upprepadt, skulle knappast kunna intressera någon menniska.(hoppsvansar), hvilka här, liksom for öfrigt öfverallt på Spetsbergen, hvim-lade bland sanden eller kröpo på snöfälten. En stor isbjörn hade helt nyss vandrat längs den drifvedsrika stranden, men den jägare,

som med passionerad ifver ilade efter hans spår och med säkerhet väntade finna Nalle nedanför en liten klippudde, dit stegen ledde, fick der ej annat se, än att sagde potentat satt sig på — med förlof sagdt — sin bakdel och åkt rutschbana utför en snöbrant, ett fortskalfningssätt, som han med förkärlek begagnar. Derefter hade han plumsat ned i hafvet och simmat öfver till den närliggande Phipps ö. Snart ljödo signalskott från fartyget, manande till skyndsam återfärd, och tunga voro de fjät, hvarmed den anträddes, ej blott för det svikna hoppet om de arktiska trakternas stoltaste jagtbyte, utan ännu mer derför, att för många af oss denna punkt (80° 40') blef den. der det hette: ”hitintill skall du gå och icke vidare” mot norden. — Då vi återkommit ombord, funno vi, att isen genom omkastning i vind och ström böljat drifva upp mot fartyget, som endast imder väldiga stötar kunde komma ut på friare vatten.

Ännu hade dock ej vintern inträdt; ännu kunde någon ny plats besökas, der zoologernas skrapor kunde uppfånga hafvets innevånare, ännu kunde några halfstclnade växter räddas undan det kyliga täcke, hvilket man med säkerhet kunde vänta skulle snart nedsänka sig ur de gråa, tunga molnmassor, som, sönderslitna af blåsten, drefvos fram helt lågt öfver marken. Vi styrde derföre mot söder, och genom massor af is, under regntjocka samt beständigt lodande passerade vi natten till den 9 September genom norra delen af Hinlopen Strait. Ofantliga glacierer bildade dess vestra strand, längs hvilken vi färdades och från deras flera hundrade fot höga, tvärbranta väggar nedstörtade oupphörligt med buller och brak det ena blocket efter det andra och gungade sedan under ständigt småputt-rande fram på de dystra vågorna. Kl. 0 på morgonen kastades ankaret i Lommebay, straxt söder om en storartad i hafvet utskjutande glacier, hvars talrika ”kalfvar” på alla sidor dansade kring fartyget och skubbade sig mot dess sidor.

Onekligen var vädret ej synnerligen lockande till exkursioner, ty 0 k l/2 grads värme samt täta snöbyar kunna ej för zoologen och ännu mindre för botanisten vara behagliga. Men just dessa den annalkande vinterns förtrupper manade till forcerad verksamhet under de tvenne dagar, uppehållet här varade. Också hade genom tilltagande snöfall hela nejden klädt sig i hvitt, innaii naturforskarne d. 10 på aftonen återvändefrån sina ströftåg. Fångstmannen hade gjort en båtfärd till fjordens inre, hvarifrån de hemförde fem renar och ett par skälar.

Då vi den följande dagen vaknade, befunno vi oss under stark blåst och snöyra på väg mot söder, och kl. 10 förmiddagen anlände vi till det praktfulla, nu i full vinterskrud klädda Lovens berg, livars skatter af pe-trifikater det varit vår afsigt att plundra. Första stegen, då vi beträdde land, nedslogo visserligen våra förhoppningar högst betydligt, men genom att, nästan så godt som på måfå, sparka undan den fotsdjupa snön och vältra om de från höjderna nedrasade kalkstename, lyckades vi på några timmar hopsamla ett par tunnor rätt vackra bergkalk-försteningar.

Men härmed kunde äfven första delen af vår expedition anses vara afslutad. Visserligen hade vi kunnat fortsätta färden till Hinlopen Straits sydligaste delar, men derigenom skulle ej hafva vunnits annat än en hastig visit på de ställen, som utgjort föremål för tyska expeditionens undersökningar under slutet af sommaren *). Kolförrådet var dessutom väl hårdt anlitadt. Vår expeditions närmaste uppgift var derföre utan tvifvel den, att — i öfverensstämmelse med den ursprungliga planen — så snart som möjligt låta de af dess medlemmar, som numera här ej kunde göra någon nytta, utan blott onödigtvis tärde på matförrådet, återvända till fäderneslandet. Kl. 1 eft.m. d. 11 Sept. lemnade vi derföre Lovéns berg och under fortfarande starkt snöväder ångade vi med full fart genaste vägen till Smeerenberg, hvarest den med stenkol lastade skuta, hvilken sedan vårt sista besök derstädes ditkommit och på hvilken en del af oss skulle hemresa, låg och väntade.

Men kärare ting än skuta och stenkol väntade oss derstädes! Det klingar väl föga poetiskt att tala om något så materielt, som färsk po-

*) Såsom vi sedan erforo, lemnade denna expedition d. 10 Sept. Hinlopen Strait, för att göra ett nytt försök att tränga norrut, sedan den en längre tid legat vid Cap Torell, sysselsatt med att kartlägga stränderna ett litet stycke längre mot söder och öster, än man under svenska expeditionen 1861 lyckats komma. Giles land skall visserligen hafva skådats från Thumb point, men obruten is spärrade vägen. Sådan är den officiella uppgiften. Ej obetydligt derifrån af vikande är den i ett Bergens-blad. såsom det der uppgifves efter kapten Koldeweys egna

meddelanden, lemnade berättelsen, som sedan gjort sin rund genom Sveriges tidningar. Enligt denna skulle K., gående söder om Spetsbergen, lyckats genom isen slå sig fram till sydspetsen af Giles land, liggande på ungefär 76° n. br. Deremot näm-nes ej deri, att sagda land syntes från Thumb point. — Säkerligen ligger ett fler-dubbelt misstag till grund för nämnda uppgift, så mycket mer, som, enligt allt hvad man känner, Giles land ej sträcker sig så långt mot söder. Det angifves af sin upptäckare ligga vid 80°, hvadan Dr Petermann så starkt drager i tvifvelsmål, huruvida det af svenskame 1864 vid 79° sedda, är det veritabla Giles land, att han i instruktionen för tyska polarexpeditionen gaf denna tillåtelse att, om det kunde uppnås, gifva detta land ett splitter nytt namn.tatis, men sanningen likmätigt måste vi bekänna, att mer än en visade sig högeligen intresserad af att genast profva det nu erhållna förrådet af denna vara. Och godt smakade den, derom voro alla ense, men ännu bättre, deri instämde äfven alla, smakade dock de bref och tidningar, som vänner och anförvandter hade sändt oss. Snart befunno sig äfven alla fördjupade i det kära studiet. En högtidlig tystnad rådde i gun-rummet och angränsande hytter, endast då och då afbruten af korta rapporter om påträffade smånyheter, afhörda af tankspridda brefläsare. Säkert är emellertid, att tacksamheten mot hemmavarande for deras frikostighet i brefskrifning var stor, men samma vitsord kunde ej gifvas for öfversändande af tidningar. Här ett par nummer Aftonblad, der ett par dito Götheborgspost, item litet Allehanda o. s. v., utan sammanhang sinsemellan och med hvarandra, och till följe deraf här reflexioner öfver ett ”gårdagens” oss obekanta telegram, der ett föredrag vid naturforskaremötet utan böljan och slut, — här en halfportion peppradt Liebigs köttextrakt, der en stump folkskolelärare-möte o. s. v. Må dock ingen inbilla sig, att dessa småbitar föraktades! Långt derifrån, ty personer funnos, som till och med ej försmådde att sluka både annonser, anmälde resande och följetongs-fragmenter. Resultatet af hela detta tidnings-studium blef dock, att litet hvar måste göra samma bekännelse, som den kollegii-afskrifvande Upsala-vaktmästaren gjorde om sin insigt i den Boströmska filosofien: ”den utgör ej något systematiskt helt, utan endast ett aggregat af vetande.”

Nu följa i ordningen 5 dagar (d. 12—16 Scpt.), under hvilka intet synnerligen märkvärdigt hände, om ej att en af kamraterna, som en natt skulle ro i land för att göra magnetiska observationer, dervid bokstafligen tog sig vatten öfver hufvudet, d. v. s. föll öfver bord och endast med knapp nöd lyckades mot strömmen simma fram till fallrcpstrappan. Att midt i mörka natten ligga och plumsa i Ishafvet, klädd i sjöstöflar och pels-jacka, lär efter hans egen förklaring vara mindre angenämt. Att vattnet var ganska kyligt, erfor han genom detta nog opraktiska sätt att utröna dess temperatur; thermometern angaf ungefär + 2°. All marken, både fjäll och strand, var alldeles snöhöljd, luftens temperatur fr.llkomligt vinterlig (nemligen omkring 0° eller 1 a 2 grader derundcr) och — med undantag af en dag, då solen sken från en klar himmel och gaf det barska landskapet en så pass vänlig min, som det kunde antaga — tjocka molnmassor nästan sopade marken, uttömmande under bitande blåst ett öfver-flöd af snö och slask. Hvaije tanke på exkursioner måste derföre bannlysas, och tiden användes af de qvarblifvande till brefskrifning, af de hemresande #) till inpackning af de gjorda samlingame och andra anordningar för hemfärden. Sofia intog nytt kolförråd och på kolfartyget, ”Se-verine,, benämndt, inrättades en del af lastrummet till en så pass hygglig salong, som omständigheterna medgåfvo.

Slutligen randades skilsmessans dag. Sedan Sofia bogserat Severine till Kobbebay, sedan afskedsmåltiden blifvit hållen, sedan besök mellan de bådä fartygen blifvit vexlade, lemnade de aftonen d. 16 September på samma gång hamnen, det ena styrande kosan mot södern och hemmet, det andra mot norden och okända öden. Varma välönskningar följde Sofia på hennes fard, blandade med längtan och hopp, att vi alla skulle — efter, så vidt möjligt var, väl förrättade värf — snart sammanträffa i fäderneslandet för att der gemensamt i minnet åter genomlefva den förflutna sommarens fröjder och mödor.

Vi följa Severine på hennes hemfärd, föga angenäm i åminnelse. Härom har en af hennes passagerare straxt efter ankomsten till Norge antecknat följande:

Sedan de sista hurraropen mellan fartygen blifvit vexlade och Sofia genom några fräsande raketer (förmodligen de första, som skådats på Spetsbergen) sändt sin sista helsning till hemmet, hade vi god tid att taga vår nya boning i betraktande. Vi befunno oss nu ombord på ett fartyg, till formen enligt kännares påstående ej olikt en större träsko och till storleken ungefär hälften af en vanlig Mälare-skuta (dess hela längd var, enligt skepparens

uppgift, 24 alnar). Det var detta lilla nötskal, som skulle föra oss och de under sommaren saminanbragta samlingame från norra Spetsbergen till Tromsö, d. v. s. en sträcka af minst 120 mil öppet haf, och, såsom vi snart skola finna, blefvo dessa förlängda till åtminstone 160 eller 170. Vare det dock sagdt till Severines ära, att hon, bygd för bankfiske, visade sig vara ett för dessa farvatten ganska väl lämpadt fartyg och att hon med lätthet och fart dansade hän öfver vågorna.

Emellertid hade denna fartygets egentliga bestämmelse med sig en annan egenskap af det minst afundsvärda slaget. Under sina föregående färder hade det mer än en gång varit lastadt med rå fisk och haakjaering-

*) Dessa voro Fries, Holmgren, Malmgren, Nauckhoff, Smitt, Svensson och fyra af de norska fångstmannen.lefver, och de vid lastrumsväggame fastklibbade ruttnande qvarlcfvoma deraf meddelade i förening med kölvattnet åt hela atmosferen ombord en intensiv doft af en mängd olika parfymer, bland hvilka mest dräglig var den, som under namn af vätesvafla gifver kemiska laboratorier deras karakteristiska lukt och som enhvar, hvilken denned vill göra närmare bekantskap, kan få känna från skämda ägg. Mer än en gång voterades enhälligt tacksägelse-adresser till den ädelmodige, på Sofia qvarvarande vän, hvilken genom skänken af en snusstrut gjorde oss det möjligt att om aftname ned-dyka i lastrummet, der vi lågo instufvade såsom torskar och sillar, samt der uthärda, tilldess luktnerverna blifvit någorlunda döfvade eller förhärdade. Tidigt på morgonen skyndade vi sedan upp på däck, hvilket vi ej gerna frivilligt lemnade under hela dagen. Under våra promenader fram och åter på detta, märkte vi dock, huru det då och då lyckades vinden att afslita bitar af den tjocka atmosfer, som från nedre regionerna uppträngde, och då våra respektiva näsor deraf träffades, måste vi ofrivilligt instämma i gummans undergifna reflexion: ”bäst vi gå, så lukta vi”.

Lägga vi till det redan anförda, att hafvet genom föregående stormar häfdc sig i väldiga dyningar och att — isynnerhet de första da-game — en frisk, stundom hård vind blåste, så torde det ej förefalla någon tänkande menniska gåtlikt, att vi snart allmänt fingo erfara sanningen af den gamla satsen, att ”sjön suger”. Snart hade hon nemligen sugit till sig alla de läckerheter, som vår ”mamma” ombord på Sofia i afskedets stund för oss uppbullat — och kanske litet till ändå. .Vanan är dock halfva naturen, och snart kunde flertalet af oss göra all möjlig heder åt nya ”mammas” rikliga förplägning. Endast en eller ett par fortsatte sina expektorationer med en ihärdighet och resignation, som ej kunde undgå att väcka både beundran och löje; enda omvexlingen i denna verksamhet utgjordes af envisa bemödanden att, med hufvudet tätt om-viradt för att om möjligt utestänga den obehagliga stanken,

”söfva enhvar på sitt vis sin filtomslutna lekamen.”

Emellertid förde ständigt gynnande vindar oss raskt framåt, och så begaf det sig, att vi så bugtat och luktat, snusat och rusat framåt, att vår skeppare redan efter 5 dygns förlopp förklarade oss vara i närheten af norska kusten. Redan den 19 på morgonen sågo vi med djupt vemod sista skymten af Spetsbergens fjällväggar dyka ned under horizonten, och den 20 utpekades en töckcnvägg såsom den kapprock, i hvilken Beeren Eiland skylde sin nakna, knotiga lekamen. Ehuruväl jag såg intet afdensamma, har jag all möjlig anledning att antaga sanningen af denna förmodan, ty i det rusk, slask och töcken, som från det hållet serverades, igenkände jag tydligen samma väderlek, med hvilken vi under vårt uppehåll på sagda ö för ungefär två månader sedan gjort bekantskap. På qvällen d. 21 ansåg sig skepparen ej böra fortsätta seglatsen, af fruktan att under nattens mörker kunna töma på norska ytterskären, och der-igenom bereddes oss det föga afundsvärda nöjet att ligga bi och låta skutan viljelöst guppa upp och ned på vågorna. Följande morgon fortsattes färden, och ifrigare spejade väl ej Columbi följeslagare efter land> än vi hela denna dag, men trots klättrande i tackel och tåg, trots utfäst belöning åt första upptäckaren, hade ingen vid mörkrets inbrott deraf sett mera än på morgonen. I förargelsen fortsattes färden hela följande natt för fulla segel, och följande morgon visade sig vid horizonten de blånande konturerna af några väldiga klippöar.

Men hvilka voro väl dessa? Allmän rådplägning hölls och nästan enhälligt antogs såsom gifvet, att de tillhörde Norge; endast en hyste någon tvekan, huruvida det ej vore Shetlandsöarne. Men äfven antaget, att det verkligen var Norge, — befunno vi oss öster eller vester om Nord-kap? Skepparen lutade uppenbart åt det förra antagandet,

men lyckades slutligen öfvertyga sig sjelf och andra, att vi styrde rakt mot nordligaste inloppet till Tromsö. Naturligtvis frossade vi redan i tankamc på en ankomst till denna stad samma afton samt alla de denned förenade njut-ningarne — men ödet hade annorlunda beslutit.

Hela dagen gled fartyget framåt, då det till allmän förvåning och bedröfvelse om aftonen uppdagades, att, der vi antagit ett sund, i sjelfva verket fanns fast land. Ny rådplägning af alle man, både sakkunnige och oerfarne! Tankarne, att vi hade kommit alltför mycket östligt, spökade fortfarande, liksom förut under hela färden, men slutligen visade sig en fyr och härmed hade vi fullt klart, att vi befunno oss ej allenast ganska betydligt för mycket i vester, utan äfven 12 h 15 mil söder om Tromsö. Här var naturligtvis intet annat att göra, än att vända och forsöka kryssa upp mot vinden, och då under nattens mörker en rätt anständig storm uppväxte (det glunkades till och med om, att fartyget varit nära att kantra), under hvilken man måste styra ut till hafs, så blef detta onekligen ’ ett långt och rysligt backigt skjutshåll”.

Surnudna voro de ansigten, som man följande morgon fick skåda på däck, men också voro de i full harmoni med vädret. Storm, köldoch molnhöljd himmel! Landet hade försvunnit ur sigte och då det frampå förmiddagen åter visade sig, rådde ombord den allmänna öfver-tygelsen, att om vi ej — hvilket var det troligaste — hade af vind och ström blifvit förda ännu längre mot söder, så var det åtminstone alldeles klart, att vi ej framskridit något mot vårt föresatta mål. Hvad var att göra? Man kröp ihop i någon vrå för att finna lä för den isande blåsten, men fick snart en kall öfversköljning af fader Neptunus; man uppgjorde den ena planen efter den andra, som genast af de andra förklarades vara alldeles bakvänd, och såvida den af dem gillades, var man sjelf af ren motsägelselusta genast fardig att fördöma den såsom komplett oduglig; till sist fann man det vara bäst att sitta för sig sjelf och se vresig och trumpen ut. Kort sagdt, glädjens barometer visade på ”mulet och ostadigt”; till och med frukosten ville, oafsedt sjögången, alldeles icke smaka. Men midt under allt detta gjordes en upptäckt: fartyget hade verkligen framskridit 6 å 8 mil mot norr, och det var rakt mot sydligaste inloppet till Tromsö, MalangenQordens mynning, som vi med frisk fart ilade. Solen var väl fortfarande dold bakom de täta molnmassorna, men allt föreföll dock nu så ljust och gladt, belåtenheten strålade från allas anleten och till och med de normalt sjösjuke glömde sin vanliga sysselsättning. Vinden lugnade af och på aftonen inträdde så fullkomlig stiltje, att vi först följande morgon (d. 25) kunde krafla oss inomskärs. Som vinden fortfarande var ytterst knapp, utsattes en båt, i hvilken tre af oss, rodde af våra norske fångstmän, skyndade till Tromsö.

Lång var ej denna färd — omkring 5 mil — men det är med den, som med ”Reisen mellem Haderslev og Kiel”, att ”den Rcisen den glem-mer jeg aldrig”. Väl hade vi redan straxt söder om Beeren Eiland trott oss förmärka symtomer af ett annalkande till mera tropiska regioner, förnämligast bestående deri? att vi i stället för snö fingo regnslask, men ett så hastigt och fullständigt ombyte mot det, hvarvid vi hela sommaren varit vana, var dock i sanning öfverraskande. På Spetsbergen hörde solen till sällsynthetema och vanligtvis sväfvade molnen så lågt, att man nästan tyckte sig böra gå med krökt rygg; här deremot glimmade solen klar och strålande från en höghvälfd, klarblå himmel. Vattenytan stod såsom en spegel, knappast krusad af annat än talrika små delfiner eller af täta sillstim, i hvilka skaror af måsar begärligt frossade. Tusentals ejdrar vaggade fridfullt öfverallt i sunden och längs stränderna, och djupt i den kristallklara vågen sagos talrika fiskar muntert kringkila. Och såvarmt, så varmt sedan! Hvem kunde motstå frestelsen att snart gå i land? Och då detta skett, hvilken saftig grönska lyste ej från ängarne, hvilken mängd af blommor, hvilket surr af insekter — och till på köpet träd, riktiga veritabla träd! Och så fanns alldeles färsk potatis — oh, delikat! — och så fanns präktiga filbunkar — ack, delicatissimum! Kort sagdt, Norge mottog oss i den gladaste, vänligaste högtidsskrud och vi — vi funno lifvet vara så skönt, så herrligt. — Följande morgon, då vi vaknade i Tromsö, efter en genom ovanan vid att hvila ordentligt afklädda i verkliga sängar temligen orolig natt, befanns hela naturen liksom genom ett trollslag förändrad. Ur en grå och tung himmel nedhvirflade snön och redan en dag derefter hade den vid vår ankomst sommarleende nejden iklädt sig fullständig vinterskrud.

Att nu beskrifva all den gästfrihet och välvilja, hvarmed vi af våra Tromsö-vänner mottogos, torde vara öfverflödigt, ty detta är något, som utgör ett alltför utmärkande drag för denna stads innevånare, för att man skulle behöfva ständigt upprepa detsamma. Lika litet torde det löna mödan att vidlyftigt orda om hemresan och

dess få och obetydliga tilldragelser. Må det vara nog att säga, att vi efter en angenäm ångbåtsfärd d. 7 Oktober anlände till Trondhjem, hvarifrån samma dag färden fortsattes öfver Dovre och genom Gudbrandsdalen till Christiania, der vi d. 13 åtskildes för att på olika vägar återvända till slägt och vänner i fäderneslandet.

E. WESTERBERG. s.c. STORKOBBE (PHOCA BARBATA).

SJUNDE KAPITLET.

Sofias färd norrut. — Vi uppnå 81° 42´. — Följa iskanten vesterut. — Djuplodningar. — Återvända till Spetsbergen. — Ny färd norrut. — Sammanstötning med is och läcka. — Fartyget repareras i Kingsbay. — Försök att söder om Spetsbergen gå österut. — Hemfärd. — Storm vid Beeren Eiland. — Tromsö. — Götheborg. — Carlskrona.

Det var d. 16 September, som vi skildes från våra hemvändande kamrater. Afskedsglaset dracks ”ner i hål” på Severine, och ett ganska illaluktande hål var det, om jag minnes rätt, med en uppskjuten tross till golf beläggning och en af Vetenskaps-akademiens kistor till bord och en atmosfer, som mer än hviskade om ruttnande hajlefrar och dylika läckerheter. Här sutto vi nu inkrupna och talade om den förflutna tidens minnen och utsigtema för den kommande. Sjelfva afskedet var ej utan en anstrykning af högtidlighet, ty hvem kunde då åtaga sig att afgöra, när vi skulle träffas igen? Ännu några helsningar till vänner och släg-tingar i hemmet och vi, Sofias män, återvände till vårt fartyg, som nu tog den mindre kamraten i släptåg. Då vi väl kommit ut på hafvet, kastades bogsertrosscn lös och dermed brast den sista föreningslänken. Raketerna fräste, hurraropen dånade, och vi sågo den lilla byttan under id-keligt guppande arbeta sig söderut, medan Sofia ilade mot norr, ovissa öden till mötes. Det var den egentliga skilsmessan från den civiliserade verlden.

Kursen sattes nu forst på Sjuöarne, och planen var att, sedan vi nätt dessa, der afvakta.ett gynnande tillfälle att ga norrut. Vintern hade redan under vår vistelse i Hinlopcn med förvånande plötslighet inträdt; snö täckte låglanden, och isen förstärktes på alla håll genom nybildning. Vinden var frisk och gynnande, ångan blef öfverflödig, Sofia gick under segel och fick dcrvid tillfälle att ytterligare förlänga sin meritlista. Vi passerade mynningen af Liefdebay och Woodbay (”cari luoghi!”) och ännu syntes ingen is. Sjömännen sysslade med att, som det heter, ”klara upp ombord”, en procedur, som i sig förenar skurningens, städningens och flyttnin-gens alla behag, men hvars resultat är i allo prisvärdt. Allt kommer på sin rätta plats, ordning, beqvämlighet och trefnad, för några timmar åsidosatta, återtaga, såsom det höfves ombord på en örlogsman, sitt herravälde och sjelfva fartyget väpnar sig mot sjöns, stormens och isens anfall. De många vetenskapliga kistorna och apparaterna, som förr belamrat däck och trossbotten, hade till största delen flyttat ombord på Severine. Alldeles klart var däcket väl ej, ty höga staplar af kolsäckar kunna i allmänhet ej anses befordra ”klarheten”, men det såg åtminstone vrkesmessigt ut, och man må ej förtänka sjömännen deras glädje att se sitt fartyg i ett skick, som något mindre än förr erinrade om Noachs ark. Hytter funnos nu att välja på för dem, som förut varit nödsakade att bo tillsammans med en kamrat, d. v. s. att såsom något underligt slags proviantartiklar förvaras i ett tråg närmast taket. En och annan förändring gjordes i vår lefnadsordning, rökning blef på vissa tider tillåten äfven under däck och qvällame, som nu hastigt inkräktade på dagens område, manade mera ifrigt än förr till säll-skapslif i gunrummet.

Vår kurs stäldes, såsom redan är nämndt, på Sjuöame. Nära inloppet till Hinlopen sammanträffade vi med en fångstskuta, hvars skeppare befans vara den ofvan omtalade Tobiesen. Han kom ombord och gaf oss åtskilliga vigtiga underrättelser dels om isens läge i Hinlopen, dels om den tyska expeditionen*). Hinlopens södra del spärrades af ett isband, hvars genombrytande dock ej ansågs alldeles omöjligt. Efter någon öfver-läggning, huruvida ett försök att framtränga åt detta håll borde göras, beslöts, att man skulle vidhålla den ursprungliga planen att gå till Sjuöarne for att sedan begagna dessa till operationsbas. Redan d. 18 voro vi inne bland isen och blefvo genom åtskilliga grundliga knuffar varnade att ej vid sådan färd lita på Sofias onekligen vackra talang i segling, utan hålla ångan i beredskap. Sjuöarne befunnos omgifna af is, så att vi ej kunde nalkas dem på mindre än 12naut.mils afstånd, men, som norrut visade sig öppet vatten, var det

*) I det föregående har talats om Tyskames färd, och som denna äfven i vårt land följts med intresse, torde det ej vara olämpligt att med några ord angifva de kurser deras fartyg tillryggalagt. Kapten Koldewey gjorde först flere försök att på en högre breddgrad na Grönland, seglade sedan till Spetsbergen (Belsound an-löptes) och försökte söder om Tusenöame framtränga österut mot Giles land. Då här intet stod att vinna, frestade han ännu en gång Grönlands-isen, återvände derefter till Spetsbergen och ingick, med afsigt att komma österut, i Hinlopens sund, i hvars södra del några ortbestämningar gjordes; från Thumb Point lär sigte hafva erhållits af Giles land. Då isen här stängde vägen, gick fartyget åter ut ur Hinlopen, seglade norrut, hann på omkring 17:de longituden 81° o' nordlig bredd och återvände, då äfven här ogenomtränglig is mötte, längs Spetsbergens vestkust till Norge.naturligt, att ett försök skulle göras att framtränga i denna riktning. Sju-öame passerades alltså, och ombord böljade med hvaije timme förhopp-ningame blifva allt lifligare, att det denna gång skulle lyckas oss att

nå — visst ej polen, ty i detta afseende hade vi redan af erfarenheten fått våra illusioner tillräckligt stäckta — men kanske en högre breddgrad

än något fartyg före oss. Vi hade att kämpa om priset med ingen mindre

storhet än nordhafsveteranen Scoresby, hvars 81° 30' hittills bildat sjö-färdernas ultima Thule. Stor var derför glädjen, då det befans, att vi den 18 på morgonen hade hunnit 81° 32' och ännu sågo öppet vatten framför oss. På eftermiddagen förtöjdes vid isen, djuplodning med bottenhuggare verkställdes på 1300 famnars djup, och vi beredde oss till föl-

jande dags vigtiga färd.

D. 19 Sept. var den dag, då den blågula, tretungade flaggen intog sin hedersplats i polarisens rike. På morgonen hade vi nemligen efter mångfaldiga kryssningar bland is af vexlande beskaffenhet på 17° 30' ostlig long. hunnit 81°42'. Yi lemna för beskrifningen af detta sakernas läge ordet åt den, som härvid är mest berättigad att föra talan, nemligen fartygets chef: ”Vi nådde stället just kl. 8 på morgonen, och jag lät förkunna segern för våra vetenskapsmän genom aflossande af svensk lösen och, högtiden till ära, funno de, då de kommo på däck, svenska flaggan svajande från toppame. Enligt besticket skulle vi varit blott vid 81 gr. 39 min., men en höjd, som jag på stället fick af solen, tillika med en dubbel pejling, som följande dag erhölls* af Spetsbergen, visade oss, att vi denna gång haft strömmen till vår fördel. Ycstligare befanns denna dock åter sätta reguliert 12 h. 20 min. på dygnet S.Y.-ligt, hvilket äfven är en gammal erfarenhet.”

Kapten v. Otter tillägger, efter att hafva uttalat sin åsigt om omöjligheten att vinna polarfrågans lösning på öppet vatten, en omöjlighet, som bestyrkes genom resultatet af Sofias färd:

”Flaggans heder anser jag vara liiifdad — så på ångare hon varit svajande — då vi ändock kommit dit, der ännu ingen med ”klara papper ’ kan visa sig hafva tagit middagshöjden frun däcket af sitt fartyg, nera-ligen inom 4:de hundradet nautiska mil från polen. Scoresby, som är den, som hittills kommit längst, uppgifver sjelf, med den auktoritet han egde efter 17-årig erfarenhet, att det öppna biilte, han 1800 der fann, var en märkvärdighet; och då sådana män som Phipps och Franklin måst nöja sig med att komma till 80 gr. 48 min. och 80 gr. 28 min., så börej mer kunna fordras, äfven af den som har fördelen af ångare bakom

en god jembog, än att att komma en grad längre. Att den höjd vi

nått ej kunnat hinnas utan att på många ställen spränga isfläck, som segelfartyg aldrig skulle drömt om att komma igenom, behöfver jag ej nämna; ty sedan vi kommit temligen fram, fanns ej en ränna eller en

aning af vattensky nordvart, som ej försöktes, och då Sofia kommit till

sin hedersplats vid 81 gr. 42 min., vågar jag påstå, der ej fans något kompass-streck, i hvilket en karl ej skulle med tillhjelp af en båtshake gått minst en mil på isstycken.”

Vi hade således vunnit ett af de frostbitna prisen vid den stora interaationela kapplöpningen mot polen, men här var det ock slut med vidare framträngande. De vanliga arbetena företogos. Fysikern gjorde på isfältet magnetiska observationer, vattenprof togos, och Bulldog s-apparaten upphemtade på 1370 famnars djup ett bottenprof,

hvilket, såsom kommande från denna latitud, naturligtvis betraktades med mer än vanligt intresse. Som vi nu ej kunde komma nordligare, sattes kursen mot det håll, der farvattnet syntes mest isfritt, eller vesterut; strömmen började emellertid nu föra oss syd öfver. På qvällen förtöjdes åter vid isen, en ny djuplodning verkstäldes och här befans djupet vara förminskadt till 370 famnar. Vi voro nu åter inneslutne af is, hade någon möda att under kryssningar och knuffningar arbeta oss ut, gingo mot söder och fingo d. 20 åter sigte af Spetsbergen. Det var emellertid ej vår afsigt att nu der söka hamn; tvärtom, det gälde att ännu en gång fresta isens stängningsförmåga, och alltså böljade åter en segling af samma art som den i femte kapitlet beskrifna. Vi gingo med hufvudsakligen vestlig kurs utmed iskanten eller genom drifis af vexlande form och mäktighet och frestade derunder hvarje öppning, som tycktes leda mot norden. Isblocken visade sig i flera afseenden af olika daning mot dem, med hvilka vi imder Augustifärden varit i beröring. De voro hårdare, gröfre och högre och föreföllo, sedda på afstånd, då hägringen i förvånande grad förstorade deras utseende, fruktansvärda nog. Några af dem voro här och der mörk-fårgade af vidhängande jord och grus, ett tecken, att de i någon okänd trakt varit i beröring med land. I hafvet hittades stycken af drifved jemte en af de ofvan omnämnda glaskulorna, talande vittnen i fråga om hafsströmmarnes riktning. Kölden var under färden temligen stark, men vi voro nu efter ett par månaders vistelse i de högnordiska trakterna någorlunda härdade och funno en temperatur af —8° a —9° fullkomligtangenäm och våra hytter, hvilka säkert nu skulle förefalla oss såsom nog svala sängkammare, alldeles tillräckligt varma. Om denna rätt märkvärdiga acklimatisering skall i det följande ytterligare talas. Det största men, som kölden förorsakade, var, att isen derigenom förstärktes. På ytan, der hafsvattnet utspädes genom sötvatten från smältande ismassor, bilda sig isskållor och s. k. talriksis; tjockan, som slår sig ned på vattnet, fryser, och de gamla isblocken blifva stålhårda. All denna ovälkomna isrikedom i förening med det tilltagande mörkret försvårar seglingen i otrolig grad. Djurlifvet var ännu ganska rikt; åtskilliga foglar (stormås, lunnefogel m. fl.) sågos och djuplodningama gåfvo ständig tillökning till de zoologiska samlingarna.

Sedan vi i några dagar följt isgränsen och funnit att denna nu, likasom förhållandet var i Augusti, sänkte sig mer och mer söderut, allt som vi (gynnade af en stark ström, som slutligen fick till motståndare hård sydvestlig vind) framträngde mot vester, beslöts, att vi skulle återvända till Spetsbergen, helst kolförrådet var starkt medtaget. Den dag, då detta beslut fattades, d. 23 Sept., förtjcnar att särskildt omtalas. Vi befunno oss nu på 78° 26' nordlig latitud och 2° 17' vestlig longitud. Det var herrligt, solklart väder. Fartyget låg vid ett isfält, på alla sidor om-gifvet af större och mindre isblock, somliga flata, andra uppresta mot hvarandra, genombrutna eller urhålkade till hvalf, från hvilkas inre de praktfullaste rent lazurblå fargskiftningar återkastades. En stor del af fartygets innevånare voro sysselsatte på isfältet. Några af manskapet fvlde vatten från den lilla söt vattenssjö, som bildat sig på midten af den stora isytan, fysikern gjorde sina observationer, en skridskogångare hade lyckats uppleta en passande bana för sina konsstycken, en nybörjare i skidlöpning, hvars enda konststycke var att falla omkull, bedref med högst tvifvelaktig framgång repetitionerna till en blifvande isvandring mot polen. Djurlifvet var här af en högst oväntad rikedom och särskildt blef djuplodningen af största intresse #). Djupet var nemligen 2(>50 famnar och från detta djup (öfver V3 mil) upphemtade bottenhuggaren en massa, som nästan helt och hållet bestod af bruna och hvita foraminiferer (en af de allra lägsta djurformerna), bland hvilka dock jemte annat en krustacé (en Cuma-art) anträffades. För öfrigt förvånades vi att bland isen midt på Atlantiska

*) Vi kunna ej påminna ohk. om det var vid detta tillfälle eller vid någon af de andra djuplodningama, som det hände, att, då redan apparaten hunnit nära bottnen, linan brant, men i sista ögonblicket vid relingen fångades af en af officerame; ett motstycke i smått till hvad som inträffade vid Atlantiska telegrafkabelns nedläggande.hafvet och på ett ställe, der djupet var så betydligt, träffa en sådan rikedom af högre djur. Vi sågo skäl, ismås, havhest, teist (knappt igen-känlig i sin spräckliga vinterdrägt), alka och rotges. Af ett par fogelarter skötos exemplar. I vattnet nära ytan simmade pteropoder och copepoder, hvilkas former och färger synnerligen tydligt aftecknade sig mot de klara ”isfotterna” (de simmande blockens betydligt omfångsrika undervattensdel). Här gjordes äfven ett fbrsök att bräcka is med en krutmina, men utan annat resultat än att i det till försöket utsedda isblocket utsprängdes en fördjupning, som ej ens genomträngde hela dess tjocklek; väldigare makter behöfvas för att betvinga polarisen.

Vi voro, som sagdt, vid vändpunkten; så mycket var åtminstone afgjordt, att ingen möjlighet fans att komma längre mot norr eller vester. Åt dessa håll sträckte sig isen, så långt ögat kunde nå. Vi hade nu två gånger följt isgränsen utan att finna någon öppning eller svag punkt i den förskansning, polen dragit omkring sig, och, för att gå berättelsen något i förväg, förhållandet befans vara detsamma vid det tredje försök, som gjordes i början af Oktober. Vi hade ej funnit bekräftadt Petermanns (sedermera återkallade) påstående, att det är lika lätt att segla från Am-sterdam-ön till polen som från Tromsö till Amsterdam-ön, och hvad samma auktoritets öppna polarhaf beträffar, lyckades vi aldrig finna till {+-+} trädet ditin. Af synnerlig vigt är den iakttagelsen, att isgränsens sträckning och läge synas underkastade endast ringa förändring. Kapten v. Otter säger i sin officiella rapport:

”Genom engelska flottans expeditioner 1773 under kaptenerna Phipps och Lutheridge, 1818 under commodore Buchan och John Franklin, 1827 under kapten Parry, samt den ryskas 1765 och 1766 under Tschitscha-goff, tillika med den berömde engelske vetenskapsmannen och hvalfångare-kaptenen Scoresbys erfarenhet, har det blifvit ådagalagdt, att under den tidigare delen af sommaren (Maj—Juli) framträngande äfven till 81:a graden endast undantagsvis lyckats och den lucka, som af dem lemnats, nemligen om isförhållandena under den senare delen (Augusti, September och böijan af Oktober), har nu af E. M:ts ångfartyg blifvit fylld genom de trenne försök, som af detsamma gjorts från d. 23—28 Aug., d. 17 —25 Sept. och d. 1—4 Okt. Såsom ett factum från desamma måste nemligen framstå: att ehuru isen under Augusti och större delen af September väl dagligen oåde minskas till qvantitet och försämras till qvalitet, eller hvad man kallar ”ruttnar”, så blir den dock icke navigabel äfven

Sv. rolarexped. 4868. 11med ångfartyg — och ehuru mot slutet af September ismassorna af de då inträdande höststormarna spridas och lemna rännor emellan sig, så försvårar hafvets tillfrysande mellan isfälten, i förening med den dagligen aftagande dagern, så mycket framträngandet, under det att de utan föregående varning häftigt uppstående stormarna göra all navigering, vare sig bland den glesare isen, som af hafvet sättes i uppror, eller den tätare, som derunder skrufvas tillsammans och upp på hvarannan, så äfventyrlig, att något hopp om att, inkommen deri under en sådan, åter komma ut med sitt fartyg, torde vara ganska ringa”

”Den vidare lösningen torde, derföre med mesta utsigt till framgång böra sökas medelst slädfärd under våren, innan de å isen samlade snömassorna förlorat sin skare.”

”Ett vigtigt rön ligger otvifvelaktigt deri, att gränsen för navigabelt vatten af E. M:s ångfartyg funnits obetydligt olika med hvad alla tillgängliga uppgifter om dess sträckning förut gifvit vid handen, med den utvidgning deraf, som under tidigare delen af September månad har varit en följd af årstidens längre framskridande, äfvensom att de ställen, som med anspråk på trovärdighet finnas antecknade om, att den 81:sta paral-lelen kunnat tillförene öfverskridas (af Scoresby d. ä. år 1806 till 81 gr. 30 min. och af Parry 1827 till 81 gr. 5 min.), varit ungefärligen under samma meridian, som den E. M:ts ångfartyg i år nått 81 gr. 32 min. och 81 gr. 42 min., nemligen omkring 18:de och 19:de meridianen eller en sträcka af 20 nautiska mil.”

Nordenskiöld, som, i sin till Geographical Society insända redogörelse, till den ofvan citerade listan af forskare lägger engelsmännen Cla-vering och Sabine samt svensken Torell, faster särskild vigt vid den omständigheten, att våra färder, såsom af honom blifvit påyrkadt, företogos under den gynnsammaste årstiden, d. v. s. på hösten, då den gamla isen blifvit reducerad till sitt minimum och bildning af ny ännu ej böljat.

D. 23 på eftermiddagen anträddes återfärden. Sofia måste först, icke utan att åtskilliga gånger komma i ganska omild beröring med isblocken, bana sig väg till öppet vatten. Derefter sattes kursen mot öster; d. 24 gjordes ännu en djuplodning på 1400 famnar och d. 25 fingo vi sigte af Spetsbergen, som i sin skinande vinterskrud (under sista natten hade ett ymnigt snöfall inträffat) tog sig ut som en jättestor snödrifva. Då vi nalkades kusten, sjntes på hafvet stora skaror af rotges. Vi gingo denna gång till ankars i South Gat, den hafsarm, som skiljer Danskön från detSOUTH GAT.egentliga Spetsbergen. I sjelfva inloppet tömade Sofia helt lätt mot en undervattensklippa, som ej finnes utsatt på Buchans och Franklins karta, oaktadt deras eget fartyg en gång der stött på grund.

I South Gats hamn uppehöllo vi oss 4 dagar, hvilka användes till åtskilliga maktpåliggande göromåls förrättande. Fartygets maskin och delvis också provianten behöfde omses, och en allmän klädtvättning an-ställdes med den

påföljd, att Sofias räcken och stag snart syntes prydda med alldeles stelfrusna skjortor och strumpor. Fartygets badrum blef nu äfven begagnadt till sitt egentliga ändamål. Naturligtvis försummade vi, som nu sannolikt voro Spetsbergens enda menskliga befolkning, ej att göra besök i vårt ödsliga rike. Observationstälten uppsattes på stranden och den ej särdeles behagliga vaktgöringen vid instrumenten vidtog. Att i den kalla, mörka polarnatten mot en bitande blåst ro sig i land för att, stundom liggande på rygg eller stående på knäna bland isbetäckta stenar, söka afläsa en fin skala vid det osäkra skenet från en drypande oljelampa är onekligen en mindre angenäm sysselsättning; och när då vindstötame kommo och skakade tältet, så att ljuset fläktade och den nästan afslutade observationen af bröts, bragtes man slutligen derhän att betrakta både instrumenten och blåsten och stename och isynnerhet lampan som sina personliga fiender. Mellan observationerna såg man ständigt nya räfspår i snön nära tältet, men den fyrbenta amanuensen höll sig dock försigtigt. undan (troligen af fruktan att blifva ålagd att observera) tills han#) slutligen en dag föll ett offer för sin nyfikenhet. Djurlifvet var i öfrigt ej så fattigt. Skälar inkommo ibland i fjorden. Dessutom sågos rotges, havhest, kryckje, stormås, fjäreplytt och ejder, hvilken senare nu i brist på ren fick förse bordet med stek. Vandringarna på Danskön erbjödo föga omvexling; allt, så när som på stenarne närmast stranden var täckt med snö och is, och stundom fick man pulsa i stora drifvor. Nu var det slut med midnattssolens herrlighet, men aftname voro, då vädret var klart, af obeskriflig skönhet; det på andra sidan fjärden liggande landets snöhöljda bergstoppar och isfylda dalar skimrade då vid solnedgången i den skäraste rosenfärg. Norrskenen började nu äfven visa sig och gåfvo vår fysiker

*) Denna räf, ett vackert, stort djur, hade en prydlig, tät, svartblå vinterfall. Såsom ytterligare bidrag till afgörande af frågan om fjällräfvens färgförändringar, erinras, att d. 30 Aug. sköts en hvit och följande dag en svart räf. Fångstmännen försäkra, att vid en skjuten ren ser man stundom, hur det ”myldrer” af räfvar med olika färg, svarta, hvita och grå. Åfven Tobiesen såg på Beeren Eiland samma dag (d. 4 Oktober) svarta och hvita räfvar om hvarandra, 10 å 12 stycken.mycket att syssla. En qväll kom han, som det tycktes, i mycket uppskakad sinnesstämning nedspringande i gunrummet, der vi, njutande af lampskenet och kaminvärmen, helt fredligt sutto sysselsatta med boken eller brädspelet, och manade oss att komma på däck. Vi trodde naturligtvis, att den så mycket efterlängtade björnen ändtligen fullgjort sin visitskyldighet. Komna på däck sågo vi dock ej annat än en blek flamma, hvilken som ett bräm följde de i söder liggande fjälltoppames kontur, och äfven denna kunde ej utan noggrant aktgifvande urskiljas. Iakttagelsen af detta fenomen lär emellertid vara af stor vigt för utredningen af frågan om norrskenets natur, och fysikerns ifver var således fullt berättigad.

Den 29:de afgingo vi till Kobbebay för att fylla vatten och aflemna vår post. Vi måste nemligen vara betänkta på, att, om en olycka skulle inträffa, dock någon underrättelse borde vara lemnad efter oss. I den varde, hvilken, som redan är nämndt, tjenar till postkontor, nedsattes derför en tunna, på hvars lock ordet ”Post-office” jemte en prydlig krona och posthorn blifvit målade, och i denna tunna lades en preservburk inneslutande en rapport öfver våra färder, såväl de tillryggalagda som de tillämnade. Postkontoret, som i sitt forna skick utmärkte sig genom en viss republikansk enkelhet, blef sålunda förvandladt till en kongl. svensk institution. Kapporten ligger der kanske än, ty vi fingo ej vid vår återresa tillfälle att afhemta densamma. Sedan detta blifvit ombesörj dt, afgingo vi genom Danes Gat till Smeerenberg. Här skulle vi taga ombord den på stranden liggande återstoden (600 kubikfot) af vårt kolförråd, som delvis måste uppletas under ett tjockt snötäcke. Som stranden var betäckt med massor af drifved, togs äfven en famn deraf ombord. Några af manskapet voro sysselsatte med vedsågning och huggning, andra med koltransporter; båtar gingo af och an mellan fartyget och stranden, och Smeerenbergs snöhölj da lågland företedde ännu den 1 Oktober en rörelse af menniskor och en liflighet, som gjorde starkt afbrott mot denna nejds sedvanliga ödslighet. Ty i detta afseende hafva Kobbebay och Smeerenberg få sina likar på denna planeten. Ödsligt, blåsigt, liflöst, intresselöst, så lyder den korta karakteristiken i en dagbok, som vi rådfrågat. Vi voro alltid vid, om ej dåligt, dock något nedsatt humör, då vi qvarhöllos på dessa ställen, så olika Liefdebay eller vikame på Nordostlandet med sitt rika djurlif. Ingen annan förströelse fans un att betrakta de väldiga skallar och ben af hvalar, hvilka här som annorstädes på Spetsbergen blifvit liggande på stränderna, eller ock kunde man, för att höja sinnesstämningen, taga enpromenad bland likkistorna på öns nordsida och der skada, huru räfvens tänder lemnat sina märken på menniskobenens ledknappar. Ombord var dock som alltid trefligt; en

artistiskt bcgåfvad kamrat, som visste att med sin pensel framtrolla saftiga sydfrukter och förföriska qviimogestalter, rönte i denna sin verksamhet mycken uppmuntran.

Vintem hade nu på allvar inträdt; i hytterna hade vi ej mer än 4° varmt. Mörkret böljade sänka sig öfver landet; i norr stod himmelen

n

svart, molnhöljd och hotande, och åt detta håll låg vår väg. Annu sedan alla förberedelserna till ett nytt fälttåg mot isen voro färdiga, hindrade snötjocka och storm vår affärd. Slutligen d. 1 Oktober på eftermiddagen lättade vi under fortfarande snöyra ankaret och lemnade de förenade rikena Smeerenberg och Kobbebay med liflig förhoppning att aldrig mera behöfva återse dem och föga anande, att den tid snart skulle komma, då vi med orolig längtan skulle spana efter första skymten af deras ödsliga bergsbranter.

Innan vi öfvergå till skildringen af Sofias sista färd mot norden, torde det vara nödvändigt att gifva läsaren en riktig föreställning om den plan, som af vederbörande uppgjorts för den återstående delen af expeditionen. Hvad åsyftade vi? Hvilka voro de hinder, som vi kunde beräkna att möta? Hvilka hjelpmedel hade vi att öfvervinna dessa hinder?

Först torde man erinra sig, att personalen ombord på Sofia nu utgjordes af följande: vetenskapsmännen Prof. Nordenskiöld, Doc. Berggren (botanist) och Dokt. Lemström (fysiker), fartygets båda officerare och läkaren, (af hvilka de förra hade om händer de meteorologiska observationerna, den senare, jemte Nordenskiöld, de zoologiska arbetena), en styrman, två maskinister, en timmerman, tio man af flottans manskap och två norska fångstmän, inalles 22 man. — Hvad våra planer beträffar, gälde det i första rummet, nu som förr, att söka framtränga så långt som möjligt mot norden och kanske norr om Spetsbergen finna ett land, hvars tillvaro man har en viss anledning att antaga, och som sedan kunde tjena till bas för ett vidare framgående. Skulle det ej lyckas oss att finna en väg i denna riktning, var afsigten att gå till Sjuöarne, för att derifrån företaga färder mot norr och öster (till det lockande Giles land, ”das sagenhafte Land im Osten”, som det af tyskame kallas). För detta ändamål kunde en öfvervintring blifva nödvändig och derpå voro vi äfven beredda. Skulle denna komma till stånd, var vår afsigt att under mid-vintern qvardröja på Parrys ö, der en liten skyddad slätt mellan bergenerbjuder lämplig plats for ett läger. Naturligtvis skulle vi dock bo ombord på fartyget och använda tiden till att bringa vår vinterutrustning i bästa ordning. I Februari skulle sedan på isen, som antagligen då i obrutet sammanhang sträcker sig ned till Sjuöarne, företagas en vandring norrut. Det var beräknadt, att vi kunde medföra proviant och andra förnödenheter för 60 dygns vistelse på isen, och under denna tid skulle vi troligtvis hafva hunnit till 84:de graden och tillbaka igen, hvarefter vi haft tillfälle att på våren göra ännu en utfard mot Giles land. Det var, som man ser, ett lysande program, men olyckan ville, att det ej denna gång skulle förunnas oss att ens i ringaste mån se dess förverkligande.

Detta nu om våra planer. Vi hade ej vid beräkningarnas uppgörande lemnat ur sigte de hinder, som ställde sig i vår väg. Bland dem var naturligtvis isen det förnämsta. Två gånger hade vi redan brottats med honom; den tredje blef han vår öfverman och sände oss lemlästade ur striden. Men isen var ej vår enda fiende; han hade trogna bunds-förvandter i kölden och mörkret. Kölden, alltid några grader strängare ute bland hafsisen än vid Spetsbergen, hade redan i midten af September gjort sitt intåg; den belade hafvet med nybildad is, gjorde de gamla isblocken hårda som sten, så att de oundvikliga stötarne blefvo vida farligare än förr, och hotade sjelfva fartyget med nedisning. Mörkret, som nu med förvånande hastighet tilltog, inskränkte alltmera arbetstiden#), gjorde det svårt att väja undan för farorna och betog oss möjligheten att gå fram om nätterna. Men till allt detta kom nu den fruktansvärdaste fienden: stormen. Under sommarmånaderna råder i farvattnen kring Spetsbergen merändels lugnt väder eller en föga hård vind, och vi hade med stöd af denna erfarenhet hoppats på temligen fredliga färder bland isen. Det blef helt annorlunda. Sedan d. 23 Sept. hade stormen kommit till makten och tycktes sedan ej vilja släppa herraväldet från sig. Att segla bland is kan hafva sina svårigheter; fartyget behöfver all sin lätthet i vändningarna och slipper ändå ej undan utan stötar, som i betänklig grad fresta styrkan af dess fogningar. Men låt stormen komma, låt de väldiga isblocken böija sin dans, då de slungas likt jättebollar upp och

ned på de höga, vräkande vågorna; låt fartyget, litet och bräckligt, ryckas med midt i den vilda leken, allt detta kanske imder den isiga polarnattens

*) Under en öfvervintring blefve sannolikt till följd af mörkrets tilltagande November och December de värsta månaderna, den tid, då man finge svårast att hålla sig skörbjuggens förtrupper, modlösheten och dåsigheten, från lifvet.mörker, och man skall finna, att saken får ett något allvarligare utseende. Ingen vågar sig under storm in bland skär; 'men flytande, rörliga skär, som gå anfallsvis tillväga, äro ännu farligare.

Mot alla dessa svårigheter stodo vi ingalunda maktlösa. Vårt lilla förträffliga fartyg bar visserligen åtskilliga märken, bucklor och repor efter sina senaste kryssningar bland isen, men var för öfrigt i bästa skick, både hvad skrofvet och maskinen beträffade. Sofias skönhet hade deremot lidit betänkligt afbräck. Hon hade lemnat Carlskrona såsom en kokett liten örlogsskonert med höga stänger och bramrår och en viss förfinad elegans i hela sitt skick. Men det gick med Sofia som med hennes innevånare: toilettens prydlighet befann sig, allt som vi hunno mot norden, på en jemnt fortgående indragning, och när hon nu låg förankrad vid ett isfält i sin arktiska skrud med de korta, all ståt af stänger och rår beröfvade mastema, med tunnan, en visserligen nyttig men ej just vacker persedel, på förtoppen samt belamrad med de många båtarae, såg hon ut snarare som en, som ”går i hushållet”, än som en fin fröken. Öfverbyggnaden midskepps hade redan gjort oss stor tjenst; framför ratten på kommandobryggan hade uppförts en skärm med fönster till skydd för rorsmannen. Kolförrådet, med afräkning af den till bränsle under en polarvinter behöf-liga qvantiteten, ansågs kunna räcka för en färd af öfver 200 geogr. mil.

En öfvervintring behöfde vi ej frukta. Vi hade ännu proviant för ett helt år och skörbjuggsmedel i tillräcklig mängd och af olika art. Fartyget var väl ombonadt mot kölden, och i Tromsö hade anskaffats fullständiga uppsättningar af pelskläder#), hvaijemte ombord funnos en mängd renhudar till förfärdigande af dylika plagg, segelduksstöflar för is-fårdema m. m. Dessutom hade vi, hvad som ej får lemnas ur räkningen, i biblioteket och orgeln medel till passande förströelse; slätten på Parrys

*) Yignetten vid slutet af 8:de kapitlet visar en man iklädd denna vinterkostym, som består af en ”päsk” (en vid pels af renhud med fällen vänd utåt och hoj)sydd framtill), ”komager” (ludna lappkänger af renhud med ett särskild t slags torrt gräs till foder närmast foten), ”bellinger” (damasker) och vantar af samma material. Dessa kläder kommo vi, utom någon gång vid de magnetiska observationerna, aldrig att bära. Under sommarmånaderna behöfver man på Spetsbergen ej andra kläder än sådana som hos oss begagnas af personer, som vistas mycket i fria luften. Den vanliga sjömanna-ylleskjortan blef äfven för vetenskapsmännen ett favoritplagg, stundom ersättande både rock och väst. — Ramen kring teckningen bildas af Spetsbergsvapnen, harpunen, lansen och hvitfisk-skotteln. Harpunen hålles alltid hvass som en rakknif; lansen, fångstmannens favoritvapen mot björn och hvalross och som dertill vid isvandringarna ofta får tjenstgöra som promenadkäpp, är just ingen strumpsticka; klingan är 3 tum bred med ett nära 3 fot långt jemskaft, som fortsätter sig i ett oformligt tjockt träskaft. En vanlig harpun skulle ej fastna i hvitfiskens tunna hud; skotteln har derför hullingar, som sedan klingan inträngt slå sig tvärs och derigenom hindra hennes utryckande.ö torde hafva befunnits ganska lämplig till plats för lekar och kropps-öfningar och, bäst af allt, vi hade ett befäl, som skulle veta att upprätthålla den ordning och verksamhet, hvarmed skörbjuggen bäst hålles på afstånd. Jemförelsevis sämst voro vi utrustade för de möjligen ifråga-kommande isvandringarna. Depoten i Brandevijnebay hade visserligen försett oss med två nödvändighetsartiklar, nemligen pemmikan och en liten lätt, men stark båt, hvilken, ömsom släpad på isen och ömsom, då öppet vatten mötte, satt i sjön, skulle tjenstgöra både som släde och farkost, men bristen på draghundar och sannolikt också på fullt lämpliga kläder var i alla fall betänklig. Hundar kunna väl stundom vara till besvär, t. ex. då man på isen möter en bredare remna, öfver hvilken djuren endast med svårighet och tidsförlust kunna fraktas, men torde dock vid längre färder knappt kunna undvaras.

Efter dessa vidlyftiga afvikelser återvända vi till Sofia, hvilken, såsom nämndt, på eftermiddagen d. 1 Oktober styrde ut från hamnen vid Smeerenberg på sin tredje färd mot norden. Polarnatten stod med aftonglöd i vester, is och snö lågo på däcket; det var 7 grader kallt och en hård nordost mötte oss. Vi hyste inga öfverdrifna

förhoppningar att kunna framtränga långt mot norden, dock kunde man ej härom på förhand veta något bestämdt. En storm, en förändrad riktning af strömmen kan öppna en väg genom isen, der man kort förut förgäfves sökt en sådan. Det befans också, att förhållandena ändrat sig sedan vårt senaste försök, men detta ej till vår fordel. Redan på natten fingo vi nemligen is i sigte; den hade aldrig förr mött oss på så sydlig bredd (80® 14'). Fartyget förtöjdes vid ett isfält i afvaktan på dagningen. För d. 2 finnes i en dagbok endast följande korta anteckning: ”På natten drifis och hårda knuffar; på dagen ytterligare drifis och ytterligare knuffar.” Isfälten voro nu af betydlig vidd och tjocklek, förenade genom nybildad is. Äfven denna dag gjorde^ vi fast vid ett dylikt och en djuplodning verkstäldes. Här var nu tillfälle att göra en promenad. Man halade sig ut på bogsprötct och släppte sig derifrån ned på isfältet, som denna gång ingalunda var slätt, utan fullt af låga backar, stalp och remnor samt tydligen af enorm tjocklek. Några af oss gingo ett godt stycke bort från fartyget, dock forsigtigt\is medtagande en mistlur. Denna omtanke var ej öfverflödig, ty om en stund voro vi omsvepta af en tät, grågnistrande isdimma och nödgades för att återfinna vägen till fartyget noga följa våra egna spår. Snart besvarades mistlurens signal af* ångpipans hvissling, som genom dimmanträngde fram till oss, och vi kommo ombord. Vi måste nu vara betänkta på att utan dröjsmål lemna platsen och styra söderut mot öppen sjö, ty isen hotade att innesluta oss, hvarföre också fysikern måste afbryta sina observationer och något brådstörtadt flytta sig sjelf och sina instrument ombord. Här visade sig, utom alkor, teistar och havhestar, en vida sällsyntare gäst, nemligen en hvalross, en af de få, som sågos under hela expeditionen. Denna dag gick kölden upp ända till 13,3 grader. Den nybildade isen var flera tum tjock och fartyget kunde genom denna med full maskin ej göra större fart än 2 knop. Det var vinterligt i hög grad; i gunrummet höll sig temperaturen fortfarande vid omkring + 4°. Följande dag hade vi klart väder, hvarunder solen, på grund af den starka ljusbrytningen i luftkretsen, visade sig med elliptisk form. Redan d. 2, då det syntes uppenbart, att isen norrut blef allt tätare och svårare, styrdes som nämndt mot öppet vatten och vi gingo nu fortfarande söderut.

Söndagen den 4:de var dagen lör den ”stora ofreden”, såsom olyckstillfället med läckan sedermera ombord plägade kallas. Kapten v. Otter säger i sin officiella rapport härom:

”D. 3 på morgonen fortsattes sydvart tills öppet vatten vanns, hvarefter Sofia, följande yttre kanten, styrde ost- och nordvart tills på eftermiddagen is varsnades i N.O., som syntes vilja göra oss vägen stridig och jag ansåg klokast att i afvaktan på den kommande dagen der lägga bi, för att under densammas lopp kunna göra allt det bruk af dagern, som omständigheterna medgåfve. Kl. 3 förmiddagen d. 4 befann sig far-tyget vid 81:sta graden, dch det hade varit min mening att vid denna tid vända och ligga upp emot isen; men tilltagande S.O. vind och sjö gjorde det rådligare att komma ut derifrån. Tjenliga ref intogos och vi lågo med eldad machin, för att hjelpa fartyget genom isen, som, nedförd med den till storm tilltagande kultjen, syntes allt efter som dager inträdde mer och mer omgifva oss, och kl. V27 f.m. blef det nödvändigt styra igenom ett temligen tätt isband; — det blåste vid denna tid half storm och fartyget vältrades fram mellan isstyckena, då härunder det slungades mot ett sådant i lä, som sprängde hål under vattengången i styrbords aktra kol-lår. Luckan till densamma igendrefs genast så sorgfälligt som möjligt, för att begränsa vattnet inom kol-låren; kurs sattes på närmaste tillgängliga land, och det var hopp om, att hamn utan vidare svårigheter skulle nås, då, en knapp timme senare, vattnet rapporterades inströmma å trossbotten. Som machinpumpen hade fullt upp attgöra att draga ut läck vattnet, som från kollåren kom till machinrummet, vågade jag icke annat än tillfälligtvis ditsläppa något från trossdäck, utan länsning medelst pytsar var enda medlet som fanns, under det att en del af inredningen nedrefs till läckans finnande, och provisionella pumpar tillagades. Kl. 729 böljade vattnet äfven tränga upp i askugnarna#), så att ösning äfven från machinrummet med pytsar måste företagas till hindrande af eldarnes släckande. Oaktadt ösningen jemte öfriga länsnings-medel hela tiden oafbrutet fortgått, hade dock vattnet vid middagstiden stigit så å trossdäck, att luckan till aktra vattentäta skottet måste öppnas för att med dettas pump kunna hastigare utdraga en del. Så fort fartyget kommit så under lä af land, att det medelst alla flyttbara tyngder kunde något krängas, skedde detta, för att bättre komma åt att inifrån stoppa läckan till trossbotten, som dittills inom- som utombords varit 2 ä 3 fot under vattnet; och då fartyget kl. straxt före 6 e.m. i säkerhet ankrade vid Amsterdamön, krängdes det ytterligare medelst flera båtars hissande längs babords sida och deras fyllande med vatten. Härigenom kom trossdäck öfver vattenytan och

läckningen kunde någorlunda förhindras.”

Rapporten innehåller för öfrigt beröm öfver det välförhållande, som alle man ombord ådagalagt genom att under de 11 timmar, som förflöto, innan fartyget kom i hamn, oförtrutet arbeta i 6 graders köld, genomvåta af det allt öfverspolande vattnet samt utan att under dagens lopp hafva fått den minsta förtäring, och särskildt omnämnes den beredvillighet och outtröttlighet, hvarmed vetenskapsmännen delade manskapets börda.

Läckan var ej obetydlig. Stöten hade icke endast i fartygets sida midskepps om styrbord inböjt och bräckt en plåt, så att en spricka, half-annan fot lång och en och en half linic vid, uppstått, samt sprängt två spant och utjagat åtskilliga naglar, utan äfven uppbrutit det däck, som skiljer trossbottnen, här afdclad till hytter, från den underliggande kol-låren. Vattnet inpressades således först i kol-låren och trängde derifrån upp på trossdäcket.

Detta är nu framställningen af sjelfva faktum; men kanske önskar man veta, huru detta otrefliga faktum återverkade på ställningen och stämningen ombord, huru saken tog sig ut, sedd från en annan synpunkt än den yrkesmessiga.

*) Pumpame hade blifvit oklara genom det kolstybb, som vattnet ryckte med sig.LÄCKAN.Man hade på qvällen d. 3 lagt sig utan aning om någon fara, och väcktes kanske under nattens lopp några gånger af knuffar och rullningar, men utan att dervid fästa någon vidare uppmärksamhet, då man vid detta lag godt hunnit vänja sig vid dylika påminnelser om isens närhet. Kl. 727 vaknade man dock något mera fullständigt, ty hvad som nu förnams var icke en oskyldig knuff, utan en livass stöt, som med ett slags krasande ljud likt det man kunde tänka sig uppstå vid utdragandet af en jättetand, trängde in i fartygets sida. Det var det kritiska ögonblicket, hvars betydelse vi likväl då ännu ej kände. De ifrige skyndade upp för att se, hvad som hänt; de flegmatiske tänkte: ”Säll den, som ej nu har vakt på däcket!” och gåfvo sig tillfreds. Emellertid började småningom ett ominöst vattenplaskande låta höra sig utanför hyttdörrama, och snart kom chefen ned och kallade med ett visst allvar i sin uppsyn alle man till arbete. Nu var det slut med fred och hvila. Bestyren med söndags-toiletten fingo en bråd ände, man skyndade ut, klef i vatten på gunrums-golfvet, fann ännu mera vatten, riktiga svallande sjöar ute på trossbottnen och alla händer, som ej förlamades af sjösjuka, arbetande med länsningen. Hvar och en tog den plats honom anvisades, och langningen af pytsar pågick nu med rask fart; 100 pytsar i qvarten vandrade längs efter kedjan af armar från trossbottnen upp på däcket. Det sätt, på hvilket fartygets befiilhafvare under allt detta skötte sitt kall, och som så fullkomligt hos enhvar ingaf förtroende och tillit, är vida öfver mitt beröm.

Den, som fått sin plats på däcket, hade för sina ögon en storartad syn. Hafvet gick i väldiga, gröna vågor, kokande, fräsande, skummande och öfversållade med hit och dit vräkande isblock. Stormen tjöt i tackel och tåg, och Sofia, lik en hetsad hjort med dödssåret i sidan, rusade under segel och ånga för babords halsar mot närmaste hamn. Den lilla stackarn flämtar och skiilfver under pressningen. Ingen försköning, det gäller lifvet; — mera segel! mera ånga! Nu stupar hon på knäna och ligger ett ögonblick hejdad, döfvad, darrande i hela kroppen; i nästa sekund är hon åter uppe och rusar genom sjöame, sporrad af dödsångest och ansträngande sina sista krafter. En jättelik våg nalkas, stormar in öfver bogen, kastar sin vattenmassa på seglet och trycker ned henne på sidan, tills vattnet synes strömma ut öfver gaffeln nära toppen, medan en annan del af vågen kommer som en störtsjö svepande öfver däcket mot aktern. Och under allt detta nödgades fartyget ligga på den sårade sidan, hvarigenom vattnet inpressades med ökad kraft.Vi äro nu 80 minuter (12y2 svenska mil) från hamn. Vattnet stiger alltmera på trossbottnen och böijar i maskinrummet fräsa i ask-ugnarne. Man hugger liål i däcket och försöker att på denna väg få ytterligare en pump i verksamhet, men förgäfves. Ingen vet, hvar läckan finnes. Det var klart att, om fartyget skulle sjunka, båtar hade en oändligt liten utsigt att kunna berga sig i en sådan sjö, och att, om det komine derhän, i alla fall den gästfrihet Spetsbergen hade att erbjuda de skcpps-brutne vore af betänklig art. Dock torde väl knappt någon ombord vid sjelfva olyckstillfället hafva hyst tankar i denna riktning. Man tyckte ej, det såg så farligt ut, och dessutom förtog ifrigt arbete alla dystra fantasier öfver hvad som möjligen skulle kunna inträffa. Man hade ej tid till någon annan tanke än den, att två händer äro alldeles för litet för en menniska, som <^n\\ langa pytsar, och för tillfället förekom den stora jemhinken, hvilken i regelbunden ordning återkom, och hvilken, för sin tyngd svårhandtcrligare än de andra pvtsame, gema utgöt en del af sitt kalla innehåll i

stöfvelskaften, som en större olycka än alla öfvervintrin-gar tillsammantagna.

Snart började det också visa sig temligen tydligt, att vi cj denna gang skulle drunkna hvarken omedelbart på fartyget eller medelbart i bå-tame. Vi kommo ut ur isen, sjöns våldsamhet böljade aftaga, och mot middagen fingo vi Spetsbergens snöhöljda toppar i sigte. I maskinrummet, hvarest den största faran, nemligen eldarncs släckning, hade hotat, blir man herre öfver vattnet, och äfven på trossbottnen lyckas det med ansträngdt arbete att 'någorlunda hejda fiendens framträngande. Man har, sedan garneringen i öfvermaskinistens hytt blifvit rifven, der funnit läckan och gjort anstalter att provisionelt tillstoppa henne. Inifrån ser man en stor, ett par fot lång buckla med en spricka, genom hvilken vattnet framstörtar ; en svulst med ett öppet sår och en sprutande pulsåder skullo kanske af en läkare valts till liknelse.

Då således utsigterna i väsentlig mån ljusnat, fick man, genomvåt och utfrusen, tillfälle att på några minuter springa ned i gunrummet, för att söka rycka till sig en smörgås. Der nere mötte en bedröflig syn. I det herrskande halfmörkret (en kapp hade blifvit pålagd öfver skylightet, för att skydda denna svaga punkt mot vågornas anfall) såg man golfvet betäckt med en svallande sjö smutsfärgadt vatten, som med våldsamhet vid fartygets häftiga slingringar vräkte mot sidoskotten, och i denna pöl kryssade om hvarandra en kaffekanna, några stöfiar, ett par instrument-lådor och den stora kolskyffeln *). Vårt lilla orgelhamionium låg upplyft på bordet, understöttadt med ett par af hofmästarens skärbräden. I hytterna fullt af vatten. På bordet i slingerbrädets rutor spillrorna af en frukost, smörgåsbitar, kullfallna ölbuteljer m. m. Det något otrefliga svallandet af vatten ini fartyget gaf scenen sin egentliga karakter. Man åt en smörgås, tittade in på förödelsens styggelse i sin hytt, stängde dess dörr och lemnade de sjödränkta penaterna att sköta sig sjelfva. Och så

gäl de det att åter skynda på däck och falla in i arbetet. Chefen säger

uppmuntrande: ”håll i er, karlar!; om några timmar äro vi i hamn”, och arbetet med länsningen går med ökad fart. Osa, ösa är lösen för dagen.

Sedan tryggheten återkommit, börja de komiska sidorna af situationen träda fram. En brefskrifvare säger:

”En löje väckande syn erbjödo de af matroserna, hvilkas arbete bestod

i att fylla pytsarne på trossbottnen. Till följe af rullningen slungades vatt-

net hit och dit, så att de ömsom stodo deri till midjan och ömsom på det torra. Härvid gälde det att passa på med ämbaret, då störtvågen kom, men oftast skedde detta så våldsamt, att de på det hala jemgolfvet förlorade fotfästet och lågo plaskande vid hvarandra likt grodor i en pöl. Då man besinnar, att vattnet var omkring 0 grader, så måste man medgifva, att det fordrades en ovanlig grad af ihärdighet att hålla ut med detta arbete 9 h, 10 timmar.”

”De stackars machingastarne hade äfven, isynnerhet i böijan, en svår olägenhet att utstå. Vattenlangningen ifrån trossbottnen gick öfver ett glest jemgaller, som utgjorde tak till machinrummet, och för hvaije ämbar som kom spilldes en god dosis, som i form af regndusch drabbade de sotiga gestalterna der nere. Emedan det ej var deras kamrater, som åstadkom detta onda, så höllo de tåligt ut dermed ett par timmar, men skickade slutligen en deputation, som i valda ordalag anhöll om försköning från denna tortyr. Saken afhjelptes lätt med en matta öfver gallret.” Den, som fått sin plats på däcket, hade ej heller någon så afunds-värd lott. En sjö kommer, slår med dån och brak mot öfverbyggnaden midskepps och spränger surmingama för några der upplagda bruder och

*) På styrbords skott hängde en stor fotografi, föreställande de engelska fartygen Erebus och Terror, under storm omringade af isen — en vacker, men verkligen hemsk skildring, åt hvilken vi nu kunna göra full rättvisa. Taflan satt uppfäst ungefär i manshöjd. När vi väl kommit i hamn, befans, att snedt öfver det hvita papperet drog sig en brunfärgad rand, betecknande vattenståndet i gunrummet eller kanske rättare den höjd, till hvilken vattnet vräkt upp. Denna tafla är nu verkligen på dubbelt sätt en påminnelse om sjönöd och faror bland isen.stänger; i nästu ögonblick har man dem dansande kring benen, hvilket allt ej aflöper utan stötar och skrubbsår. En annan sjö kommer, som ofvan beskrefs, farande från fören mot aktern, och man blir bokstafligen bortsköljd från sin plats och störtar, omhvärfd af vatten och skum, med pytsen i högsta hugg ned mot lä reling.

Allt mera närma vi oss Amsterdamön, fartyget ställer sig småningom på rätt köl, hvarigenom vattnets inströmmande genom läckan förminskas, och arbetet vid länsningen blir lättare, och vi böija alla få klart för oss, att vi kunna säga oss hafva upplefvat ett äfventyr, hvilket är oändligt mycket angenämare än att nödgas tala i prsesens.

Vid sextiden gick ankaret i bottnen i Smeerenbergs hamn, hvilken vi nu, tvärtemot föregående erfarenhet, funno vara en på det hela ganska angenäm och välbelägen ort. Fartyget krängdes åt babord, hvarefter maskinpumpen snart gjorde läns, undantagandes i den tilltäppta kol-låren. Sofia såg dock bedröflig ut. Långa fransar af is hängde rundtomkring sidorna, seglen stodo styfva af isbeläggning och tacklet var som kokad t i sockerlag. Kapten v. Otter säger i ett bref, och kan detta yttrande tjena som bevis, att ofvanstående skildring af sjögången ej är öfverdrifven: ”Jag nästan tvekar att nämna det, — ty det låter otroligt — men det var sjöar, som gingo öfver salningen*); och då vi kommo in, hade den två-refvade gaffelfocken till hela sin höjd en half tums isskorpa af det frysande, öfverspolande vattnet.” I väsentlig mån hade vi att tacka för vår räddning öfverbyggnad en öfver däcket midskepps, ty utan denna hade ingen ösning varit möjlig.

Alla behöfde nu hvila. Vi åto i gunrummet frukost, middag och qväll i ett mål, drucko ett glas vin och samspråkade en stund om dagens händelser. Och derefter gick man till kojs och behöfde efter den grundliga vaggningen under dagen intet sådant hjelpmedel för nattens sömn.

Den 5:te på morgonen vaknade man styf som en pinne i armar och ben, en och annan ock med känningar efter stötar och andra små missöden under gårdagen. Manskapet kallas på däck och tackas af chefen för sitt välförhållande. Hvar och en hade nu mycket att syssla med att göra ordning i sin hytt, få kläderna torkade [alltid en mycket kinkig sak på Spotsbergen **)] och framför allt att på biis ta sätt omse de många dyrbara

*) Ett slags tvärslåar nära masttoppen.

**) De våta kläderna lyste under de första timmarne af fosfore^cerande punkter — mikroskopiska sjödjur, som inkommit med liafs vattnet genom läckan.fysikaliska, kirurgiska och andra instrument, som fått sin andel af den allmänna vattunöden. Under tiden linkar Sofia något låghalt med läckan så mycket som möjligt lättad öfver vattnet mot Kingsbay, för att i en derstädes belägen fullkomligt tillsluten hamn underkastas behöflig reparation. Det herrligaste väder har inträdt med klar himmel och sommar-ljum temperatur (d. v. s. —1°). Man sitter efter slutade göromål på däck, njuter och låter solen skina på sig. Hvilken skilnad mot i går! Det är, för en gång bokstafligen, lugnet efter stormen. Spetsbergens fjäll glänsa i ofläckad snöskrud. Ombord visade sig, oaktadt alle man under så många timmar stått genomblöta af det iskalla vattnet, hvarken nu eller senare något spår af förkylningar; man påminne sig det på sid. 76 om detta märkvärdiga förhållande anförda.

I Kingsbay skulle fartyget läggas på land och, med begagnande af tidvattnets skiftning, krängas för att göra läckan åtkomlig. Sedan lämplig bädd blifvit upplodad, halades fartyget d. 6 upp på densamma och blef vid ebbens utfallande liggande på sidan. Vattnet utpumpades nu från kollåren och kolen uttogos, hvarefter läckan först tillfälligt tilltäpptes utifrån och sedermera under de följande dagame reparerades medelst i talg dränkta, filtklädda ekfyllningars fastskrufvande genom sidan i bucklorna. Ekfyllningarna kläddes på yttersidan med jernplåt, äfvenledes särskildt fast genom sidan.

De sju dagar vi tillbragte i Kingsbay förflöto enformigt nog. Far-tyget låg invid en liten holme, och med denna tillvägabragtes en förbindelse derigenom, att mellan däcket och stranden en tross spändes, längs hvilken en båt kunde halas fram och tillbaka. Detta var dock ej alltid någon lätt sak, ty allt som oftast kommo stora block af glacieris och lade sig i linien, och skulle man då i land, måste man på bästa sätt med båtshake och stöfvelklackar köra dessa ur vägen eller, om de voro alltför stora och orörliga, springa ut på dem och leda båten omkring. Vid fartygets sårade sida hängde ett slags ställning, på hvilken vid lågt vatten arbetena med läckans botande pågingo. På den lilla holmen hade vi åtskilligt att beställa. Ett från Carlskrona medtaget Coldinu-kors uppsattes till ett tecken, att detta brödraskaps område äfven omfattar Spetsbergen. Ihärdiga försök gjordes äfven med den fotografiska apparaten, men, vare sig på grund af bristande dager eller af bristande förstudier hos fotograferna, blef det allmänna resultatet ett slags ”svart i svart”; man tröstade sig med den reflexionen, att en på fotografisk

väg vunnen svärta från Spetsbergen dock alltid är en sak af intresse, och i mer än ett albumsitter en dylik bild af polarmörkret med stolthet vid sidan af ljusare skönheter från sydligare trakter. Komiskt var för öfrigt att se en ifrig fotograf med några af de hemlighetsfulla omsvepta ramame under armen, hoppande på de guppande isblocken eller arbetande af alla krafter i båten, för att fort nog komma från laboratoriet på fartyget till apparaten på stranden. På holmen företogs äfven en storartad snösmältning till förstärkning af vattenförrådet; ett besök i land hade nemligen visat, att alla vattendrag voro bottenfrusna. Fysikerns tält uppstäldes och observationerna voro i följd af bättre lokalförhållanden här vida mindre besvärliga än vid South Gat. Det var till och med ej utan sitt melankoliska behag att i den dödstysta polarnatten ensam patrullera i månskenet på den lilla holmen.

Ånnu hade ej alla foglarne tagit afsked; teist, kryckje och stormås sågos; vid holmens stränder simmade några ejderkullar och, hvad som synnerligen förvånade, på den smala strandremsan, der vågsqvalpet bortsköljt snön eller åtminstone förvandlat den till en mörk, vattenblandad sörja, sprungo bland de strandade isstyckena ett par fjäreplyttar; — en vadfogel på Spetsbergen i Oktober månad! Mesta uppmärksamheten ådrog sig dock en ännu förtroligare gäst. Invid reparations-ställningen plägade nemligen ligga en havhest, ifrigt plockande de ostsmulor och fläskbitar, som nedkastades till honom från däcket. Slutligen fann han så mycket behag i sina nya vänner, att han klef upp på ställningen till de der arbetande och lät villigt taga sig med händerna så ofta som helst. Fogeln var efter allt utseende fullkomligt kry och frisk, men som det denna årstid är ondt om sällskap på Spetsbergen, syntes han hafva tagit sitt parti att hålla till godo med vårt. Olyckligtvis luktade han likasom alla sina samslägtingar så illa, att vi ej kunde medgifva något närmare umgänge.

Att göra exkursioner på fastlandet lönade ej mycket mödan. Allt var här snö och is; på ett ställe, der snön af blåst, hittades dock ännu en tufva af Saxifraga oppositifolia med några qvarsittande, naturligtvis mycket illa medfarna blommor. Inga renar finnas i Kingsbav; riifspår syntes öfverallt vid stranden. De intressantaste föremålen voro de talrika, på det grundare vattnet strandade blocken af glacieris med ännu vidunderligare former än dem vi sett i Augusti.

Kölden var ej synnerligt sträng, —2° a —9° (i vattnet sjönk temperaturen till —2,1°). I en bitande blåst kunde hon visserligen blifva kännbar nog, men eljest tyckte vi oss hafva ett ganska angenämt höstväder. Mörkret började deremot, oaktadt solen ännu ej helt och hållet tagitafsked, ökas på ett betänkligt sätt, och vi tyckte oss nästan hafva en försmak af den tid, då halfårsnatten som en isig säck sluter sig om dessa trakter. Ombord förmärktes i sammanhang dermed åtskilliga symptomer af en sjukdom, som fick namnet ”potatissjuka”, och hvilken visade sig som en svåröfvervinnelig dåsighet och en bestämd motvilja att lemna den hori-zontala ställningen på hyttens soffa. I händelse af en öfvervintring hade det nog blifvit nödvändigt att med kraft uppträda mot dessa symptomer, kanske skörbjuggens förtrupper.

Hela viken var uppfyld af glacieris i större och mindre block, och mellan dessa belade sig vattnet med nybildad is, som för hvaije timme förstärktes och allt fastare böljade sluta sig kring fartyget. Denna nya is var alldeles genomskinlig, och från däcket såg man stundom om nättema under det klara täcket här och der en lysande punkt eller ett mera utbredt, hastigt uppflammande, hvitgult sken, som närmade sig ytan och åter försvann; det var hafvets fosforescerande djurarter, som rörde sig i vattnet under isen. Vi önskade alls icke att blifva instängda i Kingsbay; en öfvervintring på en så sydligt belägen punkt hade nemligen varit i det närmaste ändamålslös, och afslutandet af arbetet med läckans botande motsågs derför med en viss otålig längtan, ej utan en liten tillsats af oro öfver isens tilltagande tjocklek. På qvällen d. 10 var ändtligen allt färdigt och chefen, angelägen att så fort som möjligt få fartyget befriad t ur sitt fängelse, lät genast företaga uthalningen. Det var på tiden, och styft arbete kräf-des; vi måste alla i sena qvällen upp på däck och gå i spelet, och ändock var det endast med möda, fartyget kunde fås ned från upphalningsbädden och framtvingas- några famnar genom isen. Som bevis på hvilken styrka denna vunnit, kan anföras, att en af båtarne, som låg förtöjd akter om fartyget, vid uthalningen drogs upp på isen och stod der på kölen utan att bryta igenom. Emellertid kommo vi ut och ankrade på jemförelsevis rent vatten. Följande dag var Söndag, och som örlogsmannabruket fordrar, att hvilodagen, om omständigheterna ej bestämdt förhindra det, hålles i helgd, qvardröjde vi öfver denna dag på ankarplatsen. Guds-tjensten ombord på Sofia är ännu ej beskrifven; den saknade ej sin enkla högtidlighet. Trossbottnen uppstädas på bästa sätt och dess bord

öfver-täckes med ett blått och gult slupkläde. Alla infinna sig i helgdags-drägt, två psalmer sjungas, chefen läser en kort predikan och några böner, och det hela afslutas, enligt krigsmannased, med ”Gud bevare konung

Sv. PolarexpeJit. 4SUS. 12och fädernesland!”. — På qvällen började isen åter packa sig kring fartygets akter; om natten hörde man dess knistrande och sprakande utanför hyttfönstret. Följande dag sade vi Kingsbay farväl, gingo till sjös och voro snart utanför Prins Charles Foreland. Som nu stiifven stod mot söder och hemfärden kunde anses började, ansågo några lämpligt, att såsom en första recivilisations-åtgärd befria sina hakor frän det arktiska skägget — en mycket förhastad åtgärd, då, som det sedan visade sig, ännu en pröf-ning återstod, innan hemfärden kunde anses fullkomligt betryggad.

Sedan vi nu genom några dagars hvila samlat ny tillförsigt och nva krafter och det befunnits, att fartyget åter blifvit fullkomligt tätt, beslöts, att vi i trots af den sena årstiden skulle göra ännu ett försök att söder om Spetsbergen framtränga mot öster med Giles land till mål. Detta var ett förslag, som föll alla i smaken; man tänkte med lifliga björn-förhoppningar på Tusenöame och de obekanta trakterna der bortom. Snart visade sig dock fbrebud till de hinder, som skulle spärra vår väg åt détta håll. Redan utanför mynningen till Isfjorden började nemligen massor af glacieris möta oss, och dessa, blandade med annan drifis, uppträdde slutligen i sådan mängd, att vi under loppet af d. 12 och 13 seglade genom ett 60 nautiska mil bredt bälte af simmande is. Nu behöfdes mycken försigtighet vid manövern, på det ej något isblock skulle lösrifva plåsterlappen från sidan, så mycket mer som vinden var temligen hård och sjögången hög. Vi hafva till vårt förfogande en dagbok, som vi tilllåta oss att vid detta och några följande tillfallen citera, dervid anhållande om ursäkt, i fall skrifsättets bristande ans nog tydligt skulle förråda, att Spetsbergen är ett ociviliseradt land. För d. 13 finnes upptaget: ”Under natten obehaglig rullning. Jag blir i sängen bombarderad af mina små-effekter; ett lexikon i ryggen, en större flaska i maggropen etc. Ligger resignerad i den förhoppning, att det väl, likasom regnvädret, slutligen en gång skall ”komma ner” och jag få ro. Förgäfves. Slutligen kommer min korpulenta klädesborste, en möbel af solid beskaffenhet, i yster lekfullhet dansande mot min högra tinningknöl. Jag inser nu, att det är anlagdt på förolämpning, vänder mig på andra örat och ”gör mig hård”. Har sedan den tillfredsställelsen att kunna i lugn stJudera, huru alla sakerna i hytten bära sig åt för att komma i däck. Först lossas fästet af en stampning, sedan vandra de under rullningen i regelbundna slag fram och tillbaka på hyllorna, hvarefter slutligen en mera mångsidig knyck kommer och kastar dem i golf vet, der de sedan fortsätta sina promenader.”Den 14:de hade vi hunnit till Sydkap. Det var vackert klart väder, och vi sågo i norr. några ståtliga solbelysta fjäll, Homsundstinderne. Vattnet hade nu blifvit 4 grader varmt, och ehuru thermometem i luften visade —6,8°, tycktes det oss, att en helt ny stämning inträdt i naturen. Massor af fogel, alkor, havhestar och ejderhannar, syntes. På natten, som var särdeles mörk med herrligt norrsken, blef åter hård blåst. Vågorna, som spolade öfver däcket, bildade der en issörja, som gjorde promenaderna nästan halsbrytande. Ibland kastades också några af de små lysande hafsdjuren (bland dem en liten krustacé af Copepodemas ordning) upp på däck och lågo der en stund, glimmande som stjernor. Den 15:de styrdes ostvart mot Tusenöarne, men då vi kommit dessa på ungefär 30 minuter nära, möttes is, som, i böljan gles, snart blef af så svår beskaffenhet, att vi ej kunde tänka på att med det genom läckan försvagade fartyget arbeta oss igenom. Vi måste således uppgifva alla planer på upptäcktsresor österut och vända stäfven mot söder, mot hemmet. Visst är det sant, att i glädjen häröfver glasen klingade i gunrummet, men det var dock afskedet från Spetsbergen, och detta afsked var vemodigt nog. Säkert finnes ingen af oss, som ej längtar att ännu en gång återse de vackra fjordarne, rendalarne, de stolta, i midnattssolen skinande glacie-rerna, att ännu en gång få njuta af det fria, herrliga lifvet deruppe. Nu var det emellertid slut med allt detta. Vi måste för denna gång afstå från vidare försök att vinna odödligheten i polarriket och fingo trösta oss med den tanken, att, om vi ej lyckats komma så högt upp, hade vi i utbyte ej heller kommit så djupt ned, som möjligt varit. Vi hade, hvad sjelfva Spetsbergen beträffar, ej sett andra än de mera besökta trakterna, och af några bland dessa, t. ex. Kobbebay och Smeerenberg, hade vi fått se mer än vårt lystinäte. Nog kände man sig stundom böjd for ett visst missnöje öfver att vi, som dock hade ångkraften till vårt förfogande, på Spetsbergen ej kommit till andra ställen än sådana, som, snart sagdt, hvaije, äfven den anspråkslösaste, sillskuta kan hinna; men lor samlingarnas kompletterande var säkerligen den plan, som följdes, den fördelaktigaste, och dermed fick man

gifva sig tillfreds.

Ånnu återstod af nordhafsfården en liten slutepisod och denna ej af de trefligaste. Vi gingo mot söder och närmade oss Beeren Eiland. Det befans nu, att ostnordost om denna ö sträcker sig på en rymd af 60 nautiska mil en bank med djup vexlande mellan 15 och 40 famnar. Detta grunda vatten gjorde oss i början, medan vädret var vac-kert, ingen olägenhet. Tvärtom; vi fingo tillfälle att använda bottenskrapan och uppfiskade ynderliga holothurier, eremitkräftor och andra zoologiska märkvärdigheter. Men snart förändrades scenen. Vinden ökades alltmer, tills slutligen en stickande storm från N.O. blåste; den var, säger vår chef, en af de svåraste han varit med om. Sjön gick som vanligt på grundt vatten ytterligt våldsam. Fartvget måste lägga bi d. 16 och kunde först d. 18 återtaga sin kurs. Vårt läge var under denna tid ej afundsvärdt; Beeren Eilands klippor hotade i lä, och lä land under storm är, hvad sjömannen mest af allt fruktar. I mörker och köld, med läckan i sidan, kastades vi fram och tillbaka på de vräkande sjöarne. Barometern var i jemnt fallande och fartyget alldeles öfvertäckt med is, som vid hvarje öfverspolande sjö ökade sin massa med ett nytt lager och på fördäck slutligen låg i tjocka vallar. Ansträngd t arbete kräfdes för att någorlunda hejda nedisningen, som hotade nedtrycka fartvget i djupet. Och under allt detta bragte de ofta upprepade lödningarna allt betänkligare bud. Knappt hade lodet flugit ut, förrän linan redan stod slak. 30, 20, 15 famnar bildade en skala, som man helst läst i omviind ordning. Med ett ord, såsom fara betraktad tager stormen vid Beeren Eiland, enligt de sakkunniges försäkran, försteget äfven framför ”stora ofreden”, olyckstillfället med läckan d. 4. Om alla dessa äfventyrlighctcr säger dagboken: ”På eftermiddagen d. 16 öfverraskas vi af några häftiga rullningar, som sätta kolskyffeln och andra löseffekter i drift. Det är, som om man skulle köra omkull i diket. Vinden har tagit upp sig till storm, och man lägger bi för natten, fruktande Beeren Eilands grannskap. Den, som vill lyda ett vänligt råd, bör så mycket som möjligt undvika att ligga bi; det är ett särdeles dåligt nöje. Man rullar sönder allt sitt bohag, hör ingenting annat än rammel och kras på alla håll och kanter; än är det en korg knifvar och gafflar, än orgeln, än kolskyffeln, som är ute på vandring. Under min koj ligger en af de stora glaskulorna, som öfverlemnar sig åt det mest utsväfvandc sjelfsvåld, trillar och rullar som en galning. Alla spilda hagelkorn dansa gavott på hyllor och golf, böckerna komma i slutna leder framtågande ur hyllorna, och en bösskula, som ligger instängd i en liten fyrkant af andra saker, springer omkring och väsnas som ett vilddjur i en bur. På morgonen vaknar jag, efter att hela natten hafva begagnat en ljusstake till hufvudgärd och min skrifportfölj till fot-spjera. Allting i hytten är begåfvadt med lif. Handdukar och gardiner h vifta och fläkta som de afskedshelsande näsdukarne vid en j em vägsstation,tobakspungen svänger som en pendel, och rockarne ligga rätt ut från väggen som akrobater. Stackars Olsson (hofmästaren)! jag hör honom nu på natten stöka i gunrummet for att berga sina mångahanda effekter, och medan han stödjer på ett håll, ramlar det på tre andra. — Vid the-bordet envisas man att, med innehållet af sin vis-a-vis’ thekopp i ena rockärmen, kasta sig baklänges mot väggen, som om man för det gemensamma bästa ville köra ut hufvudet genom fartygets sida. Ögonblicket derefter har man ändrat plan och störtar sig hejdlöst öfver theköket, med ena armbågen i smörtalriken. Kaminen ryker in, fönstret i taket slås upp, och den iskalla polarstormen stryker in i rummet och släcker alla ljusen, och dock — är man vid bästa humör, skrattar som en tok åt alla missöden och låter det basa på, ju värre dess bättre. Det är lika roligt att få the i rockärmen som på något annat ställe; ett annat föreställningssätt beror på fördom. Värst är, att man under allt detta ej kommer ur fläcken.”

”Man går mot qvällen upp på däck. Här försvinner det komiska elementet och det totalt. Att här skratta, det blefve en fånes flin eller en krukas försök att bemantla sin rädsla. Stormen dånar; vågorna vräka svarta och skummande på alla sidor kring fartyget. Det är ej möjligt att ens stå på däcket utan att hålla sig i de islupna tacklen. Man måste nödvändigt gå och öfvertyga sig, att de lösa hakar, som akterut bilda räcket kring däcket, äro fast pålagda. Det vore hemskt att vid en rullning gripa tag i dem, finna stödet svika och kastas öfvcrbord, för att kämpa en stund mot de der jättelika obevekliga sjöame och omkomma nu, då farorna borde vara öfverståndna. Lilla Sofia dansar som en fröken. Visst är hon något lätt på foten, men med en kavaljer, som för väl, gör hon dock sin sak förträffligt.” — Dagens anteckningar sluta med denna vemodiga bekännelse: ”Med sorg har jag i dag på min bössa afkopplat studsare-piporna och påsatt de lumpna hagelpipoma. Farväl, sköna dröm om björnar och hvalrossar!”

För d. 17 heter det: ”Mörker, köld (+ 1° i gunmm och hytter) och slingring, så att man kan slingra hela sin digestions-apparat ur kroppen. Superlativt otrefligt att ligga bi, tills fartygets hela innanmäte blifvit förvandladt till slarfsylta. På trossbottnen och i gunrummets ena höm har en liten vattenpöl samlat sig, som under idkeligt plaskande far fram och tillbaka. Ingen eld kan brinna i kaminen. Under däck är det kallt och ruskigt; pä däck har man svårt att andas i isstormen och kan ejpå de islupna plankorna flytta sig fram en famn utan att hålla sig i vanterna eller räcket. — Emellertid är hafvet storartadt, vågorna mycket svartare och mera brytande än vid vår senaste färd norrut. Ibland står fartyget på aktern likt en häst, som stegrar sig, och hela däcket bildar då en brant isig kälkbacke. Frånvaron af egentliga relingar gör att man tycker sig hafva de ondsinta nereiderna nästan i famnen. På däcket står den vackra lilla snipan sönderslagen, med de trasiga brädstumparne tydligt nog talande om Ishafvets vrede. Då och dä kominer en sjö, som med ett slags långsam, sugande rörelse häfver fartvget uppåt; sugningen åstadkommer en egen återverkan, den kännes i sam tl i ge ombord befintliga maggropar. Andra vågor hafva en annan art. De slå häftiga, upprepade slag mot sidan, så att hela fartyget skälfver och vacklar eller hugger som vid en grund-stötning. Det ligger något ytterligt retsamt i denna upprepade misshandling. Hafvet liknar en rå öfvcrsittare, som ej tänker på att skona en svagare motståndare. Under allt detta hålla vi dock humöret temligen uppe, gå for någon stund upp på däck och se på frispektaklet och krypa dessemellan, för sällskapets och värmens skuld, alla i en hytt, der vi utbyta åsigter om behaget af att ligga bi. Och när man blifvit för mycket utkyld, går man slutligen in till sig, ser huru, då fartyget lägger ned sidan, den gröna vattenväggen stiger upp framför hyttfönstret, drar, föga uppbygd af detta skådande ej på utan rätt in i hafvet, filtame öfver sig och sofver så mvcket som möjligt. På eftermiddagen har ändtligen barometern slutat sjunka, vi hafva fött Beeren Eiland i sigte och bakom oss, och vinden har blifvit något ojeinn. goda tecken; faran är öfver. Qvälls-varden utmärkes genom en viss oregelbundenhet i bordskicket. Vill man stå vid smörgåsbordet, måste det ske med goda motspjern för fötterna, benen så vidt åtskilda, som den naturliga daningen medgifver, och kroppen i utfallsställning än åt höger, än åt venster, allt efter som golfvets branta backe vexlar sin lutning.”

”D. 18 vaknade man med den muntrande iakttagelsen, att vi fortfarande lågo bi under våldsam rullning. Tyckte, att vi fått nog af detta nöje. Då fick man helt plötsligt höra den himmelska musiken af maskinslagen och märkte, att rullningen förvandlade sig till en sakta vaggning. Och se! det befans, att vid sextiden vinden, ehuru fortfarande hård, bedarrat så mycket, att vi kunde bölja länsa undan. — Tio knops fart, stäfven mot Tromsö, som nu är vår Lycksalighetens ö; det går verkligen med fräsande fröjd. Glädjen, som vi erfara, uppväger alla de föregåendedagarnes obehagligheter. Allmänt jubel; servering af bäsk öfver lag. — På däck synes sjön ännu gå hög, men vi hafva intet obehag. Sofia klättrar i backarne som en get, men måste skynda sig alla sina 10 knop for att hinna undan de efterjagande sjöarne. Bakom aktern reser sig den gröna hvitskummande väggen, men innan hon nedfaller, är det lilla nötskalet redan långt borta. Vi äro nu omkring 240 minuter från hamn. Alla arbeta med upphuggningen af* isen och däckets rengörande. Det är en helt ljuflig stämning i luften. Efter ett styft arbete nedkomma vi i gunrummet varma och svettiga och finna det så hett (Obs. ingen eld i kaminen sedan två dygn; orten: norr om Norge; tiden: slutet af Oktober), att vi måste hafva sodavatten att svalka oss med. På däcket under arbetet med isens bortskaffande inträffa stundom komiska uppträden. En sjö, större än de andra, låter Sofia göra en af dessa egendomliga rörelser, då däcket tyckes vilja långsamt men säkert hälla allt sitt lösgods i sjön. En af oss förlorar jemnvigten, trillar omkull, hugger utan anseende till personen den närmast stående i benet, drar omkull honom, hvarefter de båda förena sig om att endrägteligen rulla ned till lä reling. Sedan arbetet är verkstäldt, sitta vi en stund på den islupna aktersoffan och beundra vågoma och Sofia, och gå sedan ned till ett trefligt sällskapslif i gunrummet. I hytterna börja fönstren befria sig från sin isbetäckning.” Den 19 fortsätter dagboken: ”Hisklig rullning under natten. Sjö på sjö spolar öfver däcket; det är Ishafvets ilskna afskedshelsning. Styrmannen kommer in vid frukosten och rapporterar land i sigte. I vattnet är temperaturen nu +8° och i luften +6*; således ett tvärt ombyte och en betydlig skilnad. Vi göra ej annat än sitta på däcket och inandas med välbehag den ljumma luften. Däcket spolas rent från is och — mirabile visu -— torkar sedan, en syn, som vi ej haft på många veckor. Nere i gunrummet är hett och qvaft*); sodavatten röner fort-

*) Detta uttryck må stå för dagbokens räkning, men är dock ingalunda så öfverdrif-vet, som man kanske är böjd

att tro. Vi hade nu uppenbarligen inträdt i ett alldeles nytt klimat, som maste förefalla oss, kommande från polarvinterns område, ganska sydländskt. De meteorologiska iakttagelserna under denna resa tyckas gifva vid handen, att Spetsbergen (med Beeren Eiland) samt de norr och söder om detta bälte liggande latituderna bilda tre i afseende på klimat betydligt skilda och mot hvarandra begränsade zoner. I motsats mot det allmänna föreställningssättet, att allt som ligger norr om Norge (en och annan tager kanske med i räkningen en god del af de förenade rikena) är en enda köldregion med temligen likformig stelfrusenhet, tyckes det, att i förhållande till klimatet på Spetsbergen den norra af de tre zonerna (polens närmaste omgifning) är vida kallare, den södra vida mildare än vanligen antages. — Hvad beträffar den fullständiga acklimati-sering, som några månaders vistelse på Spetsbergen medför, kunna flere exempel anföras. Vid de långa jagtfärdema lade man sig utan skydd att hvila påfarande stark efterfråga, och på däcket går man utan kavaj. Vinden är ganska häftig och kastar åt alla väderstreck; fartyget rullar i den krabba sjön. Emellertid närma vi oss Fuglö och sjunga ”Du gamla, du friska, du fjällhöga nord”, säkre i hoppet att snart vara i hamn. Men — värsta föret är i portlidret. När vi komma upp från middagen, har vinden åter med allo makt ”rifvit i”, blåser oss rätt i näsan och sätter Sofia alldeles på bakhasorna. Vår lilla sårade och plåstrade skuta visar emellertid nu, hvad hon duger till; fram skall hon. Propellern arbetar än i vattnet och än, nästan lika ofta, i luften, så att hela fartyget skakar. Den ena sjön lägger henne på sidan, den andra slår henne med jättenäfve midt för pannan. Hon vacklar och skälfver, men det går dock framåt. Vi böija finna det nästan som en förolämpning, att bjuda oss nordpolsfarare på ett sådant bemötande och det nu, då vi nästan befinna oss inomskärs på en fjärd, der man, efter nordhafssätt att se, knappt borde kunna dränka en medelstor kattunge (!). Det ser nästan ut, som om vi ej skulle komma fram, utan f& tillbringa natten ute på sjön i rullningen. Slutligen går det dock; vi komma inom skären, triumfera och — föra blå och röda lanternor, herrliga civilisationstecken. Ett det praktfullaste norrsken med Corona borealis i zenith flammar på himmelen och belyser vår infärd.” Här sluta dagboksanteckningarna; blott ett uttiyck vilja vi ännu ur dem låna. Då vi nalkades Tromsö, såg man på alla håll, huru en synnerlig omsorg egnades toilettens fulländning. Dagboken säger rörande detta lakoniskt: ”Sommarbyxor, snö väder”. Den 20 fardades vi på morgonen genom de vackra sund, som bilda inloppet till Tromsö, och snart stodo vi åter på Norges gästvänliga jord.

Polarfärden var således slutad; återstår att tillägga några ord om Sofias hemfärd. Egentligen borde ett särskildt kapitel, och detta ej af de kortaste, egnas vårt mottagande i Tromsö. All den välvilja, vi rönte i detta för sin gästvänlighet och sitt umgängeslif så mycket prisade samhälle, bildar ett af färdens bästa minnen. Ofverallt mötte man oss med hjertliga välkomsthelsningar; böcker och tidningar skickades ombord; fa-

heden; man fann sig förträffligt vid -|-4 k -|-6 graders temperatur i gunrum och hytter och höll till och med till godo med —|— 1°; vid —10° satt man i Scoresbvs tnnna på förtoppen utan att besväras af kölden, och vid återkomsten till de norska farvattnen visade sig denna härdning på ofvanbeskrifna egendomliga sätt. Under hela hemfärden bibehöll sig, som man i det följande ser, den från Spetsbergen medförda okänsligheten mot jemförelsevis låga temperatnrgrader. De flesta, som besökt de högnordiska trakterna, hafva gjort en liknande erfarenhet.miljema öppnade sina hem for oss. Vi voro ej på freimnande ort, utan såsom återkomna bland kära landsmän. I staden fans så mycket for oss att skåda; en hade sett ett träd, en annan hört en hund skälla, en tredje hade mött ett verkligt lefvande fruntimmer, och vid återkomsten till fartyget meddelade man hvarandra till ömsesidig tillfredsställelse dessa märkvärdiga iakttagelser. För öfrigt fnissade vi i civilisationens lyx, drucko mjölk, åto frukt och badade i en finnbastu, der man efter undergången gissling från den brännheta lafven störtades i ett tråg, genom hvilket en snöbäck blifvit ledd — det sista en kanske något problematisk civilisa-tions-lyx, men lämplig för dem, som lärt sig anse fryspunkten som den enda temperatur, passande att lefva i för menniskor.

Tromsö erbjöd for öfrigt åtskilliga märkvärdigheter; den lifliga hamnen, ryss-skutorna, de vackra ejderhannarne flygande mellan fartygen eller liggande alldeles invid Sofias propeller, trankokerierna, som meddelade hela luftkretsen en så ytterst egendomlig parfym, den der dock lär förefalla affärsmessiga näsor, såsom en officiel skrifvelsc säger, ”saare behagelig, i det man paastaar, at det lugter bare af Bankomark”. Tromsö, som årligen utsänder så många fartyg på haakjaeringfiske, skulle kanske kunna förskaffa sig en fördelaktig vinter-industri,

om man tillvaratoge och beredde skinnen af de många tusen hajar, hvilkas kroppar nu, sedan lef-vern blifvit uttagen, kastas i hafvet, en i alla fall oförsvarlig ödsel af dyrbara djurämnen.

Vintern hade här inträdt; gatorna voro snötäckta, norrsken af praktfullaste art gåfvo fysikern goda och ej försummade tillfallen till iakttagelser. Den 29 afmönstrades de två norska fångstmännen; de hade båda visat sig såsom dugliga karlar, men den ene af dem, timmermannen Adrian, hade särskildt tillvunnit sig allas vänskap och i fullt mått gjort sig förtjent af de loford och belöningar, som chefen nu offentligen tilldelade honom.

Vårt vistande i Tromsö var för öfrigt en kedja af festligheter, och i detta afseende har man visst skäl att säga, att ”maken till den sta’n finns ej, ta’ mig etc.” Middagar, supéer, baler och tillställningar vankades hvaije dag. Det är ej tillbörligt att här skildra detta sällskapslif, annars skulle en tacksam hågkomst mana oss dertill. Vare det nog sagdt, att Tromsö umgängeskrets har stjernor af första storleken, och att man vid en afton-promenad på dess gator, i stället for att höra isbjörnars brummande, kan under ett fönster få lyssna till 'väsen, som lyden ömma begär”, väl sjungentif* en vacker fruntimmersröst. Vi hade. som man ser, kommit i god hamn. En olägenhet hade dock detta kalasande. På Spetsbergen hade man blifvit degraderad till vilde, men dermed också fått en vildes afundsviirda företräden: hvarjc sinne skärpt, hvarje muskel svällande, en jemnvigt i det kroppsliga lifvet, ett fvsiskt välbefinnande, hvarom man förr ej haft aning. Xu gick det bakut i detta afseende, och man hade en otreflig känsla, att i stället for det friska spelande blodet man så småningom böljade fa steksås i ådrorna. Slutligen kom tiden att lemna Capua. Med uppriktig saknad skildes vi från de vänner vi forvärfvat, och som i sista stund samlats på brvggan för att säga oss farväl.

Den 30 voro vi åter ute till sjös. Den inomskärs-fård, som nu följde, var obeskrifligt angenäm och förekom oss, efter de något för romantiska äfventvren på Ishafvet, såsom en verklig lustfärd. Vi gingo fram mellan vackra sund och sågo vex lingen af snötäckta fjäll, skogsbälten, gröna backar och odlad bvgd med kyrkor och byar. Hela dagarne satt man på däck och beundrade dessa herrligheter och lät de ljumma fläktame (Finmarkens novembervind) smeka sin eskimå-lekamen. Det föreföll eget att ej mera se den askgrå havhesten med sin singlande flygt lik ett ondt samvete följa i fartygets kölvatten. Om qviillamc kröpo vi in i någon liten fjällstängd hamn, helsade pä i gärdame och köpte ”uer” (en skarlakansröd fisk af utsökt smak), ripor och andra läckerheter. Afven här förnekade sig ej norrmännens vänlighet. Ostron och andra goda ting skickades ombord, stundom af alldeles okända välgörare; vår svenska flagg tycktes vara tillräcklig rekommendation. Konversationen ombord vilja vi ej tala om. Det var Tromsö och äter Tromsö med tillägg af en rad superlativer, fran hvilka läsaren har rätt att blifva förskonad. Vare det nog sagdt, att vi ännu stodo under Tromsö inflytande till den grad, att gång efter annan åtskilliga enthusiaster befunnos göra ifriga bemödanden att under sjögång på Sofias slingrande däck dansa ”Kaninga med Staven” (en dans, som vi lärt känna i Tromsö), under det att musiken spelades pä orgel i gunrummet en trappa, ned. Om qvällame hade vi det angenämaste hemlif, läste högt Ibsens ”Brand” och sökte sedan utgissa, i hvilken af* de prostgårdar, som vi sago liggande pä bergssidorna, denna märkliga person kund(» anses hafva lefvat.

Efter att några dagar hafva legat instängda af storm vid Kjeö telegrafstation och sedan gjort besök i Bodö och Christiansund, på hvilka alla ställen vi rönte det vänligaste bemötande, ankrade vi d. 9 Xov. i Aalesund.Här gjordes ett några dagars uppehåll for kolning och derunder fingo vi åter erfara många nya prof’ på norsk gästvänlighet. Läsaren tröttas kanske af dessa upprepningar, men vi äro skyldiga att uttala vår erkänsla. Norrmännen hafva så lagat, att det aldrig skall blifva möjligt att omtala Sofias expedition utan att äfven orda om den välvilja, vårt brödrafolk visade dess deltagare.

Den 12 lemnade vi Aalesund och sade Norge ett tacksamt farväl. Vi gingo nu utomskärs, litande på, att Sofia, hvars förträffliga, från Motala verkstad utgångna maskin så väl bestått profvet under de länga ishafsfarderna och som i öfrigt visat så utmärkt sjöduglighet, ej nu skulle svika fortroendet. Färden gick utan äfventyr; Kattegat med sina många seglare funno vi vara ett civiliseradt haf. Den 15 sågo vi med fröjd första skymtarne af den svenska skärgården och ingingo med dundrande fart mellan de låga klabbame; på eftermiddagen läg Sofia förtöjd i Götheborgs hamn.

Här skildes Nordenskiöld och de bäda andra vetenskapsmännen från fartyget. De vetenskapliga samlingarna fördes i land. Landshöfdingen Grefve Ehrenswärd, som vid vår ankomst var frånvarande, återkom efter några dagar och öppnade med lysande gästfrihet sitt hus for expeditionens deltagare. Ett antal af de mest framstående medlemmarne af Götheborgs samhälle inbjödo dessutom sista dagen af vår vistelse pä platsen de ännu qvarvarande Spetsbergs farar ne till en storartad fest, derigenom ådagaläggande sitt fortfarande intresse för ett foretag, hvilket de i så väsentlig mån bidragit att sätta i verket. Vid denna fest gjordes en insamling uppgående till (>50 rdr, att fördelas mellan Sofias underbefäl och manskap. Ett stort antal af värdarne foljde pä natten de afresande ned till Sofia, som låg färdig att gå till sjös. Hurrarop och afskedshels-ningar vexlades, och snart var Sofia sysselsatt med att i mörkret leta sig väg ut mot hafvet. Hesan blef ej lång. Oväder mötte och qvarhöll oss i två dagar vid en ankarplats i skärgården. Den 24 kunde färden fortsättas. Under svår tjocka mellan klämtande mistklockor trefvade Sofia sig fram mot Köpenhamn. Uppehållet här förkortades till en half dag, och d. 26 på eftermiddagen låg Sofia i, Carlski*onas hamn.

Här väntade ett storartadt mottagande. ”Så snart”, säger beskrif-

ningen i en af stadens tidningar, ”fartyget blef svnligt uti inloppet till hamnen, hissades flaggan på sjöofficers-sällskapets mess, dä de flesta for dagen tjenstfria, hemmavarande flottans officerare gingo ut i ett antal

segelbåtar, som å örlogsvarfvet blifvit klargjorda för att gå deankommande till mötes. Båteskadern formerade sig i linie och från hvarje båt gafs fyra hurrarop, då den passerade Sofia, i hvars kölvatten båtarne sedan rangerade sig; då ångfartyget gått till ankars, gingo officerarne från båtarne i land pä Kungsbrokajen, der stationsbefälhafvaren, amiral Sundin, jemte kommendanten och ett stort antal af stadens innevånare voro samlade, för att välkomna chefen, baron v. Otter, då han kom i land.” Tidningen tillägger, att en sådan hedersbevisning, gifven af kamrater, som bäst förstå bedöma de öfvervunna svårigheterna, veterligen ej förr egnats något hemkommande örlogsfartyg.

Att söka beskrifva den utomordentliga hjertlighet och välvilja, som mötte oss i Carlskrona, vore gagnlöst. Säkert är, att vi, och ej minst den, som ej dervid kunde åberopa kamratskapets rätt, behålla detta mottagande i tacksamt minne. Man hade i Carlskrona med särskildt intresse följt denna expedition, ett nytt försök att hysa naturvetenskapligt arbete på flottans fartyg. Försöket hade lyckats. Det goda förhållande, som rådt ombord, de angenäma minnen, som vi alla medfört från färden, innefatta ett löfte om fortfarande samverkan mellan sjövapnet och naturvetenskaperna, en samverkan som väl anstår dem båda. Två namn pryda jemnsides dedikations-bladet i denna bok; deras sammanställning är en symbol för förhoppningarna i nämnda riktning.

Fartyget inlade utan dröjsmål på varfvet. Den 2 December var afmönstringen. Vimpeln, chefens befälstecken, ströks; Sofias minnesrika färd var slutad.

GRAF PÅ SPETSBERGEN. (ur lord dufferens resa.)

ÅTTONDE KAPITLET.

Kort öfversigt af resultaten af de fyra svenska polar-expeditionerna.

Vår resa är ändad. Vi hafva följt Sofia på hennes vågsamma irrfärder, och vi hafva sett henne lyckligen åter förtöjd i Carlskronas säkra hamn; vi hafva likaledes sett alla hennes följeslagare med helsa och glädje återkomma till faderneslandet. De reseskizzer, som här utkastats, kunna också denned anses afslutade, men förrän pennan nedlägges, torde det ej vara alldeles olämpligt att nämna nä gra ord om de under denna förd vunna resultaten. I det föregående har nemligen uppmärksamheten nästan uteslutande varit fästad på resans gång och de derunder timade händelserna; hvad gagncligt derunder uträttats, har deremot blifvit dels med fullkomlig tystnad förbigånget, dels blott ytterst knapphändigt vidrördt. Att detta är en försummelse, erkänna vi villigt, och detta så mycket heldre, som mången kanske härigenom bildar sig en alldeles oriktig föreställning om sjelfva resans karakter. Af den föregående skildringen skulle man måhända snarast tycka, att den betraktats såsom en turistftird, ,och dock var intet mindre än detta förhållandet. Arbete i vetenskapens tjenst var uppgiften, och med lugnt

samvete kunna vi påstå, att enhvar deltagare i densamma sökte genom ihärdigt sträfvande förvärfva största

o o o

möjliga utbyte af samlingar och iakttagelser.

Den försummelse, som vi i det föregående erkänt, gå vi nu att, så vidt möjligt är, godtgöra. Då emellertid en redogörelse i detta

afseende blir alltför ofullständig, såvida ej på samma gång hänsyn

tages till utbytet af de föregående expeditionerna, så är det vår af-

sigt att här söka meddela en koitfattad öfversigt af de under samtliga

svenska polarfärderna vunna resultaten *). Om vi härvid med något

*) En kort framställning af de trenne första expeditionernas arbeten och utbytet af desamma har en af oss redan i början af 1869 meddelat i »Svensk Literatur-tidskrift. Att möjligen en eller annan reminiscens af denna afhandling i det följande insmugit sig, kunna vi sannerligen ej hjelpa.större förkärlek komma att hafva tankarne fastade på den sista, torde detta vara lika lätt förklarligt som förlåtligt. För öfrigt hoppas vi, att det ej måtte räknas oss till last, att vi ej inlåta oss på några rent vetenskapliga detaljfrågor, utan endast fästa oss vid det, som vi anse lämpa sig för en mera populär framställning.

Rörande denna sista expedition är det ej alldeles ovanligt att fä höra en så lydande slutledning: expeditionens mål var nordpolens uppnående; detta skedde ej och alltså — tillägges det med en axelryckning och ett medlidsamt löje — alltså är Sofias färd att anse såsom misslyckad. Om förlåtelse, premisserna äro ingalunda lullt riktiga och derföre är slutsatsen lika förhastad som oriktig.

Nekas kan ingalunda, att om sjelfva polen kunnat af Sofia uppnås, skulle detta hos alla deltagarne väckt en den allra lifligaste glädje, äfven om dermed varit förknippad faran att, liksom Tegnérs oförviigne vise, ”fö frysa der till dommedag”; nekas kan ej heller, att vår färd der-igenom inom hela den civiliserade verlden skulle väckt en uppmärksamhet och vunnit en berömmelse, la ngt större än den, hvarpå densamma nu kan göra anspråk. Vi kunna dock ganska lätt trösta oss, tv ombord på Sofia voro aldrig förhoppningarna i detta afseende synnerligen hög-stiimda, utan tvärtom var man temligen allmänt redan på förhand öfver-tygad om omöjligheten af något sådant. Det var oss nemligen mer än väl bekant, ej blott att talrika försök i dylik riktning förut varit fruktlösa, utan ock att särskildt Spetsbergen och det denna ögrupp omgifvande hafvet vid flera tillfallen varit skådeplatsen för djerfva försök, som alla strandat mot oöfvervinneliga naturhinder. Då äfven Nordenskiöld och' von Otter ej lyckades lvfta på den hemlighetsfulla slöja, som höljer nordpolen och de dertill angränsande trakterna, så befinna de sig i ett utmärkt godt sällskap af män, sådana som:

Tschitschagoff, hvilken 17(>5 med fartyg endast nådde 80° 21' Samme man, 17(>() » » w » 80° 28' Phipps, » 1773 » » » 80° 37' Scoresby, » 180(5 » 81° 30' Buchan och Franklin, 1818 » » » 80° 34 Sabine och Clavering, » 1823 » » » » 80° 20' Parry, » 1827 » 81° 6' Torell,)> 18(*,1 » » »)» 80° 30Då härtill lägges, att Sofia d. 26 Aug. nådde 81° 9' och d. 4 Okt. 81°42', så framstår såsom ett obestridligt faktum, att svenska flaggan är den, som bevisligen från skeppsdäck *) svajat nordligare än någon annan och att således åt Sofia bör — tills vidare — tillerkännas första priset för lycka och framgång i dessa strafvanden. Och då ytterligare härtill lägges, att aldrig någon vågat bestämma, att hufvuduppgiften med hennes färd skulle

vara polens uppnående utan, såsom det redan i den första planen och

sedan i instruktionen uttryckligen förklarades, ”att framtränga så långt mot norden som möjligt”, så torde det med fog kunna påstås, att denna

”hufvuduppgift” blef löst på ett ganska tillfredsställande sätt och såvidt det med 1868 års ogynnsamma isförhållanden var möjligt. Härmed förnekas naturligtvis ej, att ett annat år en ännu högre punkt måhända kan uppnås, liksom äfven ej, att detta kanske redan fornt skett, fastän det ej med klara och ovedersägliga bevis kan

styrkas **).

Det sålunda vunna resultatet nåddes emellertid ej genom att, så att säga, trampa i gamla fotspår, utan. — som Geographical Society i London vitsordat — genom fullföljande af en alldeles ny och sjelfständig plan. De föregående, ofvan nämnda expeditionerna hade sökt nå sitt mål genom färder under dessa trakters var eller högsommar, och dessa hade ej ledt till önskadt resultat-. Deremot liade en årstid hittills lemnats oförsökt,

och detta just den, hvilken väl borde erbjuda de största förhoppningarna. Xär bör nemligen en seglats mot polen ega största utsigt att lyckas? Utan tvifvel under senhösten eller rättare, då höst knappast kan sägas finnas i dessa trakter, der full vinter helt plötsligt afbryter sommaren, just vid brytnings-perioden mellan dessa årstider. Då har sommarvärmen bortsmält och stormarne sönderbråkat det under vintern sammanhängande istäcket och ny is har ännu ej hunnit bilda sig. Det var på grund häraf, som

) Vi påpeka uttryckligen, att vi säga: från skeppsdäck ty under sin vandring på isen kom Parry till 82° 45' och förvärfvade derigenom äran att af alla polarfarare hunnit nordligast. Mera härom längre fram.

**) I detta afseende förtjenar omnämnas en "engelsman af svensk härkomst” vid namn John ”Bacstrom” (förmodligen Bäckström), hvilken 1780 såsom fältskär medföljde ett engelskt hvalfångare-fartyg och 1800 publicerade en mycket sällsynt berättelse öfver denna sin resa. Han påstår, att det fartyg, pa hvilket han befann sig, i en bred remna i isen nådde 82 grader och några minuter; från denna punkt säger han sig emellertid hafva sett fjällen pa Spetsbergen, en uppgift, som gör hans påstående föga antagligt. Åtskilliga andra hvalfångare-fartyg uppgifvas hafva hunnit ännu nordligare, men bevisande observationer saknas. Så,som fullkomliga ”skepparehistorier” måste man säkerligen anse flera af dem, isynnerhet sådana, som tala om uppnådda 86—89 grader. En gammal holländare tror sig till och med hafva seglat ända upp till nordpolen, och en annan har råkat att under dylika irrfärder på fantasiens ocean förvilla sig ända till ”98:dc graden”, alltså ganska betydligt norr om polen — naturligtvis en "flygande holländare”.for Sofias egentliga polarresa sagda årstid valdes, och härigenom blef den fornt existerande luckan i vår kännedom om isforhållandena i de högarktiska trakterna till ej oväsentlig grad fylld. Det visade sig nemligen uppenbarligen, att äfven under denna, den mest gynnsamma årstiden en ogenomtränglig isbarrier hindrar tillträdet till högsta norden, och härmed bör äfven hvarje tanke på norra polarhafvet såsom ett mål for seglande fartyg anses alldeles obefogad. Säkert är åtminstone, att om ock, huru otroligt det än är, närmast polen ett mer eller mindre öppet haf skulle finnas, — någon handelsväg till Ostindien kommer aldrig att läggas häröfver, ty ismassor, mörker och våldsamma stormar äro hvar for sig fruktansvärda fiender, och detta ännu mer, när de uppträda såsom hvarandras bunds-förvandter.

Emellertid — medgifvom det uppriktigt! — polarfrågan är ännu ej till fullo löst och blir det ej heller, förrän polen eller dess allra närmaste grannskap kunnat uppnås. Deremot hafva, såsom vi hoppas, ej ovigtiga bidrag blifvit lemnade till afgörande af sättet, huru man skall vinna denna 1 rågas lösning. Allmän var nemligen den tanken ombord på Sofia, att med fartyg nås aldrig polen; en åsigt, som äfven bestyrkes genom utgången af den samtidiga tyska expeditionen*), hvilken, oaktadt

*) Yri taga oss friheten att här ytterligare nämna några ord om denna expedition, ehuru det sker med någon tvekan, då hvad vi här yttra lätteligen kan få utseende af en ”jalousie de métier”, som i sjelfva verket ej förefinnes. Vi kunna nemligen ej annat än skänka odelad beundran och högaktning åt dess upphofsman, Dr. Pe-termann, för hans glödande intresse för i>olarfrågans lösning och för hans okufliga viljekraft att söka nå sitt föresatt a mål, och likaledes kunna vi ej annat än villigt och öppet förklara, att dess chef, kapten Koldewey, gjorde allt hvad med så små resurser kunde uträttas och att han ej skydde faror och mödor för att göra färden så fruktbringande som möjligt. Detta hindrar oss dock ej att i enskilda punkter anse oss berättigade till några anmärkningar, hvilka vi hoppas ej skola misstydas.

Hvad först angår sjelfva planen föl* resan, så bekräftade utgången till fullo de redan på förhand gjorda j)åståendena från svensk sida. Instruktionen före-skref nemligen, att fartyget ”Germania” (som dock utklarerade, hela sommaren seglade och återkom till Bergen under sitt ursprungliga namn ”Grönland") skulle, emedan detta vore bästa sättet att närma sig nordjjolen, längs Grönlands ostkust tränga nordvart och, om detta misslyckades,

göra ett likartadt försök öster om Spetsbergen. Resultatet blef, att kapten Koldewey, efter upprepade fåfänga ansträngningar att komma Grönland närmare än ungefär 50 sjömil och likaledes misslyckade försök att framtränga till Si>et sbergens östra delar, måste välja just den väg, längs Sjietstergens vest kust. som svenskarne alltid — mot Dr. Peter-manns test ridande — förklarat vara den, hvilken man för största utsigt till framgång borde välja vid en färd mot polen. Huru K. det oaktadt kan fortfarande påstå, att ”der Weg an der Ostkiiste Grönlands hinauf scheint der einzig rich-tige zu sein” för att tyska flaggan engång skall svaja öfver nordj)olen, kunna vi ej fatta.

Hvad för öfrigt instruktionen för sagda färd beträffar, så skulle vi — i rent menskligt intresse — hafva önskat, att deri saknats § 34, i hvilken det heter: ”Vor Allem aber sollen, wenn irgend möglich, zrrri Jftkimm, Mann und Frau, mit-gebracht wcrden” och b vari det till och med lemnas några praktiska vinkar, huru man vid infångandet skall ”mit aller Vorsieht" gå tillväga, så att icke Eskimo-dess deltagares entusiasm och ihärdighet, ej lyckades nå högre än till 81° 5'. Antingen få vi derföre för polens upphinnande vänta, tilldess en

erna (t. ex. genom skotts aflossande) "scheu und furchtsam werden und davon laufen”. Oss förefaller detta såsom ett val betänkligt menniskoröfvande, och vi tro knappt, att det kan rättfärdigas genom den angifna afsigten härmed: ”um Gele-genheit zu geben, diesen in jenen hohen Breiten ganz isolirt lebenden merkwiirdi-gen Menschenstamm näher zu studiren, und durch die der Eskimo-Sprache kun-digen in Deutschland ihre Geschichte kennen zu lernen.” Ett folkslags historia skrifves näppeligen genom att på måfå gripa och till främmande land bortföra den första bästa karl och qvinna, som påträffas.

Såsom de egentliga geografiska resultaten af färden kunna vi knappast anföra andra, än en uppnådd polhöjd af 81° 5f samt kartläggande af en liten del af södra Hinlopen Strait — begge delame utan gensägelse ganska aktningsvärda. Önskligt vore dock, att man ej företoge sig att nedsätta andras förtjenster för att derigenom få tillfälle att upphöja kapten Koldeweys. Så har emellertid skett. Ej blott i flera populära tyska tidskrifter, utan till och med i Petermanns erkändt värderika och vetenskapligt förträffliga Geograph. Mittheilungen försäkras, att K. och hans följeslagare d. 18 Sept. 1868 ”kamen zur höchsten bis dahin mit einem Segelschiff nachweislig erreichten Breite”. Härvid är att märka, ej blott att särskild vigt måste läggas på ordet ^y^/schiff, för att kunna utesluta Sofia, hvilken — gående än med segel, än med ånga — d. 26 Aug. nådde något nordligare (81°9')t utan ock att man måste alldeles blunda för sådana namn som Parry och framför allt Scoresby. Och till den ändan förklaras Scoresby, som hittills allmänt ansetts såflom en af hufvudauktoritetema i polarfrågor och hvilkens arbeten säkerligen alltid måste tillerkännas det allra högsta värde, utan vidare tillhöra de hvalfångares antal, af hvilkas resor ”die Wissenschaft Nichts profitirte”. Att Scoresby under lång tid såsom hvalfångare seglade omkring i Ishafvet berättigar ingalunda till en sådan dom, då han var en vetenskapligt bildad man, hvilken sedan lefde och verkade såsom en högt aktad prest i engelska kyrkan och hvilkens arbeten vittna om ej blott sanningskärlek och intresse, utan ock om grundliga insigter på de flesta naturvetenskapliga områden. Oekså hafva de tyska försöken, att på hans bekostnad göra K:s resa snart sagdt till epokbildande, i Eng-

land framkallat lika eftertryckliga som berättigade protester. — Till berättelsen om K:s kartläggnings-arbeten i södra Hinlopen Strait har fogats en tydlig insinuation, att svenska expeditionen 1861 falskeligen uppgifvit sig varit på orter, hvilka den aldrig besökt (”die Schweden sind offenbar hier nicht gewesen”). Sannt är, att de ej varit der, men för enhvar, som tagit ringaste notis om den svenska resebeskrifningen, var detta alldeles icke någon nyhet. — Att för öfrigt ännn i detta års Junihäfte af Geogr. Mittheil. framhäfves såsom en förtjenst af K. att hafva påvisat, att Thumb Point ligger på en ö (nu kallad König-Wilhelm-Insel) och ej på en halfö, ”wie einc friihere Schwedische Expedition angenommen hatte*’, förefaller oss minst sagdt underligt. Redan på kartan till beskrifningen öfver 1861 års resa, liksom äfven på den geologiska kartan och i 1864 års resebeskrif-ning, finnes just detta angifvet, ett förhållande, hvarpå Dr. P:s uppmärksamhet fästes redan i slutet af förlidet år; på samma gång underrättades han äfven, att uppgift om tillvaron af ett trångt sund mellan Björnbay och Hinlopen Strait blifvit redan 1864 meddelad svenska expeditionen af trovärdiga norska fångstmän (det var ock af sådane, som K., enligt egen berättelse, fick första underrättelsen), för hvilka detta sund är välbekant under namnet Ormhullet (nu kalladt Bismark-Strasse). En förtjenst är det dock, att K. noggrannare bestämt detta lilla sunds läge, hvilket för

svenskarne ej varit möjligt, då de ej varit på ort och ställe, utan

måst lita på andras uppgifter.

Dessa försök att förringa eller ignorera hvad män af icke-tysk nationalitet uträttat, för att af missförstådd patriotism upphöja egna landsmäns åtgöranden i polarfrågan, äro för öfrigt ej enstaka stående. Bland flera, som stå oss till buds, nöja vi oss med att anföra blott ytterligare ett enda exempel. År 1827 företog en för öfrigt alldeles obekant Herr Bart o v. Löwenigh, Burgermeister von Burtsclieid (i Rhentraktema), med ett litet norskt skepp en resa till Beeren Eiland och Spetsbergen, öfver hvilken färd han publicerat trenne bref, enligt allas enstämmiga vitsord af minst sagdt obetydligt innehåll. I samma färd deltog den skarpsynte

13praktiskt duglig flvgmaschin blifver upptäckt, eller också måste en vandring på isen företagas. De svårigheter, som med en sådan äro forknip-

norske mineralogen, Professor B. M. Keilhau, hvilken var den, som ensam bestämde de trakter, som skulle besökas, den tid, som på hvaije plats skulle användas o. s. v., blott med den inskränkningen, att något gammalt ryskt etablissement (oeh dylika funnos den tiden nästan öfverallt) skulle besökas. * Efter hemkomsten utgaf Keilhau sjelf en särdeles intressant resel>erättelse, full af skarpsinniga iakttagelser och träffande reflexioner, och dessutom gåfvo de af honom gjorda samlingarna upphof till en för sin tid värdefull S]>ctsbergs-flora. Icke desto mindre finnes hela Keilhaus reseberättelse (i öf versätt ning) i Geogr. Mittheil. intagen med l*i hvarje sida upprepad titel: "Die Deutsche Nordfahrt des Herm Barto v. Löwe-nigh”. Hade denne bekostat hela färden, kunde någon rimlighet funnits för ett dylikt sätt att gå till väga, ehuru man derigenom erkänt sig hylla den något farliga satsen, att penningar gälla mer än vetenskaplig insigt, förmåga och arbete. Emellertid hafva vi, enligt de underrättelser vi förskaffat oss, all anledning att antaga, att äfven Keilhau deltog i att bekosta färden, hvadan intet skäl finnes att pryda v. Löwenigh med ett beröm, som i sjelfva verket tillkommer en annan. ”Wir Deutsche zeiehnen uns einmal durch jene lächerliche Selbstverleugnung aus, bei der wir die Vcrdienste unserer eigenen bescheidenen Landsleute ignoriren, wäh-rend wir denen der Ausländer Weihrauch streuen", heter det i inle

De öfriga resultaten af Koldeweys resa inskränka sig, om vi ej taga fel. till vanliga (om ock särdeles noggranna) loggboks-anteckningar om temjxjratur, vindens riktning och styrka, hafsströmmar, isens läge, magnetnålens missvisning o. s. v., hvilket allt naturligtvis ej är utan ett visst intresse. Deremot väga vi draga i tvifvelsmål tillvaron af de dyrbara och rika samlingar, hvilka redan vid återkomsten till Bergen uppgåfvos blifvit sammanbragta. Det enkla skälet till vårt tvifvel i detta afseende är, att ingen naturforskare deltog i färden: en sjökapten och en styrmau, huru skickliga i sitt fack de än äro, kunna omöjligt vara kompetenta domare i en sådan sak. Också har man efter återkomsten till Tyskland ej hört talas om nagot sådant, med undantag af åtskilliga (39) bottenprof, som lemnats till den berömde Ehrenbergs undersökning. »Så vidt man kan döma af en kort notis, som härom blifvit publicerad, synas dessa prof. hemtade från 7 till 300 famnars djup (endast 7 på mer än 100 famnar), hafva erhållits genom att af skrapa det, som fastnat]>å talgen i bottnen af de sänklod, hvarmed djupet pejlats. En mikroskopisk pröfning kan ej företagas, förrän man hunnit ”dieses Material erst mit grosser Miihe und Zeitaufwand von seinen Fettanhängen zu be-freien”. I samma notis meddelas underrättelse om de på Sofia anstälda djuplodningama och upptagandet från vida t>etydligare djup af större qvantiteter bottensats genom dcrtill konstruerade apparater, — och genast befinnas Koldeweys bot t en -prof ega ”den grossen wisscnschaftlichen Werth, dass die betreffenden Tiefen, da sie keine sehr grossen sind, wahrscheinlich eine volle Sicherheit haben, während grössere Tiefen oft eine Unsicherheit dariiber lassen, ob ihre Angabe eine richtige ist”. Antag äfven, att genom linans töjning o. s. v. ett fel 10, 20, 50 — ja 100 famnar finnes, hvad betyder detta i det stora hela, då frågan är om djup på 2000 famnar och deröfver! Och hafva ej otaliga gånger under de svenska expe-ditionerne med skrapor flera kubikfot bot t en prof upptagits från de mindre djupen.1'

Slutligen, för att fatta oss kort, kunna vi ej annat än anse — och vi veta, att denna åsigt delas af framstående geografiska och naturvetenskapliga auktoriteter utom Sverige — att man i Tyskland redan från början tilläde 1868 års tyska expedition alltför stor betydelse, så att ej blott redan på förhand (iu-strukt. § 27) bestämdes, efter

hvilka grunder "die zu entdeckenden Länder und alle ihre einzelnen Punkte” skulle benämnas, utan ock de, utan allt tvifvel särdeles dugliga, deltagarne deri öfverliöljdes med ett beröm, som just genom sin öfverdrift lätt kunde förefalla allt annat än smickrande (såsom diå i Geogr. Mittheil. om styrmannen Hildebrand heter: "Das ist ein so energischer Charakter. dass er Jetlen, der Koldeweys Befehlen widerspräche, sofort iiber den Haufen schiessen wilrde, ohne auch mit einer Wimper zu zuchen” — o. s. v.). Häraf följde naturligt vis, att de vunna resultaten efter hemkomsten måste ses väl mycket genom förstoringsglas, framför allt för att (ett för öfrigt särdeles lofvärdt sträfvande!) kunna uppelda tyska nationen till ett nytt arktiskt företag i större skala. Enligt vår uppfattning kan 1868 års tveka exj>edition egentligen blott anses såsom en nautisk öfnings- och rekognoscerings-färd och mmm ta dan har dm räl fyllt min uppgift;pade, äro naturligtvis ej obetydliga, isynnerhet som de personer, hvilka företaga en dylik marsch, måste vara utrustade med ej blott proviant, utan äfven bränn material, kläder, vapen m. m. Alla dessa svårigheter i förening med de dermed förbundna farorna hafva vållat, att från Spetsbergen endast ett dylikt försök blifvit gjordt, hvarjemte ett annat måst redan i sin första böijan öfvergifvas.

Naturligtvis beror framgången af ett dylikt företag i väsentlig mån på isens beskaffenhet. Ett jemnt och sammanhängande isfält underlättar, ett genom på hvarandra af stormen upptornade och sedan sammanfrusna isblock ojeinnt eller genom sträckor af öppet vatten afbrutet försvårar i hög grad vandringen. Då Parry 1827 från norra Spetsbergen företog sin verldsbekanta isvandring mot norden, hade han olyckan att påträffa is af senare slaget, och dä det dessutom befanns, att, då han kommit längre norrut, isen genom strömmen hastigare dref mot söder, än han kunde vandra mot norden, så återstod ej annat än att återvända, efter 48 dygns vandring och efter att hafva uppnått 82° 45', den nordligaste punkt, dit ännu någon menniska bevisligen hunnit. Tilläggas må blott, att Parry företog denna sin isvandring sommartiden.

Ett nytt dylikt försök hade Torell i sinnet att 1801 företaga, hvarvid han kunde tillgodogöra sig den rika erfarenhet, som engelsmän och nordamerikanare under sina talrika färder i det arktiska Amerika vunnit med afseende på utrustning o. s. v. I stället för renar, hvilka Parry tänkt använda som dragare, hade han förskaffat sig hundar från Grönland, och för öfrigt inrättat allt med yttersta noggrannhet. Afsigten var att i böljan eller medlet af Maj, innan isen ännu börjat komma i någon betydligare rörelse, söka från norra Spetsbergen tåga mot norr eller nordost, hvarvid

deremot kan den ingalunda göra anspråk på att kallas en vetenskaplig expedition, hvilket genast bevisas af den omständigheten, att ingen enda vetenskapsman deri deltog.

En vetenskaplig expedition af utmärkt slag är deremot den i år från Tyskland till Ost-Grönland afgångna, och. om ej olyckor inträffa, kan man]>å denna ställa stora förhoppningar, om ock ej i vissa afseemlen sa stora, som vi sett i tryck framstälda (sa t. ex. tvifla vi högeligen pä, att en gradmätning skall kunna derunder utföraa). I allo vida bättre utrustad och åtföljd af män, hvilka med glödande ifver förena grundliga insigter inom näatan alla naturvetenskapernas grenar, skall den, såsom vi hoppas, hemföra ett rikt utbyte af erfarenhet, iakttagelser och samlingar. Ingen kan hjertligare och varmare tillönska framgång härtill än vi, ty vi veta mer än väl, huru mycket ännu i polartrakterna återstår att utransaka, och att målet endast genom förenade ansträngningar kan vinnas. Den dag, då underrättelsen om deras lyckliga hemkomst anländer, skall derföre för oss blifva en verklig festdag, så mycket mer som vi ej kunna helt och hållet qväfva vemodiga och oroliga tankar, hvilka litet emellan flyg« hän till dessa käcka män, der de förmodligen nu ligga inspärrade i köld och mörker på Grönlands isstängda kust.man ansåg sig kunna medföra proviant m. m. for minst 50 dagar. Emellertid gjorde ogynnsamma omständigheter detta företag om intet. Far-tygen blefvo af ismassor inspärrade i Treurenberg bay och då de iindt-ligen efter långvarig fångenskap d. 7 Juli befriades, var dels isen till följe af den långt framskridna årstiden redan i sådan rörelse och lör öfrigt af sådan beskaffenhet, att hela företaget måste uppgifvas.

Den dyrköpta erfarenhet, som såväl då som 1K<>8 i detta afseende vunnits, har emellertid ingalunda nedslagit tankame på nya försök att nå eller närma sig det länge eftersträfvade målet. Tvärtom har den öfver-tvgelsen under Sofias fård blifvit hos deltagarne deri fullt stadgad, att skall ett nytt försök göras, måste detta ske i förening med en öfvervin-tring på norra Spetsbergen, så att redan mycket tidigt på våren vandringen kan företagas. Vi

kunna med glädje tillägga, att förhoppningar finnas för handen, att möjligtvis snart en dvlik öfvervintring skall komma till stånd — ett företag, som ej blott bör kunna hafva till resultat den måhända enligt någras åsigt chimeriska äran, att vår kära blågula flagga kan sägas hafva svajat nordligare än någon annan, utan ock lösningen af flera meteorologiska och fysiska frågor, hvilka ännu äro att hänföra till de mer eller mindre dunklas antal. Vi anse oss dock för närvarande ej kunna närmare inlåta oss på detta ämne. —

Bland geografiska problem, hvilkas lösning de svenska expeditionerna haft sig förelagd, anse vi oss i främsta rummet böra nämna det om en gradmätning på Spetsbergen. Redan sedan den gråaste forntiden har väl hvarje tänkande varelse, såvida ej alla hennes både kropps- och själskrafter varit uteslutande riktade på tillfredsställande af kroppens oundgängligaste behof, sökt bilda sig någon föreställning om formen på den himlakropp, som vi bebo. Den tid är längesedan förbi, då man åtnöjde sig med sådana barnsliga föreställningar, som de gamle grekernas, hvilka antogo den flacka jorden oingifvas af det oöfverstigliga verldshafvet, i hvilket hon sålunda simmade ungefar såsom en skorpa i en mjölkbunke — eller, för att tala med svenska folkberättelsens ord, att hon är ”flat som en pannkaka” och att, då man kommer till hennes ”slut”, är der ”ett högt rödmåladt plank”, bakom hvilket är ”alls ingenting”. Redan Ari-stoteles uttalade den för hans tid djerfva tanken, att ”jorden är klot-formig”; både sjelfklokhetens försök att begabba eller förlöjliga densamma och den petrificerade orthodoxiens bemödanden att stämpla den såsom kättersk och stridande mot kristendomens grundsanningar hafvavisat sig vanmäktiga i kampen mot dess sanning. Den under den olycklige Fernando de Magelhaens befäl företagna första jord omseglingen (1519 —22) bortblåste de allra sista tvifvel, som möjligen i detta afseende ännu kunde qvarstå.

Att denna jordens runda gestalt dock ej är alldeles klotformig, utan att en afplattning mot polerna förefinnes, hafva redan Newton och Huyghens *på theoretisk väg sökt bevisa, och sedan anstälda direkta observationer hafva ådagalagt sanningen häraf. Men huru stor är denna afplattning, är den likformig på alla sidor af jordklotet, är månne jorden liksom snedt tillplattad? — se der några frågor, andra dermed sammanhängande att förtiga, för hvilkas lösning under tvenne århundraden högst betydliga pekuniära uppoffringar af verldens mest bildade nationer blifvit gjorda. Annu återstår dock i detta afseende mycket att afgöra och undersöka.

Bland de allra vigtigaste bidrag, som i detta afseende kunde erhållas, vore naturligtvis en omsorgsfullt utförd gradmätning i höga norden, ju högre upp dess bättre. Då en sådan måste ega en större utsträckning för att hafva något värde, torde knappast något högarktiskt land vara lämpligare härtill än Spetsbergen, men å andra sidan äro svårigheterna så högst betydliga, att de fleste torde redan utan närmare undersökning rygga tillbaka för denna af Sabine först framkallade, sedan af Torell upptagna tanke. Att bölja ett sådant arbete, utan att möjligheten deraf förut blifvit undersökt och utan att en bestämd plan på ort och ställe blifvit uppgjord, skulle naturligtvis vara rent af galenskap, isynnerhet då frågan gäller ett land, der man har att kämpa mot de mest ogynnsamma väderleks- och lokalförhållanden. Under 1861 och 1864 års expeditioner företogos sådana förberedande undersökningar, och resultatet deraf föreligger i en omsorgsfullt utarbetad karta*), pä hvilken ett fullständigt triangelnät från Sydkap till Sjuöame genom Storfjorden och Hinlopen Strait finnes utkastadt. Som emellertid utförandet af en dylik mätning skulle varit hinderligt för den plan, som för Sofias färd var faststäld, blef i detta afseende 1868 intet vidare åtgjordt, isynnerhet som härtill skulle erfordrats vida större kapitaler, än som stodo oss till buds. Måhända blir det till och med nödigt, att — just för de erforderliga summornas storlek — Sverige uppger tanken på detta arbetes fullbordande och öfverlemnar detta åt rikare nationer, såvida ej genom

*) De hittills publicerade pkrifter, till hvilka Spetsbergsfärdema gifvit anledning, finnas uppräknade i bihanget till denna resebeskrifning.sammanskott af samtliga civiliserade länder de nödiga medlen kunna anskaffas.

Lemna vi detta endast halfgjorda arbete for att taga i betraktande öfriga geografiska resultat, som vunnits, så bchöfva vi endast kasta en blick på Spetsbergens nuvarande karta för att påträffa en mängd namn, sådana som Carl den tolftes ö, Prins Oskars land, Wahlenbergs bay, Lovéns berg, Frithiofs isfjäll, Cap Platen o. s. v., af hvilka man redan på förhand kan draga den slutsatsen, att dessa förskrifva sig från de Svenska expeditionerna och att dessas medlemmar på detta sätt velat vid sina upptäckter och iakttagelser anknyta svenska namn och svenska minnen. Detta namngifvande af berg, öar och fjordar i ett land, der det ej lönar mödan att åt mer än ett

fåtal af de mest framstående partierna gifva särskilda benämningar, kan dock näppeligen i och for sig sjelf tillerkännas synnerligen stort värde eller intresse, men helt annorlunda måste omdömet utfalla, då man besinnar, att i sammanhang härmed står en högst väsentlig, på talrika noggranna observationer grundad förändring och korrektion af Spetsbergens karta. Att så verkligen förhåller sig, kunna vi lätt finna genom en jemförelse mellan denna karta och ej blott gamla holländska sjökort från 1600-talet, utan äfven med de af vida nyare datum, som forut varit tillgängliga. Granskar man olikheterna något närmare, så finner man ej blott rättelser i t. o. m. så utmärkta föregångares uppgifter, som Scoresbys, af 5'—6' för latituderna och 40'—70' för longituderna, utan ock stora fjordar, hvaraf förr ej spår funnits, sund, der förr angifvits sammanhängande land, fast land, der öar fordom utritats o. s. v. *). Resultatet häraf är, att hela landets figur visar sig på ett väsentligt sätt olika; dét är liksom det från sidorna blifvit hopklämdt och dessutom i kanterna vida mera söndertrasadt. Och lmraf följer, att då forr denna ögrupps jordareal uppskattades till 76,500, ja 109,000 qvadratkilometer, så hafva dessa siffror nu blifvit nedprutade till omkring 58,800. Såsom ett praktiskt bevis på den svenska kartans duglighet vaga vi anse den omständigheten, att Spetsbergens nuvarande egentliga herrar, de norska fångstmännen, ej blott allmänt begagna densamma, utan ock gjort sig fullt förtrogna med och nu dagligdags betjena sig af de nybildade namn på en mängd fjordar, uddar, berg o. s. v., som der förefinnas. Detta erkännande från fångstmännens sida torde till en ej oväsentlig grad

*) Såsom redan förr]>åpekatH. torde en del af dessa olikheter böra tillskrifvas förändringar i inlands-isens och glaciernas utsträckning.härleda sig fran det direkta gagn, som de genom de svenska expeditionerna skördat derigenom, att trakter, som de förr fruktat att besöka, nu kunna räknas till de mera gifvande och eftersträfvade fångstplatserna. Så t. ex. undveko norska fångstfartyg det stora Hinlopen Strait, ända tilldess det under 1861 års färd blifvit beségladt och kartlagdt; nu besökes det årligen af flera fartyg.

Denna kartläggning af Spetsbergs-stränderna företogs hufvudsakligen under 1861 och 1864 års expeditioner, och det är egentligen blott de till följe af ismassor ytterst sällan tillgängliga ostkusterna, som ännu ej undergått en säkerligen väl behöflig revision. Som emellertid, enligt hvad af det föregående framgår, det ej lyckades Sofia, att nå denna ostkust, så måste man åtnöja sig med att kartlägga några sträckor af vest-och nord-kusterna, hvilka förr ej besökts af svenska expeditioner, såsom det inre af Jsfjorden (Nordfjorden), Liefdebay och Prins Charles Foreland sund. Härvid visade det sig bland annat, att östra armen af Nordfjorden sträcker sig så oväntadt långt in i landet, att blott ett smalt näs skiljer densamma från Wijdebays innersta bugt. Likaledes befanns det, att Beeren Eiland, som nu till form, storlek och läge närmare bestämdes, är nära tre gånger så läng, som man hittills antagit — ett antagande, som vållade, att vi under våra ströftåg derstädes böljade få ganska dåliga, fastän alldeles orättvisa föreställningar om vår vandringsfbrmåga. — Att dessutom såväl 1868 som förut hamnar kartlades och upplodades o. s. v., anse vi oss knappt bchöfva särskildt påpeka.

Afven till trakter bortom det egentliga Spetsbergen har på sätt och vis genom de svenska expeditionerna synkretsen blifvit vidgad. Den holländske Commandeur Giles upptäckte 1707 öster om Nordostlandet ett högt bergland, hvilket han på sjökorten förlägger till 80°. Då emellertid halfannat sekel sedan förgick, utan att några nya och närmare underrättelser *) om detta Giles Land erhöllos, så började det alldeles råka i förgätenhet och utslöts vanligen från kartorna, ända tilldess 1864 från toppen af Hvita berget visade sig "i öster på 20 mils afstånd ett ganska högt bergland med tvenne rundade, öfver de öfriga bergen uppskjutande kupoler". Som detta land ligger på ungefär 79° och det ej kunnat med säkerhet afgöras, huruvida Giles' uppgift, att vid 80° ett dylikt finnes, verkligen är riktig eller icke, så har Petermann antagit, att det 1864

*) Af norska hvalrossfångare erhölloR stundom mer eller mindre motsägande och orediga uppgifter om detsamma.sedda landet var fornt alldeles okändt. Saken kan naturligtvis endast på ort och ställe med visshet afgöras, men då den af Giles uppgjorda kartan just i de nordliga och ostliga trakterna visar sig vara temligen oriktig, så synes det motsatta antagandet hafva lika goda skäl för sig. Måhända hafva vi här framför oss den vestligaste sträckan af en stor, klipp-fyld kontinent, som utbreder sig mellan Spetsbergen och Novaja Semlja.

Att norr om Spetsbergen, på längre eller kortare afstånd från polen, land finnes, hörer till det, som visserligen

ännu ej blifvit be visad t, men som dock genom iakttagelser 1861 blifvit gjordt mer än sannolikt. Detta år var expeditionen redan den 22 Maj uppe vid norra Spetsbergen, således redan långt innan våren kunde sägas här hafva inträdt, och derige-nom hade man tillfälle att till fullo konstatera sanningen af en gammal uppgift, att om våren stora skaror flyttfoglar synas från norra Spetsbergen sträcka mot norden. Då dessas afsigt naturligtvis ej kan vara att bygga och bo på isfälten, så för man väl antaga tillvaron af ett polarland, som till och med ej saknar växter och djur, — och härigenom förflyttas det organiska lifvets gräns så högt upp mot norden, att menniskan endast med sina tankar och förhoppningar förmått dit framtränga.

I sammanhang med de direkt geografiska undersökningame stå andra, hvilka redan 1861 påbörjades och sedan 1868 fortsattes samt lem-nade resultat, hvilka vi kunna räkna bland de bästa, som då vunnos. Vi afse härvid djuplo dnin garna, hvilka, oaktadt det tidsödande och ansträngande vid dem, bedrefvos med en synnerlig ihärdighet. Genom dessa har svar erhållits på åtskilliga frågor, af hvilka ett par här må antydas.

Hvilken rår om Spetsbergen? — är ett spörsmål, som vi ofta nog fött besvara. Den ovisshet, som i detta afseende råder, gäller ej blott den politiske herrskaren *), utan äfven vcrldsdelen. Europa eller Amerika?

*) Ehuruväl detta kan vara en alldeles likgiltig sak, då dessa öar och deras innevånare nog kunna sköta sig sjelfva utan någon öfverhet, vilja vi efter bästa förmåga söka tillfredsställa den nyfikenhet, som måhända någon i detta afseende hyser. Då upptäckaren var holländaren Barentz, borde väl Holland i främsta rummet kunna göra anspmk att ega detta land. Den näste besökaren, engelsmannen Henry Hudson, var emellertid den, som (1007) gaf första vinken om dessa öar såsom ypperlig fångst plats, och derföre ansåg sig Moscovy Company i London som ratter egare samt sökte med våld och vaj>enmakt bortjaga ej blott holländare, utan ock fransmän och spaniorer. som infunnit sig i låtsad eller verklig tro, att Spetsbergen vore ett neutralt område, hvilket alla hade lika rätt att plundra. Som emellertid bytet befanns särdeles fett. uppträdde Danmark 1615 och sökte med 3 örlogsfartyg bevisa, att Spetsbergen hörde till Grönland och sålunda lydde under Danmarks krona. Slutet på mycket gräl och blodsutgjutelse blef, att 1619 mellan regeringarna träffades öfverenskommelse, att man skulleBeläget med sin sydspets på omkring 60 svenska mils af stånd från Nordkap, men förmodligen icke mer än omkring 40 från Grönlands ostkust, skulle det väl snarast vara att anse såsom amerikanskt, isynnerhet som dess såväl växt- som djur-verld visar en i ögonen fallande öfverensstäm-melse med det arktiska Amerikas. Se vi efter i geografiska läroböcker, finna vi det räknadt än till den ena, än till den andra verldsdelen, — såvida ej den ännu enklare utvägen tillgripits att med fullkomlig tystnad förbigå detsamma. Denna fråga torde nu kunna anses afgjord: Nordkap får afstå från rangen af Europas nordligaste punkt och denna ära öfver-flyttas på den lilla Ross Islet bland Sjuöarne (80° 49). Genom djup-lodningama visade det sig nemligen, att från norra Norge sträcker sig en med Beeren Eiland och Spetsbergen sammanhängande bank, så att högsta djupet mellan Norge och förstnämnda ö ingenstädes befanns öfver-stiga 300; mellan sagda ö och Spetsbergen fanns ingenstädes mera än 180 famnars vatten, men väl att djupet på en sträcka af 60 nautiska mil ONO. från Beeren Eiland endast varierade mellan 15—40 famnar, liksom att söder om Spetsbergen på ett afstånd af 20 mil botten alltid fanns på 30—180 famnar. Vester om Spetsbergen mot Grönland sänker sig deremot hafvets botten snart högst betydligt, så att till och med så ansenliga djup som 2,170 och 2,650 famnar anträffades. Mellan Spetsbergen och Amerika är således ett väldigt Ginungagap beföstadt.

Ett betvdligen förökadt värde erhöllo dessa djuplodningar derige-nom, att en stor del af dem foretogos ej blott med ett vanligt sänklod, utan med ”bottenhuggare” eller särskilda apparater, så konstruerade, att derigenom större qvantiteter bottensats kunde upphemtas. Då i våra da-

dela hamnarne sinsemellan. Engelsmännen, som fingo välja först och mest, togo för sig Horn Sound, Bel Sound, Safe Haven och Magdalena bay, och derefter utvalde i följande ordning Holländarne Amsterdam Eiland, Danskarne Kobbebay på Danskön, Hamburgarne Hamburgerbay, Spaniorerna trakten kring Biscayers Hook samt fransmännen någon annan punkt på norra kusten. I^ängre fram, sedan stridslystnaden lagt sig, infunno sig först ryssar och sedan norrmän, och slogo sig ned flerestädes längs stränderna. Vi se således, att. ingalunda saknas de, som med traktaters och häfdens rätt kunna göra anspråk på att ega delar af detta land, och som gränserna

ingalunda äro skarpt uppdragna, finnes här det yppersta tillfälle för hetsiga monarker att börja diplomatiska krig och förvecklingar. Vi taga dock för gifvet, att så ej kommer att ske, såvida det ej helt oförmodadt uppdagas, att Spetsbergens jord är fullspäckad af guld eller diamanter. — Såsom ett minne af dessa många beherrskare företer Spetsbergens karta den mest babyloniska namnförbistring, uppkommen derigenom, att hvarje nation ej blott gifvit ställen inom sitt territorium namn på sitt eget språk, utan äfven öfversatt de af andra gifna. På de svenska kartorna äro de namn använda, som nu äro i vanligt bruk, dock med undvikande af de uppenbara förvrängningar, h vartill de norska fångstmännen göra sig skyldiga (t. ex. Grönne Herberg i stället för Green Harbour, Sau (= Får-)hamnen i stället för Safe Haven o. s. v.).gar dylika undersökningar med allra största ifver bedrifvas *) och all-miinna uppmärksamheten deråt är riktad, så väga vi hoppas, att de bidrag till kännedom om djurlifvet på större djup, som under dessa resor förvärfvats, skola, då de engång hunnit bearbetas och publiceras, mottagas med ej ringa intresse — ett intresse, som ej bör förminskas, utan tvärtom förökas deraf, att en del af dem erhållits mellan 80:de och 81:sta breddgraderna i den eviga isens omedelbara närhet.

Många äro de synpunkter, ur hvilka dessa djuplodningar äro vigtiga; vi lemna dock här de öfriga å sido för att blott göra ett par zoologiska anmärkningar.

Tänka vi oss ett djup af t. ex. 2,000 famnar, hvilket oerhördt tryck måste ej de ofvan liggande vattenmassorna utöfva på bottnen och de föremål, som der finnas ? På hvaije punkt pressa de med ej mindre än omkring &r>0 atmosferers tyngd — och kunna väl djur finnas, sä bygda, att de förmå uthärda en sä förfärlig börda? Lägga vi härtill att, såsom direkta observationer gifva vid handen, hafsbottnens temperatur på detta djup i de arktiska trakterna olbränderligt torde hålla sig vid eller foga öfver fryspunkten, äfvensom att säkerligen ingen enda solstråle mäktar bana sig väg genom denna väldiga vattenmassa, utan ett ogenomträngligt mörker ständigt der råder, så synes väl allt hafva sammansvurit sig för att göra ett djurlif dernere omöjligt. De gjorda djupdraggningama hafva dock visat motsatsen. Frän högst betydliga djup (från 1000 famnar till de största anträffade) hafva förutom massor af små, nästan mikroskopiska Foraminiferer uppheintats lelvande representanter af flera djurordningar, sasom mollusker (bade Cejthalophora och Acephala), kräftdjur (krustaceer af ordningarna Cumacea, Amphipuda och Isopoda, bland hvilka troligen några hittills okända former), ringrnaskar (de niist Foramini-fererna talrikaste både till arter och individer samt relativt många hittills obekanta), ett märkvärdigt Holothnria-YiVt djur, hafssvampar (Spongier)

o. s. v. Denna tillvaro af en ganska rik djurverld på så betydliga djup är dock ej det enda, som fortjenar uppmärksamhet. De uppheintade djurens svaga, mjuka byggnad och mångas väl utvecklade synorganer kunna

*) Det är isynnerhet i England, nom dessa undersökningar med största ifver omfattats. Sa t. ex. har hela sommaren 18(J1> ett ångfartyg, utsändt af amiralitetet, varit härmed sysselsatt och vunnit högeligen intressanta resultat. Afven svenska fregatten Josephine har under innevarande ars färder i Atlanten företagit en mängd djuplodningar med ganska god framgang.lätteligen fresta till tvifvel om riktigheten af‘ de gällande åsigterna rörande vattnets betydliga tryck och ljusets totala frånvaro på djupet.

Vår afsigt var att nu först blott hålla oss på det geografiska gebitet, men vi finna, att vi redan råkat förvilla oss in på de naturalhisto-riska undersökningarnas område. Under alla de svenska expeditionerna har man nemligen utgått från den åsigten, att en uteslutande geografisk expedition knappast skulle lemna annat resultat än en mer eller mindre krokig linea på kartan eller en liten prick uppe i polarhafvet med bifogad anteckning: ”Xördl. Punkt der Schwed. Expedit.” Låt vara, att äfven nya länder upptäckts, så hade vinsten deraf varit ringa, såvida ej en möjligast noggrann undersökning samtidigt företagits af de uppdagade och besökta trakternas naturalster och öfriga naturförhållanden. En uteslutande geografisk expedition, utan dermed förenade vetenskapliga undersökningar, liknar snarare en rekognoscering af en fientlig fästning, än densammas eröfring. På grund af dylika åsigter hafva med alla de svenska expeditionerna medföljt naturforskare (och isynnerhet 1861 och 1868 ett större antal sådana), hvilka sökt att åt naturforskningens skilda områden egna sin uppmärksamhet. Om derföre till följe af oöfvervinne-liga naturhinder de på förhand hysta, måhända alltför sanguiniska, förhoppningarna på geografiska upptäckter felslagit eller måst nedprutas, så hafva i alla fall de vunna naturalhistoriska resultaten

gjort färderna i sin helhet ingalunda gagnlösa. Då vi måhända — och detta med skäl — kunna anses jäfviga i att bedöma dessa resultat, så hänvisa vi till utländska auktoriteters dom; vi kunna dock ej motstå frestelsen att citera ett par af dessa. Så yttrar Dr Petermann: »Man sieht hicraus wieder, wie ungeheuer oberHächlich alle bisherige Englischen und Fran-zösischen Expeditionen nach Spitzbergen gearbeitet haben — auch die beriihmtesten und grössten, wie die von Scoresby und Parry — und dass in Wahrheit die Schwedischen Expeditionen der letzten Jahrc in jeder Beziehung die ersten griindliehen und tiefer eingehenden Untersuchungen angestellt haben». Och den framstående vetenskapsmannen Prof. Osw. Heer i Zurich förklarar: »efter mitt förmenande har den svenska expeditionen (1868) genom de rika samlingar, den hembragt, uträttat mera och mera vidgat vårt vetandes horizont, än om densamma hade återkommit endast med den upplysning, att Sofia hade hissat flagg på jordens nordpol”. Härtill kunna vi lägga det smickrande erkännande, som Geographical Society i London gifvit, genom att till sista expeditionens vetenskaplige chef, Pro-fessor A. E. Nordenskiöld, öfverlemna sin guldmedalj, hvarvid ordföranden Sir Koderick Murchison bland annat yttrade: ”Ensamt de naturvetenskapliga resultat, som vunnits genom denna expedition, hafva rikligen ersatt företagets kostnader genom det vidsträckta utvidgandet af vår kännedom om Spetsbergens geologi, fauna och flora”, hvarjemte han tillägger: ”på grund af de data, vi redan erhållit, äro vi berättigade att antaga, att om det ligger inom sferen af det för menniskor möjliga att framtränga inom polar-kretsen och bestämma verkliga naturbeskaffenheten af den stora rymden kring nordpolen, så är god utsigt för handen, att detta skall blifva ut-fordt af Nordenskiöld och hans följeslagare”. — Det förefaller måhända alltför egenkärt att citera dessa yttranden, och det är det kanske äfven; men — hvilken menniska är helt och hållet fri från en sådan känsla?

Då vi nu gå att kasta en blick på det zoologiska och botaniska utbyte, som under de fyra expeditionerna blifvit sammanbragt, kunna vi ej undgå att känna en viss förlägenhet. För botanisten och zoologen ex professo kunna visserligen förteckningarna på alla anträffade stora och små djur- och växt-former, beskrifningar på de nyupptäckta, rättelser och tillägg i det förr felaktigt och ofullständigt beskrifna o. s. v. vara af stort intresse, men icke så för en större allmänhet. Härtill kommer, att en stor del af det hemförda ännu ej hunnit bearbetas. Detta gäller isynnerhet sista färdens samlingar, och ingen må deröfver förundra sig Arbetstiden deruppe var så kort, sommarens dagar ilade med så brådskande fart, att få voro de stunder, som kunde egnas åt detalj-undersök-ningar. Här gälde det blott att insamla och konservera så mycket som möjligt och låta sjelfva bearbetningen anstå till efter hemkomsten. Att nu meddela fullständiga och noggranna uppgifter på det zoologiska och botaniska utbytet är derföre helt enkelt omöjligt Endast en flyktig kontur-teckning, ingen helgjuten bild kunna vi här lemna.

Det nu sagda eger naturligtvis i minsta grad sin tillämplighet pä de högre djurklasscrna, däggdjuren och foglarna. Sedan snart sagdt dessa öars första upptäckt hafva nämnda djurklasser varit fö remål för iakttagelser, och föga, skulle man förmoda, vore att här tillägga. Det har emellertid visat sig, ej blott att en eller annan art af föregående forskare blifvit förbisedd eller ej anträffad *), utan ock att med afseende på

*) Bland däggdjuren hafva isynnerhet nkälame och hvalame varit föremål för närmare och välbehöflig granskning. Spetnlx?rgens däggdjursfauna upptager nu 15 arter, nemligen 2 rofdjur (björn och fjällräf). 1 idinslare (ren), 5 skälartade och 7 hvallika djur. Åtskilliga förut uppgifna hafva på goda grunder blifvit utmön-bestämningarne flera betydliga fel varit begångna, hvilka högeligen van-stält den bild, som man erhållit af framför allt dessa öars fogelfauna. Så t. ex. har man funnit sig nödsakad att utesluta ej mindre än 12 arter, som blott till folje af origtig bestämning figurerat i förteckningarna öfver Spetsbergens foglar. — Denna kritiska granskning har dessutom medfört en noggrann jemförelse mellan de högnordiska formerna och deras sydligare syskon för att närmare bestämma klimatets och andra yttre förhållandens inverkan på formen, fårgen, storleken m. m. (en fråga, som, genom den impuls Darwin gifvit, nu mera än förr står på dagordningen); dessutom hafVa genom observationer på djurens lefnadsvanor o. s. v. åtskilliga gamla åsigter blifvit kullslagna och nva fakta lagda i dagen. Att härvid ingå i detaljer skulle vara minst sagdt olämpligt. Exempelvis och i förbigående vilja vi blott anteckna, att den gamla, allmänt trodda uppgiften, att hvalrossens stora betar tjena till att underlätta hans upp-krypande och framskridande på isen, är alldeles falsk, men att han deremot begagnar sig af dem för att ur bottengyttjan uppgräfva de skaldjur, som nästan uteslutande utgöra hans föda; äfvensom att ejdem visar sådant

intresse för äggrufning, att, då dennes eget bo plundrats, hon med vingen sopar till sig ägg från i närheten varande gås- eller ejderbon.

Lemna vi nu däggdjuren och foglarne för att gå till de lägre ned i djurens rangordning stälda klasserna, följer närmast i ordningen amfi-biema, men som några sådana numera här ej finnas, kunna vi genast öfvergå till fiskame. Ånnu i ett 1804 utgifvet större zoologiskt arbete ansåg sig en af denna vetenskaps framstående korvfeer (van der Hoeven) kunna påstå, att ”de i polarhafven förekommande fiskarterna äro ytterst få; Spetsbergens fiskfauna omfattar knappt tio arter och individerna

strade. — Af foglar kände man före 1858 21 arter, af hvilka en blott tillfälligtvis förekommande. Härtill kommo 1858 två gåsarter (A ruter brachyrhyncvs och leucopsis), 1861 trenne tillfälliga Spetsbergsfarare (jagtfalken, fjällugglan och en svanart), 1864 Lestris Buffoni och 1868 St repsilas ittfrrpres. Hela det kända fogelantalet är 8åledefi 28 arter, nemligen 24 här häckande och 4 undantagsvis förekommande. Då af Professorerne S. Lovén och C. J. Sundevall 1837 och 1838 trenne arter första gången iakttagits (simsnäppau, praktejdern och alfogeln), så hafva af svenskar mer än en tredjedel af alla här funna blifvit upptäckta, d. v. s. nästan utan undantag alla de arter, hvilka ej äro så allmänna, att de omöjligt kunna undgöt ens den mest obildades uppmärksamhet. — På Beeren Eiland, som hyser ett vida mindre antal fogelarter, anträffades till allmän öfverraskning en flock korsnäbbar, (Loana currirosi ra), hvilka dock troligen hit blifvit väderdrifna. Detta är neml-något, som ej sällan inträffar. Under hemresan med "Severine” kom något söder om Beeren Eiland en liten piplärka (Anthvs, förmodligen obsrurus) ombord, hvilken fogelart åtminstone ännu ej är funnen hvarken på sagde ö eller Spetsbergen. Efter att hafva öfver natten hvilat ombord, försvann hon åter och dukade förmodligen snart under för köld och hunger samt fann sin graf i vågorna.af dessa äro ingalunda talrika”. Den i det föregående anförda siffran (40,000) på blott 1868 fångade individer af en art, haakjseringen, talar just ej för riktigheten af ett sådant påstående, och äfven med förbiseende af detta faktuin torde för närvarande ingen hafva lust att fasthålla anförda yttrande. Numera har nemligen artantalet blifvit höjdt till minst 24 *) vid Spetsbergens och Beeren Eilands stränder förekommande. Och ej nog härmed. Af flera har individernas antal visat sig vara högst betydligt, och framför allt gäller detta torsk, kolja och hälleflundra, hvilka vid Beeren Eiland uppträda i en sådan mängd, att deras fångst säkerligen skulle kunna gifva anledning till en lönande handtering. Liksom vid Finmarkens kuster synes nemligen torsken der vissa tider på året samlas till ordentliga ”Torskebjerg” Så länge emellertid fisket i Finmarken och Lofodden ger landets befolkning mer än tillräcklig sysselsättning, kommer förmodligen all denna rikedom att förblifva obegagnad, men de tider torde framdeles komma, då det är godt att veta, hvar den finnes. Att deremot vid Spetsbergens kuster något dvlikt fiske med större framgång kan bedrifvas, svnes föga troligt; åtminstone är det ännu ej bevisadt.

Skola vi nu böija att tala om alla de olika slag af kräftor, krabbor, snäckor, musslor, sjöstjemor, ringmaskar o. s. v., hvaraf hafvet hvimlar? Vi frukta, att om vi det gjorde, skulle våra läsare blifva allt annat än belåtna. Vi åtnöja oss derföre med att anmärka, att af dessa blifvit hemförda så väldiga massor, att vårt riksmuseum utan gensiigelse kan göra anspråk på att ega den på arktiska former rikaste samling i verlden, hvilken enhvar, som vill arbeta på detta fält, knappast kan underlåta att anlita. Dertill vilja vi lägga, att de delar deraf, som man hunnit närmare granska, ej blott visat sig innehålla en mängd märkvärdiga, hittills obekanta former, utan ock gifvit flera yngre forskare ett rikt material, på grund af hvilket de kunnat mer eller mindre fullständigt omgestalta kännedomen om vissa

C C

djurgrupper och derigenom förskafta sig sjelfva ett akt#dt namn inom vetenskapen. Men detta material har ej kunnat förvärfvas utan mödor och besvär! Ingen, som ej sjelf försökt det, vet, hvilken jemflit, uthållighet och sjelfförsakelse det fordras för att dagen om syssla med och i det iskalla vattnet, ilen tack vare dessa egenskaper fullstoppades de med-

*) Af dessa anmärktes, om vi ej misstaga oss. 2 under första. 8 under andra, 3 under tredje och åtminstone 1 (en Atpidophorux) under fjerde svenska expeditionen. Lägga vi härtill, att en af Lovén och 3 af dansken Kröyer

(deltagare i Uaimards resa 1838) anträffats, sa återstå ej många arter, som af icke-Skandinaver här upptäckts. En af dessa är f. ö. ytterst osäker.sända batterierna af spritfylda burkar, flaskor och profrör med hafsdjur af otaliga former, så att blott ett mycket ringa antal dylika kärl — mot den i saken oinvigdes förmodan — återkommo utan att hafva blifvit ”zoologiska pickles-burkar”. Detta oaktadt återstår dock säkerligen ännu mycket arbete, innan man erhållit en fullständig kännedom om denna del af polarhafvets djurverld.

Det är emellertid ej blott i salt vatten, som en liflig skara af lägre djurformer krälar, hoppar och svärmar, utan äfven i sjöar och andra samlingar af sött vatten, till och med sådana, som säkerligen om vintern bottenfrysa, saknas ej innevånare, ehuru man förut ej härom egt någon kännedom. Huru många arter dessa små krustaceer tillhöra, kunna vi väl ej säga, då de ännu ej blifvit bestämda, men säkert är, att individernas antal är på vissa ställen högst betydligt. Några tag med håfven i gåssjön vid Kolbay förvandlade t. ex. de medförda vattenpytsarne till, vi hade så när sagdt, myrstackar af om hvarandra hvimlande småkryp. En större sötvattenskrustacé (Apus spec.) liknar frappant en grodlarf både till form, färg och rörelser, der han sprattlar bland mossan på småpussames botten. Någon land- eller sötvattens-snäcka kunde deremot icke upptäckas.

Redan i det föregående hafva vi påpekat, huruledes snösparfven till en ej obetydlig del lefver af insekter, och detsamma gäller om några andra foglar, åtminstone i deras yngsta tillstånd. Emellertid saknades före de svenska expeditionerna hvarje, äfven den allra obetydligaste, uppgift om de arter, som här förekommo. Efter 1861 års fard antog man, att här funnos ”knappt öfver 15 arter”, ett tal, som dock redan 1864 steg till 29 *), hvaribland flertalet voro för vetenskapen nya. ”Troligen komma”, yttrar numer aflidne Prof. C. H. Boheman, som beskrifvit dessa, ”fortsatta undersökningar att bringa i dagen en och annan art, ehuru dessa ej torde blifva särdeles många”. Detta yttrande af en i sin vetenskap stor auktoritet lät icke hoppas * synnerligen rika skördar på detta område under 1868 års färd. Som emellertid då den ene af zoologerna så godt som uteslutande åt detta håll egnade sin uppmärksamhet, lyckades det att uppbringa antalet af Spetsbergens insekt-arter till 64 **), hvaribland

*) Några fa af dessa hade redan af Prof. C. Sunde vall 1838 liem förts, fastän de först nu blefvo bestämda.

**) I detta tal äro ej inberäknade de vinglösa, mest parasitiska, former, som insamlats. Bland dessa befinner sig. till entomologernas stora förvåning, en före 1864 obekant form af ett visst svart, hoppande och stickande slägte, som förunderligt nog befanns dansande på en sandig hafsstrand — en, såsom det vill synas, temligen kylig och föga inbringande sysselsättning.51 förr okända; på Beeren Eiland anträffades ej mer än 12 arter, men

af dessa voro blott tvenne förr beskrifna. Troligt är emellertid, att under ett besök i vestkustens Q ordar tidigare på sommaren detta antal skulle kunna än ytterligare förökas, kanske fördubblas.

Anställer man jemförelse mellan den nu kända insektverlden på Beeren Eiland och Spetsbergen samt den i Sverige hvimlande, är det, som först faller i ögonen, den senares ofantligt större rikedom, — ett förhållande, som äfven är ganska naturligt. Demäst kan det ej undgå [-uppmärksamheten,-] {+upp- märksamheten,+} att vissa klasser på Ishafsöame totalt saknas eller äro

ytterst sparsamma, ehuru så ingalunda är förhållandet inom Skandinavien. Så t. ex. saknas, efter hvad man hittills känner, skalbaggar totalt *), liksom äfven hemiptera, och fjärilarnes samt sländornas klasser äro representerade, den förra af en liten, ytterst sällan förekommande malart och den senare af en enda obetydlig art, liknande dem, som i Norge pläga kallas ”laxefluer”. Utom dessa tvenne klasser är det blott steklarnas och tvåvingarnes (flugornas och myggornas), som äro representerade, isynnerhet de sistnämndas (omkr. 50 arter).

Vid föi-sta anblicken torde det förefalla mången underligt, att de insektformer, som här talrikast både till arter och individer uppträda, äro just de, hvilkas ytterst svaga och bräckliga kroppsbyggnad väl af alla tyckas vara minst i stånd att motstå ett rått och bistert klimats inverkningar. Så är emellertid förhållandet. Orsaken härtill är utan tvifvel att söka deri, att dessa (myggorna) på vida kortare tid, än de öfriga insekterna, hinna genomgå sina förvandlingsgrader. 1 lika hög, om ej högre grad måste det väcka förvåning, att alla sådana arter totalt saknas, hvilka i utbildadt tillstånd eller såsom larfver lefva af döda djurkroppar, på hvilka senare här snarare är öfverflöd än brist. Hvad skälet härtill månde vara, kunna vi ej uppgifva, men säkert är, att vi häri hafva att söka en kraftigt

verksam orsak till den långsamhe't, hvarmed all förstöring af dylika organiska ämnen i dessa trakter försiggår. —

”Hvad i all verlden kimna två botanister hafva att uträtta på Spetsbergen?” — hafva vi ej sällan hört med oförstäld förvåning yttras, då tal varit om Sofias.färd. Och härpå svara vi, att expeditionens botanister

*) Fyndet af en enda. aldrig så liten skalbagge utgjorde under hela färden en älsk-lingstanke hos vår entomolog och slutligen lyckades det honom att anträffa — en half sådan, liggande på en hafsstrand. Glädjen blef dock ej lång, ty välgrundade misstankar nppstego snart, att denna med något fartygs ballast blifvit hitförd från Norge.gema skulle hafva sett, altt de haft ytterligare tvenne kamrater for att medhinna en ännu ftdlständigare och noggrannare undersökning af de besökta trakterna, än det nu, äfven med bästa vilja i verlden, var dem möjligt. Detta bör äfven vid närmare eftersinnande ej förefalla oförklarligt. Sannt är visserligen, att de högre växtarterna ej uppträda i synnerligen stort antal (om ock större, än man vanligen föreställer sig), men deremot finnes en stor rikedom af de lägre, isynnerhet mossor och lafvar, hvilkas uppsökande mer än tillräckligt tager sommarens korta tid i anspråk, så mycket mer som före de svenska expeditionerna dessa varit i det närmaste försummade och blott, som man säger, ”fått slinka med på köpet”.

Så har deremot icke förhållandet varit med de högre, fanerogama växterna. Redan den gamle Martens, som i sin ”Spitzbergische oder Groenlandische Reisebeschreibung gethan im Jahr 1671” lemnat de första naturalhistoriska underrättelserna om detta land, fäste sin uppmärksamhet vid de här förekommande växterna, och enhvar naturforskare*), som hit anländt, har sedan trampat i hans fotspår. Redan efter Gaimards expedition (1838) trodde man sig derföre här hafva anträffat omkring 80 arter. När emellertid, efter 1861 års resa, en kritisk granskning företogs, befanns det, att nära 30 af dessa uppgifna arter voro felaktigt bestämda, så att samma växtform af olika författare erhållit 2, 3, ja till och med 5 olika namn o. s. v. Den minskning i antalet, som härigenom blef följden, har dock blifvit rikligen ersatt, isynnerhet under 1861 års resa, då ej mindre än 21 för floran nya arter upptäcktes. Då Sofias färd anträddes, kände man från Spetsbergen jemnt 100 högre organiserade växter.

Intet land kan i förhållande till sitt läge uppvisa en så rik flora, och derföre kunde man 1868 knappast hoppas något synnerligen stort tillägg af hittills oanmärkta arter, utan uppgiften tycktes snarast vara att insamla ett större antal exemplar af de redan förut anträffade, hvar-vid såsom ren vinst kunde betraktas den eller de få nya arter, som möjligen kunde upptäckas. Förhoppningarna i detta afseende öfverträffades dock i glädjande grad, ty ett tillägg af 14 för floran nya arter **) var i sanning ganska oviintadt. «

*) Såsom en kuriositet må påpekas, att bland des3a finnas tysken Martens, svensken Martin och fransmannen Martins.

**) Som i berättelsen öfver 1864 års resa alla då funna fanerogamer finnas uppräknade, må de 1868 upptäckta här finna plats. De äro: Campanula uniflora L.,

Men är härmed detta lands fanerogamflora till alla sina detaljer känd och undersökt? Ehuru vi ej tro oss begå något synnerligen stort fel, om vi antaga den vara lika väl känd, som hvaije annat noga genomforskadt lands, anse vi det ingalunda otroligt, att en eller annan art hittills undgått uppmärksamheten. Vi stödja denna vår förmodan på det egendomliga i sättet för en mängd arters förekomst: inskränkta till ett ytterst litet och begränsadt område, sökas de förgäfves i grannskapet eller på andra likartade ställen. Den tanken tränger sig ovilkorligt på den uppmärksamme betraktaren, att vi här hafva framför oss lemningama, spillrorna af en förgången rikare och yppigare vegetation, af hvilken några representanter på spridda, särdeles gunstiga lokaler lyckats ända till våra dagar fortsätta kampen mot ett oblidt klimat — men huru länge ?

Dock — äfven antaget, att ett eller annat tillägg ännu kan göras till Spetsbergens fanerogam-flora, ega vi dock om henne alldeles tillräckligt stor kännedom för att kunna anställa jemförelser mellan denna och angränsande länders. Att arternas nummertal är betydligt mindre än i Skandinavien, äfven de allra nordligaste trakterna, kan ej väcka förvåning; underligare torde förefalla den totala bristen eller ringa fätalet af åtskilliga växtformer, som vi

äro vana att betrakta såsom väsentliga och betydande ingredienser i vegetationen. Härvid afse vi ej träd och buskar, hvilka, såsom vi förut omnämnt, företrädas af några små krymplingar, utan sådana som t. ex. ”parasollväxterna” (umbellatema), ärtväxterna, de molla-lika (Chenopodiacece) och de läppblommiga (Labiatce), hvilka totalt saknas, under det att blott några få, mest sparsamt förekommande arter visa sig af de korgblommiga (Synantherece 5 arter), Personatce (1 art), ljungväxter (2) och ormbunkar (2). Kanske mest an-märkningsvärdt är, att halfgräsen eller starrartema, hvilka i våra nordliga trakter uppträda i så betydande massor, på Spetsbergen ej blott äro mycket fåtaliga, utan äfven begränsade till några få, inskränkta punkter.

Iianunculus Pallasii Schlechtend., R. lapponicus L., Andromeda hypnoides L., Knoplwrum angvstifolium Roth (var. triste Th. Fr.), Carvx mlina Wnbg., C. ursina Dew., C. inrnrra Lightf., C. dioica L. (var. parallcla Ltest.), Poa c<rsia Sm., Catabrosa concinna n. sp., Wc ror hiva alp)na 11. S., Moodji-a gUibella Br. och Equise-tum varUrjatum Sohleich. Nya för såväl floran som vetenskapen äro dessutom tvenne former, Poa (strida) colpodca och Catabrosa (concinna) vacillans, som dock — tills vidare - blott beskrifvits såsom underarter. Dessutom återfunnos Etttrema Edwardxii R. Br., Kmpetrum nigrum L., Carcx lagopina Wngb. och Poa alpina L., som i äldre skrifter anföras, men ej af föregående svenska expeditioner anträffats. Anmärkningsvärdt är, att samtliga dessa funnos i Isfjorden, nagra der-jemte i Kingsbay och Liefdebay, och endast ett par, förr säkerligen förvexlade (Poa alpina och Equisetum rarhgatum) tillika på andra ställen.Förekomsten af dylika är på Spetsbergen bevis på en af naturen synnerligen gynnad lokal.

Olikheten mellan Skandinaviens och Spetsbergens vegetation är således ej obetydlig, men å andra sidan har man uppdagat en ej ringa öfverens-stämmelse med Grönlands och ännu mer med Amerikas arktiska archipelag. I sjelfva verket torde man kunna påstå, att den nuvarande vegetationens, så att säga, grundstomme utgöres af ett arktiskt element, som dock på vissa sträckor är uppblandadt med ett mera sydligt, nordeuropeiskt eller nordskandinaviskt. Och hvilka äro de sträckor, der detta är förhållandet? Blotta tanken på klimatets stora inflytande på vegetationen lemnar härpå svaret. De kuster, på hvilka Golfströmmen mera kraftigt gör sitt inflytande gällande, äro äfven de, hvarest representanter af en sydligare flora nedslagit sina bopålar; detta vill med andra ord säga, att man så till vida kan på Spetsbergen skilja mellan tvenne vegetations-områden, som de nordliga och östra kusternas flora är nästan rent arktisk (d. v. s. hyser blott arter, som förekomma i arktiska Amerika), under det att på vestra kusten blomsterväfvens ränning är hemtad från sagda arktiska trakter, men mellanslaget från norra Skandinavien.

Denna blandning af tvenne elementer från olika håll visar sig ej blott inom växt- utan äfven inom djurverlden. Bland foglame är detta väl mindre tydligt, då dessa till följe af den lätthet, hvarmed de kunna förflytta sig, snarast kunna anses hylla satsen: ”ubi bene ibi patria”. Emellertid visar det sig dock, att af 24 egentliga Spetsbergs-foglar ej mindre än 6 — och dessa mycket karakteristiska för alla arktiska trakter — äro så högnordiska, att om de ock någongång, isynnerhet vintertiden, förirra sig till Skandinavien, häcka de dock aldrig derstädes, icke ens i Finmarken. Alla de öfriga finnas, om ock under något afvikande former, på Skandinaviska halfön, isynnerhet i de nordliga trakterna. — Vida tydligare visar sig, såsom det är att vänta, detta förhållande med fiskame och hvaldjuren, i det att en del arter endast uppträda i Golfströmmens varmare, andra blott i polarströmmens kallare vatten.

Gå vi till insekterna, tyckes ungefär samma förhållande äfven här visa sig, ehuruväl frågans fullständiga besvarande försvåras derigenom, att dessa småkryp hittills föga hafva blifvit i de högarktiska trakterna undersökta. Så som saken med vår nuvarande kunskap gestaltar sig, är huf-vudmassan af Spetsbergens insekter fullkomligt olika Skandinaviens, och endast ett mycket ringa antal (alla anträffade på vestkusten) är för beggedessa länder gemensamt*). Huruvida detta senare är att tillskrifva en större öfverensstämmelse i klimat o. s. v., eller t. ex. en genom fartyg och dessas barlast skedd införsel, torde dock ännu vara oafgjordt.

Vi hafva emellertid råkat att komma från vårt egentliga ämne, de botaniska undersökningarna på dessa öar. Visserligen skulle vi kunna anföra åtskilligt om det uppenbara inflytande, som olika jordmån här utöfvar på vegetationen, men vi frukta, att vi redan låtit förleda oss till ett alltför vidlyftigt ingående i detaljer. En sak vilja

vi derföre blott tillägga, då derigenom rättas ett högst väsentligt misstag, som ganska allmänt finnes upprepadt såväl i rent vetenskapliga, som i populära framställningar i fysisk geografi. Allbekant är, att i alla jordens zoner öfverst på de höga fjällen vidtager en region, der all växtlighet är bannlyst och hela året om snö och is förblifva liggande. Lika bekant är, att om man förflyttar sig från söder mot norden, anträffas denna eviga snö på en allt mindre höjd öfver hafvet, så att man har skäl att antaga, att snögränsen till slut i höga norden sänker sig ända till hafvets yta, hvarigenom naturligtvis all vegetation omöjliggöres. Den punkt, der detta sker, har man funnit för godt att utsätta till 78° n. br. Emellertid hafva åtskilliga polarfarare häremot gjort grundade invändningar, och under de svenska expeditionerna hafva dessa på det ovedersägligaste blifvit bekräftade. Annu vid Magdalenabay (79° 5') anträffas 2,000 fot öfver hafvet en ganska rik och kraftigt utvecklad vegetation, vid Brandewijnebay (80° 24') klädas klipporna på ett ganska högt fogelfjäll af grönskande cochlearier, grästufvor o. s. v., och ännu på Sju-öarne saknas hvarken högre växter eller mera förnöjsamma mossor och lafvar, hvilka senare till och med ej sky att slå sig ned på de högsta bergstoppame, der dessa äro fria från snötäcket. Också finner man stora renhjordar i trakter, der enligt böcker intet enda grässtrå, ingen enda laf skulle kunna erbjuda dem någon näring. På grund af nu anförda och andra iakttagelser torde man kunna påstå, att den eviga snöns nedre gräns på norra Spetsbergen ligger minst 800, kanske 1,000 fot öfver hafvet samt på mera gynnsamma lokaler ännu högre.

Hittills hafva vi egentligen blott sysselsatt oss med de högre växterna, men dessa togo under senaste färd botanisternas tid och uppmärksamhet mindre i anspråk än de lägre: mossor, lafvar, alger och svampar.

*) Anmärkningsvärdt är. att af de på Beeren Eiland anträffade arterna ingen enda är känd såsom skandinavisk: deremot äro flera af dem funna på Spetsbergen.Åfven under de förra expeditionerna hemfördes ej obetydligt och härigenom hade, till hvad man förut kände, erhållits en väl behöflig förstärkning. Så t. ex. förökades antalet af mossarter genom 1858 och 1861 års färder med omkring 100 (förr kända omkr. 60) och lafvame med mer än 150 (förr kända 63, af hvilka dock säkerligen ungefär ett tjog oriktigt bestämda). Om de alldeles bakvända, nu rättade föreställningarna om de högre algerna (tångarterna) hafva vi förr talat, och af de lägre mikroskopiska, som förr-totalt försummats, har man kunnat påvisa öfver 70. Af alla dessa växtordningar blefvo 1868 högst betydliga massor insamlade och äro nu under bearbetning *); deraf skola utan tvifvel framgå nya, betydliga tillägg till det hittills offentliggjorda.

Innan vi lemna den nu lefvande organiska naturen, återstår det för oss att nämna några ord om de små organismer, om hvilkas rätta natur man visserligen ännu ingalunda är fullt ense, men hvilka just i våra dagar ådragit sig en lika allmän som välförtjent uppmärksamhet. Vi mena dessa, endast med starkt mikroskop upptäckbara, småkroppar, som erhållit namnen bacterier, vibrioner o. s. v. Genom Pasteurs allbekanta undersökningar har det nemligen blifvit bevisadt, att fbrruttning o. s. v. endast är möjlig, om dylika äro närvarande, och likaledes är det bevisadt (och i ännu flera fall gissnings vis framstäldt), att åtskilliga sjukdomar ytterst bero på dylika organismers uppträdande i och skadliga inverkan på vissa menniskokroppens organ er. Vi hafva förut påpekat den märkvärdiga, totala (eller nästan totala) saknaden af vissa sjukdomsformer (såsom snufva, bröstvärk, halssjuka o. s. v.) på Spetsbergen och man har gissat på frånvaron af dylika småorganismer såsom orsak härtill. — Med blotta gissningar har man dock ej rätt att nöja sig och en närmare undersökning var derföre af' nöden. En sådan verkstäldes äfven under Sofias fard med ledning af de råd och anvisningar, som Pasteur lemnat, och — för att fatta oss kort — resultatet blef, att om ock dylika organismer ej totalt saknas, så äro de dock på Spetsbergen ej så allestädes närvarande som i sydligare trakter. Den långsam het, hvarmed förruttnelse inträder, finner häri sin förklaring.

Vi nämnde nyss, att den nuvarande vegetationen förefaller såsom les beaux restes af en förgången yppigare vegetation. Detta är ej ”kun en Talemaade”, utan man har all anledning att antaga riktigheten häraf,

*) Endast de högre algerna äro hittills till fullo granskade. De nu kända uppgå till 61, hvaraf flera äro nya för vetenskapen.då man erinrar sig den växtlighet, som enligt de i klipporna bevarade växtaftryckens vittnesbörd här i forna tider förefunnits. Att med denna yppigare växtverld äfven följt en helt annan djurverld, än den nu här befintliga, kunna vi antaga såsom sjelfklart. Detta bevisas dessutom på det tydligaste genom de dokument, som i

klippornas archiver ligga förvarade. Väl dölja ofantliga glacierer afund sjukt största delen af dessa, och i all framtid få vi nog nöja oss med den ringa del deraf, som inne-slutes i klippor och stenblock närmast stränderna. Men dessa klippor, dessa stenar tala dock högljudt der om, att Spetsbergen torde kunna täfla med de flesta andra länder i afseende på geologiska rikedomar.

Redan före de svenska expeditionerna funnos några, om ock temligen ofullständiga och obetydliga, uppgifter i detta afseende. Så t. ex. uppdagades bergkalkförsteningar 1827 af Parry och Keilhau, samt lager, tillhörande juraformationen, 1837 af Lovén. Likaledes anträffade Keilhau bergkalk på Beeren Eiland, och tillvaron af stenkol (dock oafgjordt, hvilken geologisk period de tillhörde) har varit känd i mer än 250 år. Nu sedan grunddragen af Spetsbergens geologi blifvit temligen väl kända, befinnes det, att derstädes förekomma lager, tillhörande urformationen, siluriska eller devoniska, stenkols-, permiska*), trias-, jura- och miocen-periodema, hvartill kan läggas de i Bel Sound uppträdande möjligen pliocena lagren. Dessutom har det tidehvarf, som ligger mellan vår tid och det tertiära, lemnat minnen efter sig i de vidsträckta lågslätterna med hvalben, subfossila snäckor, jord- och ler-lager samt torfbildningar af flera olika slag. Huru enformigt förefaller ej i jemförelse härmed Sverige, som utom de yngre, s. k. qvartära bildningarna nästan endast kan uppvisa berg och jordlager tillhörande urformationen och den siluriska perioden?

Det rika arbetsfält, som här öppnar sig, har naturligtvis ej blifvit försummadt, utan tvärtom har under alla expeditionerna en liflig uppmärksamhet häråt blifvit egnad. Resultaterna föreligga ej blott i åtskilliga afhandlingar och kartor, utan äfven i en rik samling af petriflkater, tillhörande samtliga ofvan uppräknade sedimentära formationer. Med till-hjelp af dessa kan man bilda sig en, om ock ofullständig bild af de storartade scenförändringar i det organiska lifvets stora drama, för hvilka dessa trakter varit skådeplatsen. Låtom oss kasta en hastig blick på det vexlande panorama, som här för vår fantasi upprullar sig.

*) Af denna period har man dock blott funnit några få och obetydliga spår.Låta vi i denna afsigt vår tanke flyga till de allra attägsnaste tide-rymdema, sedan urbergens granit-, gneiss- och kristalliniska skiffer-klippor bildats, finna vi ett vidsträckt haf, ur hvars grumliga vågor väldiga lager af kalk, qvartsit och lerskiffer afsätta sig på bottnen. Det organiska lifvet synes knappt hafva vaknat, endast sparsamma fiskar och naturligtvis några smärre organismer, hvaraf de hemta sin föda, visa sig derstädes. Vi befinna oss i den siluriska eller devoniska perioden *), som bildar en prolog till de kommande mera storartade scenerna.

Nästa tafla, som för oss visar sig, eger en helt annan och rikare karakter. Ur hafvet har ett vidsträckt land höjt sig och på detta frodas en yppig vegetation, sådan som endast ett tropiskt klimat kan frammana. Stenkolsperioden har inträdt, och med den följa de karakteristiska växtformer, som betecknats med namnen Sigillaria, Calamites och Lepido-dendron. Ännu hafva, under den genom de geologiska perioderna ständigt fortgående utvecklingen till högre och högre fullkomlighet, växterna ej kommit så långt, att de utveckla verkliga blommor; alla tillhöra de s. k. kryptogamernas stora klass. Calamitema med stjelken refflad af regelbundna, längsgående strimmor och fåror likna våra tiders fräken^rter (Equisetum), ehuru dimensionerna äro betydligt större; Lepidodendra med stammarne täckta af fjäll finna sina slägtingar i nutidens mattgräs eller lummerarter (Lycopodium), dessa dock omgestaltade till höga träd; Sigillarierna med långa, nålformiga blad knippvis fastade i spetsen på de pelarlika, af vackra, i rader stälda bladärr tecknade stammarne sakna några nu lefvande motsvarigheter. En ödslig tystnad råder i de lummiga skogame; ingen fogel låter höra sitt qvitter, icke ens en insekt synes röra sig. Ett likartadt klimat synes herrska öfver hela jordklotet, och hufvud-sakligen samma växtarter**) trifvas på Beeren Eiland som i södra Europas stenkolsregioner.

Denna yppiga växtverld, af hvilken vi finna lithografier i Beeren Eilands klippor, blef dock förstörd, i det att hela landet antingen genom en våldsam naturrevolution eller troligare genom en långsamt fortgående

*) Under de tre första expeditionerna lyckades man ej, oaktadt allt efterletande, att finna någon förstening, som kunde gifva någou ledning, till hvilken period dessa lager skulle hänföras, hvarföre de sammanfattades under den provisoriska benämningen "Hecla Hook formationen". Några ännu ej bestämda fisklemningar, som 1868 anträffades, torde komma att lemna svar på denna fråga, och redan på förhand kan man på ganska goda grunder

gissa, att detta svar blifver: den devoniska formationen.

**) Flertalet af Beeren Eilands stenkoisväxter äro förr funna på andra ställen; några äro dock för sagda ö egendomliga eller åtminstone hittills ej annorstädes anträffade.sjunkning sänktes ned i hafsdjupet. Åter svallade hafvets vågor häröfver och derur afsatte sig väldiga kalkmassor, i hvilka lemningar af de djurarter inbäddades, som karakterisera den s. k. bergkalk-formationen. Ofantliga massor af större och mindre musselskal (Spirifer, Productus, Tere-bratula o. s. v.) hopades på hvarandra och talrika idoga koraller byggde boningar, som trotsat mångtusen års inverkan. Fullkomligt samma arter lefde vid Spetsbergen och Beeren Eiland, som i södra Europa, Ostindien och Södra Amerika; ett haf med likartad, tropisk värme utbredde sig då pfver hela jordklotet.

Åter tänka vi oss några hundratusen eller millioner år rulla hän, och Spetsbergen visar sig med ett helt annat utseende. Trias- och jura-perio-derna hafva inbrutit. Annu är klimatet tropiskt, ännu förherrskar hafvet och dess innevånare. Talrika nu utdöda snäckor och musslor, bläckfiskar och sjöstjemor, encriniter och båtsnäckor (Nautilus) framlefva sitt obemärkta lif på djupet, under det att flera arter stora fisködlor (Sau-rier) plaska i de grunda hafsvikame.

Dock — äfven dessa hafva utspelt sin rol, en ny akt i dramat, miocen-perioden, har böijat. Scenen är helt och hållet förändrad. Der nu är Spetsbergens vestkust visa sig en eller flera större sötvattens-sjöar, i hvilka näckrosor och abormate (Potamogeton, lik P. natans) gunga och der fräkenbankar omkransa stränderna. Rundtomkring utbreda sig kärrmarker, i hvilka den ännu i Förenta Staterna förekommande sump-cypressen (Taxodium) frodas i stora massor, och på de omgifvande kul-larne och slätterna visa sig ej blott barrskogar (tallar, granar, Thuja, Se-quoia, Libocedrus o. s. v.), utan äfven löfträdsdungar, i hvilka frodas popplar, björkar, alar, hassel, ekar, plataner och lindar. Murgrönan slingrar sig uppför stammame och vid trädens rötter frodas sirliga ormbunkar *). En mängd små insekter svärma omkring i vattnet eller kräla på träden. Korteligen, vi ega framför oss en yppig vegetation, dock ej af tropisk karakter; luftens temperatur har afsvalnat till tempererad, och derföre rådde då vid 78—79 grader n. br. en flora, ungefar lik den, som än i dag förefinnes i Virginien och Nord-Carolina.

*) Ett särdeles värderikt fynd gjordes 1868 vid Cap Staratschin, i det att ett litet skifferlager anträffades, som bildade ett så rikt herbarium från denna tid, att Professor Osw. Heer i Ziirich, som öfvertagit bestämmandet, deri funnit ej mindre än omkring 130 arter. En synnerlig förtjenst ega dessutom dessa växtaftryek deri, att de äro så ytterst väl bibehållna, att äfven deras allra finast byggda delar kunna noggrannt undersökas. Utom växter hafva fragmenter af omkring ett tjog insektarter kunnat derur framletas. Att en stor mängd af dessa växter och insekter förr varit obekanta, torde vara öfverflödigt att tillägga.Ånnu återstår en landskapsbild från försvunna tider. Klimatet har fortfarande försämrats, kölden tilltagit. Och följden häraf är, att såväl djur som växter häntyda på ett nordligare ursprung — med ett ord, Spetsbergen liknar Skandinaviens nordliga trakter. Åtskilliga nu i dessa öars farvatten utdöda musslor (Mytilus edulis, Cyprina islandica etc.), som gömmas i de qvartära jordlagren, samt växtrester i torfbildningame (t. ex. af Ledum) vittna härom.

Och så kommer sista akten: nutiden med sina fbrherrskande glaci-erer*). Skall denna blifva den sista? Eller skall klimatet fortfara att försämras, vegetationen att inskränkas? Skall evig is och snö uppsluka allt och tillintetgöra all möjlighet för organiskt lif? — Förmodligen först om mångtusen år skall svar kunna erhållas på dessa frågor.

Vi lemna dock alla dessa tankar på Spetsbergens forntid och framtid för att i stället, såsom det egnar och anstår vår praktiska tid, eftersinna, hvad gagn vi möjligen i det allmänna lifvet kunna göra oss af dessa lemningar efter förgångna växt- och djur-verldar. Ganska naturligt är det, att vi dervid i främsta rummet komma att tänka på härvarande stenkols-lager. De från miocen-perioden härstammande, hvilka flerestädes på Spetsbergen förekomma, lemna äfven ett brännmaterial af högst utmärkt beskaffenhet, men beklagligt är, att detta förekommer blott i så ringa mängd, att det aldrig kan komma att blifva af synnerligen stor ekonomisk betydelse. Helt annat är förhållandet med kollagren på Beeren Eiland. Dessa ega nemligen en ganska betydlig utsträckning och mäktighet, så att för den orsakens skull deras bearbetande nog kunde löna sig; å andra sidan äro de dock ej af synnerlig godhet på det ställe, der de nu kunna åt-kommas. Det är dock möjligt och till och med troligt, att de på andra ställen äro af bättre qvalitet. Då i våra dagar man böljar befara, att Englands stenkolsförråder i en ej

synnerligen aflägsen framtid skola blifva uttömda, så är det all anledning att förmoda, att Beeren Eilands framdeles skola ådraga sig en större uppmärksamhet och komma att bearbetas. Bristen på hamnar kommer dock härvid att utgöra ett svårt hinder.

Det finnes dessutom en annan produkt, som Spetsbergens berg erbjuda och som måhända lämpar sig till exportartikel till andra länder.

*) Naturligtvis hafva äfven dessa utgjort föremål för undersökningar och iakttagelser, hufvudsakligen till erhållande af säkra fakta och utgångspunkter vid bedömandet af de fenomen, som tillskrifvas en Skandinavien och nästan hela Europa öfver-gången istid. Vi våga dock ej inlåta oss på en framställning af de härom vunna resultaten.Välbekant för landtbrukare torde det vara, att flerestädes de s. k. ko-prolith-lagren lemna ett värderadt gödningsämne, som vidt och bredt kring-skeppas. Ett sådant lager, innehållande i ej mindre än 23—24 procent den för våra kulturväxter så nödvändiga fosforsyran, finnes vid Is fjorden på samma ställe, der skelettdelar af Saurier blifvit anträffade; det återstår dock ännu att närmare undersöka detta koprolith-lagers utbredning, mäktighet o. s. v. Måhända skall man emellertid i en framtid sålunda finna det fördelaktigt att från Beeren Eiland hemta brännmaterial för våra ång-maschiner och från Spetsbergen gödningsämnen för våra åkrar.

Hand i hand med geologiska undersökningar följa naturligtvis de mineralogiska. I detta afseende erbjuda dock Ishafs-öarne ej synnerligen stor omvexling och rikedom. Vi anteckna derföre blott, att det egentligen blott är i urbergstrakterna, som man under de svenska expeditionerna i granit-gneissen, pegmatit-graniten och urkalken funnit några mindre vanliga mineralier, såsom idokras, kalkgranat, vollastonit, augit, skapolith, chondrodit, grafit, serpentin, smaragdgrön apatit, ortit och svart turmalin. På Beeren Eiland anträffades 1868, förutom tungspat och witherit, äfven några stuffer blyglans och zinkblende, hvilka så till vida äro af något intresse, som man på senare tider helt och hållet dragit dylika malmers förekomst i tvifvelsmål, fastän ön straxt efter sin upptäckt utbasunades för sin stora mineralrikedom.

Vi gå nu att nämna några ord om de fysikaliska undersökningarna, hvilka hufvudsakligen företogos 1861 och 1868, och om vi dervid fatta oss kortäre, än sakens vigt onekligen fordrar, så sker detta i den öfver-tygelsen, att det föga intresserar våra läsare att höra vidlyftigt ordas om magnetiska konstanter, inkl inations- och deklinations-bestämningar m. m. Såsom en inledning till det, vi komma att anföra, kunna vi ej underlåta att förutskicka en öppen förklaring, att vi, äfven om de nödiga insigtema ej saknades, skulle i hög grad draga i betänkande att som' fysici medfölja på en polarfard. Visserligen får hvaije deltagare i en dylik vara beredd på mödor och små förtretligheter, men knappast någon i så rikt mått som fysikern. An tvingas han, då han väl fått tält och instrument uppstälda, att skyndsamt återföra allt ombord, utan att medhinna någon observation eller, ännu förargligare, med afbrott på en påbörjad obser-vations-serie — och detta blott derföre, att drifis eller vind behagat taga en annan riktning, som manar till uppbrott från platsen; än vänder en ovarsam hand under transporten någon låda upp och ned, hvarigenomstörre delen af den for observationer beräknade tiden måste användas till afhjelpande af skedd skada; än envisas himmeln långliga tider att vara insvept i moln och dimma, som omöjliggöra nödvändiga solobservationer — mångfaldiga andra motigheter att fbrtiga.

Emellertid förete de jordmagnetiska fenomenen i polartrakterna så många egendomligheter, att en dit företagen fullständigare vetenskaplig expedition ej gema kan undgå att deråt egna en synnerlig uppmärksamhet. Också hafva under såväl 1861 som 1868 års färder observationer blifvit angående dessa förhållanden anstälda med tillhjelp af den vackra samling apparater, som förnämligast Vetenskaps-Akademien för detta ändamål ställt till expediti ons-medlemmarnes förfogande. Rörande resultaten af 1861 års resa hänvisa vi till den derom i öfversigten af Vet.-Akad:s Förhandl. intagna redogörelsen; hvad åter angår de under Sofias fard vunna, hvilka ännu ej hunnit publiceras, äro vi nog lyckliga att, till följe af en kompetent domares*) välvilja, kunna meddela följande:

”Bemödandet gick härvid hufvud sakligen ut på att taga reda på de dagliga variationerna i den jordmagnetiska kraftens deklination och hori-zontala intensitet, och det lyckades äfven att få anställa trenne längre observations-serier, hvilka lemna mycken upplysning öfver dessa förhållanden och som komma vetenskapen till väsentligt

gagn. Såsom bekant är, visar magnetnålen under dygnets olika timmar icke fullkomligt åt samma håll. På förmiddagen flyttar sig nålens nordända fortfarande mer och mer åt vester, vänder slutligen om samt återgår på eftermiddagen och den påföljande natten åt öster, så att den på morgonen uppnår i det närmaste samma läge som vid lika timmar den föregående dagen. Hos oss i medlersta Sverige uppgå dessa förändringar i magnetnålens läge endast till 10 k 15 minuter under sommaren, och om vintera äro de ännu mindre. De under Sofias färd gjorda observationerna ådagalägga deremot, att magnetnålens dagliga deklinationsförändringar vid Spetsbergen äro betydligt större. En af observationsdagame uppgingo de ända till 170 minuter. Medel variationen för tio observationsdagar utgjorde omkring 90 minuter. — Den jordmagnetiska kraften visade lika-ledes högst betydliga dagliga variationer i sin horizontala intensitet. En observations-serie, som räckte 3 dagar, gaf i medeltal en daglig variation af 2 procent, och en lika lång serie på annan ort. gaf öfver 3 procent.

*) Till Herr Professor E. Edlund få vi härmed aflägga våra tacksägelser för detta godhetsfulla meddelande.Såsom det var att vänta, visa observationerna dessutom, att den magnetiska deklinationen var betydligt olika på olika trakter af Spetsbergen. Då den på ett ställe till och med var 29 grader vestlig, befanns den på ett annat, ej särdeles långt derifrån beläget, blott uppgå till 15 grader. Detsamma var ock förhållandet med inklinationen och horizontala intensiteten. 1 dessa nordliga trakter är följaktligen kompassen icke en så tillförlitlig vägledare för sjömannen som i sydligare farvatten.

Expeditionens fysiker egnade äfven sin uppmärksamhet åt de i dessa trakter så talrikt förekommande norrskenen. Genom spektroskopisk undersökning befanns härvid, att utom de linier, som Professor J. A. Ångström förr häri observerat, funnos ytterligare några andra. Märkvärdig är för öfrigt den iakttagelsen, som gjordes af expeditionens ledamöter, att norrskenen understundom tyckas sänka sig så lågt mot horizonten, att de nästan vidröra de högre bergskammarne. De synas ej blott, såsom i sydligare trakter, i norr, utan äfven i söder. Spetsbergen tyckas således ligga norr om södra gränsen af det bälte, inom hvilket dessa märkvärdiga naturfenomen vanligen förekomma.”

Till de fysikaliska undersökningarna kunna vidare räknas de meteorologiska observationerna, hvilka under alla färderna företagits och sär-skildt 1868 fyra gånger om dygnet. Naturligtvis böra dessa i ett och annat afseende vara upplysande, isynnerhet vid jemförelse med de samtidiga väderleksförhållandena på andra punkter af jordklotet, men någon egentlig upplysning om Spetsbergens klimat erhåller man dock näppeligen, då dessa observationer äro gjorda dels blott under en kortare del af året, dels ej på en punkt, utan under färder fram och tillbaka öfver en ganska vidsträckt rymd. Af måhända större gagn och betydelse torde de gjorda observationerna öfver vattnets temperatur vara, då man derigenom får en noggrannare kännedom om riktningen af de olika hafsströmmame och dessas förgreningar. Till kännedomen härom bidrager dessutom den drif-ved och de andra föremål, som på stränderna uppkastats eller simma omkring i hafvet och hvaraf ett ej obetydligt antal insamlats; såsom det märkligaste i detta afseende kunna vi ej underlåta att anföra fyndet af en böna af den tropiskt amerikanska Entada Gigalobium, som 1861 anträffades vid Shoal Point och hvarigenom ovedersägligen bevisas, att äfven Spetsbergens norra kuster, åtminstone vissa tider på året, sköljas af Golfströmmen. Ytterligare bidrag till utredandet af denna fråga om hafsströmmame hafva erhållits genom kemiska analyser af hafsvatten, hemtadt påolika ställen och olika djup. Dessa undersökningar, ehuru afslutade, äro ännu ej offentliggjorda.

I det föregående hafva vi påpekat luftens renhet, beroende på den mycket sparsamma förekomsten af de förruttnelse-framkallande små-orga-nismerna (bacterier, vibrioner o. s. v.), och då vi härtill lägga ett dricksvatten, som enligt verkstälda analyser knappast af något annat torde öfverträffas, så ega vi här tvenne ytterst verksamma faktorer för åstadkommandet af särdeles fördelaktiga sanitära förhållanden. Så är ock förhållandet, enligt de iakttagelser och uppgifter af trovärdiga personer, som af Sofias läkare samlades.

Härmed tro vi oss hafva antydt det hufvudsakligaste af det, hvarpå uppmärksamheten under de svenska polarfärderna varit fästad, och vi hoppas, att deraf framgår, att de vunna vetenskapliga resultaten motsvara alla billiga fordringar. Till dessa resultat kunna läggas åtskilliga andra, hvilka ej höra till det vetenskapliga området, men som dock äro af en

viss vigt. Ett par af dessa må här i största korthet påpekas.

Det säges visserligen, att ”det land är lyckligast, om hvilket ingen talar”, och till en viss grad är detta sannt, då krig, split och nöd nog blifva omtalade; men falskt är och blir detta yttrande, om obemärktheten är en följd af dåsig overksamhet, likgiltighet eller oförmåga att deltaga i kulturens och civilisationens sträfvanden. Att visa den öfriga verlden, att så ej är förhållandet, utan att vårt lilla land, efter måttet af sina

krafter, redligt och ihärdigt bemödar sig att hålla jemna steg med —

och i vissa fall taga försteget framför — andra, lyckligare lottade länder,

bör utgöra en älsklingstanke hos hvarje svensk. I detta afseende kan

sägas, att polarexpeditionerna i sin mån bidragit att höja vårt anseende som ett äfven i vetenskapens tjenst arbetande folk.

Qenom den sista af dessa färder har vidare ett frö blifvit utsådt, som man kan hoppas för framtiden skola bära goda frukter. I det föregående har redan antydts den vexelverkan, som egde rum mellan representanter af vår svenska örlogsflotta och naturvetenskaperna, och hvilken utföll till ömsesidig nytta och belåtenhet. Den tanken ligger derföre nära till hands, att allt framgent, hvaije gång ett svenskt örlogsfartyg utsändes på fredliga färder till främmande kuster, naturforskare borde kunna

medfölja. På detta sätt skulle vinnas ej blott den sjömanna-öfning, som med dylika resor i främsta rummet bör afses, utan äfven resultat att anteckna i vetenskapernas årsböcker. Första försöket i denna riktning hari år blifvit gjordt under korvetten Josefinas expedition till Azorerna, Atlanten och N. Amerika; tvenne af Vetenskaps-Akademien utsedda zoologer medföljde och undersökningar af djurverlden företogos ej blott vid de besökta kusterna, utan äfven genom djuplodningar ute på oceanen. Tydligt inse och villigt erkänna vi, att en dylik anordning är förknippad med åtskilliga svårigheter, men tillika hoppas vi, att dessa på ett fullt tillfredsställande sätt skola kunna undanrödjas.

Men äfven om dylika örlogsmanna-fårder med en vetenskaplig biprodukt komma till stånd, skola vi alldeles slå ur hågen alla andra expeditioner med uteslutande vetenskapligt syfte? Eller, med andra ord, skall Sofias fard blifva den sista af detta slag?

Att vårt land bör eftersträfva lagrar från blodiga slagfält, derpå tänker väl numera ingen; vi äro nöjda, om vi få lefva i fred och vänskap med hela verlden. Deremot kunna vi ännu med gladt mod blanda oss i andra strider, der framgången ej är bunden vid materiell eller numerisk öfvervigt; ännu kunna vi på vetenskapens vidsträckta fält uppträda såsom bundsförvandter eller rivaler med långt rikare och mäktigare länder och folk. Ett af de förnämsta hjelpmedlen i en sådan täflan erbjuda utan tvifvel vetenskapliga expeditioner — och ännu ligga talrika, vidsträckta trakter, så i norr som söder, hvilka vänta på undersökning. An i dag skulle det skådespelet kunna upprepas, som under sistförflutna århundradet väckte hela det bildade Europas aktning och beundran, då från det aflägsna Sverige Linnés lärjungar utgingo till snart sagdt alla verldens länder och återvände med rika skatter — eller stupade såsom vetenskapens martyrer fjerran från hemmet.

Kort sagdt, icke saknas trakter, som förtjena undersökas, och ej heller skola för saken intresserade män fattas, hvilka med glädje skola offra tid och krafter för ett sådant mål. Men månne icke ett brister — sjelfva nervu8 rerum g er endarum, penningar?

”Sverige är ett fattigt land”, är en gammal visa, som i de mest olika tonarter upprepas; ”det har ej råd till större uppoffringar”. Men månne uppoffringarna verkligen behöfva blifva så synnerligen stora, för att nyssnämnda mål skulle kunna vinnas? Vi tro det ej. För en kostnad, motsvarande underhållet af 10 a 20 gardister, skulle hvart tredje a femte år en vetenskaplig expedition kunna företagas. Och skulle en dylik förändring i penningames användande medföra någon fara eller skada för land och rike? Skulle de bundsförvandter, som vårt land härigenom för-värfvade sig i den bildade verldens aktning och erkännande, vara att förakta, om faror engång hotade vår frihet och sjelfständighet? Skulle ej vissheten, att vi än i dag kunna inlåta oss i ädel tvekamp med

verldens förnämsta nationer ingifva oss en lika fast förtröstan att kunna värna vår sjelfständighet och kraft att möta ovissa öden, som medvetandet af att ega ett fåtal flera soldater att ställa mot fiendens härskaror?

Dessa och dylika tankar, ingalunda afsedda att vara ”demagogische Umtriebe”, betraktas dock måhända af mången såsom sådana. Välan, vi vilja ej vidare inlåta oss på frågan, huruvida *staten* har råd att bekosta dylika färder. Men skulle det ej vara möjligt, att *enskilda* personer funne sig uppmanade att följa det vackra, af Götheborg gifna exemplet? Härtill kan hvar och en i sin mån bidraga; genom enig samverkan skulle nödiga medel utan svårighet kunna samlas och en ny expedition snart vara färdig att afgå.

E. WESTERBERG. s.c. VINTERDRÄGT OCH FÅNGSTREDSKAP.

BIHANG.

*

I det föregående har blifvit antydt, att de under de fyra svenska polarexpeditionerna gjorda iakttagelserna och samlingarna gifvit upphof till eller finnas behandlade i en mängd större och mindre afhandlingar och uppsatser. Till beskrifningen öfver 1864 års fård finnes fogadt ett *”Vetenskapligt bihang till svenska expeditionen 1864* af *A. J. Malmgren”,* hvari de dittills utkomna skrifterna finnas uppräknade. Sedan dess har åtskilligt tillkommit, hvarför en ny literaturförtcckning blifvit af be-hofvet påkallad. Mycket, isynnerhet från 1868 års fard, återstår dock ännu att bearbeta, hvadan inom kort tid äfven denna senare säkerligen skall blifva ofullständig. I ett annat afseende lider den redan nu af denna brist, i det att i densamma ej intagits de talrika större eller mindre uppsatser, referater o. s. v., hvilka i såväl in- som utländska tidskrifter förekommit och hvilka kunna anses såsom endast omsägningar af det, som på annat ställe förut meddelats.

Redan en flygtig blick på nedanstående förteckning låter oss ana svårigheten att af samtliga deri upptagna arbeten anskaffa en fullständig samling. För närvarande gränsar detta nästan till det omöjliga. I hög grad önskligt vore det derföre, att ett större verk utgåfves, som ej blott omfattade alla de hittills publicerade arbetena, utan äfven detta på något främmande språk (t. ex. engelska eller franska), hvarigenom för utlandet klart skulle framstå vigten och betydelsen af dessa svenska polarfärder i naturvetenskapligt hänseende. Plan till ett dylikt verk har äfven varit å bane; vi hoppas, att de svårigheter (ej minst af ekonomisk art), som hittills varit till hinders, snart skola kunna undanrödjas.

Förteckning på den literatur, i hvilken resultat af svenska polarfärderna meddelas.

I. Geografi, geodesi, fysik, meteorologi.

1. K. Chydenius: *Om den under svenska expeditionen till Spetsbergen år 1861 företagna undersökning af en gradmätnings utförbarhet derstädes* (med en karta). — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1862, s. 89—111.

2. K. Chydenius: *Bidrag till kännedom om de jordmagnetiska förhållandena vid Spetsbergen, samlade under den svenska expeditionen 1861.* — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1862, s. 271—297.

3. D. G. Lindhagen: *Geografiska ortsbestämningar på Spetsbergen af A. E. Nordenskiöld; beräknade och sammanstälde af D. G. Lindhagen.* — Vet.-Akad. Handl. B. IV. 1863. (47 sid.)

4. N. Dunér och A. E. Nordenskiöld: *Anteckningar till Spetsbergens geografi.* — Vet.-Akad. Handl. B. VI. 1865. (15 sid. och en karta)

Öfversättning: *Explanatory remarks in illustration of a map of Spitzbergen by N. Dunér and A. E. Nordenskiöld.* Stockholm, 1865. (23 sid. 8:o)

5. N. Dunér och A. E. Nordenskiöld: *Förberedande undersökningar rörande utförbarheten af en gradmätning på Spetsbergen.* — Vet.-Akad. Handl. B. VI. 1866. (15 sid. och en karta)

Under tryckning:

6. K. S. Lemström: *Magnetiska observationer under svenska polarexpeditionen 1868.* — Vet.-Akad. Handl. 1869.

7. K. S. Lemström: *Observationer på polarljuset under 1868 års svenska polar-expedition.* (Med en tafla). — Öfvers. af Vet.-Akad. Förhandl. 1869.

8. A. E. Nordenskiöld: *Meteorologiska iakttagelser, anstälda af Skepparen Sievert Tobiesen under en öfvervintring 1865—66 på Beeren Eiland samt af Kaptenen Friherre Fr. W. v. Otter och Löjtnant L. Palander under den svenska polarexpeditionen 1868, meddelade af A. E. Nordenskiöld.* — Vet.-Akad. Handl. 1869.

II. Geologi och Mineralogi.

9. O. Torell: *Bidrag till Spetsbergens molluskfauna jemte en allmän öfversigt af arktiska regionens naturförhållanden och forntida utbredning* I. — Stockholm, 1859. (154 sid. och 2 taflor)

10. A. E. Nordenskiöld: *Geografisk och geognostisk beskrifning af nordöstra delen af Spetsbergen och Hinlopen Strait.* — Vet.-Akad. Handl. B. IV. 1863. (25 sid. och en karta)

11. C. W. Blomstrand: *Geognostiska iakttagelser under en resa till Spetsbergen.* — Vet.-Akad. Handl. B. IV. 1864. (46 sid. och 2 taflor)

12. G. Lindström: *Om Trias och Jura försteningar från Spetsbergen.* — Vet.-Akad. Handl. B. VI. 1865. (20 sid. och 3 taflor)

13. A. E. Nordenskiöld: *Utkast till Spetsbergens geologi.* — Vet.-Akad. Handl. B. VI. 1866. (35 sid., 2 kartor)

Öfversättning: *Shetch of the Geology of Spitzbergen, by A. E. Nordenskiöld* (with two Maps). Stockholm, 1867. (55 sid. 8:o)

14. Osw. Heer: *Om de af A. E. Nordenskiöld och C. W. Blomstrand på Spetsbergen upptäckta forntida vexter.* — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1866, s. 149—155.

15. Osw. Heer: *Flora fossilis arctica. Die fossile Flora der Polarländer enthaltend die in Nordgrönland, auf der Melville-Insel, im Banksland, am Mackenzie, in Island und in Spitzbergen entdeckten fossilen Pflanzen.* Zürich 1868. S. 155—161, 175—180; fig. XXIX —XXXIII, XL—XLII.

16. G. Lindström: *Analyser på bergarter från Spetsbergen.* — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1867, s. 671—675.

Under tryckning:

17. Osw. Heer: *Die Miocene Flora von Spitzbergen.* — Vet.-Akad. Handl. 1869. — (En uppsats om Beeren Eilands stenkolsflora är äfven under tryckning.)

III. Zoologi.

Hit hörer äfven *O. Torells* ofvan (n. 9) anförda arbete *Bidrag till Spetsbergens mollusk-fauna* etc., hvars senare

afdelning (med särskild paginering) äfven finnes aftryckt under titel: *Spetsbergens mollusker.*

18. A. Qvennerstedt: *Några anteckningar om Spetsbergens däggdjur och foglar.* Lund, 1862. (33 sid. 8:o)19. C. II. AndersÉn: Om Spetsberg srenen, Cervus tarandus, forma Spets-bergensis. — Ofvcrs. af Yet.-Akad. Förli. 1862, s. 457—461.

20. A. J. Malmgren: Iakttagelser och anteckningar till Finmarkens och Spetsbergens däggdjurs-fauna, — Ofvcrs. af Vct.-Akad. Förh. 1863, s. 127—155.

21. A. J. Malmgren: Om tandbyggnaden hos hvalrossen (Odobcenus ros-marus L.) och tandombytet hos hans ofödda unge (med en tafla).— Öfvers. af Yet.-Akad. Förh. 1863, s. 505—522.

22. A. J. Malmgren: Anteckningar till Spetsbergens fogelfauna. — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1863, s. 87—126.

23. A. J. Malmgren: Nya anteckningar till Spetsbergens fogelfauna. — Öfvers. af Yet.-Akad. Förh. 1864, s. 377 —412.

24. A. J. Malmgren: Zur Vogelfauna Spitzbergens.— Cabani's Journal fur Omithologie 1865, s. 385—400.

25. A. J. Malmgren: Om Spetsbergens fiskfauna, — Ofvers. af Vet.-Akad. Förh. 1864, s. 489—539.

26. C. H. Boheman: Bidrag till kännedomen om Spetsbergens insektfauna. — Förhandl. vid Skandin. Naturforsk. nionde möte 1863. Stockh. 1865, s. 393—399.

27. C. H. Boheman: Spetsbergens insektfauna. — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1865, s. 563—577 (med en tafla).

28. A. E. Holmgren: Bidrag till kännedomen om Beeren Eilands och Spetsbergens insektfauna. — Vet.-Akad. Handl. B. VIII. 1869. (56 sid.).

()fversättning (under tryckning): Descriptive Outlines of the Insect-fauna of Beeren Eiland and the Spitzbergen, by A. E. Holmgren. Stockholm, 1869.

29. A. v. GoÉs: Crustacea decapoda podoplithalma marina Suecice, inter-positis 8peciebus norvegicis aliisque vicinis. — Öfvers. af Yet.-Akad. Förh. 1863, s. 161—180.

30. A. v. GoÉs: Crustacea ampliipoda maris Spetsbergiam alluentis, cum speciebus alils arcticist — Ofvers. af Vct.-Akad. Förh. 1865, s. 517 —536 (med 6 taflor).

31. A. J. Malmgren: Nordiska hafs-annulater. — Ofvers. af Vet.-Akad. Förh. 1865, s. 51—110, 181—192, 355—410. (Med 20 taflor in 4:o).32. A. J. Malmgren: Annulata polychceta Spetsbergice, Groenlandia*, Islandice et Scandinavice hactenus cognitci. — öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1867, s. 127—235. (Med 14 taflor).

Samma arbete är äfven samtidigt tryckt såsom akademisk disputation i Helsingfors.

33. S. Lovén: Om molluskslägtet Pilidium Midd. — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1859, s. 119—120.

34. A. Ljungman: Ophiuroidea viventia huc usque cognita. — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1866, s. 303—336.

35. F. A. Smitt: Kritisk förteckning öfver Skandinaviens hafsbryozoér.

I. öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1865, s. 115—142 (med en tafla).—

II. D:o d:o 1866, s. 395—534 (med 11 taflor). — III. D:o d:o 1867, s. 279—429 (med 5 taflor). — IV. D:o d:o 1867, Bihang, s. 1—230 (med 5 taflor).

36. F. A. Smitt: Bryozoa marina in regionibus arcticis et borealibus viventia. — öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1867, s. 443—487.

37. S. Lovén: Om resultaten af de af den svenska Spetsbergs-expeditio-nen 1861 utförda djupdraggningar. — Förhandl. vid Skand. Naturf. nionde möte 1863. Stockholm, 1865, s. 384—386.

38. A. J. Malmgren: Om förekomsten af djurlif på stora hafsdjup. — öfvers. af Finska Vet.-Societ. Förh. 1869,

XII, n:o 1.

IV. Botanik.

39. A. J. Malmgren: Öfversigt af Spetsbergens fanerogamflora. — öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1862, s. 229—268.

40. N J. Andersson: Bidrag till den nordiska floran, L Ett hittills obeskrifvet gräs från Spetsbergen. — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1866, s. 121—124.

41. Th. M. Fries: Tillägg till Spetsbergens fanerogam-flora. — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1869, s. 121—144 (med 4 taflor).

42. Th. M. Fries: Om Beeren-Islands fanerogam-vegetation. — öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1869, s. 145—156.

43. S. O. Lindberg: Mossor år 1868 på Spetsbergen insamlade af A. E. Nordenskiöld. — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1861, s. 189—190.

44. S. O. Lindberg : Förteckning öfver mossor, insamlade under de svenska expeditionerna till Spetsbergen 1858 och 1861. — öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1866, s. 535—561.45. ,1. (t. Agardh: Om Spetsbergens alger, — Inbjudnings-program. Lund

1862. (4 sid. fol.)

46. J. G. Agardh: Bidrag till kännedomen af Spetsbergens alger. — Vet.-Akad. Handl. VII. 1868. (12 sid. och två taflor)

47. J. G. Agardh: Bidrag till kännedomen af Spetsbergens alger. Tillägg till föregående af handling. — Vet.-Akad. Handl. VII. 1869 (37 sid. och en tafla)

48. P. T. Cleve : Diatomaceer från Spetsbergen. — Öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1867, s. 661—669. (med en tafla)

49. Th. M. Fries: Lichenes Arctoi Europce Grönlandiceque hactenus cognitu — Acta Societ. Scient. Upsal. Ser. III. vol. III. Upsal. 1860.

50. Th. M. Fries: Lichenes Spitsbergenses. — Vet.-Akad. Handl. VII. 1867. (53 sid.)

51. J. G. Agardh: Om den Spetsbergska Drifvedens ursprung. — öfvers. af Vet.-Akad. Förh. 1869, s. 97—119.

V. Hygieniska förhållanden.

52. C. Nyström: Om den sista svenska Spetsberg s-expeditionens utrustning och hygien. — Upsala Läkarefbrenings Förhandl. B. IV, s. 419 —439.

53. C. Nyström: Om jäsnings- och förruttnelse-processerna på Spetsbergen. — Upsala Läk.-Fören. Förhandl. B. IV, s. 551—571.

VI. Resebeskrifhingar oeh allmänna öfversigter.

54. K. Chydenius: Svenska Expeditionen till Spetsbergen år 1861 under ledning af Orro Torell. — Med karta, taflor och träsnitt. Stockholm, 1865. (484 sid.)

55. N. Dunér, A. J. Malmgren, A. E. Nordenskiöld och A. Qvenner-stedt: Svenska expeditioner till Spetsbergen och Jan Mayen utförda under åren 1863 och 1864. — Stockholm, 1867. (266 sid. med karta, taflor och träsnitt)

56. —E— (Th. M. Fries): Resultatema af de Svenska expeditionerna till Spetsbergen. — Svensk Literatur-Tidskrift 1868, s. 216—240.

57. A. E. Nordenskiöld: 1868 års svenska polarexpedition under ledning af A. E. Nordenskiöld och Fr. von Otter. — Tidskriften "Framtiden" 1869, s. 642—657.58. Osw. Heer: *Ueber die neuesten Entdeckungen im hohen Norden. Vortrag gehalten dL 28 Januar 1869 auf dem Rathhaus in Zürich.* (Föredraget har äfven utkommit i svensk öfversättning. — Stockholm, 1869. 26 sid.)

59. Th. M. Fries och C. Nyström: *Svenska polarexpeditionen år 1868. Reseskizzer.* — Stockholm, 1869. (231 sid. med träsnitt, färgtryck och en karta)

Dessutom flera, längre eller kortare bref, referater och meddelanden i Petermanns Geographische Mittheilungen, Proceedings of the Royal Society, Journal des voyages, Globus, Österreich. Botan. Zeitschrift, Annals and Magazine of Natural History, Botanische Zeitung m. fl., samt i in- och utländska tidningar.

Lith. o tr.h. Schlachter & Seedorff. Stockh.**KARTA öfver Hafvet emellan SPETSBERGEN och GRÖNLAND** *Sammandragen efter större originalkarta* Utvisande Ångfartyget Sofias kurser under den Svenska Polarexpeditionen 1868, äfvensom drifisens läge under olika tider af året, lodningar m.m.

Sofias kurser i öppet vatten ....## Enligt uppgift af dess Chef

" " bland drifis ....## Kapt. Frih. Fr. W. v. Otter.

Af andra Expeditioner iakttagen isgräns ....##

Ungefärliga isgränsen under olika tider af året enligt iagttagelser af Scoresby 1803 — 1818 ....##

Sofias läge är angifvet för hvar fjerde timme äfvensom de ställen, der lodningar anställdes.

Djupen äro angifna i engelska famnar.

Glacierer betecknas med ......##